

CSEHY JÓZSEF,

Első-rendü Kapitány a Császár' nevét viselő Magyar Lovas Ezrednél.

---

született Olgyán. 1778. Martz 2d-eggy Orosz-ágyúgolyó által élesett Lithuaniában 1812. Septemb. 29d.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 762.693

KAZINCZY FERENCZ'

MUNKÁJI.

SZÉP LITERATÚRA.

...ÁR IRODAL...

PESTEN,

TRATTNER JÁNOS TAMÁSNÁL, 1815.

Balogh
Fähnrich

Debreceni Egyetem Magyar Irodalmi Szeminárium Jelzet: 444.

444.

DEBRECZENI M. KIR. TUDOMÁNY EGYETEM
Modern filológiai szeminárium
MAGYAR IRODALOM
Szám: 5236/IV Beszerzés
1916.

Jelzet: 444.
Debreceni Egyetem Magyar Irodalmi Szeminárium

KAZINCZY FERENCZ' MUNKÁJI.

SZÉP LITERATÚRA.

NEGYEDIK KÖTET.

Debreceni Egyetem Magyar Irodalmi Szeminárium Jelzet: 444.

Debreceni Egyetem Magyar Irodalmi Szeminárium Jelzet: 444.

YORICK LEVELEI ELÍZÁHOZ ÉS VISZONT.

ÉRZÉKENY ÚTAZÁSOK.

A' RÓMAI KARNEVAL.

Debreceni Egyetem Magyar Irodalmi Szeminárium Jelzet: 444.

Debreceni Egyetem Magyar Irodalmi Szeminárium Jelzet: 444.

YORICK' ÉS ELÍZA'

L E V E L E I

RAYNALNAK KESERVÉVEL

ELÍZA UTÁN.

Helmeczi' ügyelése alatt.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

YORICK ELIZÁHOZ.

Könyveimet Elíza eggyütt veendi e' levelemmel. — Predikatzióim azon melegen buzogtak-fel szívemből, 's óhajtanám hogy avagy csak ez méltókká tehetné hogy neki nyujtassanak. Egyéb munkáim agyvelőmből jöttek-elő, és így nem sokat aggódom ezek akármiként fogadtatnak.

Mint esett, Asszonyom, én nem tudom, de annyi bizonyos hogy szerelmes vagyok félig beléd. Egészen kellene annak lennem, mert ennyi tökélményt nem találtam senkiben, 's nem ismerek asszonyt a' ki felől úgy nem lehet megszűnnöm gondolkodni mint tefelőled.

leghűbb szolgád:
LAURENT STERNE.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ELÍZA YORICKHOZ.

Tisztelt Bramín! Vettem az Úr' Érzékeny Útazását, 's nem győzöm képzelődése' erejét csudálni. Az bennem olly érzéseket ébreszte-fel a' mik felől nem hihettem volna hogy enyémek lehessenek. Elkevélyít az Úr, 's azt cselekszi hogy még gyönyörködöm szívemnek érzékeny voltán.

Hány helytt nem öntötték-el a' munka' lapjait könyűim! De azok öröm' könyűji voltak, szívem látszott lecsorogni szemeimből. Ah, jó Yorick, az Úr lelkemnek minden szép érzéseit felverte álmokból!

Az az út mellyen az emberi ismeretek' határjait kiljebbre szándékozik terjeszteni, felette jól választott út — szívet-érdekelve szóll az észhez. — Író magának nem ígérhet nagyobb megtiszteltetést, mint midőn Olvasójit sóhajtá-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

sokra 's könyűkre látja fakadni. — Oh, mennyiszer láthatá vala így az Úr megdicsöítve magát!

Kérem az Urat, ha becsülésére nem tart épen méltatlannak, szüntesse-el hízelkedéseit. Én már is olly igen hiu vagyok. Mit nem csinálhatnának belőlem eggy olly ember' magasztalásai kit szívem tisztel és szeret!

Maradok a' szónak legszélesebb értelmében

barátnéja:
ELÍZA.

YORICK ELIZÁHOZ.

Nem lelek nyugtot, Asszonyom, noha déltájban már mehetnék látásodra, míg meg nem értem miként vagy. Adná az ég hogy kedves képed, ha majd felserkensz, olly vídámon mosolygjon-széllyel, mint e' reggeli nap most, reám

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

lövellvén első sugárait! Tegnap elholtam rosszúlléted' hallására; nem tudtam enyhíteni bánatomon, 's fájlaltam hogy nem szaladhaték hozzád. Juttassd eszedbe, kedves Elízám, hogy a' barát nem bír kevésbb szabadsággal mint az orvos. — De a' városi etiquette nem így tartja! ezt fogod reá mondani. — 'S mit teszen az? A' való szemérem és illendőség nem abban áll hogy magunkat vakon szabjuk ennek fagyos törvényeihez.

Ki kell mennem; reggelire vagyok kérve: de tizeneggykor honn leszek. 'S akkor, úgy hiszem, eggy rövid sorodból fogom érteni hogy jobban vagy, és hogy látni óhajtod a' Bramínt.

ELÍZA YORICKHOZ.

Kedves Bramín! Örvendve jelentem hogy jobban vagyok; mert tudom, örömmel fogja az Úr érteni.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

„A' barát nem bír kevésbb szabadsággal mint az orvos." — Úgy az Úr kétszeres szabadsággal bír nálam; mint barát és mint orvos, — mint a' legbecsesbb orvos; a' lélek' orvosa. Jőjön tehát; lássa mint van beteg Elízája; hozza-el a' leggyógyítóbb szereket; az érzés' szereit. Ha az Úr' jelenléte el nem oszlathatja is fájdalmaimat, el fogja velem felejtetni hogy beteg vagyok. Annyi legalább bizonyos hogy nem fogok érzeni kínt, míg orvosom nálam leszen.

E' szerént magánál látni az Urat mind óhajtása mind szüksége

ELÍZÁNAK.

YORICK ELIZÁHOZ.

Utolsó leveledet, Asszonyom, az estve veyém, a' mint a' Lord Bathurst' ebédjéről értem haza, kinél eggy egész óráig beszélltem felőled. Ítéld-meg on-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nan melly gyönyörrel hallgatá ez a' jó Úr beszédeimet, hogy az ebéd alatt három ízben köszönte reám poharát egésségedért.

Ámbár nyolczvanöt esztendős, mindazáltal úgy hiszi, azt mondja, meg nem hal addig míg magát barátjává teendheti az én Indiai kedves tanítványomnak, 's azt látandja hogy ez úgy előzi-meg a' sok Nabábnékat itt gazdagságban, a' hogyan őket szépségben, és a' mi több, érdemben mulja-felül. — Úgy hiszem én is. — Ez a' Lord nekem régi jó-uram. Tudod hogy ő mindenkor nagy barátja volt legjobb fejeinknek. Az elmult század' Addisonjai, Steelejei, Popejai, Swiftjei, Priorjai mindennapiak voltak házában és asztalánál. A' mód a' hogyan velem öszveismerkedett, szint olly elmés mint a' melly nyájas és nekem felette hízelkedő. A' mint eggykor Herczeg Wallisnénál vagyok, nekem jő. Sterne Úr, ugymond, én az Úr' ismeretségét keresem: de hadd mondom-el elébb, ki vagyok.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Az Úr eleget hallotta annak a' vén Lord Bathurstnak nevét, kit az Úr' Popéjai, Swiftjei, olly sokat éneklettek. Az, Uram én vagyok. Ők valának a' társaim, de itt hagytak, 's nem hihetvén hogy hasonlókat lehessen találnom, nehány esztendeje már bétevém könyveimet, 's felfogadtam hogy soha nem nyitok-meg eggyet is; de az Úr megszegette velem a' fogadást, 's megint meg nyitottam minekelőtte meghalok. És így jőjön az Úr, ebédeljünk eggyütt.

Ez az Úr, meg kell neki adni, csuda-munkája a' természetnek. Agg kora mellett is annyi elevenséggel, annyi vídámsággal bír, a' mennyit eggy harmincz esztendős emberben fognék keresni, 's nagy mértékben kapott eggy ritka és felette becses tulajdont: tetszeni másnak, és szeretni mást. Tegyük ezekhez hogy olvasott, nyájas, érzékeny.

El nem tudá telni midőn felőled beszéltem. Csak hárman valánk, 's érzékeny vala ez a' harmadik is; 's így a' legsentimentálabb délutánt tölténk egész

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

kilenczig. De te valál a' csillag, Elíza, melly bennünket vezete; te valál a' lelke beszédünknek. 'S ha mikor megszüntem is beszélleni felőled, te eltelve tartád szívemet, te melegséget adál minden gondolatomnak. Mert én nem szégyellem megvallani mi sok az a' mit neked köszönnöm kell. — Oh, legjobbika az asszonyoknak! a' mit miattad az elmult éjjel szenvedtem, az túl van minden kifejezésen. Édes gyermekem! az égnek gondja van reánk; ha reánk terhet rak, erőt is nyujt a' teher' elviselésére. Ime feletted csoportosan gyülnek-öszve a' test' és lélek' kínjai, 's még is azt írod hogy magadat jobban érzed, hideged kimarada nyilallásaid megszüntenek. Oh, enyésznének-el valaha már végképen azok a' névtelen szenvedések mellyek alatt a' szegény Elíza roskadoz! Bátorodjál-fel, kedves Elíza! ne csüggedj-el! ne tarts semmitől! Az én szeretetem életnek erejét fogja lehelleni hervadó egésségedre, 's az ifjuságnak

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

legszebb tavaszát fogja felhozni reád, meglátod.

Bramínodnak képe tehát dolgozó-asztalkád felett függ, 's te azzal akarsz tanácskozni kétségeidben, bajaidban. Te csapodár, hálás gyermek! Oh lássd melly gyönyörrel mosolyg-le onnan a' te Yorickod mindenre valamit te csinálsz. De vajmi hijányosan festi az ő gyönyörjét e' mosolygás itt a' képen.

Óráidnak elrendelését örülve olvastam. Ez egészen méltó Elizához. De tudod e, Elíza, hogy csaknem haragszom miatta reád? mert te nem hagysz semmit a' mit neked én csinálhassak, nem semmit a'mit rajtad nekem lehessen igaz-tanom, vagy a' mit kérnem lehetne tőled azon eggyen kivül hogy maradj mindég a'-ki valál, 's kövessd mindenben feddtelen jó és szép szíved' sugallásait melly engem örök barátoddá teve.

Bár azt láthatnám hogy orczáidra visszarepülnek megint a' rózsák, 's az eggykori klárizsszín e' beteg, elkékült ajakokra! De higyj nekem, Elíza, ha

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

férjed az a' jó és érzékeny ember a' kinek őtet gondolom és óhajtom, ő tégedet sokkal forróbb ölelésekkel fog most szorítani karjai közzé; ő ezt a' hervadó színetlen orczát sokkal indulatosabb szeretettel fogja most csókolni mint mikor még szépségednek zsenge virágában virítottál. Fogja, bizony fogja! vagy — szánnám. Makacs érzéseinek kellene lenni, ha nem látná mit bír e' beteges kis teremtésben.

Hogy Miss Light veled megyen, annak szívesen örűlök. Örűlök annak is hogy a' mint értem, révészeid jó emberek. Te ugyan a' vad-természetüekkel is meg tudsz férni; jámbor szíved megszelídítene akármelly elfásultat; de maradjon másoknak e' munka. — Hol vevéd te azt a' gondolatot hogy mentséget keress leveleidnek? Tudjad tehát hogy azokat nékem olly nagybecsüekké épen az teszi, a' mit te mentegetni igyekezel. — Oh, írj ezután is mindég így! hagyd mindég kedves gondatlansággal őmledezni soraidat; a' lepletlen szív

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

így szeret szóllani. Mert-jeidet, azért-jáidat hordd-elő tartalék nélkül, 's ne fedj-el semmit barátod előtt ki meghivésedre minden tekintetben érdemes. — Így írom leveleimet Elízához én is. 'S nem egyedül leveleim, de egész társalkodásom illy mesterségtelen volna, ha a' Végezésnek őtet és engemet távol éghajlatok alá nem tetszett volna széllyeltépni.

A' legteljesbb tisztelettel 's hűséggel vagyok

barátod:
A' Bramín.

ELÍZA YORICKHOZ.

Barátságos Yorick! Az Úr' levelét, mint mind azokat, mellyek hozzám az Úrtól jőnek, valóságos örömmel olvastam. Köszönöm kedves tudósítását Lord Bathurst felől. Öt hat illy szeretetre-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

méltó öreget, 's úgy fogjuk nézni e' kort mint az élet' legkívánatosabb szakát, 's feledjük neki hogy barázdás homlokával bennünket annyit rettegtete.

A' társaság mellyet ez a' Lord maga körül tuda gyüjteni, 's a' barátok kiket válogatott, elég jelei éles-látásának; az a' mód pedig mellyel az Urat vonta ismeretségébe, tiszteletessé fogná tehetni nevét, ha már az nem volna is.

Köszönöm a' Lordnak jó-ítéletét mellyel erántam lenni méltóztatik; de én itt kölcsön fényben ragyogok. Magasztalásai nem engemet illetnek, hanem azt a' szép rajzolatot mellyet neki felőlem az Úr' szíve 's képzelődése festett. Mind az Úré az a' bájoló erő melly által a' Lord magát meghatva érzette.

Melly igen való a' mit az Úr' levele mond, hogy az ég, midőn reánk terhet rak, erőt is nyujt a' teher' elviseléséhez! Én példa vagyok reá. Bátorságom eggyütt nevekedett szenvedéseimmel, 's azalatt míg eggy részről egésségemet fogyni láttam, más részről érzet-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

tem hogy hitem annál forróbb leve a' Gondviselés eránt.

De jobban vagyok, hála értte Istennek! Int az Úr hogy ne csüggedjekel. Nem csüggedek-el; reménylek. A' remény élesztő balzamja a' szenvedőknek; elaltatja fájdalmaimat.

Lassanként közelít indulasom' órája. Oh, miért nem jöhet velem az Úr! Édes társasága megrövidítené unalmaimnak hosszu óráját, elverhetné rettegéseimet. Úgy bízvást dühösködhetnének a' habok, bízvást csapkodhatnák vízi tömlöczömnek falait; nem fognék gondolni haragjokkal.

De kívánhatja e az én szívem hogy az Úr itt hagyja nyugalmas lakát, 's eggy villámszóró ég 's egy hánykódó tenger' veszélyeinek légyen kitéve kedvemért? szomoru gondolat! Elízának meg kell elégednie azzal hogy Yorickját szívében viheti, 's barátjának édes oktatásaiban lelheti vígasztalásait. Ez az élő kép fogja őtet bátorítani, vígasztal-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ni, enyhíteni nyomoruságaiban, epedéseiben. Akkor való szerént elmondhatja, hogy ő a' Yorick'

ELIZÁJA.

ELÍZA YORICKHOZ.

Gondoskodó barátom! Olly aléltan vagyok, tagjaim úgy el vannak gyengülve, hogy kétlem, el fogja e olvashatni az Úr e' karmolást. Rosszul vagyok, édes barátom! igen rosszúl vagyok!

Köszöntse az Úr nevemmel James Urat és az Asszonyt. Emlékezeteket szívemben hordom. Eggyeránt bírják az én Bramínommal annak minden indulatait. — Oh barátim! ójjon benneteket az ég azon kimagyarázhatatlan szenvedésektől mellyek által az én öszveroncsolt semmiségemet vette kísértései alá!

De ne

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

De ne higyje az Úr hogy zúgolódom. Nem!

Könyörűlő Isten, áldalak hogy kísértesz! Te az én javam végett látogatsz engem. Lelkem elhitte vala magát, — eltévedt a' jövendőnek szép álmaiban. De te visszahozád magához hogy eszmélne-fel, 's látna ahhoz a' mi néki jó. Oh, őrizzd-meg ajakimat a' zúgolódás' vétkétől! Adj erőt, békével hordani terhemet!

***ék nálam voltak. Szeretetreméltó lelkek! Mi részt nem vettek szenvedésimben! Talán inkább érzették kínjaimat mint ennenmagam.

Irtóztató széděűlés jöve reám — abba kell hagynom.

YORICK ELIZÁHOZ.

E' levelemet, édes barátom, James Úrnál írom hozzád. Ő maga könnyebb-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

re öltözködik, szeretetre-méltó hitvese pedig mellettem fogott helyt, 's eggyütt írja velem levelét. — Bús tudósításodat dél előtt vevém. Bús az! valóban bús, kedves Elíza! mert ki olvashatja fojtó elkeseredés nélkül inségeidnek hosszu rendét? — szegény Elíza! terajtad, újabb elnehezülésed előtt is már, rettenetes sully feküdött; tartok tőle hogy beteg lelked alatta öszveroskad, 's felgyógyulásodat lehetetlenné fogja tenni. Csak bátorságodat, csak szelíd lelked' nyugalmát ne hagyd elenyészni, édes Elíza! — Rólad, egyedül rólad beszéllénk egész nap; szelíd erkölcseidről, bölcsen-tűrő ártatlan lelkedről. Jámesné és a' Bramín ezerszer önték egymásba ellágyult keserveknek cseppjeiket.

***ék — kimondom világosan — romlott rút lelkek. Annyit értettem felőlök hogy neveiket lehetetlen többé háborodás nélkül értenem. Hogyan lehettek ők csak eggyszer is az én Elízám körül hogy hamis, alacsony lelkeiket vele egészen meg ne ismértessék? —

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Úgy hittem volt hogy a' mit tőlem hallál, elegendő lesz, szívedet mély útálattal eltölteni erántok. És még is azt írod 's azt mondád nem sok idő előtt Jamesnének, hogy ők tégedet érzékenyül szeretnek. Barátnénkat az a' tartalék hogy néked fájni találhat vele, 's felháboríthatja szíved' csendét, megnémítá; nem merte elődbe tenni gaz-voltoknak megczáfolhatatlan bizonyságit. Az ég' szerelmére, kedves Elíza! ne írj nekik! ne mocskold-meg szép szívedet az ő társaságok által! — Szeretnek! — Mi bizonyságaid vannak eránta? Mutatták e cselekedettel? Igyekezték e szaporítani örömeidet? Adták e jelét hogy nevednek tekintete előttök is szent? Azt nem; de sírnak, nyögnek, 's ezer szépségeket mondogatnak ágyad körül. Patvarra velek, ezekkel az alakoskodásokkal! — Jamesnét hideg hüledezés fogja-el, mikor eszébe jut hogy megígérted viszontagolni látogatásaikat. — Elíza, én téged határ nélkül becsüllek, minden cselekedetidet tisztelem: csak azt az eggyet

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nem tudom tisztelni hogy hajlandóságodat néha ollyakra vesztegeted kik csak azt sem érdemlik hogy megpillantsd.

Bocsáss-meg gondjaimnak, édes lyányom! nézzd-el talán igen is messze ment bizakodásomat! Az azon szeretetből ered, melly nem ismér határt, és a' mellyet szívem csak elhültével fog letehetni. Fontold-meg, Elíza, mi indíthat engem tartózkodás nélkül kimondani mindég a' mit jónak ítélek, 's intéseim eredhetnek e más forrásból mint a' mit említettem.

Elíza, te felette derék asszony vagy. Csak valamivel több eltökéltségét lelkednek, csak eggy kevéssel több magad'-érezését, 's te vagy, a' kiben nemed minden tökélményeit egyetemben fogja szemlélhetni.

Mit nemjadnék értte ha azon elhittségnek eggy részét mellyel téged ellenségeid vádolgatnak, tiéddé tehetném! Mert én, Elíza, úgy hiszem hogy a' kevélységnek jó lélekben jó sikere van.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Elíza! én téged nem látlak-meg többé! De hízelkedem vele magamnak hogy rólam néha barátsággal fogsz emlékezni, mert tudod, érzed hogy végtelenül szeretlek, és hogy szíved egyenességére olly igen nagy gondom van, hogy kevésbb bánatomra fogna válni azt értenem hogy téged szerencsétlenség ért, mint a' legkisebb csorbúlást látnom azon tekinteten mellyel önn-magadnak önn-magad tartozol.

Ez intést nem vala erőm elfojtani; szándékom ellen repüle-ki mellyemből. Isten veled, Elíza! Lebegjen az ég' atyai védelme feletted!

ELÍZA YORICKHOZ.

Édes Bramín! Ma jóval könnyebben érzem magamat; szédűléseim megszüntenek.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Fogadja-el az Úr szíves köszönetemet, 's adja által azt James Úrnak és az Asszonynak, baráti részvétekért. Köszönetem ugyan szegény, de szívem a' hála' legforróbb érzéseivel van tele.

Az Úr, kedves Yorick, ***ék eránt tévedésben lesz. Nem tudom elhitetni magammal hogy ők érdemlik azt az éles ítéletet mellyel rólok az Úr' levele szóll; mert míg reá világos okaim nincsenek, más felől nem lehet balul vélnem. Nem szomoru dolog volna e vak gyanu által hagyni magunkat hurczoltatni? Tudom én hogy az én kedves Bramínomnak szint olly nehéz rossznak hinni mást, valamíg a' győző bizonyságoknak engedni kénytelen; de az én kedves Bramínom is megcsalódhatik. Nyilt és jó szive könnyen fogott hinni, 's ***ék talán ál fényben festetteténck előtte.

Engedje az Úr hogy holmi aprólék' megvásárolásával terhére lehessek. Átallva cselekszem azt; de kit szóllíthat-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

meg Elíza több bizodalommal mint Yorickot ?

Első kérésem az hogy szólljon Zumpsszal fortepianóm eránt, hogy azt valamelly meghitt embere által küldje utánam. Tartok tőle hogy rajta kár esik. Pedig úgy hiszem hogy zengése sok unalmát el fogja verni magányomnak.

Vagy tizenkét rézpléhes szegre volna szükségem, kamarám' falába ütni hogy eggyet-mást aggathassak reájok.

Osztán eggy koncz bekötött papírosra, hová beírhassam a' mit az úton melancholiám álmodozni fog — és

eggy karszékre, a' min űlve szunnyadhassak.

Bízom az Úr' barátságához, hogy alkalmatlanságomat nem veszi terhűl, 's rajta lészen, hogy a' kérteket Walker Abrahám Deali Hajós-mesternek adresze alatt megkaphassam.

Egésségem napról napra gyarapodik, de lelkem még vissza nem tudta szerezni csendét. Külömben mire való nékem azt a' barátomat búsítani pa-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

naszaimmal a' ki valami engem ér, olly elevenen érzi!

Ölelem Mistriss Jamest. Az szeretetre-méltó asszony. Köszöntöm férjét is egész barátsággal. Az ég töltse-ki felettek minden áldásait! az egésség' és az öröm' mosolygásai légyenek kísérőjik elválhatatlanúl!

Nékem Isten minden gyámolom. Tőle, egyedül tőle várom az erőtinségemben. Egyéberánt míg az élők köztt lakozom, szemeim tereád lesznek intézve, kedves Yorick! Te vagy nekem mesterem, barátom, védangyalom. Viszontszeretetünk legyen olly tartós, olly szent, gyarló testeinknek elbontakozásokig, mint most. 'S ha a' megboldogult lelkek köztt is van valamelly neme a' hajlandóságnak, lelkeink szeressék egymást ottan is, 's eggyütt éljenek azon mennyei örömmel mellyet az angyalok ismernek, midőn őket a' Mindenható a' maga dicsőségének látására méltóztatja.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Végyen karjai közzé a' Szerencse, édes Yorick, 's kísérjen-el, míg a' halál' angyala oda nem viszen-által hol a' boldogul-létel nem ismer változast!

E.

YORICK ELIZÁHOZ.

De kihez is kellene máshoz folyamodnia az én Elizámnak ha valami szüksége van, mint ahhoz a' barátjához a' ki őtet a' leghűbb szeretettel szereti? 's mire való mentségeket keresni annak a' csekély 's kedves fáradságnak mellyet nekem leveled okozott? Yorick megsértettnek vélné magát, nagyon megsértettnek, ha a' miben ő is teljesítheti kívánságodat, másnak élnél szolgálatjával.

Zumpsznál voltam. Fortepianód felvonva 's kár nélkül fog eljutni kezedhez. Eggyütt vele eggy kalapácsot és

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

két fogót is vészesz, felvonni 's megereszteni a' húrokat. — Oh, édes Elíza! bár kedves rezgéseik a' legédesbb remény' zengzeteit szóllaltathatnák-meg lelkedben!

Mennek a' rézalju szegek is. Tizenkettőt vettem volt ugyan, de kettőt elloptam közzűlök. Conwouldi kertikunyhómba fogom ütni, 's nem akasztom-fel reájok soha kalapomat, sem soha rólok le nem veszem, hogy te ne légy gondolatom. Helyettek két erős horogszeget adok cserébe mellyekre glóbuszaidat függeszthessd.

Walkernek megírtam hogy eggy nyalábja érkezik,'s kértem hogy mihelytt a' szekér beérkezend, vitesse magához. A' karszék' formáját levelembe rekesztettem, 's meghagytam neki hogy a' legszebbet, legalkalmasabbat vegye-meg a' mit Dealben kaphatni. E' szerént, úgy hiszem, a' legelső hajón melly onnan indúl, venni fogsz mindent.

Mi kedves volna nekem bár melly fáradság, kedves Elíza, ha kívánságai-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

dat úgy lehetne mindég teljesítenem mint ez úttal lehetett! Mégyen a' Journak való papiros is, egészen a' hogyan parancsolád, 's nincs egyéb híja hanem hogy űlj-neki, 's töltsd-el bájoló gondolataiddal. — Szerencsétlen kedves teremtés! példánya a' szelídségnek és tűrésnek! a' mit én temiattad tészek az több mint csak szánni sorsodat. Oda egész philosophiám, oda lelkemnek minden ereje, ha elnézem nyomoruságid' rendét. — Ne hidd hogy ***ék felől keményebben szóllottam mint érdemlik. — 'S osztán jó szív nem szerethet rossz szívet. Nem! mondom; nem szerethet azt! De abba hagyom a' kedvetlen textet.

Ma reggel a' mi Jamesnénkhez mentem-el. Ez a' kedves barátnénk tégedet igen igen szeret. Elszomorodott leveleden, 's azt jegyzette-meg rajta hogy annál busabnak látszasz, minél inkább közelít indulásod' ideje. Valóban kesergi állapotodat. Valamikor vasárnapra

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

bejövök a' városba, el nem múlatom őtet meglátogatni.

Ez lévén már talán az utolsó levél a' mit hozzád ereszthetek, szívemből lelkemből nyujtom neked a' vég búcsút. A' kegyelem' és kifogyhatatlan jóság' Istene tartson gondot napjaidra, 's légyen ótalmod midőn miden gyámolodtól megfosztatol. Véssd mélyen szívedbe mindenkori vígasztalásúl e' valóságot, édes Elíza, hogy bár mi nagy legyen az a' nyomorúság' és gyötrelem' mértéke melly ki vagyon mérve reád, a' boldogságnak hasonló mértékével fogja azt az igazságban gyönyörködő Lény megjutalmazni, kit te bölcsen örök gyámolodnak választottál.

Isten veled, Elíza! Hitessd-el magaddal hogy valamig az élők' útján fogok vándorlani, földi barátjaid köztt, hűbbet, valóbbat, javadért buzgóbbat nem találsz mint

YORICK.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ELÍZA YORICKHOZ.

Ma születésem' napja van, 's íme huszönöt évet eléltem. De az évek, ha elmultak, csak pillantatoknak tetszenek. Egyedül a' szenvedés' órájit számláljuk; sullyok bennünket elnyommaszt; resten látszanak haladni; szeretnénk ha gyorsan repülnének, noha szünetlen fogytok lényüknek eggy részét pusztítgatja. De vajmi sebesek ellenben a' vígság' órái. Ah, minden örömeink csak pillantatokig-tartó álmok!

Melly irtózatos azoknak az idő' gyors multa a' kik bizonytalanságban 's vétekben élnek! Minden percz felfalja nagybecsü léteknek eggy részét, 's erős karral rántja tovább.

Hova? Azt ők nem tudják. Úgy mondják, a' Semmibe. De maga ez a' Semmi is elborzasztja őket. Így hánykódik, így hűledez a' Scepticusz.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

De a' ki gyönyörüségét a' rényben keresi, azt nem rettenti az idő' sebes futása. A' kinek lelke tiszta, rettegés nélkül várja az órát melly kiszabadítja romladozó sárházából, 's a' földi élet' sok inségei alól megmenti. Az illyetén úgy nézi az időt mint ellenséget, a' ki útját állja a' boldogságnak mennyei honnja felé.

Elélt napjaim semmik immár; nem enyémek többé; belőlök nincsen-meg egyebem eggy álomforma emlékezésnél.

Gondomnak tehát egyedül arra kell lenni a' mim élni még hátra vagyon; 's oda kell törekednem hogy botlásaimat kútfejeivé tehessem a' rénynek. Oh! hogy lelkemet minden felkelő nap a' bölcseségben nevekedni 's érettebb tökélményekkel ragyogni láthassa! míg végre birám méltónak ítélend azon állapotra melly merő tisztaság.

Alázatban 's teljes magam'-megadásával hajtok főt a' reám-mért nyomoruságok' sullya alatt, 's hálát adok a' ter-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

mészet' szabados Urának oktató látogatásaiért.

A' feddtelenség bátor és nem retteg, ha felette az eget setét borulatok fogják is el. Néki még a' rettentő borúlat is kegyelem' mosolygása. Eggy síránkozásban-töltött nap eggy örömekkel-gazdag esztendőt ígér. A' viszontagságok nem azért szállanak reánk hogy öszverontsanak, hanem hogy jobbaká tegyenek. A' ki eggy óráig-tartó kínt szenved, elég erőt lel szenvedéseiben bátran megvívni hátra-való bajaival.

Bocsásson áldást az ég mind barátimra mind ellenségeimre, nekem pedig adjon lelki nyugodalmat. Ez egész könyörgésem.

E.

YORICK ELIZÁHOZ.

Kedves Elíza! Ma új naplót kezdek. Mgelátod azt; mert ha nem élek addig

míg te visszatérsz Angliába, végh agyományomban néked fogom rendelni. — Búsan önti tollam sorait. Örömest víg dolgokat írnék, 's tudom hogy, ha leveleket írhatnék hozzád, azok nem volnának búsak; de felette kevésnek lenne szerencséje hozzád eljuthatni. Azonban minden postával kapsz tőlem eggy két sort valamíg kezed jelt nem adand hogy többé ne írjak.

Tudósíts, kedves barátném, mint vagy, bajodat mint viseled, az úthoz mennyire vagy készen, dolgaid jól mennek e. Irj-meg, írj-meg mindent! Ha az ellenkező szelek még Dealben találnak tartóztatni, engemet Jamesné barátnénkkal bizonyosan meglátsz magadnál. Repülve mennék hozzád, édes Elíza, hahogy valamiben szolgálatodra tudnék lenni; sőt repülve azért is hogy édesen meglepjelek.

Kegyelemnek Istene, tikíntsd-meg eggy gyermek' szorongásait! Adj neki erőtt, védd viszontagságaiban, hogy a'

töre-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

töredékeny cserép mellyből őtet alkotád, öszve ne töredezzék. Egyedül te vagy néki ótalma a' vizeken; légyen a' te karod az ő gyámola, 's a' te könyörűlő lelked vígasztalja, míglen oda jutel hova tisztjei szólítják.

Elíza! kérésem — úgy hiszem azt — meghallgattatott, mert azalatt hogy szemeimet egekre emeltem-fel éretted, kiderűle a' nap. — Most jövök Mistriss Jamestől; három óráig beszéllénk eggyütt felőled. — Képed már nála vagyon; úgy tekinti mint becses kincsét. De Mariott és más értelmes bírák úgy ítélnek hogy az enyém sokkal jobb, és hogy azon sokkal igazábban el van találva lelkednek szelídsége. És még is mi messze nincs az a' maga Origináljától! Én-magam azt tartom hogy a' Jameszékén téged úgy feste a' Művész a' hogyan neki tégedet idegenek' kedvéért kelle festeni; az enyémen pedig, épen a' szerént a' hogyan azt óhajtottam, a' mint benne barátidnak vagy valamelly

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

érzékeny Értőnek kell tetszhetned. Az elsőben csillogsz; a' gyöngy, a' nyuszt, 's a' selyem-öltözet' játéka vetélkednek egymással hogy széppé csináljanak; a' másikban minden mesterség nélkül, mint szelíd jó gyermeke a' természetnek; — a' mi a' te charactereddel sokkal öszveggyezőbb, nékem pedig sokkal kedvesebb, mintha Mistriss Drapert játéknak-eredett szemekkel 's szép ábrázának feléledt kecseivel látnám a' legdrágább gálában szívrablásra kiindulni.

Elíza! Ha emlékezetem meg nem csal, te akkornap, midőn magadat Jamesnének hagyád festeni, egész igyekezettel öszveszedéd szép alakodnak kecseit; mind színed, mind kivált szemeid szokatlan tűzzel ragyogtak. Én azt kértem hogy mikor téged nekem fog munkába venni a' Festő, lennél olly eggyszerü, olly mesterségtelen, mint mindenkor vagy. Tudtam én — az én szemeim nincsenek elvakítva — hogy a te szépséged nem szorult a' selyem-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

hernyók' és gyöngycsigák' segédjekre. Édes barátném, engedd, hadd mondomel ismét azt a' valót a' mit tőlem már gyakorta hallál. Mikor én téged először láttalak, úgy néztem reád mint valamelly szánást-érdemlő, mindennapi asszonyra. Öltözeted, noha akként szabva a' mint akkor hordották, rajtad nem álla jól, téged rúttá csinált. De téged semmi nem tudna úgy elrútítani mintha az a' gyengeség szállana-meg hogy szépnek tetszeni 's csudáltatni óhajts. — Nem, Elíza! te nem vagy szép, 's a' te képed nem ollyan a' mit azoknak a' kik látnak, csak tized része is szépnek találjon; de rajta valami több van elöntve mint csak szépség, 's nem kétségeskedem kimondani hogy illy elmés, illy jó, illy érzékeny képet nem láttam soha; 's hogy tekörültted nem tölthet-el három órát eggy el nem tompult-szívü ember hogy csudálód, barátod ne legyen, ha az a' makacsság nem szállameg hogy előtte idegen charactert játszál, ha azt a' mesterségtelen, tettetést

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nem ismerő teremtést mutatod neki magadban a' kinek tégedet a' természet csinált. Szemeidben, szavadban, neked valami érdeklőbb, olvasztóbb vagyon mint a' mit más asszonyokon találni. De ezek a' te nevetlen, szívrabló kecseid csak a' legkényesbb ízletü embert hatják-meg.

Ha férjed itt volna 's pénzen kellene tőle megvásárlanom az engedelmet, örömest megadnék neki ötszáz fontot esztendőnként hogy hagyjon naponként két óráig melletted űlnöm, míg érzékeny Utazásomat írogatom. Felelek értte hogy munkám végtelenül fogna nyerni ez által, és hogy én hétszeresen visszakapnám pénzemet.

Képedért melly Newnhaméknál áll, nem adtam volna három fillért. Az eggy valóságos Kaczér' képe. Szemed 's az egész arcz — a' legtökéletesbb ovál a' mit valaha láttam — az az affetált hunyorgás, az a' fő' félre-görbítése, és semmit, semmit nem mondó physionomiád — mellyek vagy barátidnak vagy

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

magának a' festőnek hamis ízletét kiáltják, egészen, de egészen el van hibítva!

***ék újabb jelét adták hogy nekiek sokat nem tettem az enyvhez 's szurokhoz hasonlítván. — Mistriss James eggy levelet veve tőlök azon jelentéssel hogy pénteken látására jőnek. Barátnénk azt felelte hogy akkor nap máshova van elígérve. Új posta; kérik őtet, menne-ki Renelaghra hozzájok. Visszaizent hogy házától nem távozhatik. Jamesné attól tart hogy ha nekik lábat enged eggyszer a' háznál, le nem fogja többé rázhatni, 's jobbnak tartja mingyárt most szegni ketté az ismeretséget. Ismeri őket szíveknek minden redőjiben, 's tudja hogy sem neki nem barátnéji igazán, sem neked; 's hogy úgy nevezett barátságoknak az minden czélja hogy mihelytt helyét látandják, tégedet a' magok' javoknak feláldozzanak. Ne engedd, Elíza, hogy ez a' mi kedves barátnénk szemesbb legyen a' te javad erán mint magadnak lenned illik. Ő

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

akarta hogy kérjelek újobban hogy nekiek ne írj. Felette el fognád azzal szomorítani mind őtet mind a' Bramínt. Hidd hogy ezt kívánnia elég okai vannak. Pedig nékem is vannak ezen felül; 's az első mingyárt az hogy felette bánkodva fognám látni hogy Yoricknak minden igyekezetei sikeretlenek voltak több erőt 's eltökéltséget önteni az Elíza' lelkébe. Megígértem volt hogy kedvetlen neveiket többé elő nem hozom, 's nem törtem volna meg szavamat ha tehetségemben állott volna eggy barátnénk' parancsának nem engedelmeskedni ki téged a' barátság' leghűbb indulatival szeret.

Holnap ismét írok, szeretetre-legméltóbb asszony! most pedig aludj csendesen. Lelkem feletted fog lebegni mind addiglan míg reggel felébredsz.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ELÍZA YORICKHOZ.

Mutassa, mutassa az Úr a' naplót. Küldje hozzám minekelőtte még itt hagyom Angliát; 's távol, igen távol legyen az idő hogy azt véghagyományként hagyhassa nekem. Boldognak fogom érzeni magamat búsongásait olvasván. Az illy búsongás emberíti a' szívet.

Mikor azt olvasom, a' mit az Úr írt, úgy érzek a' hogy' az Úr érzett; ez pedig annyi mint a' legszebb, legtisztultabb érezéssel érzeni.

Mi édes örömet nem ád nekünk ez a' sympathiai ellágyúlás! Az efféle szenvedések óhajtandó szenvedések. — Ha az Úr' tolla majd könyűket gyüjt szemeimbe, ha majd elönti orczáimat, 's szívemből fuldokló sóhajtásokat sajtólki, ezt mondom: Itt sírt az én kedves Braminem! szíve, midőn e' sorokat írá, el vala lágyulva! — Kedves lészen ne-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

kem a' szenvedés ha az Úr' szívéből jövend az enyémbe; kedves lesz nekem azt látni hogy forró könyűm oda cseppen a' hol az Úrétól ázott vala el a' papiros.

És melly jutalom ér majd szenvedéseimért! Bájoló képzelődésének édes álmai az enyémekké lesznek; lelkem gyönyörködni fog eleven elméje' szökdeléseiben, 's dévajkodásai elcsillapitják zajba hozott szívemet. A' sűrü köny nem fog soká reszketni szemeimben, az édes kesergés szívemet nem fojtogatja tovább sokáig. Yorick el fogja oszlatni a' gyötrelmet, a' mit a' Bramín okozott.

E' kedves olvasmány igen édes enyhületére lesz útazásom' únalmas óráinak, 's Yorick el fogja velem hitetni hogy India félannyira van Angliához mint számlálják.

Megígérte az Úr hogy minden postával veendem levelét. — Igen jó! — Ad e kezem valaha jelt az elnémulásra? azt képzelheti.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Hála értte Istennek, sokkal jobban vagyok; 's annyi bátorságot érzek lelkemben melly méltóvá teszen az Úr' tanítványának 's barátnéjának hívattatni.

Szobácskám szenvedhető; — e' részben nincs panaszom.

Ha a' szelek itt tartóztatnak, jőjön, jőjön az Úr, 's hozza Jamest és Jamesznét.

Az Úr' levelének vétele olta minden órában kérem az eget, parancsoljon a' szeleknek hogy láthassam-meg még eggyszer a' kiket szívem olly igen szeret.

'S így azalatt míg a' Hajós-Kapitány 's emberei 's az útazók csendes időért könyörögnek, én titkon ellene-szegzem magamat óhajtásaiknak, 's azt kérem az égtől hogy hajónkat tartsa révbe-rekedve.

Képeim felől mit ítélek, alig merem mondani. A' szerént űltem a' festőknek a' hogy' barátim közzül kiki kívánta, 's tisztelem külömböző tetszéseiket.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

De arról bizonyosak lehetnek hogy akármillyen nálok a' festés, az Originál való alakban övék.

Ha elgondolom melly megkülömböztetettt barátsággal viseltetik énerántam az Úr, 's melly melegséggel veszen mindenen részt a' mi engemet bár melly távolról illet, nem lehet magamnak utolsó levelebeli complimentje miatt végtelenül nem örvendenem. — „Nem, Elíza! te nem vagy szép." Édes nekem azt látni hogy én az Úr' barátságát a' legszebb érzésnek köszönhetem, nem a' szépségnek a' mi elhervad 's oda van.

Hízelkedőbb, édesbb complimentet ennél még nem vettem soha, és soha nem is veszek. Ez nem a' mindennapi köz-helyekből van véve, honnan csapodárkodóink merítik többnyire ízetlen édességeiket, 's nem eggy pár szemhez, nem eggy szépen-metszett szájhoz vagyon intézve. Olly magasztalás ez a' mi egészben illeti a' személyt, a' mi szívnek van mondva.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Azonban érzem én hogy azt nekem nem szabad érdemlett dicséret gyanánt vennem. Az Úr engemet úgy fest mint az a' barátom a' ki behunyja gyengéimre szemét, 's csak szebbik oldalomról tekint.

De a' mellett úntalan' fogom magamat e' képemben nézelleni mellyet az Úr' keze festett; 's meggyőződvé hogy illyennek óhajt látni, azon leszek hogy a' mennyire tőlem lehet, annak fenntebb-nemü szépségeihez hasonlíthassak.

Az Úr férjemet hozza-elő. Az ő neve nékem szent nevezet. Hallására egész véremet szívem felé érzettem lökődni. Minden gondolatom, minden kívánságaim India felé fordúltak, 's kedvem jött, kitörleni a' mit levelem' elején írék.

De miért kellene kitörlenem? Merhetek e csak eggy szót is illetni hogy gyengítsem érzésimnek kifejezéseit? A' szeretet, a' barátság nem eggyeránt szentek e? Tanuld, Elíza, tanuld szeplőtlen voltában megtartani mindenikét;

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

tedd magadat méltóvá illy férjre, illy barátra.

Örömest fogna ő engemet az én Yorickom' társaságára engedni, hahogy az gyarapodására lehetne munkájának. Hogyan akarhatná ő az embereket azon oktatástól 's örömtől megfosztani mellyet nekik a' te írásod nyujt?

Ne hozza-elő többé ***ékat; megadom magamat barátságának — Mit is lehetne attól megtagadnom? De hagyjuk abba már! Igérem, sem nem írok nekik, sem velek semmit nem kezdek.

Nyugtalan' várom a' holnapra-ígért levelet.

Élj szerencsésen, legjobbika a' halandóknak! szeretetre legméltóbb barát, élj szerencsésen! Az ég' védelme legyen rajtad mind munkád' mind pihenésed' órájiban! Isten veled.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ELÍZA YORICKHOZ.

A' nyalább már kezemben vagyon. — Kéréseim sok alkalmatlanságot okoztak az Úrnak, 's igen szívesen köszönöm barátságos teljesítéseket.

Hajónk csinos és alkalmas szobácskám ugyan kicsiny, de benne megférek. Minekelőtte útnak indúlunk ki akarják fejéríteni, és így ki kell mennem belőle eggy két napra. Azalatt a' városban veszek szállást.

Igérem magamnak hogy az én kedves Bramínemtől minden postán veszek eggy két rendet mellyből láthassam hogy rólam emlékezik, hogy engem szeret.

Légyen gondja az égnek egésségére! Ez az a' mit az emberi nem' javáért óhajtok neki, és a' magaméért.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ELÍZA YORICKHOZ.

Hogy Miss Light eggy hajón teszi útját velem, az nekem nagy szerencse. Nem képzelhet az Úr szeretetre-méltóbb teremtést mint ez a' fiatal de érett leány; 's társasága előttem óránként becsesbbé vál.

Van hajónkon a' társaság' szolgálatjában eggy fiatal Tisztecske is. Ez tegnap hívatlan és czeremonia nélkül théét jöve inni hozzánk. Jónak láttam, nem éreztetni vele megütközésemet, de megbántó bátorságát nem kellett szelíd fúlánk nélkül hagynom, 's azt mondám a' beszédben hogy a' merészség igen szükséges tulajdon katonában. Ekkor mentegetőzni kezdett. De hogy a' hívás épen szükséges volt volna, azt megérteni nem akará.

Úgy látszik, szépnek leli Miss Lightet, 's előre látom hogy az első tíz tizenöt nap szegénynek sok hősége lesz·

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Egyéb úti-társaink jóféle emberek, 's a' más Tisztek a' legjobb móddal viselik magokat.

Yorickom! szeretett kedves barátom! jer! osztozzál-meg szívemnek minden érzésiben azzal a' kihez én felbonthatatlan lánczokkal vagyok kapcsolva. Ne feledkezzél-el rólam imádságaidban! Elizád' képét hagyd sokat lebegni szemeid előtt míg ébren vagy; ha pedig elszunnyadsz, engedd hogy lelkedet, mint szeretett árny, édes szendergésekre dalolhassa. — Isten veled! Isten veled!

ELÍZA.

U. I. Minthogy itt már nem múlatunk sokáig, kérem az Urat ne eresszen-el eggy postát is üresen!

YORICK ELIZÁHOZ.

Az ifju Tiszttel, édes Elíza, nem bánhattál másképen mint bánál. Betenni

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

előtte az ajtót illetlenség fogott volna lenni, és még több.

Ő tehát nem alkalmatlan édes gerjedelmeket érzeni, 's te úgy hiszed hogy az első tíz tizenöt nap' sokat fog szenvedni Miss Light miatt. Én pedig azt és az ezerszer hihetőbb, hogy ő nem Miss Mightért fog szerelmet érzeni, hanem értted — mert te eszerszer méltóbb vagy szerettetni. Öt holnapig lenni Elíza körül, eggy hajón lenni vele, 's eggy ifjú Tiszt! — minden az én állításom mellett szóll. Elíza, a' nap' sugárjai, ha az nekik hatalmokban állana, nem fognának gonosztevők' rejtekeibe szállani, de ők olly tiszták, olly mennyeiek, hogy azért őket még senki nem tartá megfertéztetteknek. Óhajtom, ugyàn-ezt lehessen mondani az én Elizám felől is, mind a' jelenvaló esetben mind minden eseteiben az életnek; 's feddtelen erkölcseid, okosságod, a' becsület' szava, 's az a' lélek melly Yorickot barátjának nézte eggykor, bíztatnak hogy

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nak hogy tőled minden botlás örökre távol marad.

Indulástokhoz tehát derekasan tétetnek a' készületek. De nem vala e elég kitisztongatni, kimosatni szobácskádat? kellett e azt festeni is? A' falfestés az olly gyenge inszövevénynek mint a' tiéd, veszedelmes; miatta sokat lészesz kénytelen kinn maradni. Pedig én azt hiszem hogy elzárkozásod neked sok igen édes órákat adand.

Félek hogy a' Hajós-Tisztek csak a' legénységhez képest érdemlik azt a' dicséretet mellyel felőlök szóllasz. Nem így család e meg magadat ***ékben is? — De nem szóllok többé felőlök; elég nékem hogy őket magadtól távol tartod.

Édes barátném, neked most nagy szükséged van a' jó tanácsra. Csak eggyet hagyj adnom: Ne ereszkedjél tartaléktalan meghívésekre. A' jó szív nem gyanít hamisságot 's megcsalódik. — Adjon az ég neked bátorságot minden viszontagság' eltűrésére. Te vagy legjobbika minden

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

míveinek. Élj szerencsésen! Kérlek, szeress engem, 's ne feledkezzél-el rólam soha!

Én éltem' elfogytáig leghűbb barátod maradok.

YORICK.

U. I. Cap-Verden találsz módot valamelly Hollandi vagy Franczia hajó által nékem írhatni. Leveled bizonyosan kezemhez jut.

YORICK ELIZÁHOZ.

Kedves Elíza! Nagy gondban vagyok szobád miatt. A' nyers festék felette ártalmas; semmi nem pedig annyira mint a' fejér ónmáz. Kérlek, vígyázz egésségedre, 's jó ideig benne ne hálj; az gutaütést okozhatna.

Reméllem kiszállál a' hajóból, 's leveleim útjokban fognak kapni. —

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Szedd rendbe ha majd kezeidben lesznek. Az első nyolcznak e vagy kilenczenek fel vannak rakva számjaik: de a' többire felrakni elfeledtem. A' hol ezek elmaradtak, útba vezethetnek a' dátumok, mert talán eggyike sincs az nélkül; 's ha rendben fognak állani, öltsd által őket, 's csinálj borítékot reájok. Lesz idő hogy vígasztalást ezektől fogsz keresni, 's hamikor úti-társaidnak elmétlen csevegéseik kifárasztanak, ezen levelekkel fogod és velem múlattatni magadat.

Lehetetlen volt reá bírnom magamat hogy nekik csak eggy felszökellésel, csak eggy dévaj gondolattal is elevenséget adjak. A' helyett valami több van bennek, és a' mit te szint olly jól fogsz érzeni mint én érzettem, valami, a' mi inkább illik környülményeidhez 's szükségeidhez — némelly jó tanács, némelly használatos való. Osztán hízelkedem magamnak, hogy azt az eggyszerü, természetes zengzetét a' még meg nem romlott érző léleknek melly szó-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

zatosbb és többet-mondó mint a' regulás phrázisok' szövevénye, bennek érzeni fogod. — E' kecsetlen, sőt csaknem puszta levelek több bízodalmat támaszthatnak benned Yorick eránt, mint bármelly nagygondu czifrázatok. Bizakodjál reájok tehát és reám, Elíza, 's bízakodjál reám egészen!

Légyen szegénység, nyomorúság, gyalázat nekem osztályrészem ha valaha tettem valamit a' mi megbánathatná veled hogy engem ismertél! Ez esk után mellyet a' hamisságot-gyűlölő Isten előtt teszek, kérem őtet, légyen erántam olly kegyelmes mint a' hogyan én neked színetlen és buzgó barátod valék. Nem, Elíza! én téged meg nem csalnálak; én téged a' legutolsó ember' szemeiben sem alacsonyítanálak-meg, ha a' legkevélyebb Király' koronája volna is értte a' jutalom!

Elíza, engedd kimondanom: Valamim van és valamim leend, te mind azt úgy nézheted és mindég úgy fogod nézhetni mint tulajdonodat — noha sajnálnám — pirulásod' megkímélése mi-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

att vetem ezt hozzá — ha barátságomnak illy bizonyításra lehetne szüksége. A' pénznek és a' kik a' pénzen kapnak eggy czéljok vagyon: — uralkodni szeretnének.

Úgy hiszem hogy e' levelemre még kaphatok tőled választ. Ha mindazáltal a' tenger, melly téged mitőlünk elragad, ez örömtől is megfosztana, magam írom-meg a' választ reá. Úgy írom-meg a' hogyan te írnád, 's úgy fogom azt nézni mintha tetőled jött volna.

Tekintet, kedvtelés, egésség, 's minden egyéb nemei az örömnek, szálljanak vitorlák alá veled! Oh, legérdemesbbike az asszonyoknak, én ezután csak neked és az én Lydiámnak akarok élni. Gazdagodjál-meg az én fogadott-gyermekeimért. Ha értelem, okosság, köz-tekintet 's a' boldoglétel meghagyják magokat szerezni, szerezzd-meg ezeket nekik. Szerezzék-meg ezeket viszont ők is neked. Te ezeket tedd a' magadéikká, hogy megoszthassd Lydiával, 's agg napjaimat általok megörvendez-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

tethessd. — Eggyszer mindenkornak képében, Elíza, Isten veled! Légyen gondod egésségedre. Törekedjél allandóul azon czél felé mellyet magunknak kijegyzettünk, — a' szeretet' szentsége felé; 's ne hagyd megfogyni azt a' talentomot mellyet az égtől áldásul vevél.

Mit mondjak még lelkemnek ezen felolvadásában? Pedig a' postacseléd már régen megszünt kelepelni. Mit tudnék mondani egyebet, mint hogy téged és véled eggyütt magamat az ég' kegyelmeibe ajánlom, 's hogy forró könyörgésemben — a' legforróbb könyörgésemben — azt kérem hogy téged tégyen szerencsésséé, 's bennünket még ez életben, vagy abban a' másikban, hozzon eggyüvé. Isten veled, Elíza! Isten veled! én tiéd, örökre tiéd vagyok. Bízzál mindenkor hív és állandó barátságában a' te

YORICKODNAK.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ELÍZA YORICKHOZ.

Az én barátom' félelme egésségem 's a' szoba' megfestése miatt, reménylem, eddig egészen elenyészett. De mivel úgy akarja, ígérem, egésségemre gondom, kettőzött gondom lészen

A' leveleket szívbeli örömmel vettem. Már rendbe vannak szedve, még pedig fáradság nélkül, mert a' hol megszüntek a' számok, a' dátumok útba vezettek.

Borítékot csináltam reájok, 's szívem mellett fogom őket hordani. Ez a' nagybecsü csomó lesz nekem szent azílom, e' kedves levelek lesznek az én szeretett mulattatóim. Ellágyulva fogom őket olvasni, velek fogok tanácskozni, engedelmeskedni fogok hagyásaiknak. Már is érzem jóltevő erejeket.

'S mi szükség volna azoknak más szellem által elevenülni mint a' Valóé

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

és Érezésé által? Az Úr' álnoktalan lelke minden sorában festi magát, 's elönti őket érezéssel. Szívem minden melegebb kinyomásra szikrát kap, 's sympathizál az Úréval.

Én is elmondom azt a' szép esket, 's hasonló hosszúra hívom Istent, ha barátságom nem szint olly szent és erős, mint az Úré énerántam.

Az Úr maga akar válaszolni a' nékem-írt levélre ha a' habok nem engednék magamnak, 's úgy fogja nézni a' levelet mintha én írtam volna.

Írd-meg, szeretett Yorick, írd-meg azt, ha majd itt hagyom e' partokat, ha majd ide 's tova lökdösnek a' habok, ha majd enyésznek előttem a' boldog hegyek mellyek alatt születtél és lakozol. Írd-meg a' te kedves Elizád' képében, 's mondd benne magadnak, valamit a' legforróbb szeretet, a' legepedőbb vágyás mondhat; 's ne hidd hogy leveled' kifejezései felülmulhassák a' mit szívem érez.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Az Úr azt kéri az égtől hogy bennünket tégyen szerencsésekké, 's engedje hogy itt vagy oda fenn, eggyüvé jöhessünk.

Én e' kérésnek szélesbb kiterjedést adok: Hagyjon az ég elébb itt jőni eggyüvé, 's úgy engedje osztán hogy a' boldogság' mezejében egymást láthassuk.

YORICK ELIZÁHOZ.

Ah! miért nem halasztád esztendővel továbbra útadat, édes Elízám! Mert én bizonyos vagyok hogy azt férjed nem határozta-meg olly szorosan.

B*** Úr alig ha nem nagyított az izeneten. Nem szeretem többé azt az embert; fojtogat meglátása. Mi nem fogna lelkén fekünni ha az úton valamelly szerencsétlenség érne! Nincs teremtés az ég alatt a' kit inkább kellene

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

szánnom, a' kit inkább fognék gyűlölhetni. Úgy néztem mint fenevadat. Ah, ő nekem még a' fenevadnál is több volna! — De Elíza, már kértelek, bízzál, bízzál bennem! Ne engedd hogy gyermekeidnek emlékezete szaporítsa gondjaidat. Én atyjok leszek nekik.

Elíza! ha rosszúl vagy, tégy félre mindent, maradj veszteg, múlass közöttünk még esztendeig. Írj férjednek; fessd-le neki állapotodat. Ha ő valóban az a' jó, az a' téged-becsűlő férj a' kinek őtet beszédeid után ismerem, javallani fogja lépésedet. Úgy mondják, visszaszóllítása egyedül azon tartalékról jő mivel itt neki híre nélkül adósságokat csinálhatnál; 's ő azoknak fizetésektől retteg. — Melly tartalékok! Lehetséges e eggy illy mennyei teremtést nehány száz fontnak a' mivel rakáson több maradott volna, feláldozni? Nyomoru tekintetek! Oh Elíza, melly kész volnék én, ha illy ajánlást az ő megsértése nélkül tehetnék neki, az utolsó fillérig fizetnimeg e költséget! Örömest oda adnám

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

neki azért valamim vagyon; zálogba vetném értte elmémet, tanulásaimat, sőt életemet is.

Úgy van, Elíza, te a' te férjednek sokkal tartozol. Tartozol a' köz tekintetnek 's mások' vélekedésének is. De a' legtöbbel, Elíza, önn-magadnak tartozol. Hérlek, hagyd oda Dealt és a' vizet, ha még is rosszul vagy; én neked ingyen leszek orvosod. Nemedben nem te léssz az első a' kit én szerencsével gyogyítottam. Elküldök feleségemért; leányomért; menjetek eggyüttMontpellierbe, Spaaba, 's valahova kedved leszen. Ők tetőled fognak függeni; oda fogsz útazhatni a' hova vágysz. Elmegyünk az Arnó' széleire, megvetjük benne kis gyalmunkat, 's virító völgyeinek labyrinthjei közt fogunk tévedezni. 'S akkor, mint nehány ízben már hallottam, hajlékony édes szavaddal reá-kezdheted: Eltévedtem! eltévedtem! — De mi nem hagyjuk a' mi kedves Eltévedtünket.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Elíza! jut e eszedbe mit hagya neked az Orvos? Nékem igen; mert ő és én eggyet tanácslánk. Tégy mértéklett mozdást, 's eredj a' déli-Franczia-ország' 's még inkább a' Nápoly' tiszta egét szivni. Szerezz ez útadra nehány kedves múlattatót. Mint érzékeny és értelmes ember mélyen belátott ő lelkedbe, 's érzette melly kevés sikere lesz az orvosi szereknek eggy asszonyi kedves teremtésnél, kinek bajai a' szív' szenvedéseiből erednek.

Maga az idő az, — elláttam édes Elíza, 's kérlek, hidd a' mit mondok — a' mi vissza fogja adhatni egésségedet. Ez a' hű 's fáradhatatlan Szószolló a' ki olly sokakon segéllt, meg fogja azt nyerni az én Elízámnak is.

Elíza! én téged kimondhatatlanul tisztellek hogy bizonyos dolgaidat, mellyek, felfedődvén, tégedet a' köz csudálás' tárgyává fogtak volna tenni, titokban tartád. Azon szép szenvedésben melly nem méltóztatik segédre szóllítani az idegen szánást és enyhítést, va-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

lamelly fentebb-nemü méltoság vagyon. Te a' charactert derekasan viseléd, 's azt kezdem felőled hinni, tisztelt asszony, hogy te nem bírsz kevésbb tökélménnyel mint a' Toby-bátya-Özvegye.

Özvegy felől esvén szó, előre kérlek hogy ha téged a' sors azzá teszen, ne is álmodd hogy valamelly Nabábhoz mégy; mert téged én veszlek-el. Az én feleségem soká nem élhet. Hijába járta-be az egész szebb-egü Franczia-országot, 's én nem ismerek méltóbbat néki helyébe lépni mint téged. Való hogy öszveroskadt, kiszáradt alkotmányom engemet közel nyolczvan esztendőssé teszen, te pedig csak huszonöt vagy. A' külömbség nem kicsiny: de én az esztendők' hibáját szellem és kedveltető vídámság által fogom kipótlani. Soha Swift nem szerette úgy a' maga Stelláját, nem úgy soha Scarron a' maga Maintenonát, 's Saccharisszát Waller, a' hogyan én foglak téged mind szeretni, mind munkáim által halhatatlanná

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

énekelni. — Oh te, szívem szerént teremtett asszony! mind e' nevek, bár melly ragyogokká lettenek is, elhomályosodnak eggykor a' te neved mellett. Feleld nékem hogy elfogadod ajánlásomat, és hogy te, mint az a' személy ki felől a' Spectator emlékezik, inkább óhajtod eggy öreg férj' saruszijjait fűzögetni, mint eggy világ'-fijához menni. — Isten veled, szeretett Simplícia! Én egészen tiéd vagyok! örökre tiéd vagyok!

TRISTRAM.

ELÍZA YORICKHOZ.

Szeretett Tristram! Valamit tennem lehet, valamit kötelességeim nem tilalmaznak, kész vagyok megtenni az Úr' kedvéért. De útamat tovább nem halaszthatom. Férjem' parancsa ált'hághatatlan. Indulnom kell.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

B*** Úr nem nagyított semmit. Jobban vagyok, 's úgy hiszem hogy gyermekeim nem maradnak anya nélkül. Azonban köszönöm e' nemes ajánlást. Azon hálás érezéssel köszönöm azt mellyet az illy példátlan barátság érdemel.

Az Urat tévedésbe hozták férjem' charactere eránt. Ő nem olly pénzszerető mint némellyek vélik, és ha egyedül pénz felől volna kérdés, még sok ideig szívhatnám Europának egét. Szebb gondok kívántatják vele megjelenésemet. Higyje az Úr a' mit mondok: Én nem vagyok fösvénykedés' áldozatja.

Azt írja az Úr hogy férjemnek sokkal tartozom. Szerencsém hogy ezen tartozat eránt értem tisztemnek sugallatait. — A' legszentebb, legkötelezőbb tartozat, a' mit ismerek.

Bár mivel tartozzam is a' köz tekintetnek 's másók' vélekedésének, az engem nem fogna elrettenteni hogy itt hagyjam Dealt, 's oda röpüljek hova a'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

barátság vonsz, ha környülményeim engednék.

Az Úr nekem orvosom marad, de nem a' test' nyavalyájira. Hagyja az Úr azokra ezt a' kiknek az kézi-mesterségek. Hadd folytassák továbbá is úgy nevezett tapasztalványaikat; hadd hízzanak-el eggy szegény elkínzott teremtés' szenvedései mellett. A' helyébe az én Yorickom a' lelket vegye gyógyító gondjai alá; annak élessze ő receptjeit. Ebben őtet senki nem éri utól, az ég őtet erre látszott rendelni; olly szereket tévén-le kezei köztt mellyek a' szívnek legkeményebb kelevényeit is fellohaszthatják.

Bízzunk az Úr kedvesebb munkát szeretetre-méltó hitvesére's leányára Indiai barátnéja' kínjainak enyhítéseinél. Éljék ők sok időkig igen sok időkig, az Úr körül a' hazi nyúgalom' édes örömeit. Ha az ő szívek az szerént érez mint az enyém, úgy igen is kedves dolog gyanánt fognak nézni mindent a' mivel

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

mivel az Úrnak örömet csinálhatnak, mindent a' mivel tetszését megnyerhetik.

Én a" lég' és a' hely' változtatása eránt nem lehetek többé eggy értelemben az orvosokkal. Próbáltam azt a' földnek eggyik szélétől a' másikig, 's nem volt haszna. Ha az ő tanácsok érne valamit, Angliának ege 's Yoricknak társasága többet tehetének vala a' Franczia-ország' és Nápoly' áldott éghajlatainál. De többé nem lakhatom e' boldog tájat.

Eggy részről a' nagy érzékenységből eredett nyavalyája a' léleknek, más részről a' testnek erőtlen alkotványa, nem olly veszedelmes két czimbora e ez mellytől a' legértelmesbb orvosok is hijába igyekszenek megmenteni?

Ha szerencsétlen sorsomnak szánást kell támasztani valakiben, támasszon az azt tebenned, tisztelt férjfiu! De kívánnám hogy szánást benned semmi ne támaszthasson.

A' te szíved olly jó, olly lágy, hogy ha okod akadna szánni valakit, inkább

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

fognád érzeni a' fájdalmat mint maga ellágyúlásodnak tárgya. Bár senki ne volna azt érzeni kénytelen mint a' kő-szívüek! Ők pedig nem tudnak szánni.

Az Urat mindenkori vígasága itt sem hagyá-el. Azt kérdi hogy, ha özvegyen maradok — távoztassa-el tőlem az ég e' esapást! — jobbomat valamelly Nabábnak nyujtani fogom e.

Úgy vélem, hogy én senkinek nem fognám többé nyujtani jobbomat, mert tartok tőle hogy azzal nem akarna eggyüttmenni szívem is. A' mi pedig a' Nabábokat illeti, gyűlölöm őket eggyről eggyig. Az Európaiakat értem.

Mezeinket nem dulták e fel? Nem hányták e városainkat tolvajprédájokra? nem öldösték e halomra rokonimat? Ah, a' kegyetlenek! ők Indiának temérdek térföldjeit ártatlan lakosainak vérekkel kövérítették-meg; eggy milliónál többet áldoztanak-fel el nem telhető fösvénységeknek hazámfijai közzül. Vérpatakok kiáltanak bosszút ellenek. Az Özvegyek 's árván-hagyott csecsemők

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

felemelt karral kérik az eget hogy pusztító villámjait szórja reájok.

Lehet e pénz miatt vérben-feredt lelkek köztt és az Elíza' lelke között eggyüvé-vonszás? Eltűrhetné e a' Yorick-érzékeny-szivü Indusznéja azt a' vad gondolatot hogy ő testvérjeinek hóhérjaival él eggyességben? Soha nem! Légyen inkább gyalázat és szegénység sorsom.

Útálom a' gazdagságot, mint a' bujálkodás' és kevélység' gyászos kútfejét. A' pénz csak a' rény' kezében jó és hasznos, midőn a' szenvedők' enyhítésekre nyujtatik-ki. Vagy midőn az emberiség ellágyulva 's vizsga szemekkel lép a' szegény' kalibájába, hogy bővölködését ottan kiöntse, 's a' fájdalom' szemhéjain reszkető könyűnek parancsoljon hogy változzék örömnek cseppjévé, 's fussa-végig a' sápadt orczát mellyen végre a' hála' érzései feléledve mosolyganak.

Igen is, szeretett Bramín! úgy hiszem, hogy ha özvegy volnék 's szabad

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

volnál te is, minden élők felett néked fognám nyujtani jobbamat. Barátommal, Tanítómmal, Védangyalommal fognék eggyesülni benned.

Ah, félre az esztendők' külömbségeivel! Mit tesznek az esztendők? A' halhatatlanság felé hágdosó lélek mindég ifju, 's a' te lelked elevenebb, vídámabb, mint a' más közönséges embereké.

Nemzetünknek eggyik nagy Éneklője ezt mondja: „Mi szűli a' szerelmet? azt nehéz mondani. Azt nem arczaikon kell nyomozni, hanem szíveikben, a' szerelmeseknek."

De hagyjuk a' verset. — Úgy hiszem, hogy Mistriss Sterne tovább fog élni mint hogy álmunkból valami lehessen. — Azt írja az Úr hogy az ő egéssége Franczia-országnak meleg tájaitól semmit nem remélhet. Még jobb! ide-haza annál olcsóbban jut hozzá.

Azonban korod, édes Yorick, öszvekelésünket nem fogja gátlani, 's az a' kedves gond hogy saruidat oldozhatom,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nekem kedvesbb lenne valamelly éretlen szerető' csapodár enyelgéseinél.

Búcsút a' dévajkodásnak. — Adieu, kedves Yorick!

tántoríthatatlan barátnéd:

ELÍZA.

Dobogó szívvel várom a' választ. Siess elcsendesíteni dobogását.

YORICK ELIZÁHOZ.

Barátod, édes Elíza, a' sír' széléről jó hozzád. — A' mint utolsó levelemet írám, már rosszul érezém magamat, 's csak hamar azután meg-is történt a' mitől tartottam; mert eggy negyed mulva a' hogy' levelem elment, ez a' te beteges Yorickod közel vala az eloszláshoz. Mellyemben megpattana eggy edény, 's véremet egész reggeli négyig el nem állíthaták. Szép Indiai kendőid mind be vannak mocskolva; úgy tet-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

szett, szívemből bugyogott-fel a' vér. A' gyengeség sokára álmot húza reám, hatkor felébredtem, 's ingem el vala ázva könyűimtől. Azt álmodtam hogy aléltan fekszem e szophán, 's te eggy lepellel lépsz szobámba 's ezt mondod: Angyalod a' révbe jöve utánam hírt hozni arról a' mi ért, 's ím itt vagyok hogy gyermeki tisztemnek utolsóját megtegyem, áldásodat vegyem, szemeidet befogjam. Ezzel reám vonád a' lepelt, leborúlál előttem, 's áldásomért esdeklél. Hirtelen' eloszlott álmom, 's, nagy Isten! mi döbögések köztt! De te láttad könyűimet és azokat öszvegyüjtöd. — Elíza! édes Elíza! még mindég látlak, még mindég szemeim előtt lebeg képed; látom mint öleled térdeimet, látom, bágyadt tekinteteidet mint emeled, reám, mint vígasztalsz, mint intesz, hogy tűrjek békével. 'S azolta valamikor Lydiával szóllok, Ezsaunak e' szavai, a' mint őket te mondottad: Áldj-meg engem is, atyám! mindég zengenek füleimben. — A' mennynek legjobbik áldása lé-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

gyen a' te áldásod, szívemnek szeretett jó gyermeke!

Vérem már meg van állapítva, 's ereimben megint érzem az élet' erejét. És így, édes Elíza, tégy-le minden rettegést, minden gondot. Ma már jól ettem, 's e' levelet teljes vídámsággal írom, melly azon előérzésből származik hogy majd e' csapás is általmenend felettünk. Merítsünk, édes Elíza, tartós vígasztalást minden történhető esetekre abból a' te olly való és olly szép kifejezésü gondolatodból hogy a' legjobb Lénynek lehetetlen volt a' történetek' láncát egyedül azért fonni így hogy az ő teremtése sínlve, nyomorgva élje végig az életet. Ez való és nagy gondolat, 's felette szépen van kinyomva. Óhajtom hogy az soha ne törlődjék-ki emlékezetemből. — Elíza! ki tanított téged illy szívhatva írni? Te e' mesterségben annyira mentél hogy senki nincs a' ki utólérhessen. Ha pénzem elfogyna, ha egésségem ugy megbomlana hogy többé nem lehetne dolgoznom, kiadnám

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

leveleidet, mint valamelly szerencsétlen Indusznénak talált papirosait. Stylod új, 's ez csak maga is sok vevőt fogna nekiek szerezni; lepdeső, könnyü csapongásaid pedig való kifejezéseid, bájoló gondolatod, 's az az édes kesergés mellyet mintegy reá-lehellsz az Olvasóra, mind ezek, édes Elíza, olly sajátságok mellyeket tetőled hasztalan' igyekszik eltanulni más asszony akár az Európai égöv alatt, akár a' Gangesz' partjain.

Nem állhatám-meg, hogy leveledet Mistriss B***nek 's nehány más asszonyi-Íróinknak olvasni ne adjam. — Elképzelem hogy ezért neheztelni fogsz; de engedj-meg, szándékom tiszta volt, 's nem gondolnád hány csudálód akadt Hidd-el, Elíza, én magam sem győzöm csudálni hol vevél ennyi kecset, ennyi jóságot, ennyi tökélményt; szívedet hogyan tudád illy lággyá, illy hűvé, illy szépérzésűvé csinálni. — Oh, azt maga a' természet csinálta illyenné! ő képzette illy különös gonddal lelkedet!

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

mert az ő legszebb míve — és ez nem énnekem magamnak — Te vagy.

Ez tehát az utolsó levél mellyet tőlem itt vehetsz; mert úgy értem, hogy a' Chatham már megfújta az indúlót, a' szelek pedig kedvezni látszanak. Ha úgy, mennyei-lelkü teremtés, vedd vég búcsúmat. — Isten veled! Emlékezetemet tartsd becsben. Tudod mennyire szeretlek, tudod szívem mennyire tiéd. Isten veled! Isten veled! — De ez utolsó Isten-veled mellett, engedd, hadd adjak még eggy intést mellyet tőlem száz meg száz formában hallottál, és a' mellyet most e' két szóba öltöztetek-által:

BECSÜLJED MAGADAT.

Adieu még eggyszer! — Elíza, fogadj szót, vígyázz hogy homlokodra sem a' lélek' sem a' test' gyötrelmei ne vonjanak barázdát, hogy a' bizonytalanság lelkednek csendét soha meg ne zavarja, 's gondokba ne ejtsen gyermekeid miatt, mert azok a' Yorick' gyermekei, 's Yorick neked örök barátod, Adieu! adieu!

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

U. Í. Tartsd mindég szemeid előtt hogy a' remény minden gyötrelmet megenyhít 's szenvedhetőbbé teszen; következőleg valamikor reggel felkelsz, énekeld-el annyi tűzzel a' mennyivel eggy hymnuszt fognál énekelni, az én Ódámat a' Reményhez 's megkönnyült bánattal, éledő lélekkel fogsz űlni a' théeasztal mellé.

A' Szerencse, a' Nyugalom, 's Hygéa légyenek kisérőid. Térj, térj-vissza hamar a' bővölködés' 's a' lélek' csende' társaságában, bánatos magányomat melly reám vár, felvidítani. — Én vagyok az utolsó a' ki elvesztedet siratja: én leszek az első a' ki visszajöttöden örvendezni fog. — Béke! Béke, kedves Elíza!

ELÍZA YORICKHOZ.

Szeretet Bramín! Imhol az utolsó levél mellyet hozzád, míg még Angliának

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

széleit látnom engedtetik, írnom lehet. Kevés órák alatt itt hagylak, Szabadságnak boldog szigete! itt hagylak — oh, hadd nevezzem eggy kevély nevén! — hazája az én Yorickomnak!

O Yorick, mint levék oda, midőn első sorodat megláttam! szerencsétlen eseted' megértésére a' legiszonyúbb réműlés fogott-el. Vérem bugyogva kezdett verni, 's megfagyva tömlött-öszve szívem felett.

Oh, ha kendőid mellyeket neked a' te Elízád adott, olly varázs erővel bírhattak volna hogy eggyszerre megszüntethessék bajodat! — Mint örültem hogy alhatál! De melly rettenetes álom! Isten, ne add, hogy beteljesedjék! Mentsmeg engem azon irtózatos történettől hogy jelen légyek Yorickom' eloszlása órájában 's lássam szenvedéseit.

Könyűid — ah! azokat eggy kristályba szedem. — Sírni fogok éretted, 's úgy osztán az én könyűim a' te könyűiddé válnak nekem, mert őket értted hullatám.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Az Úr' képzelete engem úgy festett, a' hogyan valóban fogtam volna lenni ha jelen valék vala. Általöleltem volna lábait, szívemhez szorítgattam volna őket, 's fel-felvetett tekinteteimmel igyekeztem volna vígasztalni, bátorítani; szóllani, tudom, nem volt volna erőm.

Én is az Úrhoz csatlom magamat hogy áldásomat adhassam a' mi Lydiánknak.

Áldassék a' ki bajodat megszüntette! áldassék a' ki ereidben ismét felélesztette az élet' erejét! áldassék ő, az Irgalmas, mind örökké! — Igen is, által fog menni e' csapás is felettünk. Ezt várom, ezt hiszem annak kegyeitől 's bölcseségétől a' ki téged lenni hagyott.

Az Úr azt tudakozza hogy engem ki tanított írni. — Ki más, mint Yorick? — Ha írásom ér valamit, ha az nincs épen kecs nélkül, ha rendeim néha kedves könnyüséggel ömledeznek, azért az Urat, 's egyedül az Urat illeti a' hála.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Azon voltam hogy az Úr' gondolatjait, szóllásait, 's azon szerencsés különösséget mellyel magát kifejezni szokta, eltanulhassam. Elővevém a' tollat, 's Yorick akarék lenni.

De jöjön, jöjön, az Úr, hadd veszekedjem-ki magamat. Kénytelen vagyok, édes Yorick, mert levelemet nem kell vala tovább adnod; mert Elizádnak gyengéjit nem kell vala kitenned idegen szemek elébe.

Gond nélkül fedi-fel ő teelőtted magát; ő tenéked tartalék nélkül nyitja-fel szívét, de nem akarja hogy így más is lássa. Szabad futást enged tollának, 's azt nem minden tudja úgy érteni mint Yorick.

Azt írja az Úr, hogy levelemet csudálták. Hiu magasztalások! Nem az én levelemnek nyujtattak azok, hanem magának az Úrnak. Látták hogy az Úr meg van vakítva hibáim eránt, látták melly mértéktelen kedvelléssel fogad mindent a' mi tőlem jő, 's nem akarták eloszlatni kedves álmát. Az Urat tisztelék leveleimben, nem engemet.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Épen most vala nálam a' Hajós-Kapitány jelenteni hogy ez éjjel indúlunk. A' szelek kedveznek. Hadd öntsem-ki tehát lelkemet az Úr' kebelébe, míg még azt kevés pillantataim engedik.

Isten veled, tiszteletre legméltóbb, legjobb ember! legérzékenyebb-szívü teremtés, Isten veled! Emlékezeted nálam örökké becsben fog maradni. Te nékem mindég jelen leendesz. Légyen Elíza is mindég kedves a' te szívednek!

Meglesz a' mit kívánsz, Elíza becsülni fogja magát. Yorick miatt fogja becsülni magát ki neki örök barátja.

Hymnuszodat a' Reményhez minden reggel el fogom énekelni. De az ének alatt csorgani fognak a' hozzád-vágyás' könyűji.

Isten veled, kedves Bramin! hűséges oktatóm, Isten veled!

A' boldogság legyen elválhatatlan társad, a' béke koronázza-meg napjaidat! Ezt óhajtja

elváltozhatatlan barátnéd:

ELÍZA.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Isten veled! Isten veled! Isten veled!

Mihelytt Anglia felé hajót találunk-elő, venni fogod levelemet. Bizonyosan fogod. —

TOLDALÉK.

RAYNALNAK KESERVE ELÍZA UTÁN.

Anjingának szűk határa, maroknyi föld, mi vagy te? de Elíza tebenned született! Eljő a' nap hogy e roppant páhók mellyekkel a' kincsért-vesző Európéusz betornyozta Ázsiának távol partjait, nem lesznek többé. Vad fű fogja őket elborítani, 's a' megbosszult Indusz nyugalmas lakokat állít azoknak dőledékjeiken, minekelőtte még eggy

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

két század elmúland. De ha írásaim nem halnak-meg egészen, Anjingának neve élni fog az embereknél. 'S a' kik engem olvasandanak, a' kiket a' szél e' partok felé verend, ezt fogják mondani: Itt született Elíza Draper! — 'sha Breton leend közöttök, ezt veti majd kevélyen hozzá: Itt! 's — Angol atyától!

Oh, hadd öntsem-ki szabadon szívemnek keserü gyötrelmeit 's e' fakadozó bús könyűket! Elíza nekem barátném volt. Olvasó, akárki vagy, bocsássd-meg e' meggyőzhetetlen ellágyulást! hagyd keseregnem az én Elízámat! És ha a' te szívedet eggyvalaha szánakozásra hajtottam az emberiség' inségein, most viszontag te lágyulj-el az én szenvedéseimen. Én tenéked barátod valék a' nélkül hogy tégedet ismertelek volna: légy te viszont ez eggyszer az enyém. Szánakozásod nékem egész bér lesz.

Elíza őseinek hazájában végezte-el pályafutását, harminczharmadik esztendejében

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

dejében életének. Eggy mennyei lélek eggy mennyei testtől vála el. Tí kik e' helyhez járultok hol szent hamvai nyugszanak, írjátok ezt márványára: Ez 's ez esztendőben, ez 's ez holnapban, ez 's ez nap', ez 's ez órában visszaszívá Isten a' maga lehelletét, 's Elíza megholt.

Új ösvénynek eredett Író, néki csudálója 's barátja! nem Elíza sugallá e a' te munkáidat? nem ő öntötte e a' te tolladba azoknak legérdeklőbb rendeit? Szerencsés Sterne! te már nem vagy, 's én még vagyok! Én eggyütt siratálak tégedet Elízával: te őtet most eggyütt siratnád velem; 's ha úgy akará vala az ég hogy ti tovább éljetek nálamnál, te véle sirattál volna engem.

A' férjfiak úgy vallák hogy nincs asszony a' ki annyi keccsel bírjon mint Elíza. Ugyan-ezt vallák az asszonyok is. Mindnyájan tisztelték lelke' színetlenségét, mindnyájan tisztelték érzékeny szívét, mindnyájan kevélykedének ismeretsége' szerencséjével. Az irígység

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nem esett eggy érdemnek melly magát nem ismerte.

Anjinga! kétség' kivül szerencsés égszakodnak kell köszönni azt a' csaknem öszveférhetetlen eggyüttlétét a' Gyönyörnek és Szeméremnek melly az ő egész személyét elöntötte, 's minden mozdulatain lebegett. A' Faragó, ha a' Gyönyört akarta volna előadni, Elizát vevé vala példányul: ő szolgált volna példányul annak is a' ki a' Szemérmet akarta volna festeni.. E' nálunk ismeretlen szépségü lelket Angliának komor és felleges ege el nem olthatá. Valamelly győzhetetlen kellem terjede-el mindenen a' mit csinált. A' kívánság — de a' félénk kívánság — némán ballagott és remegve lépései után. Csak a' széplelkü ember merte volna szeretni; de nem merte volna neki megvallani hogy szereti.

Mindenütt keresem Elízát. A' legtetszetősbb asszonyoknak alakjaikon fellelem vonásainak némellyikét, fellelem némellyikét kellemeinek. De hová le-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ve Az a' ki őket egyetemben bírta? Istenek, kik elfogyasztátok ajándékaitokat hogy eggy Elízát teremthessetek! illett e őtet teremteni hogy eggy perczig csudáljuk 's vég nélkül keseregjük?

Minden siratta Elízát a' ki ismerte. Én addig fogom siratni míg élek. De elég e őtet siratnom? A' kik tudják hogy ő nekem barátném volt, a' kik tudják melly mértékü bizodalmára méltóztatott, ezt fogják mondani: Ő nincs többé, 's te élhetsz?

Elizának el kelle hagynia hazaföldjét, vérségét, barátjait hogy az én szomszédomban űljön-le 's az enyéim köztt éljen. Melly boldogságokat ígértem róla magamnak! Mint örvendék, látván hogy a' legszélesbb-értelmü férfiak is keresik barátságát, hogy a' legnehézbbízletü asszonyok is vágynak szeretetére. Elíza, mondám, fiatal, 's te már közelítesz véged felé. Ő fogja bezárni szemeidet. Csalfa remény! öszverogyó építményei az emberi bízakodásoknak! Öreg korom túlhaladta az ő ifju napjait.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Nekem senkim nincs többé e' világon. Arra vagyok kárhoztatva hogy egyedül éljek 's haljak.

Elizának mívelt lelke volt, de az magát soha nem engedte érzetni. Csak szebbé tette a' természetet, csak tartósságot ada kellemeinek. Minden pillantásban inkább tetszett, minden pillantásban erősebben vonszotta magához azt a' ki látta. Ezt tapasztalá körültte minden az Induszok köztt, minden ezt körültte Europában. — „Elíza tehát igen szép vala." — Nem; ő nem vala több mint csak szép: de nem vala olly szépség mellyet el nem oltott, mert ollyan mint ő, nem volt senki több.

Elíza írt, 's nemzetének azon Írói kiknek munkáikon a' legtisztább izlet, a' legkényesbb csín áradott-el, nem fogták volna megtagadni azon nehány lapot mellyet az ő tolla hagya.

Midőn először láttam Elízát, eggy előttem egészen ismeretlen érzés támada-fel szívemben. Forróbb vala hogy ne volt volna több mint csak barátság;

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

tisztább vala hogy szerelem volt volna. Ha ez az érzés felzavarta volna lelkemet, Elíza engem szánt volna, 's azon volt volna hogy visszavezethessen az észhez mellytől eltévedtem; én pedig örökre elvesztettem volna azt.

Elíza azt mondá gyakor ízben hogy senkit nem becsül úgy mint engemet. Most már elmerem azt néki hinni.

Utolsó órájában gondja volt barátjára, 's lehetetlen csak eggy rendet is írnom hogy kedves hagyománya szemembe ne ötöljön. Oh, miért nem hagyta ezen felül még szíve' jóságát 's mennyei kellemeit tollamnak! De, úgy tetszik, hallom, ezt mondja:

„A' komoly Múza, ki íme itt reád függeszti szemét, a' Historia, kinek felséges tiszte abban áll hogy a' maradék' vélekedéseinek intézetet adjon. Ez a' szökevény Istenség melly körüllebegi a' világot, a' Hír, a' ki bennünket megis mértete veled, hozzám hozta írásaidat, 's barátságunkat a' becsület által kezdette megkötni. Lássd e' halhatatlan Phoeni-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

xet a' lángok között; ez az el nem halandó elmék' emblémje. Ébreszgessenek szüntelen' e' példázványok, magadat az Emberiség', Igazság', Szabadság' védelmezőjének mutatni."

Halld-meg fenn egeidből, első és utolsó honnjából lelkednek, fogadásomat, Elíza! esküszöm, nem írok eggy rendet is hogy rajta ki ne lehesen ismerni bennem a' te barátodat!

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ÉRZÉKENY
ÚTAZÁSOK
FRANCZIA- ÉS OLASZ-ORSZÁGBAN.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Franczia-országban, mondám, ahhoz jobban értenek.

'S az Úr járt Franczia-országban? kérdé az Idegen, 's a' legnyájasbb diadallal a' világon felém fordult. — Különös! mondám, elgondolván a' dolgot — hogy eggy huszoneggy tengeri-mértföldnyi útacska — mert hiszen Calais eggy tappal sincsen tovább Dovertól — valakinek ennyi igazat adhat. — Magam akarom meglátni. — 'S ezzel, a' nélkül hogy csak eggy szóval is válaszoltam volna kérdésére, egyenesen haza mentem, — öszvepakkoltam félduczet inget és eggy pár fekete selyem nadrágot — a' kabát melly nyakamon fityeg, mondám, 's eggy két pillantást

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

vetettem könyökére, elég jó; — fel előpénzeztem eggy űlést a' Doveri postaszekeren, 's útnak eredvén más nap' reggeli kilenczkor, már háromkor olly tagadhatlanképen Franczia-országban űltem eggy tányér csibefricassée mellett, hogy ha akkor éjjel meg talált volna ölni a' kólyika, az egész világ sem tudta volna motyómat a' droit d' aubaine alól kiszabadítani. — Ingeim 's a' fekete selyem-nadrág 's a' motyózsákom mindenestűl a' mi abban volt, reá-holt volna a' Franczia-Királyra. — Még e' kis képet is mellyet olly rég olta hordok, és a' melly eránt neked, Elíza, gyakran tevék fogadást hogy sírbe fog velem szállani, levonták volna nyakamból. — Nem nagylelkűsen! Eggy gondolatlan külföldinek díbdábságát, ki Felségednek alattvalóji által szédítetett-el, elfoglalni. — Szír, az egekre! ez épen nem szép! — 's sajnálom hogy ezt eggy ennyire civilisált, ennyire nyájas-szerű, eggy emberisége 's gyengéd

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

érezései által ennyire elhíresedett nép Uralkodójának kénytelen vagyok kimondani.

— De hiszen alig léptem Felségednek földjére —

CALAIS.

A' mint ebédemet megettem, 's eggyet ittam reá a' Franczia-Király' egésségéért, hogy elmondhassam magamnak hogy nem haragszom reá sőt kegyes voltát szívesen tisztelem — ezen megengesztelődés miatt, felkelvén az asztaltól, eggy hüvelyknyivel nagyobb valék.

Nem! mondám; a' Bourbon-házfelől nekem senki ne mondja hogy ők nem szelídek. — Megtévedhetnek ők is, mint más akárki: — de a' szelídség nekik vérekben vagyon. — Ezen vallástét alatt érzettem hogy képemen eggy szebbnemü piros terjedett-el — melegebb és szívesebb az emberi-nem eránt — mint a' mellyet a' Bourgognei bor (legalább az ollyan a' mellynek buteillét itt két liverével fizettem) támaszthatott·

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Nagy Isten! kiálték, 's félre-rugtam lábommal motyózsákomat; mik e' világnak javai hogy elménket ennyire elkeseríthetik, 's közzülünk szerető hív atyafiak közzül némellyeket olly embergyűlölő panaszokra fakaszthatnak, mint ollykor itt meg' amott történni látunk!

Mikor az ember békében él az emberrel, mennyivel lesz kezében könnyebb a' tollnál az érczeknek legnehézbbike! — Előrántja erszényét, könnyen tartja 's gond nélkül, körültekint mintha valakit keresne kivel azt megoszthassa. — A' mint ezt tevém, minden edényt tágulni érzettem testembeu. — Ereim vídámon ütöttek, 's mind az az erő melly az életet mozgás által tartja fenn, olly kevés frictióval vitte-véghez munkáját hogy Franczia-országnak legelső physicális Précieuse-je is megtévedhetett volna bennem. Minden materialismje mellett alig merte volna állítani hogy gépely vagyok.

Bizonyos vagyok benne, mondám magamban, hogy hitét el tudnám venni.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Ezen idea' accessiója e' pillantatban olly magasra emelé a' természetet, a' mennyire csak emelkednie lehetséges vala. — Békém annakelőtte már meg vala kötve a' világgal; ez pedig enn-magammal hozta elvégződésbe a' czikkelyeket.

Ha most Franczia-Király volnék, mondám, melly jól járna az árva a' ki előttem atyjának rongyaiért fogna könyörgeni.

A' MONAK.

CALAIS.

Alig mondám-ki a' szót, 's eggy kéregető Monak belépe, 's alamizsnát kére tőlem is Klastroma' számára. — Hogy rényünk a' vak történet' munkája legyen, azt senki nem nézi örömest — mert a' szerént ez adakozó lesz a' mint aztehetős — sed non quoad hanc, vagy hogyan is van megírva — mert kedvünk' folytának és viszfolytának bizonyos systémje nincsen — 's tudhatni e, hogy az nem azon okból ered a'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

mellyből a' tenger' áradása és apadása? Sok esetekben mindnyájunknak jól esnék ha ez a' hypothéz köz javalatot nyerhetne; nekem ugyan gyakorta kedvesebb volna ha azt mondhatná a' világ hogy eggy kis csetepatém volt a' holddal, mellyben sem vétek sem gyalázat, mint midőn ez vagy amaz tettemet mellyben mind kettejéből elég vagyon, egyenesen az én rovásomra kénytelen rovni.

De hagyjuk ezt most. — A' mint a' Monakot megláttam, praedeterminálva érzém magamat hogy neki eggy fillért sem adok. Erszényemet visszaeresztém zsebembe, reágombolám a' gombot, 's hátra-vonúlék centrumomon, 's ekkor egész gravitással néki-menék a' Monaknak. Tartok tőle, tekintetemben valami urat-éreztető volt. Még most is szemem előtt lebeg képe, 's gondolom, valami űlt benne a' mi szelídebb bánást érdemelhetett.

A' mint eggykori tonsúrája' maradványából ítélheték — mind öszve is

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

eggy két ritkás ősz fürt álla még vakszemei körül — a' Monak hetven esztendős lehetett. De szemeit tekintvén és a' tüzet melly bennek űlt, és a' melly inkább látszott nyájas szívességmint a' nagy kor által szelidültnek, nem lehete több hatvannál. A' való közben fogott állani. Bizonyosan volt hatvanöt, 's tekintete 's arczvonásai egyetemben, noha úgy látszott hogy eggy valami még idő előtt hányt barázdákat beléjek, megeggyeztek e' számvetéssel.

Eggyike volt azon főknek mellyeket Guido olly sokat festegete. Szelíd, halvány, éles-látásu, felette külömböző azon ideától mellyet közönségesen a' nyugtan-élő elhízott tudatlanság felől csinálunk, melly tekintetével mindeg földön csúszkál. Előre pillonga; de a' szerént néze-ki mintha túl e' világon pillongana valami után. Miként juta ez illyen főhöz, azt oda fenn az ég tudja legjobban, ki ezt eggy Monak' vállai közzé ejtette-le. Annyit mondhatok hogy az eggy Bramínnak is jól fo-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

gott volna állani; 's ha Indosztán' tájain akadtam volna öszve vele, tiszteletet fogtam volna eránta mutatni.

Egyéberánt figurája közönséges volt, 's könnyü volt volna festeni, mert rajta nem volt semmi kedves vagy valami egyéb mint a' mennyiben az character és expressio által tétetett azzá. Eggy vékony, ösztövér termet volt, valamivel hosszabb a' szokott magasságnál, a' mennyiben e' külömböztetést is az által nem vesztette-el hogy előrehajolva állott. De ez kérő attitűd vala, 's a' hogyan most áll emlékezetem előtt, ez által többet nyert mint vesztett.

Három lépést tevén a' szobába, megállott, balját mellyéhez szorította; jobbjában eggy hosszú fejér pálczát tartott. A' mint megállottam előtte, előmbe terjeszté Klastromának szükségeit 's Szerzete' szegény voltát. 'S ezt olly természetes alázatos kedvességgel tevé — varázsolva kelle lennem hogy meg nem tuda érdekleni.

De

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

De valóbb oka hogy érdekelhetetlen valék, az volt hogy előre elvégeztem vala magamban, hogy neki nem adok.

A' MONAK.

CALAIS.

Való! mondám feleletképen felfelé-emelt tekintetére mellyel szavait bérekeszté; Való! és segéllje az ég a' kik nem ismernek egyéb vígasztalást a' közönség' adakozásainál. Csak hogy tartok tőle hogy ennek tőkefundusa nem elégséges kielégíteni azon nagy kívánságok' sokaságát mellyek reá szünet nélkül tétetnek.

A' mint a' nagy kívánságokat mondám eggy könnyed pillantást vete öltözete' ujára. Egész erejét érzettem ezen appellatiónak. Megvallom, mondám, eggy illy durva-posztóju köntös, eggyszer három esztendő alatt, 's a' sovány asztal hozzá, nem sokba kerül. De annál inkább lehet csudálni hogy a' Szerzet azon szűk értékecskéhez tolakodik ezeknek megnyerése végett, melly a'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

vakok', sánták', öregek' és erőtlenek' tulajdona. A' fogoly ki a' maga kemény vaczkán szenvedéseinek napjait számolja 's ismét számolja, ez is ennek eggy része után eped. Miért nem eggyike Kegyelmed az Irgalom' Szerzete' tagjainak, bár melly szegény vagyok is, mondám 's motyózsákomat mutattam neki, örömmel nyitottam volna meg azt a' szerencsétlenek' megszabadításáért. — A' Monak meghajtotta magát. De mindeneknek-előtte kérdésen kivül tulajdon honunk' szegényeinek vagyon első jusok adakozásunkra, 's én hazámban ezeket hagytam inségben. — A' Monak tapadozó szívességgel billenté-meg fejét, mintha ezt akarta volna mondani: Igen is hogy a' földnek minden szögében találni szűkölködést, nem kevésbbé mint az ő Klastromában. — De mi külömbséget teszünk, mondám, 's kezemet feltettem öltözete' ujára, mi külömbséget teszünk, Tisztelendő Pater, azok köztt a' kik csak munkásságoknak kenyerét kívánják enni és a' kik mások-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nak kenyereket emésztgetik, 's éltekkel egyedül arra czéloznak hogy azt a' jó Isten' nevében tunya tudatlanságban tölthessék.

A' szegény Franciscánus nem felele. Hirtelen pirosság szökött keresztül orczáján, de az onnan azonnal elreppent. Úgy látszott, a' természet eltompult benne minden bántás eránt. Legalább nem mutatá hogy azt érzette volna. Kebelébe hagyá esni pálczáját, 's alázatossággal nyomá mind két kezét mellyére 's kifordult.

A' MONAK.

Calais.

Mihelytt betette az ajtót, szívem keménységgel kezde vádolni. — Bah! mondám, három külömböző ízben, 's nyugodtnak akarék látszatni. Hijába volt minden erőlködésem. Minden nehéz szó mellyet ejtettem volt, képzeletem' elébe tolá magat.

Elgondolám hogy nekem a' szegény Monakon semmi egyéb jusom

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nem volt mint megtagadni kérését, és hogy a' be nem teljesített remény már magában 's megalázó pironság nélkül is elég büntetés.

Elnéztem fejér hajait. Úgy tetszett, kellemes alakjában látom visszatérni 's ezt tudakozni szelíden: Mit vétettem én teneked? mint bánhatál velem illy durván? — Nem tudom mit adtam volna eggy derék Prokátorért. — Rútul viselém magamat! kiáltám. — De ez első útam. Ha tovább megyek, megtanúlom mint illik magamat viselnem.

A' DÉSOBLIGEANTE.

CALAIS.

Legalább eggy haszna vagyon ha az ember meg nincs elégedve önn-magával — elméje excellens situatióba tétetik vásárlást tenni. 'S mivel annak a' ki Francziа- és Olasz-országot végig akarja járni, kocsira van szüksége, 's a' természet bennünket többére szükségeink felé intéz és tol; én is a' Szekérszín felé indúlék hogy vagy megvegyek vagy kibérleljek eggyet.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Eggy ócska Désobligeante melly az udvar' eggyik szögében álla, első pillantattal szemembe tűnt. Nem szóllék senkinek, 's bemásztam a' szekérbe, 's látván hogy ez alkalmasan eggyez elmémnek mostani állapotjával, előkiáltám a' házi-cselédet, 's meghagytam neki hogy Monsieur Desseint, a' fogadó' birtokosát, szólítaná-elő. De Mons. Dessein vecsernyén volt. — A' Monak valamelly csak ekkor érkezett Asszonysággal vala beszédben a' fogadó' másik részében. Most nem nagy kedvem vala öszvejőni vele. Leeresztém tehát a' szekér' tafotakárpitjait hogy meg ne láthasson, 's minthogy szándékom volt papirosra tenni útazásomat, zsebemből elővonám a' tintát 's papirost, hozzáfogék Előbeszéde' megírásához.

ELŐBESZÉD A' DÉSOBLIGEANTBAN.

Nem eggy Peripatéticus Philosophusnak kelle tennie azt a' megjegyzést hogy a' természet a' maga kérdésbe-vehet-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

len hatalmából határt vona az emberi kedvetlenség körül. Ezt az ő czélját a' legkönnyebb és legalkalmasabb eszköz által úgy érte-el hogy reá azt a' csaknem meggyőzhetetlen kénytelenséget rakta hogy tulajdon házájában szerezze-meg a' mi neki javára való és ugyan-ott tűrje bajait. Egyedül ottan tömte-körül őtet a' legalkalmasbb tárgyakkal mellyek szerencséjét vele eggyütt érezhetik vagy eggy részét magokra általvehetik azon sullyoknak mellyek minden időben és minden tartományban egy pár vállakra nehezek voltak volna. Nem tagadhatni hogy fel vagyunk ruházva eggy tökéletlen képességgel boldogságunkat ollykor e' határon túl is terjeszteni. De úgy vagyon elrendelve hogy a' nyelv', ismeretségek' és szövetkezések' hija, 's a' nevelés', erkölcsök', szokások' és öltözet' külömbsége meg' meg' annyi gátlásaink, érezéseinket tulajdon sphaeránkon túl közleni, hogy az nehánykor tökéletes lehetetlenséggé lesz.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Innen természetesen kell következni hogy az érzékeny commercium' bilansza mindég az ellen vagyon a' ki ezt idegen földön űzi. Kénytelen venni a' mire szüksége nincs, 's az ár meg vagyon szabva.

Conversatióját az odavalók ritkán fogják a' magokéikon felcserélni a' nélkül hogy rovására nagy discontót ne tégyenek; és ha ez őtet végtére arra kényszeríti hogy magát méltányabb kufároknak kezeikre bízza hogy conversatiót, a' millyet lehet, kapjon: nincs szükség divinatiói nagy talentomra hogy kitaláljuk, melly félen áll a' nyereség.

Ez engem tárgyamra vezet, és ha Désobligeantomnak örök hintálásai megengedik hogy folyvást írjak, elbeszéllem az útazóknak causalis és finalis okaikat.

Midőn honjaikat e' munkátlanok hagyják-el, 's valamelly okból útaznak, az bizonyosan az itt következő három generális causából ered:

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Testnek erőtelensége,
Léleknek gyengesége,
Kikerülhetetlen szükség.

A' két alsóbb rubrika alá tartoznak minden szárazon vagy vizen útazóink, kik kevélységben, kandiságban, hiuságban 's epés kedvetlenségben szenvednek. Ollykor csak eggyikében ezeknek, ollykor többen eggynél, azoknak minden lehető alnemeikben 's minden lehető rokonságaikban egymás közt.

A' harmadik classis a' vándor martirok' egész hadát foglalja magában; kiváltképen azokat a' kik útjaikat cum beneficio Cleri kezdik, vagy mint gonosztevők a' Felsőség' által ajánlott Udvari-Mestereknek felvigyázásaik alatt; vagy olly Urfiak kik a' magok kegyetlen szüléik 's gyámjaik által küldetnekel ollyatén Udvari-Mesterek' felvigyázatja alatt kiket az Oxfordi, Abeerdei, Glasgowi Universitások szoktak ajánlani.

Vagyon még eggy negyedik osztály is; de ezeknek számok olly kevés, hogy

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nem érdemlene különös szakot, ha eggy munkában mint a' jelenvaló, szükséges nem volna a' legtökéletesbb szorosságot megtartani a' characthereknek öszvetévedhetések miatt. 'S a' kikről itten szóllunk, ollyanok a' kik tengereken túlra mennek, 's idegen országokban tartózkodnak olly szándékkal, külömbféle indító-okokra nézve és külömbféle ürügyek alatt, hogy kevesebbet költhessenek, pénzt kímélhessenek. De minthogy ezek mind magokat mind más becsületes embereket a' szükségtelen fáradságnak eggy nagy részétől megmenthetnék ha honn gyűjtenék pénzeiket, és minthogy az ő útaztató okaik simplexebbek mint a' mi minden egyéb Emigrantjainké; tehát én ezen jó Uraságoknak csak e' nevet adom:

Simplex Útazók.

Azokhoz képest a' miket itten mondánk, az útazóknak egész circuluszát ezen itt következő kevés rubrikák alá lehet szedni:

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Henye Útazók.
Kandi Útazók.
Hazudozó Útazók.
Negédes Útazók.
Hiu Útazók.
Epés Útazók.

Ezeket követik a' kénytelenségből útazók:

A' vétkei miatt Útazó.
A' szerencsétlen 's vétlen Útazó.
A' simplex Útazó.

's legvégül — engedelmével a' kegyes Olvasónak:

Az érzékeny Útazó,

melly nevezett alatt enn-magamat értem — a' ki útazásomat megtettem, 's már ülök, 's számot akarok adni útazásom felől, és a' ki épen a' szerént útaztam kénytelenségből és par le besoin de voyager mint akárki ezen classisban.

Látom én hogy mivel az én útazásaim 's tapasztalásaim minden Praedecessoraimnak útazásaiktól 's tapasztalásaiktól igen igen külömböznek, ne-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

kem magamnak külön új polczot kell vala elfoglalnom. De ha elébb akarnék vonni figyelmet magamra mint azt nekem a' vehiculum' új voltán kivül jobb okok engedhetik, félek, hogy a' hiu Útazó' jusaiba vágtatok.

Elég az hogy Olvasóm, ha útazott, az elmondottaknak gondos meghányások után, alkalmassá tétethetik ezen laistromban a' maga helyét 's rangját kitalálni. Az eggy lépés lészen az ő maga-ismérete felé; mert feltehetni tizet eggyre hogy abból a' mit útazásakor magával vitt vagy útazásából haza hozott, valami kevés hasonlóságot és mázt mind a' mostani óráig meghagyott magán.

Az az ember a' ki első ültete Bourgognei vinyikét a' Jó-Remény-fokán — jegyezzük-meg hogy az Holländer volt — meg sem álmodta hogy ő Kápon ugyan-azt a' bort fogja inni a' mellyet a' vesszők a' Franczia-országi hegyoldalokon termenek — ahhoz az Úr igen is phlegmás Úr volt — de kétségbe-vehet-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

lenül fogta hinni hogy ihatik belőle valami bornemü levet; jót e, rosszat e, középszert e — annyit a' világ' dolgai felől csak tudott hogy az nem az ő tetszésétől függ, hanem attól a' mit közönségesen szerencsének mondanak. Azonban várt minden jót. 'S e' reményében, határtalan bízodalma mellett fejének erejéhez, 's mértékletes-volta mellett annak nagyságához, a' Myn Herrnek könnyü vala a' maga új szőlejében mind eggyikét mind másikát leinni, 's felfedvén meztelenségeit, nevetségévé lenni a' népnek.

Épen így jár a' szegény Útas ki magát a' Hajós- vagy Postalegények által végig-viteti ennek a' mi világunknak legpallérozottabb országain hogy ismereteket 's tudományokat szerezzen.

Tudományokat és ismereteket, igen is, lehet szerezni, hahogy az Útas magát a' Hajós- és Postalegények által e' végre hordatja. De ha hasznos ismereteket 's való tudományokat e? az merő Lottéria. 'S még akkor is minekutá-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

na már a' Játszó kivonta a' jó sorsot, az szükség hogy a' nyert summa vigyázattal 's takarékosan költessék-el, ha akarjuk kogy hasznot hajtson. De minthogy mind az aquisitióra mind az applicatióra nézve mindég kevesebb a' találó mint az üres czédula: csekély véleményem abban határoztatik, hogy az ember szint olly okosan tenne ha meg tudná nyerni magától, hahogy külföldi ismeretek 's tudományok nélkül kényére űlne honjában, kivált ha ott mind eggyikben mind masikban nincs tökéletes fogyatkozás. Mert valóan gyakorta láttam és sok ízben, szívemnek nagy fájdalmával, millyetén mély sorokat kelle az újsághajházó Útazónak, kit feljebb kandi Útazónak nevezénk, keresztülgázolnia, hogy holmi dolgokat láthasson 's holmi felfedezésekbe kukkanhasson, mellyeket, a' mint Sancho Pansa mondá a' maga nagy-bölcseségü Urának, honn szárazban is láthatott volna. Olly megvilágosodott században élünk hogy alig van Europában tarto-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

mány és szug melly fényt máshonnan nem venne és máshova nem adna. A' tudományok a' magok legtöbb részeikben hasónlók az Olasz-országi városok' muzikájikhoz — ingyen kapja őket az ember, 's hallhatja ha nem fizet is.

Már pedig nincs nemzet a' nap alatt — 's Isten bizonyságom, kinek ítélőszéke előtt eggykor én is állani 's e' könyvről is számot adni fogok, hogy nem szóllok dicsekedésből! — már pedig nincs nemzet a' nap alatt melly a' tudományoknak külömböző nemeikben több bővelkedést mutathasson — a' hol tudományt inkább lehessen szerzeni 's bátrabban lehessen űzni, — a' hol a' Mesterségek inkább élesztetnének 's illy sebesen gyarapodnának, — a' hol a' természet, nagyjában 's egészében véve, kevesebbet tagadott volna meg, — és a' hol, eggy szóval, több elmésség és külömböző characterek találtatnának az elme' táplálatjára ... Földi Uraimék! hova? hova?

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

„Mi csak e' kocsit jövünk megtekinteni." — Alázatos szolgájok! kiáltám, kiugrottam a' szekérből, 's lekaptam nekik süvegemet. — Meg nem tudtuk fogni, mondá az eggyik, ki, a' mint lelém, újsághajházó Útas vala, honnan jő hogy e' kocsi mozgásban vagyon. — Az, mondám hidegen, az Előbeszéd'-írásának mozgása volt. Egész életemben sem hallottam, mondá a' másik, a' ki simplex Útazó volt, Désobligeantban írt Előbeszédet. — Való, mondám; 'Vis-a'-vis-ban jobb volt volna.

Minthogy az Angol nem azért útaz hogy Angolt lásson, visszatértem szobámba.

CALAIS.

A' mint szobám felé a' folyosón végigmenék, több árnyat sejtettem-meg mint a' mit magam tehettem. Úgy is volt; Mons. Dessein megjött a' vecsernyéből, 's megettem, süveg' levéve, igen nagy tisztelettel ballagcsált, emlékeztetni akarván hogy szekérre vagyon szüksé-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

gem. Előbeszédemmel alkalmasan kiírtam fejemből a' Désobligeantra-vágyást; 's hallván hogy Mons. Dessein a' szekér felől vállat-vonítva szóll, 's érezteti velem hogy az nem illyen Úrnak való; hamar kitaláltam hogy valamelly ártatlan Útasé lehet, ki azt, minekutána azon útját mellyet tenni most én készülék, már elvégezte, Mons. Desseinnek ismeretes jámborságára 's becsületére bízta, hogy adná-el minél lehet jobb áron. Négy holnapja mult vala el immár hogy bérekesztvén pályafutását Europának szárazán, a' Mons. Dessein' udvarának eggyik szegletében találá megnyugvásra. Mikor útját elkezdé vala, kivakolták, megfejelték ugyan: de mind a' mellett hogy a' Cénis' hegyén, hol kétszer szenvede törést, ugyan-annyiszor helyre is igazították, ennyi sok viszontagságok által felette siralmas állapotra jutott. Annyit azonban sohol nem szenvede mint Mons. Desseinnél talált sokholnapi megpihenése alatt, hol kénytelen vala kiállani minden irgalom nélkül

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nelkül az eső vizek' özönét melly reá a' fedélcsatornyából ömlött. Igen is, sok jót felőle mondani épen nem lehete. De csak lehete valamit. És ha eggy két szó enyhíthet a' nyomoruságon, útálom azt a' ki ezzel fukarkodhatik.

Lássa Uraságod, mondám 's mutató-ujomat mellyére értetém Mons. Desseinnek, ha én volnék itt a' Fogadós, mindent el fogtam volna követni, hogy a' szegény Désobligeante vevőt találjon. Most az Uraságodnak, valamikor mellette elmegyen, mindég szemre-hányást lóg feléje.

Mon Dieu! mondá Mons. Dessein. Mi közöm énnekem hozzá? — Engedjen-meg Uraságod, eggy bizonyos gondolkozásu embernek a' maga tulajdon érezéseihez mindég van köze. Meg vagyok győződve hogy a' melly ember mind magáért mind másért érez, — ám tagadja ha meri — Uraságod minden éjjel mikor szakad az eső, szenved lelkében. Uraságod annyit szenved mint ez a' machín.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Mikor a' complimentben annyi a' kesernyés mint az édes, úgy tapasztaltam mindég, az ángol soha nem tudja, megértse é, ne é. A' franczia segélyt magán; Mons. Dessein meghajtá magát.

Az ugyan való! mondá. — De én ezen esetben eggy nyugtalanságot csak eggy másikon cserélnék-fel, 's veszteni fognék a' csere által. Ha eggy kocsit toltam volna Uraságodra melly már a' félútban széllyel találna omlani — mit kellene szenvednem hogy illy embernél hoztam rossz vélekedésbe magamat? Én nem örömest veszteném-el eggy homme d' esprit' becsűlését.

A' pill egészen az én receptem szerént vala készülve; illő vala tehát hogy elnyeljem. Visszadám Mons. Desseinnek a' meghajtást, 's további casuistikázás nélkül eggyütt menénk Remiséhez, hogy ott-álló szekereiket végig-tekinthessem.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

AZ ÚCZÁN.

CALAIS.

Czivakodásra-teremtett rút világnak kell lenni ennek a' miénknek mellyben a' vásárló az eladóval csak eggy rongyollott postaszekér miatt is nem mehet-végig az úczán a' nélkül hogy a' maga emberét olly szemekkel nézze mintha vele a' Hyde-park felé venné útját hogy ott duelláljanak. Én részemről, a' ki duellálni nem igen tudok, 's Mons. Desseinnel semmiben nem mérkezhetem-öszve, azt a' sokféle öszvés-visszás indúlatokat érezém magamban mellyeket ez a' situatio szokott támasztani. Szembe-fogám Mons. Desseint, mintha keresztül akartam volna nézni rajta; elébb en face, majd en profil — ollyan, mondám, mint eggy zsidó, majd, mint eggy török — ki nem állhattam parókáját — szidtam magamban, átkoztam — azt kívántam hogy hordják-el az ördögök.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

'S mind ennek kell felgyúladni az ember' szívében három négy louis-d'ór miatt? mert legfeljebb is ez az a' mit rajtam az illő áron túl vonhatna. — Alacsony szenvedelem! kiálték, 's megfordultam, mint a' hirtelen' megváltozott szándékban teszünk. Alacsony, embertelen szenvedelem! A' te karod minden ellen van kinyujtva, 's mindennek karja teellened! — Ne engedje Isten... monda eggy asszonyi szózat; megfordúlék, 's látám hogy épen az az Asszonyság áll előttem, kivel azelébb a' Monak eredett vala beszédbe az udvaron. — E' szókra általfogá homlokát, 's utánunk indult a' nelkül hogy azt én vagy Mons. Dessein vettük volna észre. Ne engedje Isten, mondám, 's feléje nyujtottam jobbomat. Kezén fekete selyemkeztyü volt melly csak ujai' végeiken volt nyitva. — Elfogadta jobbomat vonogatás nélkül, 's a' szekérszín' ajtajához mentem vele.

Mons. Dessein ötvenszernél többet diablírozta-el magát míg látta hogy nem

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

a' szekérszín' kolcsa az a' mit hozott. Mi nem váránk kevésbb nyugtalansággal mint ő maga hogy nyilna-meg a' zár, 's én olly mélyen el valék merülve, hogy nem is tudtam hogy kezem még is fogja a' Dáma' kezét, 's Mons. Dessein bennünket, kezet kézben 's arczczal e' bezárt ajtó felé fordulva, ott hagya, 's bíztatott hogy rövidebb idő alatt mint öt percz, ismét nálunk fogna teremni.

Eggy öt perczig tartó beszéllgetés illy helyzetben ér annyit mint eggy öt századokig tartó az úcza felé. Az utolsó esetben az ember a' beszéd' tárgyát abból veszi a' mi magán kivül van; de mikor szemei eggy holt falnak vagynak intézve, akkor azt önnmagából szokta meríteni. Eggy eggyetlen pillantatnyi néma-létel így magunkban minekutána Mons. Dessein eltávozott veszedelmes lehetett volna, a' Dáma vissza fogott volna fordulni. ;Én tehát a' conversatiót haladék nelkül elkezdém. Mi indított erre, — minthogy nem azért írok

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

hogy szívem' gyengeségeit ezen útam alatt mentegessem, hanem elbeszélljem — azt olly szépítés és színlelés nélkül fogom elmondani a' mint érzettem.

A' REMISE' AJTAJÁNÁL.

Calais.

Azt mondván az Olvasónak hogy nem akartam kilépni a' Désobligeanteból, mert a' Monakot eggy épen érkezett Dámával beszédbe eredve láttam, valót mondottam. De az egész valót el nem mondottam. Mert a' mi engem visszatartott, nem csak félelem vala, hanem az asszonynak szép külsője is. — Az a' gyanu futott-végig agyomon hogy a' Monak elbeszéllte neki mi történt közöttem. Ezen lelkemnek eggy húrja hamishangúvá lön. Klastromába óhajtottam a' Monakot.

Mikor a' szív elébe-vágtat az észnek, az értelem nagy fáradságtól van megmentve. Bizonyos valék hogy az asszony a' jobb teremtések' számokból

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

való. Mind a' mellett nem törtem magamat rajta tovább, 's irdogáltam az Előbeszédet.

A' behatás ismét felébrede, másodszor látván-meg az asszonyt az úczán. Az a' bátor és még is szemérmes mód mellyel nekem kezét nyujtotta, látatá velem hogy volt nevelése 's hogy esze van. 'S midőn kezénél fogva eggyütt mentem vele, olly nem tudom melly édes szelídséget, hajlandóságot érezék körűle melly egész lelkemet eltölté nyugalommal, vídámsággal.

Jó isten, mondám, melly öröm volna az Illyetén teremtéssel eggyütt-menni végig a' világon.

Arczát még nem láttam volt. Arra nem vala szükség. A' portrait el vala kezdve még minekelőtte a' Remise' ajtajához értünk; 's Mademoiselle Phantasie elvégezé az egész főt; 's gyönyörködék elhitetni velem hogy az a' maga Istennéjének szint olly jól álla mintha a' Tiberisz' fenekéből vonták volna elő. — De te, kis Varázs, eggy szédítgető 's szédítgetett

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

bohó vagy! És ha napjában bennünket hétszer megcsalsz is képeiddel 's festéseiddel, te azt olly kedveltetéssel tészed 's te a' te portraitidnek olly Világosság-angyalai-alakot tudsz adni hogy az ember reád igazán nem neheztelhet.

A' mint a' Remíse' ajtajához érénk levoná kezét homlokáról, 's az arcz előttem nyitva állott. Huszonhat esztendős forma volt; bőre igen tiszta, szintén az általlátszhatásig, 's orczáján nem vala sem fejér sem piros, fekete hajaiban nem púder. — Eggyenként vevén a' darabokat, a' fő nem vala szép; de azon megvolt az a' kecs melly reám elmémnek ezen helyzetében inkább hatott mint a' szépség — érdeklő volt. Úgy tetszett nekem hogy eggy szép özvegynézés' characterét lelhetem benne, még pedig a' fogyás' pontjában midőn a' szomor' első két rázásai elmultak, 's a' szív nyúgalomban kezdi már tekinteni veszteségét. De ezen líneákat a' Szerencsének ezer más verdesései is vonhatták. Vágytam tudni mellynemű verde-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

sések által vonattattak, és ha most az a' bon-ton volt volna módiban melly Esdrásznak idejében uralkodék, ezt tudakolám vala tőle: Mi lelt tégedet, 's miért vagy illy szomoru, 's a' te lelked mi miatt vagyon így elbúsulva? — Eggy szóval, jóakaratnak érezéseit érzettem eránta magamban, 's feltettem hogy eggy- vagy másképen nyájasságot teszek neki, 's végre szolgálatommal is megkínálom.

Ez vala a' mi tolt. — 'S ezen tolatásban hagyattam vala véle egyedül, kezemben tartván kezét, 's arczainkkal a' Remise' ajtaja felé — 's jóval közelébb az ajtóhoz mint a' szükség elmúlhatlanképen kívánhatta.

A' REMISE' AJTAJÁNÁL.
Calais.

Valóan, szép Asszonyság, mondám, 's a' mint szóllani kezdék eggy kisség felemelém kezét; ez különös szesze a' Szerencsének, midőn két tökéletesen

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ismeretlen lényt így kézen fog — két külömböző nemből és talán eggymástól igen messze fekvő szögeiből a' földnek. — 'S őket eggy pillantat alatt olly szíves, olly bíztos helyzetbe teszi a' millyetén-be maga a' barátság sem teheté vala, ha ehhez eggy egész holnap olta készült volna is.

'S a' te reflexiód, Uram, eléggé mutatja mennyire vagy kiforgatva e' történet által magadból.

Midőn situátiónk ollyan a' millyennek azt magunk ohajtottuk volna, nem bánhatunk fonákabban mint midőn azon történetekről szót teszünk mellyek azt ollyanná csinálják. Te ezt köszönöd a' Szerencsének. Az eddig jó. A' szív tudta 's örült neki; 's egyedül eggy Philosophe anglais adott volna felőle hírt az elménck hogy ez változtassa-meg ítéletét.

Ezt mondván, keze eggyszerre visszavonult; melly, úgy tetszék, elég magyarázat volt a' texthez.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Nyomor ideát támasztok Olvasóimban szívemnek erőtlensége felől, midőn azt vallom hogy e' csekélység bennem olly sajnos érezést támaszta mellyet méltóbb okok is nehezen fogtak volna szülhetni. Bánkódtam a' kéz' visszavonulásán, 's a' mód mellyel azt elvesztém, sebembe sem bort sem olajat nem öntött. Soha nem valék éltem' napjaiban olly eggyügyüen megzavarva, 's még zavarodásom felett olly bohósan elszégyenülve.

Az igazán-asszonyi szív' diadala az efféle győzedelmeken nem tart sokáig. Igen kevés secundák mulva kezét ruhámnak kézhajtékára tette-fel hogy feleletét folytassa, 's így eggy vagy más módon, Isten tudja egyedül, miképen visszanyertem situatiómat.

Szóllott; — de nem vala hozzá mit adnia.

Más fordúlatot adtam a' beszédnek; mert mind a' beszéd mind a' morál melly említett szavaiból kitetszék, mutatá hogy nem valón fogtam-fel characterét.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

A' mint arczával felém fordult, az a' tűz melly melegséget kölcsönze szavainak, elalva volt; muszkelei ellankadtanak, 's ismét azt a' szenvedő jámbor alakot látám rajta melly engemet elébb annyira érdeklett. Szomoru dolog hogy illy lelkesült képen bánatnak kelle lakoznia! Szántam szívem' mélyéből; és ha az valamelly vastaghártyájú szívnek nevetséges lészen is, kimondom: ölembe vehettem volna őtet mindenek' láttára, 's nem pirultam volna tettem miatt.

Ujai az enyémbe valának kolcsolva, 's ereimnek elevenebb verések ott a' hol azok az övéihez értenek, mutaták neki mi esik bennem. Földre sülyedtek szemei. Ezt elnémulás követé nehány pillantatig.

Félek hogy ezenközben némelly gyengébb erőlködést találtam tenni, 's megszorítanikezét,mert úgy hiszem hogy én még gyengébbet éreztem az enyémben. Az nem vala visszahúzás; még csak gondolat vala azt akarni. Csalhatatlanúl elvesztettem volna azt most ismét,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ha inkább ösztön mint ész az utólsó segédet nem adta volna az efféle veszélyekben szolgálatomra — azon gondolatot, hogy tartanám tágabban, mintha elereszteni szándékoznám. Igy eltűrte míg Mons. Dessein megérkezett a' kolccsal. Azalatt elmélkedtem miként törölhetném-ki elméjéből a' szegény Monakkal történt dolgom' kedvetlen béhatásait, hahogy az néki ezt elbeszélleni találta.

A' TOBÁKSZELENCZE.

Calais.

A' jó öreg Monak csak hat lépésnyire vala előttünk midőn ő ismét eszembe juta. Bátortalanul jöve felénk, nem egyenesen nekem, mintha kétségeskednék, megszólítson e vagy ne. Mind a' mellett elérvén hozzánk, állva maradott, teljes szabadsággal. Eggy szaruszelenczét tarta kezében, 's nyitva nyujtá felém. — Kóstolja Atyaságod az enyémet, mondám, kivonván zsebemből a'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

magamét — eggy kisded szelenczét tekenős-béka-héjból — 's kezébe adtam. Gyönyörü! monda. — Tegye hát Atyaságod nekem azt az örömet, 's tartsa-meg tobákomat szelenczéstül; 's hamikor néha belé nyúland, jusson eszébe hogy emlékül attól kapta a' ki durván bántotta-meg, noha szíve nem akarta megbántani.

A' szegény Monak úgy elveresűle mint a' rák. Istenek! monda, 's öszvecsapta tenyerét. Uraságod engem meg nem bántott. — Nem tehetem-fel az illyet, mondá az asszony a' Monakhoz. — Most én pirultam; de melly mozdúlataim miatt — azt azok tudják a' kik tanulták ismerni a' magokéit — sőt igen is keményen bántam vele, Asszonyom, a' nélkül hogy arra nekem a' Páter okot adott volna. Lehetetlen! kiálta az asszony. Oh Isten! monda a' Monak eggy elevenséggel melly neki idegennek látszék; az az én hibám vala, 's gondolatlan buzgóságomé. Az asszony ezt is lehetetlennek mondá; 's én

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

eggyesítém állatásomat az asszonyéval, hogy eggy kormányzott-elméjü embernek, mint ő, mást, bár ki legyen az, megbántani lehetetlen vala.

Még ekkoráig nem tudtam hogy a' versenygés az érző-részeknek az emberi testben illy édes rándúlatokat okozhasson. Szó nélkül állánk eggy ideig, nem érezvén azt a' nevetséges aggodalmat melly bennünket akkor szokott elfoglalni mikor valamelly társaságban tíz perczig egymásra nézünk 's nem szóllunk. Ezen pausa alatt a' Monak végig-dörzsölte ruhájának ujján a' szaruszelenczét, 's a' mint az e' dörzsölés által fényességet kapott, mélyen meghajtá magát 's ezt mondá: Késő volna mondani hogy bennünket elménknek jósága tévesztett é e' vetélkedésbe, vagy gyengesége. — Akármellyike, Uram, hagyjuk azt most; de engedd-meg, hogy e' szelenczét cserébe nyújthassam neked. Ekkor ide nyújtá a' magáét, 's a' másikkal az enyémet tartotta, megcsókolta, béeresztette keblébe, 's ment.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Ez a' szelencze most látszható eszköze az én relígiómnak, midőn lelkemet felül igyekszem emelni a' földieken. Ritkán esik hogy az tőlem elmaradjon, 's gyakor ízben szóllítom-elő eggykori birtokosa' lelkét hogy az enyémnek küzdendő tusáim köztt az élet' bajaival szelíd jósága által példányom legyen. Azok az övének elég csatát adtanak, a' mint azt beszédjeiből értettem, míg, nem érvén-el katonai szolgálatjainak jutalmát, és szerencsétlen lévén a' legédesbb szenvedelemben, negyvenötödik esztendős korában a' kardról és a' szép nemről lemondott, 's nem annyira a' Klastromban mint önn-magában nyugalmat keresett.

Szívem el van fogva, mert kénytelen vagyok mondani hogy midőn utolszor voltam Calaisban 's Pater Laurentius után tudakozódtam, azt kapám feleletűl hogy három holnap előtt megholt, és hogy nem a' Klastrom' kriptájában, hanem, kívánságához képest, eggy ezen Klastromhoz tartozó temetőben

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ben fekszik, fél órányira a' városhoz. Vágytam látni hova takarították. Dombja mellett űlvén midőn elővontam a' kis szaruszelenczét, 's eggy két szál csalánt sírfája mellől kiszakasztottam — azoknak ott semmi helyek nem volt — mind ez olly hatalmasan fogá-el érzéseimet hogy eggy könyözönben látszék elolvadni akarni. — De olly lágyszívü vagyok mint eggy asszony, 's kérem a' világot, ne nevessen. Szánjon inkább.

A' REMÍSE' AJTAJÁNÁL.

CALAIS.

Ezen egész idő alatt ki nem eresztém az asszony' kezét, 's olly sokáig tartottam ott hogy illetlen volt volna kiereszteni a' nélkül hogy elébb ajakomhoz nyomjam. Bágyadt halvány képe eggyszerre elevenedett fel midőn azt tevém.

A' két Útas, kikkel az udvaron beszélltem vala, e' fontos pillantatban menének-el mellettünk; 's látván biztos

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nyájaskodásainkat, férjnek 's feleségnek képzelének. Megállottak mellettünk 's eggyike közzűlök, az Újsághajházó Útas, kérdést teve, ha más nap indúlunk e Párizs felé. Én egyedül magamért felelhetek igennel, mondám, 's az Asszony azt vetette szavaimhoz, hogy ő Amiensbe megyen. Mi ott tegnap ebédelénk, mondá a' simplex Útas. Uraságod is ott megyen-el, ha Párizsba akar menni. — Meg akarám neki köszönni annak tanítását hogy Amiens útjában fekszik Párizsnak, de kezem véletlenűl meglelé zsebemben a' szaruszelenczét, kivontam azt, 's belé nyultam. Meghajtám neki magamat, 's szerencsés általmenetelt kívánék Doverig. Magunkban maradánk.

'S mi rossz volna abban, mondám magamhoz, ha e' Szomorodottnak azt a' kérést tenném hogy szekeremben fogjon helyt? Mi nagy szerencsétlenség eredhetne abból?

Természetemnek minden nemtelen szenvedelmei, minden rossz hajlandó-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

sága zajba jövének, midőn az ajánlást közelebbről tekintém. Kénytelen lészesz még eggy lovat fogatni a' kettő mellé, monda a' Fösvénység, 's ez húszlívert röpít-ki erszényedből. — Nem tudod kinek hívjak, nem tudod kicsoda, mondá a' Gyanu; 's — melly alkalmatlanságba vethet a' lépés; ezt sugá a' Félénkség.

Higy nekem, monda a' Tartalék, azt fogják hírlelni hogy ágyasoddal szöktél-meg és hogy szót adátok egymásnak hogy Calaisban találkozzatok-öszve.

Kinek mersz osztán szemébe nézni? kiálta teljes torokkal a' Képmutatás. — 'S soha nem remélheted hogy pályádon elébb hágdalj! ugymonda a' Rettegés. — Soha nem léssz több mint eggy szegény Falusi-Predikátor! mondá a' Kevélység.

De a' becsület azt tanácsolja, mondám Magam. 'S minthogy én mindég első mozdulataimat szoktam követni, 's nem hallgatom e' lármázó sokaságot melly, a' mennyire értenem engedte-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

tik, csak arra való hogy a' szívet gyémánt kéreggel fogja-környül — eggyszerre a' Dáma felé fordultam.

De az azonközben míg a' lárma tartott, magamat hagya, 's míg alkuba jöttem magammal, tíz tizenkét lépésnyire az úczába ment.

Utána szaladtam, 's minél lehet több kíméléssel akartam megtenni az ajánlást. Tenyerébe hajtotta-le fejét, szemeit földre sülyesztette, 's lassu tartózkodó lépésekkel halada tovább. Megszállott az a' gondolat hogy talán azt forgatja maga is. — Vígasztalja szegényt az ég! mondám. Ki tudja? hát ha valamelly szenteskedő napa van, vagy valamelly vén tántja vagy eggy más örege, kitől kénytelen elébb tanácsot kérni, úgy épen mint én vagyok az, szerencsétlenségemre! — Így tehát nem akarván meggátlani a' procedúrát, 's szebbnek tartván feladás mint ostrom által vívni, eggyet fordultam balra, 's fel 's alá jártam a' Remíse' ajtaja előtt, ő pedig az úczán elmerülve sétált.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

AZ ÚCZÁN.

CALAIS.

Első megpillantásakor elhitetém magammal hogy ő a' jobb teremtéseknek számokból való. Második épen úgy incontestabilis axiómom az vala hogy ő özvegy, 's hogy nyomorúságban vagyon. Tovább ennél nem menék; ez elég volt azon nekem-tetsző situatióra. 'S ha éjfélig karomon függött volna is, híven megmaradtam volna systémem mellett, 's egyedül e' közönséges idea alatt tekintettem volna őtet.

De alig távozott vala el tőlem húsz lépésnyire midőn bennem valami bővebb hírt kívánt. Az nekem eggy hosszas elválást terjeszte-el képzeletem előtt. Hát ha többet soha meg nem látom? A' szív örömest veszen mindent a' mit kaphat; 's még is szerettem volna tudni, melly útakon érhetnének hozzá óhajtásaim azon esetre ha vele magával többé öszve nem találkoznám. Eggy szóval, kereszt- és vezeték nevét,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

születését akarám tudni; hova útaz, azt már tudtam; de azt is szerettem volna, honnan jő, 's el nem láttam, mind ezekre miként juthassak. Húsz plánt is csináltam magamban. Egyenesen neki menni, kiquestionálni — az nekem teljes lehetetlenségnek látszott.

Eggy parányi, eleven, galant franczia Tisztecske, a' ki tánczolgatva jőve-végig az úczán felénk, megmutatá hogy a' mit én épen lehetetlennek néztem, a' leglehetőbb a' világon. Mert a' mint a' Dáma visszaérkezék a' Remíz' ajtajához, a' Tisztecske helyt foga közöttünk, 's minekelőtte még tudatná velem ki legyen ő, kért, tenném neki azt a' becsületet 's mutatnám-be a' Dámánál. Én magam sem valék nála bemutatva. Emberkém tehát az asszonyhoz fordult 's maga végezte-el a' bemutatást, azt a' kérdést tevén neki, ha Párizsból jön e. Nem, felele a' Dáma; ő arra most megyen. Madame nem Londoni? — Nem, vala a' felelet. — És így Flanderből jő? Kétségen kivül Fla-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

mande? — Az asszony igent monda reá. — Peut-être de Lille? — nem Lillei. — Arraszból? — Cambrayből? — Gandból? Brüsszelből? — Az Asszony azt válaszolá hogy Brüsszeli.

A' mi Capitainünk örülve sikolta. Nekem l' honneuröm volt assistálni a' Brüsszel' ágyúztatásának az utolsó háborúban. Meg kell neki adni hogy pour cela ennek a' városnak admirable fekvése vagyon. Tele volt Noblesszel midőn mi francziák a' Császáriakat belőle kiűztük. — A' Dáma eggy kevéssé megbillenté fejét. — Továbbá elbeszéllé az Asszonynak az egész affairet, 's hogy ő mit teve annak szerencsés elsütésére, 's kéré, engedje neki azt a' becsületet, tudassa vele nevét, 's reveránszt csinála reá.

'S Madamnak, sans doute, férje van? kérdé, visszatekintvén, midőn már két lépést teve előre, 's be nem várván a' feleletet, 's visszatánczolá az úczát.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Én ezt nem tudtam volna tenni, ha hét inas-esztendőt töltöttem volna is el a' szép-világ' tónja' eltanulásában.

A' REMÍZBEN.

CALAIS.

Épen midőn a' franczia Kapitány tőlünk eltávozott, helyébe megérkezék Mons. Dessein a' kolccsal, 's bévezete a' maga szekér színébe.

A' mi nekem itt legelébb tűnt vala szemembe minekutána Mons. Dessein a' szín' nagy battans-jait előttem megnyitotta, eggy ócska öszvefoldozott-toldozott Désobligeante volt; való képe annak a' másiknak mellybe eggy órával ennekelőtte első pillantással olly rettenetesen belé-szerettem, de a' melly már most igen kedvetlen érzéseknél egyebet bennem nem támaszthatott. — Annak, mondám, eggy társaságra-nem-teremtett fukarnak kellett lenni a' kinek lelkében az a' gondolat támadhata hogy illy szűk szekeret építessen; 's nem sok-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

kal tartottam jobbat arról a' ki az illyennek akarja hasznát venni.

Megsejtém hogy ebbe a' Dáma is épen olly kevéssé szerelmes mint én. Mons. Dessein bennünket eggy pár chaisekhez vezete mellyek általellenben állának egymással és ő ezeknek magasztalásokban kifogyhatatlannak látszott. Őket, ugymonda, Mylord A meg' B vette volt pour faire le grand tour; de nem mentek tovább rajtok Párizsnál, 's így olly jók mintha egészen újak volnának. Igen is jók voltak. E' szerént eggy harmadikhoz fordultam, melly a' kettő megett állott. Megtetszett, 's kérdést tettem hogy' adja. De, mondám, 's megnyitván ajtaját, belé ültem alig hiszem hogy két személy elférjen benne. — Ayez la bonté, Madame, mondá Mons. Dessein, üljön csak belé. Az Asszony eggy félsecundáig meggondolta magát, 's mellém ült. — Eggy cseléd intést teve Mons. Desseinnek hogy szóllani akarna vele,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

's Mons. Dessein reánk csapta a' szekér' ajtaját, 's ott hagya.

A' REMÍZBEN.

CALAIS.

Voila qui est plaisant! Ez rendes! mondá az Asszony mosolygva, elmerülve azon hogy eggy pár bohó történet most másodikszor hagya eggyütt bennünket. Ez ugyan rendes. Cela est comique.

Hogy egészen azzá tétessék, mondám, csak azon l' usage comique' hijával van mellyre azt eggy franczián galanterieje fogná fordítani: az első pillantatban a' szerelmest játszani, a' másodikban beajánlani a' maga személyét.

Oh, abban ők erősek! mondá az asszony.

Legalább úgy hiszik felőlök — 'S mint történhetett, azt én nem értem, mondám folytatván szavaimat; de annyi bizonyos hogy birtokában vagynak

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

azon dicsőségnek hogy szeretni inkább tudnak, a' szerelmet inkább ismerik, mint minden más nemzet a' föld' kerekségén. Részemről én őket való himpellérreknek tartom 's a' legrosszabb puskásoknak kiken magát Cupídó Ő Istensége fáradttá tanította.

Mint hihették hogy szerelmet sentimentok által kell űzni?

Az épen annyi mintha elhitetném magammal hogy szép köntöst csináltathatok a' hulladék-posztóból. 'S azt még hozzá hogy mihelytt toppan, mingyárt lobban, 's első meglátásra már declaratiót. — Az nem több és nem kevesebb mint szerelmek' ajánlását 's személyeket a' fel nem hevült léleknek rostájába vetni.

A' Dáma úgy hallgatá szavaimat mintha várná hogy mondjam tovább.

Csak gondold-meg, Asszonyom, mondám 's kezemet feltettem az ő kezére, hogy —

a' komoly emberek a' szerelmet neve miatt gyűlölik,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

az önnség' betegei önn-magok miatt; mert a' szerelem másnak kényszerítené adni az elsőséget,

a' képmutatók a' mennyeknek országa miatt,

's így nekünk mindnyájunknak, véneinknek, ifjainknak, inkább ad rettegést az üres hír mint a' dolog maga kárt. Nagyon járatlannak kiáltja azt bánása a' szerelem' iskolájában a' ki a' szerelem' nevét kirepülni engedi ajkain míg annak elhallgatása neki legalább eggy két óráig kínná nem vált. Eggy sor csendes apró figyelem és nyájasság — nem olly világos hogy tartalékot okozzon 's nem olly észre-vehetetlen hogy félre-értessék — e' mellett néha eggy szerető tekintet vagy épen nem vagy igen keveset szóllva felőle — eléggé festik a' szép-nem előtt mit érzünk mi, 's az Imádott azt megérti, azt magának megmagyarázza.

E' szerént mondá az Asszony, 's elpirult, én úgy hiszem hogy te, U-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ram, ezen egész idő alatt erántam szerelmet magyarázgatál.

A' REMÍZBEN,

Calais.

Mons. Dessein visszatére, kiereszteni bennünket a' szekérből, 's hírt hoza az Asszonynak hogy Monsieur le Comte de L...épen megérkezett. Ámbár neki a' világnak minden boldogságait óhajtottam, nem mondhatnám hogy a' vett hírnek felette örvendtem volna, 's nem tartóztathatám-meg magamat hogy azt neki ki ne mondjam. Mert az hasztalanná teszi, ezt vetém melléje, ajánlásomat mellyet neked már tenni akarék.

Nincs szükséged elmondani mi volt volna az, felele, kezét az én két kezemre feltévén. Ritkán tehet férjfi barátságos ajánlást Asszonynak hogy azt ez nehány pillantatnyival előre meg ne sejtse.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

A' természet ez ajándékával az asszonyi-nemet a' maga közvetetlen védelmére fegyverkeztette-fel, mondám. — De én téged, Uram, nem nézlek annak a' kitől félnem kellett volna, 's kimondom tartalék nélkül hogy ajánlásodat kész valék elfogadni. Ha elfogadtam volna, úgy hiszem, mondá, 's itt kevéssé elhallgatott, jóságod eggy történet' elbeszéllésére szédíthetett volna el, melly a' szánást tehette volna az úton közttünk az egyedül veszedelmes dologgá.

Ezt elmondván, maga nyujtá felém kezét mellyet én kettős csókkal illettem; 's elgyengűlésnek és bánatnak tekintetével lépe-ki a' kocsiból, 's nem szóllhata többet mint — Adieu!

AZ ÚCZÁN.

CALAIS.

Soha sem tettem életemben tizenkét guinényi vásárlatot hamarabb. Az idő nekem, minekutána a' Dáma eltávozék,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nyomvasztó tehernek tetszett. 'S minthogy láttam hogy minden percz mostan felér máskori kettővel míg magamat mozgásba hozom, álló-helyemben rendeltem postalovakat 's a' fogadóba menék-vissza.

Egek! kiáltám, hallván hogy csak négyet üt, 's elgondolván hogy alig múlattam Calaisban tovább eggy óránál.

Melly halom történeteket foghatáltal az ember a' maga arasz-életével, ha szíve mindenen veszen részt, és ha mind azt a' mit útja' folytatásában idő és alkalom megszűnet nélkül tolnak szemei elébe, illetlenül nem hagyja, — ha külömben kezét becsülettel teheti reá.

Ha az eggyiknek nem leszen haszna — Jó, úgy a' másik használhat. Nem árt az. — „Próba az emberi-természet felől." — Szitán merítek vizet. Semmi. Az experiment gyönyörködtetett, 's véremnek jobb részét ébren tartotta fenn, 's durvább részét elaltatta.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Szánom az embert a' ki Dántól fogva Berzsebáig útaz, 's ezt kiálthatja: Puszta minden! — De úgy van; 's illyen az egész világ annak a' ki nem érti mint kell mívelni, termeszteni annak gyümölcseit. — Én pedig, oh én pusztában lakhatnám, így szóllék 's víg kedvemen hirtelen egymáshoz dörzsölém a' két tenyeremet, 's a' pusztában is lelnék valamit a' mi alkalmas volna magára vonni hajlandóságomat. Ha nem lelnék jobbat, eggy édes myrtuszra fognám azt tűzni, vagy eggy bús cypresszt keresnék mellyel dolgomat kezdhetném. Dallani fognám kedves árnyát, 's védjéért szeretettel köszönteném. Bevésném nevemet kérgébe, 's azt eskeném nekiek hogy ők a' legszebb fáji a' tájnak. Midőn fonnyadni kezdenének leveleik, bánatra fognék szokni; 's örömet sikoltozna velek szívem mikor őket harmat táplalná.

A' tudós Smelfungus Boulogne-ból Párizsba útazott, Párizsból Rómába, 's úgy tovább. De sárgaságban, séres vesével

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

sével ment útnak, 's minden tárgy mellett elment, sárga volt 's elfonnyadt és beteg. Relatiót írt útjáról; de a' Relatio nem referált egyebet mint az ő tulajdon boldogtalan érzéseit.

Én Smelfungusszal a' Római Pantheon' nagy tornáczában akadtam-össze. Akkor jöve-ki a' Templomból. Eggy temérdek beboltozott kerek fal! monda; egyedül arra méltó hogy benne kötelen-járók űzzék bohó játékjokat. — Bár a' Mediciszi Vénuszról még gonoszbbat ne mondott volna Uraságod! felelék. — Mert midőn Florentzbe értem, elbeszéllék hogy Smelfungusz káromlotta az Istennét, 's nem tekinthette egyébnek mint eggy úczán-járó közönséges szajhának.

Turínban másod ízben akadtam-öszve vele midőn haza felé jött, 's hosszu siralmas historiákat akara nekem beszélleni mindenféle szerencsétlenségei felől vízen és szárazon; a' Cannibálokról kik egymást faldozzák, nyeldesik, 's azok a' rettenetes Anthropophágu-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

schok...! — Elevenen nyuzták, perzselték, sütötték — a' kullancsok talán? — 's minden fogadóban a' hol megszállott, többet szenvede mint Sanctus Apostolus Bartholomaeus. —

Elbeszéllem a' világnak! monda Smelfungus. — Csak Orvosának beszélje-el Uraságod, mondám neki.

Mundungus temérdek pénzzel indult a' nagy útra. Látni akará az Urbs Romát és Neapolist, 's Neapolis után a' Respublica Venetorumot, 's a' Respublica Venetorum után Vindobonát, Dresdát, Berolínumot; 's eggyetlen jószívüség' anecdótját, eggyetlen szövetséget sem tuda említeni mellyet haszonkeresés nélkül tett és kötött volna. De ő egyenesen méne az úton, nem néze sem jobbra sem balra, mert félt hogy szeretet vagy szánakozás félre találja csalni útjáról.

Békeség Smelfungusnak és Mundungusnak, ha ők békeséget találhatnak, bárhol. De maga a' mennyek' országa, ha oda lehetséges volna eljutni

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

illyetén lélekkel, sem bír semmit a' mi nekik azt adhasson. Minden megboldogult Lélek szeretetnek szárnyain lebegne feléjek őket érkezésekkor köszönteni. Smelfungusnak és Mundungusnak lelkeik nem hallanának egyebet a' szeretetnek örvendő énekeiknél, 's mindnyájokkal közös boldoglétek' sikoltozásaiknál. Szívesen sajnálom őket. Semmi képességet nem hoztak magokkal ezeknek érzésekre; 's ha Smelfungusnak és Mundungusnak lelkeik az ég' boldog hajlékaiba költöznének is, Smelfungus és Mundungus olly távol volnának minden boldogságtól hogy lelkeik még ottan is teljes örökké-valóság' végezetéig lakolni fognának.

MONTREUIL.

Eggy ízben motyózsákom esett-le a' bakról, két ízben ki kelle szállanom hogy a' kocsisnak segélljek 's lábszáriglan jártam sárban midőn azt újobban felkötötte, 's fel nem tudnám érni, mi-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nek hijával vagyok — míg végre beértem Montreuilbe, 's a' fogadós azt kérdte tőlem ha nem volna e szükségem inasra. Akkor juta eszembe hogy épen annak vagyok hijával.

Inasra? Sőt igen, Fogadós Uram, mondám. — Úgy eggy rendes fiatalember vagyon itt, felele a' Fagadós, a' ki örvendeni fogna ha eggy Ángolt szolgálhatna. — 'S miért inkább Ángolt mint más-nemzetbelit? — Ők olly igen nagylelküek. — Ne legyek becsületes ember mondám magamban, hahogy e' szó eggy líverrel többembe nem kerűl, — De nekik van is miből lenni nagylelküeknek, ezt veté előbbi szavaihoz. No? gondolám; ezért is eggy lívert. — „Eggy ángol Milord ez estve is eggy egész ekűt nyoma a' szobaleánynom' kezébe." — Tant pis pour Mademoiselle Jeanneton, mondám.

Mademoiselle Jeanneton a' Fogadós' leánya vala. 'S minthogy a' Fogadós azt hitte hogy én a' franczia nyel-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

vet nem jól értem bátorkodott nekem azt az intést adni hogy nem tant pis-t hanem tant mieux-t kellett vala mondanom. Mikor valami cseppen, ugymond, az mindég tant mieux; a' tans pis akkorára való mikor az ember semmit nem nyer. — A' kettő eggyre megyen! felelék. Pardonnez-moi, Monsieur, ugymonda a' Fogadós; a' kettő koránt sem megyen egyre.

A' tant pis és a' tant mieux lévén a' két sark mellyen a' franczia conversatio nagyjában forog, illő megjegyeznem hogy igen jól fogná tenni az Idegen a' ki útját Parí felé veszi, ha e' két szóllásnak erejében derekasan megísmerkednék, minekelőtte a' Nagy Városba beér.

Eggy hirtelen fiatal Marquis azt kérdé az ángol Követ' asztalánál Hume Úrtól haő e Monsieur Hume, a' Poeta? — Nem vagyok, felele Hume Úr egész nyugalommal. — Tant pis, kiálta a' Marquis.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Ez az Úr Hume Úr, a' Historicus, mondá eggy más Vendég. — Tant mieux, kiáltá a' Marquis. 'S Hume Úr, kinek tiszteletre-méltó szíve ismeretes, köszönte a' Marquisnak ezt a' tant pis és tant mieux-jét.

Elvégezvén nálam a' maga leczkéjét, a' Fogadós beszóllítá La-Fleurt — ez vala neve a' fiatal-embernek kit nekem ajánlott — de ezt bocsátá előre: Alkalmas volta felől nem szóllhatok; a' részben nem ismerem; Uraságod meg fogja ítélni tudni, veheti e hasznát; de hűségéért mindenemmel jót állok.

A' Fogadós ezt olly hanggal mondá, melly minden gondolatomat arra szegezte a' mit tenni épen készültem; 's La-Fleur, ki az alatt oda-ki azon szorongásban várakozék mellyet a' maga idejében minden érzett a' kit anya szült, belépe.

MONTREUIL.

Nekem az a' gyengém vagyon hogy már első pillantásra jót szoktam gondolni

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

az egész világfelől; 's e' gyengeség soha nem esik reám inkább mint midőn valamelly pauvre diable a' maga szolgálatjával eggy ollyan más pauvre diablet jő megkínálni mint magam. 'S ismervén gyengémet, megengedem az eszemnek épen ez okból, hogy ha neki úgy tetszik, eggy kevéssé eltávozhasson. Még pedig inkábbat vagy kevesebbet, secundum modum et casum a' mellyben állok — 's hozzávethetem bízvást, secundum genus personae vel rectae vel regendae.

Azon pillantatban hogy' La-Fleur szobámba belépett, jámbor nyilt képe a' dolgot a' szerént intéztette-el velem a' mint azt az ő java kívánta. Az első lépés tehát mellyet tevék, az volt hogy őtet szolgálatomba vevém, 's csak azután fogtam vizsgálat alá ha ő az e a' kinek hasznát veendhetem. — Mindeggy, mondám; kimutatja mire alkalmatos a' szerént a' mint szükségem fog alkalma-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

kat nyujtani. — Osztán hiszen a' franczia mindent tud.

De a' szegény La-Fleur semmit nem tudott egyebet a' világon mint dobot pergetni 's eggy két marschot játszani a' maga sípján. Meg kell vallanom, gyengeségem soha nem volt inkább megpirítva okosságom által mint midőn a' La-Fleur' képességeit igyekeztem elővonni, 's láttam hogy minden erőlködéseim haszontalanok.

La-Fleur, a' világba kilépvén, azon nemes tűztől érzé élesztetni szívét mellyet az ő földijei olly hatalmasan érzenek: eggy két esztendeig szolgálta a' Királyt. Ezen idő' elmultával, minekutána a' nemes sentimentnak eleget teve, 's látta hogy az a' becsület hogy ő dobot tud verni, alkalmasan magában fogja találni jutalmát, 's a' Dicsőség' Temploma' kapujit előtte fel nem nyithatja — oda-hagyá a' szolgálatot, megvonta magát a' maga jószágaiban, 's ott commeil plaisait à Dieu

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

élt, — melly annyit teszen mint szél-lel élni.

Már az szép, mondá az Okosság; imhol olly ficzkót vevél magad mellé hogy végig-kísérjen Franczia- és Olaszországon, kinek minden tudománya abban áll hogy dobot tud pergetni! — Hát osztán? mondám. Hát a' mi Nemességünknek felénél többje nem megyen e eggy ennél még hosszabb útra szint illyen csak dobot pergetni tudó Compagnon de Voyage-zsal, 's ezen felül még sípost 's egyéb ördögöt is kénytelen megfizetni mellé? — A' ki eggy oktalan alku' bajaiból szójátékkal tudja kifejteni magát, én azt épen olly felette nagyon szerencsétlennek nem tarthatom. — De hallja csak Ked, La-Fleur, úgy e, Ked csak tud még valamit? — Oh qu' oui! Igen szép katonai-kamáschokat tud szővni 's czinczogni a' hegedűn. — Gyönyörü! mondá az Okosság. — Igen jó! mondám; én is játszom Bassó-n, 's így mikor kedvünk lesz, eggyütt fogunk játszhatni.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

— De még is beretválni, 's megigazitani a' parókát? — Arra nincs ember a' ki szívesbb készséggel bírjon. — Ezt az ég is elégnek veszi, 's én ne vegyem e elégnek? mondám.

Felhozák a' vacsorát, 's asztalhoz űltem. Eggyik oldalom mellett eggy ángol pudlim a' másik oldalom mellett eggy franczia inasom álla, annyi kedvvel képen a' mennyit a' természet valaha eggynek nyomott arczára. Boldognak érzém magamat bírodalmomban. — És ha a' föld' Urai tudnák mit akarnak, szint olly boldogok lehetnének mint én valék.

MONTREUIL.

La-Fleur velem tevé-meg az egész útat, 's róla még gyakorta leszen szó. Illő hogy Olvasóimat vele bővebben megismertessem, 's a' mondottakhoz azt a' vallástétet tegyem az ő dicséretére, hogy soha nem volt kevésbb okom megbánni hogy követem vezérlő ösztöneimet,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

mint e' legény' megfogadásában. Ő annyira ártatlan, hű, szolgálatra mindég kész ember volt mint valaha hágdalhatott eggy a' maga Philosoph Urának sarkai megett; és ámbár én az ő magokban elég becses tudományainak — dobot pergetni 's kamáschokat szővni — igen kévés hasznokat vehetém: elméjének semmi lankadást nem szenvedhető vídámsága által naponként és óránként meg voltam jutalmazva. — Elég pótolék volt az mind azokért a' miknek hijával vala. Az ő tekintetei voltak menedékeim minden saját bajaim és viszontagságaim között. — Majd azt találám mondani hogy az övéi között is; de La-Fleur az effélét nem hagyta férni magához. Mert hosszu vándorlásainknak közepette akármi érte légyen bár, — éh, szomj, fázás, meztelenség 's álmatlanul-töltött éjek, vagy más valamelly verdezései a' kegyetlenkedő Fortunának, az ő arczán soha nem lehete látni semmi indexet melly erre mutatott volna. Ő mindenkor ugyanazon vala.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

És ha én is Philosophus vagyok magamnak — pedig Sátán ollykor-ollykor azt veri főmbe hogy az vagyok — nagyon meg van alázva e' képzeletem' kevélysége mikor elgondolom, mennyit kell e' részben e' szegény-legény' Complexionális Philosophiájának köszönnöm, melly által eggy jobbneműnek levék tagjává. — Mind a' mellett La-Fleur eggy kevéskét a' nyalka-bohók felé sántítgata. — De első tekintetre lehetetlen látni hogy ő inkább természet mint mesterség által tétetett azzá. 'S nem tölténk harmad napot Párizsban, 's ő teljességgel nem látszott annak.

MONTREUIL.

Midőn más nap reggel La-Fleurt a' maga hivatalába béiktatám, általadtam neki motyózsákom' kolcsát, félduczet' ingeim''s eggy pár fekete selyemnadrágom' Inventáriumával, 's meghagytam neki, kötné-fel a' bakra, fogasson, 's küldje-fel a' Gazdát a' számadással.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Ez a' legény Szerencse'-fija, mondá a' Fogadós, mutatván az ablakról hogy öt hat leány körülfogá La-Fleurt, 's azalatt míg a' Postillon befogta lovait, tőle a' legtapadóbb szívességgel búcsút vevének. La-Fleur sorba csókolta 's eggyszernél több ízben kezeiket, kénytelen vala háromszor megtörleni szemeit, 's azt az ígéretet tette nekik hogy Rómából olly ajándékot hoz nekik a' mire szükségek van.

Ezt az embert az egész világ szereti, mondá a' Fogadós; 's alig van szög Montreuilben, hol utána sóhajtozni nem fognak. Nincs több eggy hibájánál: mindég szerelmes. — Annak szívesen örvendek! mondám; az engem megment azon fáradságtól hogy nadrágomat minden éjjel vánkosom alá elrejtsem. — Midőn ezt mondottam, nem annyira La-Fleurt dicsértem mint magamat; mert én életemnek minden napjaiban vagy eggy vagy más Herczegnébe mindég szerelmes voltam, 's úgy hiszem hogy az boldog kimúlásomigian

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

mindég azon szerént lészen. — Tökéletesen meg vagyok győződve hogy ha képes vagyok valamelly alacsony tettet elkövetni, az akkor esik midőn eggyik szerelmemnek vége van's még nem kezdődött-el a' másik. Míg az illy Interregnum tart, mindenkor zár alatt érzem szívemet; ki nem tudok belőle zsarolni három fillért eggy szegénynek. Azért rajta vagyok hogy azt olly kurtává tegyem a' mint lehet; 's azon pillantásban a' midőn ismét lángot kaptam, megint olly szánakozó, nagylelkű vagyok mint elébb, 's kész vagyok tenni mindent és mindennel, csak meggyőzettessem hogy benne nincs sem bűn sem vétek.

De valóban ezzel a' szerelmet magasztalom, nem magamat.

A' TÖREDÉK.

Abdéra' városa, ámbár Democrít ottan lakott, 's a' nevetésnek 's ironiának minden hatalmát megtérítésekre

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

fordította az ottan-lakóknak, a' legelfajultabb, elvetemedtebb vala Thrákiának minden városai közt. Mennyi méregnyújtás, zendűlések, perpatvarkodások, gyilkolások, paszquillek és zabolátlanságok! Fényes nappal sem vala senki bátorságban az úczákon. Éjjel még több esett!

Eggyszer, midőn a' latorság a' legfőbb pontra hágott, történet szerént történt hogy Euripidesznek Andromachéját játszanák. Tetszék a' darab minden játszóknak. De mind azon helyek közzül mellyeket a' nép megkedvelt, eggy sem hatott erősbben imaginatiójára mint a' természetnek azon vonásai mellyeket a' Költő Perseusznak érdeklő szavaiba font: „Szerelem, Ura Isteneknek és Halandóknak!"

Más nap az egész város iamboszi lábakban szóllott, 's semmit nem szóllott egyebet mint Perseusznak szívreható szavait: „Szerelem, Ura Isteneknek és Halandóknak!" Minden úcza, minden ház ettől zenge, „Szerelem U-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ra 'stbb. — Minden száj, mint a' mesterségtelen kedves dal' természeti hangzása melly akaratunk ellen is emlékünkben forog és magának útat nyit.., „Szerelem, Ura Isteneknek és Halandóknak!" — A' tűz elhatalmazott, 's az egész város, mintha eggy embernek szíve volt volna, megnyilt a' szerelemnek.

A' Patikások eggy fertong húnyort sem tudtak eladni. Eggy Kardcsászár sem vehette reá szívét, hogy halálnak eszközeit dolgozza többé. Barátság és Rény találkozának elő 's megcsókolták egymást az úczákon. Minden Abderíta a' maga szalmasípjához nyult 's minden Abderitáné elhagyta a' bíborszádvát, szűzen leűlt, 's az éneket hallgatta.

Semmi más Isten nem fogta volna azt tehetni, úgy mondja a' Töredék, mint az a' kinek hatalma egekből a' földre 's még a' tenger' mélyéig is terjed.

MONTREUIL.

Midőn kész minden, 's a' Fogadósnak minden positiója megvan veszekedve, meg

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

meg van fizetve, még van valami az ajtónál mellyen illő általestenek — hanemha a' megveszekedés' aktja benneteket elmérgesíte — minekelőtte a' szekérhez jutottatok: a' szegénység' fiaival és leányaival kik itt benneteket körülfognak. — Senki ne mondja: Akasztófára velek! Az felette keserü út addig; 's osztán ők elég inségen mentek eddig is keresztül. — Én jobbnak tartom nehany sou-t kezeimbe venni; 's azt tanácslanám minden jobb Passagiernek hogy tegye ugyan-ezt. Nem szükség hogy azt magának szorosan feljegyezze; sem hogy Naplójába felírja miért és mi okból. Könyvbe lesz az írva eggy más helytt.

A' mi engem illet, nincs ember a' ki kevesebbet adjon mint én, mert én, talán senkit nem ismerek a' ki illy keveset adhasson. Azonban ez lévén első tétele adakozásomnak Franczia-országban, annál több figyelemmel tettem azt.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Mit csináljak velek? mondám 's ráztam a' pénzt markomban; csak nyolcz sou-m vagyon, 's itt ugyan-annyi férjfi 's ugyan-annyi asszonyszemély vár reám.

Eggy elrongyollott szegény-ember, kin nem vala semmi ing, azzal hagyá szembe tűnetni magát hogy két lépésnyire vonult hátra a' körből 's meghajtása által jelenté hogy semmi részt nem kíván. Midőn eggyszerre zeng is a' Parterre: Place aux Dames! több 's gyengédebb elsőséget nem mutathat a' szép-nem eránt, mint a' mit ez a' szegény-ember mutatot.

Kegyelmes ég! kiálték; melly bölcs okok indíthattak tégedet annak rendelésére hogy a' koldusi-szegénység és az életi-nyájasság itt azon hajlékban lakjanak, holott más tartományokban egymástól messze vannak elválva.

Reá-toltam eggyet a' nyolcz sou közzül, egyenesen azért, mert olly szép-lelkü volt.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Eggy törpe, eleven szegény-legény általellenbenállott velem, hónja alatt tartván eggy valamit a' mi hajdan kalap lehetett, kivonta zsebjéből szelenczéjét, 's vesztegető adakozással megkínálta társait. Az nem kisded adomány volt, 's mindenfelől köszönettel tolatott-vissza. A' kisember jószívü fejbillentéssel kényszeríté őket hogy vegyenek. Prenez-en! prenez-en! mondá, 's másfelé tekintett, 's így veve mindenik. — Kár volna ha szelenczéd kiüresednék! mondám magamban, 's eggy két sou-t nyomtam a' szelenczébe, magam is vévén tobákjából hogy ez által adományomnak becsét emeljem. — Ő a' második jótétel' sulyát inkább érzé az elsőnél, — azzal eránta becsülést mutattam, az első csak adomány volt — 's a' földig hajtá magát.

Fogja Ked! mondám eggy öreg katonának, kinek el vala szabva eggyik karja, és a' ki a' sok háborúk által látszott lenni illy öreggé téve. — Vive le roi! kiáltá a' vén katona.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Ennek is két sou-t adtam, 's már csak három marada kezemben. Ezek közzül eggyet pour l' amour de Dieu adék-ki, mert az eggyik asszony így kért. A' szegény kérőnek ki volt törve eggyik forgó-csontja. És így az más okból nem lehetett.

Mon cher et tres charitable Monsieur! — Alljon-ellent ennek a' ki tud.

Milord Anglois! — A' hang is megéri a' pénzt — és így oda adám az útolsót.

De az adás' hevében szemem eltalála síklani eggy Pauvre-honteux-ön, kinek nem volt senkije a' ki érette kérjen, és a' ki, a' mint látszott, készebb volt volna veszni mint hogy maga tégye a' kérést. Közel állott a' szekérhez, de kivül a' körön, 's könnyet törlött-le arczáról melly, a' mint itélnem lehete, jobb napokat látott eggykor. — Irgalomnak Istene! kiálték, 's ímhol elfogyott a' mit adhatok. — De hiszen neked ezereid vannak! kiálta ben-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nem a' természet ezer szózattal. Tehát adtam. Mit? az a' dologra nem tesz semmit. Most szégyellem kimondani, melly sokat; akkor szégyellve gondoltam-el, melly keveset. Ha az Olvasó által tudja magát tenni helyzetembe, megértvén e' két sarkot, mondja magának mennyi lehetett eggy és két líver köztt.

A' többinek semmit nem adhattam mint eggy Que Dieu vous bénisse! — Et le bon Dieu vous bénisse vous-même! kiálta a' vén katona, a' kis ember'stbb. A' Pauvre honteux nem mondhata semmit. — Eggy kisded kendőt vont-elő zsebjéből 's elfordulva törlöttə-meg szemeit. — Azt hiszem hogy ő inkább köszönte a' mit kapott mint a' többi.

A' BIDET.

Minekutánna ezen apró dolgaimon általestem, több nyugalommal űltem-be szekerembe mint valaha egész életem-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ben. La-Fleur eggy nagy courrien-stiblit eggy kis postalónak az eggyik oldalára, eggy másikat a' másikára rakottfel — mert az ő vékony lábszáracskájit a' nagy saruban annyinak vehetem mint semmi — elébb tovább nyargalózott előttem, olly szerencsés és olly peczkes mint eggy parányi Princzecske.

De mi a' szerencse, mi a' nagyság az élet' színes, tarka scénjeiben! — Eggy döglött szamár, minekelőtte félmértföldnyire haladánk, La-Fleurt a' maga szép pájafutásában eggyszerre elakasztotta. A' bidet el nem akara menni a' dög mellett. A' Lovag és az állat köztt nagy csata támada, 's a' nyavalyás fiú az első szökéssel mellyet a' ló teve, üresen hagyá lábszáracskájitól a' rettenetes sarut.

La-Fleur a' maga esését úgy szenvedé mint franczia-keresztényhez illik. Eggy szó sem repült-ki egyébszájából mint; Diaable. Csak hamar öszve-szedte magát, 's új próbához látott, minekelőtte a' bidétet a' két saru

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

közzé fogá, 's úgy elverte mintha az dobbá vált volna.

A' bidet az út' eggyik feléről a' másikra ugrott, azután hátra, most ide, majd meg' amoda — eggy szóval mindenhova csak a' döglött szamár felé nem. La-Fleur feltette a' fejét hogy meg kell lenni, 's a' bidét ágaskodott, fútt.

Mi baja lovadnak, La-Fleur? kérdém. — Uram, felele La-Fleur, nincs átalkodottabb, makacsabb bestia a' világon. — De mit fárasztja-ki Kend mind magát mind a' paripáját? hagyjon békét neki; menjen a' merre akar. — La-Fleur leszállott, 's jól reá vonítván korbácsát, a' bidét szavamon foga, 's egyenesen Montreuilnek vette útját. — Peste! mondá La-Fleur.

Meg kell jegyzenem hogy ámbár La-Fleur ezen viszontagságainak alatta az exclamatiónak egyedül ezen két formulájival élt, tudnillik a' Diable-ellel és Peste-el, illyetén mindazáltal a' franczia nyelvben három vagyon, és ezek a' Grammatikáknak gradus po-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

sitivus-, Comparativus és superlativusaikhoz hasonlítathatnak. Az élés velek a' szerént esik a mint a' váratlan esetek' szemei mellyeket a' történet életbe hoz, kívánják.

A' Diable melly első, és így gradus positivus, többére az elmének szokott megindúlásaiban talál helyt, midőn a' kistekintetű dolgok másként esnek mint vártuk. Midőn doublettet vet a' koczka 's az ostáblán a' lyukat nem szabad bezárni, 's a' La-Fleur' hengerbuczka a' bidetről. Ugyanez okból midőn alattomos sógorodás sülki, a' férj a' Diable-ellel él.

De a' nagyobb esetekben, midőn a' történet bosszúsbb, például midőn a' bidét még el is szaladt 's La-Fleurt a' maga courier-stiblijével az Úr-Isten' földjén elterűlve hagyá — az már a' második grádus — 's illyenkor a' Peste fordúl elő.

A' harmadik eset —

's itt telik-el szívem szánakozással 's ellágyúlással midőn elgondolom,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

melly nyomorúságokon kellett végigmenni eggy illy pallérozott nemzetnek, míg annyira keseritetett általok hogy ezzel élhessen.

Ti felső Hatalmasságok kik az emberi nyelvet feloldjátok 's szózatossá tészitek a' fájdalomban, oh nyujtsatok énnekem illendő kifejezéseket hogy kitehessem e' superlatívot! 'S engedni fogok a' természet' könnyítő ösztönének.

De minthogy erre a' franczia-nyelvben nincs szó feltettem magamban hogy minden visszás esetet melly reám jönni fog, minden szó nélkül fogok hagyni.

La-Fleur, ki magában nem tette-fel azt, követte szemeivel a' bidétet, míg egészen elnem tűnt. 'S az Olvasó képzelje, ha tetszik, hogy midőn azt többé nem látá, melly exclamationis formulára fakadt.

Nem látván lehetőnek hogy a' megszaladt lovat eggy Caurier-saruba öltözött gyalog-ember utólérhesse, egyebet nem tehettem mint azt hagyni hogy La-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Fleur a' bakra vagy be a' szekérbe mellém üljön.

Én az utóbbat választottam, 's fél óra alatt a' Namponti Postaházhoz értünk.

A' DÖGLÖTT SZAMÁR.

Nampont.

'S ez, mondá, tarisznyájában vévén eggy kenyérszelet' héját, 's ez volna utolsó harapásod ha élnél 's megoszthatnád velem. Hangjából mellyel a' szót ejtette, ugy hittem hogy fájdalmában gyermekéhez szóll, kit eltemete: de szamara volt, és épen az a' szamár mellyet az út mellett látánk, és a' melly La-Fleurnak annyi bajt okoza. Az ember nagyon látszott azt kesergeni, 's eggyszerre emlékembe hozá Sancho Pansának kesergő énekét a' magáé után. De ez azt a' természetnek valóbb hangzatjain siratá.

Eggy kő-lóczán űlt az ajtó előtt, 's mellette volt a' nyereg és a' fék mellyet

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

néha fel-felemelt, 's le-letett, majd végig-nézte 's a' fejét lógatta reá. Azután elővette a' kenyérhéjat mintha meg akarta volna enni, eggy ideig kezében tartotta, 's a' zabolára tette-le melly a' szamár' szájában szokott volt állani, 's nagyokat sóhajtott.

Tettetlen bánatja sok nézőket vonsza mellé, 's La-Fleur közzéjek elegyedett míg a' lovakat előhozák. Én szekeremben maradtam, 's mindent láthaték, hallhaték, a' mi történt.

Azt beszéllte hogy Spanyol-országból jő, hova Würzburg' tájékáról útazott, 's eddig ére visszamenőben. Kiki óhajtá tudni hogy eggy illy szegény vén embert mi indíthatott illy nagy útra.

Ah, monda, az ég nekem három gyermeket adott. Az egész Német-országban nem volt gyönyörűbb három gyermek. A' két elsőt eggyhét alatt öltе-meg a' himlő, 's már az utolsóra is reá esett. Rettegtem hogy ez is meghal, 's fogadást tettem, hogy ha az ég élet-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ben hagyja, a' Compostellai St. Jágóhoz teszek eggy szent útat.

Eddig érvén a' beszédben, megállott, 's keservesen sírt, 's most folytatta történetét. — Az ég elfogadta a' fogadást, 's ő ezen a' tűrő állaton tette-meg az útat. Eggyütt szenvedtük mind ketten az út' sanyaruságait, 's ő ugyanazt a' kenyeret ette mellyet én egész útunk alatt, — eggy szóval úti-társam volt 's pajtásom.

Valakik hallák, mind szánakodásra lágyultak az eggyűgyü jámboron. La-Fleur pénzzel kínálta-meg. A' kesergő azt felelte hogy neki arra szüksége nincs. Nem a' szamár' árán, magán a' szamaran bánkódott ő. Meg vagyok győződve, ugymond, hogy engem szeretett a' szamár. 'S ott nekik elbeszéllte mint jártak mind ketten, midőn megmászták a' Pyrenéeket. Eggyike elvesztette a' másikat, 's harmad napig nem akadtak-össze. Ezen egész idő alatt a' szamár épen úgy kereste őtet mint ő kereste a' szamarat, 's míg fel nem lelték egymást,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nem tudta sem eggyik sem másik mi az étel, mi az ital.

Legalább eggy vígasztalásod van e' veszteségben, jó ember, mondám a' németnek; az, hogy te neki bizonyosan szelíd, gondos gazdája valál. Ah! felele, míg életben volt, azt hittem én is; de most, miolta nem él, egészen másként lelem azt. Félek hogy szomorúságom' sullya és a' magamé azon felül, nehezebb volt mint a' mit elbírhatott. Ez rövidítette-meg a' szegény állat' életét, 's rettegek hogy ez a' bűn lelkemen űl.

Melly szégyen az emberiségnek! mondám magamban. — Ha mi csak a' szerént szeretnénk egymást, mint ez szerette szamarát, az még is valami volna!

A' POSTILLON.

NAMPONT.

Ez a' történet nagyon meghatott. Nyugalomra volt volna szükségem. A' Pos-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

tillon azzal nem gondola, 's nyargalva hajtott a' kirakott úton.

A' szomju Útas nem epedhet inkább eggy ital fris víz után az Arábiai homokpusztákon, mint az én lelkem epede a' lassu csendes mozgás után; 's nagy vélekedés támadt volna bennem a' Postillon eránt, ha velem bús léptekkel csúszkált volna. De oh mi messze vala ő attól hogy ezt tegye! A' mint a' bánkódó német elhallgata, minden érzés és irgalom nélkül vagdolta a' maga szegény állatjait, 's csattogva pattogva, hogy belé könnyen meg lehetett volna siketűlnöm, ment.

Kiáltottam reá, olly nagyon a' hogy' bírta mellyem, hogy menjen lassabban az Isten' szent nevéért. Minél inkább kértem, annál inkább nyargalt. Hordjon-el a' manó makacsságoddal! mondám. Addig fut Ked, 's addig tépdeli-öszve minden inaimat, hogy végre megharagít, 's akkor osztán lassan megyen, hogy magam kérjem hogy hajtson jobban.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

A' Postillon a' csudát úgy is tevé mint eggy való bűbájos. Azalatt míg eggy meredek domb' lábaihoz ért, eggy negyed - mértföldnyire Namponttól, megharagíta magára — azután magamra haragíta - meg hogy magamat meg hagytam haragítani.

Most már szerettem volna ha ugyancsak hajtott volna. — Iramodjunk, Sógor; kérlek, menjünk jobban! mondám neki.

De a' Postillon mutatta a' hegyet. Vissza akarám hozni magamat a' szegény németnek 's a' szamárnak hitsztoriájába. De el vala szakadva a' beszéd' fonala, 's épen úgy nem tudtam arra reá-akadni mint a' kocsislegény nem a' maga ügetési-lépéseibe.

Itt az ördög űzi a' maga dolgait! mondám. — Itt űlök, 's hajlandónak érzem magamat mindent a' jó oldalról venni, 's mindennek kajlán kell csapni reám!

A' természetnek a' maga kincsei köztt mindég vagyon eggy enyhítő sze-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

re, elcsilapítani inségünket. Elfogadám azt az ő kezeiből 's elalvék, 's az első szó melly megcsapta füleimet, Amiens vala. — Ohó! mondám, 's feldörzsölém szemeimet. Hiszen épen ez az a' helly hova a' szép Özvegy jőni fog.

AMIENS.

Alig röpült-ki számon a' szó, midőn a' Gróf L***' hintója mellyben a' húgával eggyütt űlt, szekerem mellett elméne. Csak annyi ideje volt hogy meghajthatá magát felém, de mint a' ki azt akará jelenteni hogy reám ismert és hogy mondani kívánna valamit.

Megállá a' mit a' tekintet ígért; mert még nem végeztem vala el vacsorámat midőn hátyjának cselédje eggy levelet hoz nekem tőle. Kért hogy az első reggel mellyben nem fognék jobbat tehetni, adnám-által Madame de Rambouilletnek az eggyüttjövő levelet. Ehhez csak azt vetette hogy szerette volna nekem előbeszélleni történetét, 's sajnálja

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nálja hogy erre ideje nem volt; de ha valaha Brüsszelbe találok jőni 's addig nevét el nem feledtem, öröme lesz ha a' mivel most adósom marada, le fogja fizethetni.

Meglátlak tehát, széplelkü Asszony! mondám. Visszajővén Olasz-országból, Német-országnak, Hollandnak veszem útamat, 's ki térek eggy kis fordulattal Flanderbe. — Mit tesz az, ha tíz statio volna is? Légyen bár ezer! — Melly szebbnemü gyönyörrel lesz meg koronázva útam, midőn eggy beszédnek érdeklő történetei által lészek érdekelve, mellyet előttem maga tartand a' keresztviselő! Azt sírni látni! —'S ha könyűjinek forrásaikat bé nem tömhetem is, melly irígylést-érdemlő érzet az hogy eggy szép asszony' orczájiról a' fájdalom' cseppjeit le fogom törülhetni, mellette űlvén a' szent éj' csendében, homályában!

Gondolatomban minden bizonnyal nem vala semmi rossz. És még is ke-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

serű vádakat tettem értte mingyárt ekkor szívemnek.

Életemnek különös boldogságai közzé tartozik hogy én, a' mint feljebb már említettem, a' fülemig voltam mindég vagy ebbe vagy abba szerelmes. 'S úgy esvén hogy utolsó lángom, midőn eggy szegletnél találék elmenni, a' féltékenységnek eggy szusszant szele által kifúvatott; én azt mintegy három holnap előtt az én Elízám' tiszta lámpájánál ismét meggyújtottam. 'S midőn azt cselekvém, esküdtem, hogy az égni fog egész útam alatt. — 'S mit használna titkolnom? örök kűséget fogadtam neki. Elízának egész szívemre vala jusa. Szenvedelmemet felosztani annyit teszen mint fogyasztani, kitenni mint szerencséltetni. A' ki szerencséltet, veszthet. 's akkor osztán, Yorick, mit felelsz, mit felelhetsz eggy illy hű szívnek? eggy szívnek melly el vagyon telve bízadalommal, — illy jó, illy szelíd, illy tiszta és vétlen?

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Nem! nem! mondám félbe-szakasztván önn-magamat; nem megyek Brüsszelbe! De képzeletem mindég mené a' maga útját. — Emlékeztetém magamat elválásunk' utolsó pillantatakori tekintetére, midőn sem Elíza sem én nem tudánk egyebet mondani mint eggy Adieut — képére tekintettem mellyet fekete pántlikán függeszte nyakamba. Elpirultam. Meg akarám csókolni. Eggy titkos szégyen tartóztata. — Ez a' gyenge virág, mondám kezembe szorítván a' képet — el kell e neki hervasztatni szintén töviglen? 's általad kell e elhervasztatnia, Yorick, ki azt fogadád, hogy kebled lészen sírja?

Örök kútfeje minden boldogságnak! kiáltám, 's térdre vetém magamat — légy bizonysága fogadásomnak! te, és minden mennyei lelkek! nem látom meg Brüsszelt, hanemha Elíza is velem jő! ha az az út engem mennybe vinne is!

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Az illyetén-nemü elragadtatásokban a' szív az ész' bosszujára mindég sokat mond.

A' LEVÉL.

AMIENS.

Szerencse Istenné nem tekingete mosolygó kacsintásokkal La-Fleurre. Lovanczsága felette szerencsétlenül űte-ki, 's azon huszonnégy óra olta mellyeket szolgálatomban tölte, még semmi alkalom nem tolá-elő magát hogy szolgálatja' készségét bizonyíthatta volna. A' szegény kamaz lángolt nyugtalanságában. — A' Gróf L***' inasának érkezése a' levéllel erre neki jó alkalomnak látszott, és így mohon kapta azt. Azon képzeletben hogy nekem fog tenni becsűletet figyelme által, a' fogadó' hátúlsó részében megnyitata eggy szobát, 's pajtását eggy palaczk igen jó Picardi borral regalizálta-meg. A' Gróf' inasa nem akart sem adósa maradni, sem go-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

rombának tetszeni, 's elvitte magával a' Gróf' hőteljébe.

La-Fleurnek vídám képe — mert neki eggy tekintete is annyit ért mint minden Ajánló-levél — a' háznak minden férjfi- és asszony cselédjeit barátjaivá tevé neki. 'S mint derék franczia patriót ő koránt sem kínálgattatá magát látatni mit tud; kevésbb idő alatt mint négy öt percz, elővoná sípocskáját, 's a' Komorna, a' Szobaleány, Házmester, Szakács, inasok, konyhaszolgálók, kutyák, macskák, szinte eggyvén majomig, tánczra kerekedtek. Az özönvíz olta nem lehetett látni vígabb konyhát.

Madame de L***, által menvén a' folyosón a' bátyja' szobájából a' magáéiba, elcsudálkozott a' nagy zsinaton, muzsikán, 's csengetett a' Komornáuak 's tudni akará, mi esik; 's megértvén hogy a' házat illy vígságba az angol Úr' cselédje hozá, leizene, hogy az jőjön-fel.

A' szegény tüske nem akara üres kezekkel megjelenni előtte, és így az-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

alatt míg a' grádicson felhágdogált, tele-pakkolta magát eggy rakás complimenttel mellyeket az ő Ura fogna Madame de L***nek küldeni. — Ezekhez még eggy hosszú lista tudakoztatásokat csúsztatott, Ő Nagyságának mintléte eránt. — Még sem elég. Mind ezeket az a' jelentés követé hogy Monsieur az ő Ura au désespoir vagyon az Ő Nagys'. ellankadásai miatt, 's végre hogy Monsieur a' levelet mellyel őtet Madame megtisztelé, vette legyen. — 'S reménylem, mondá neki Madame de L***, a' maga Ura nékem tette azt a' honneur-t hogy eggy két sor választ kapjak tőle?

Madame de L*** a' kérdést a' bizonyosság' tónjával tévén, La-Fleur nem vala képes várakozását eloszlatni. Reszketet Urának becsületéért. 'S nem lehetetlen hogy compromittálva látá a' magáét is hogy olly faragatlan embert szolgál a' ki feledhetné melly bánással tartozik férjfi az asszonyi nem eránt. E' szerént azon kérdésre, ha hozott e' vá-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

laszt — Oh, qu' oui! felele, 's levetvén a' szoba' parquetjére kalapját, bal kezével ruhájának jobb zsebjébe nyult, 's továbbá ismét a' balban kereste azt a' jobbikkal. — Diable! — Azután mindenik zsebjét nézte, zseb után zsebet, nem feledvén még nadrágzsebjeit is — Peste! — La-Fleur pakkolni kezd, le a' földre, eggy szennyes cravát, eggy kendő, eggy fűsö, eggy ostorsujtás, eggy háló-süveg. Most kalapjában keresi a' levelet. — quelle étourderie! monda. — A' fogadóban fogta hagyni hol az inassal boroztak. — Mingyárt megyen 's hozza. Három percz alatt itt lesz vele.

Épen felköltem vacsorám mellől midőn La-Fleur belépe, 's elbeszéllé melly rendessen járt, 's azt veté, hogy ha Monsieur talán par hasard felejtett volna válaszolni Madámnak, a' botlást e' szerént könnyü volna helyre hozni; ha pedig akarva tette volna, a' dolog úgy áll mint állott.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Nem voltam épen bizonyos hogy az étiquette szorosan kívánja e a' választ. De nincs ördög a' ki La-Fleurre megneheztelhetett volna. Valamit teve, ő azt mind Ura' becsületének féltése miatt tevé. 'S ha eltévesztette volna is a' való útat, ha ez által engem embarras-ba hozott is, szíve hibátlan volt. — Hiszen én nem valék azért kénytelen írni. És a' mi a' dolognak végső billentést ada, nem néze-ki a' szerént mintha hibázott volna.

Jól van, La-Fleur, mondám. — Mint a' villám, úgy repüle, ki a' szobából, imhol hozza a' tintát, tollat, papirost, 's örvendő képpel rakta-ki asztalomon hogy a' tollhoz nem nyulnom lehetetlen volt.

De mit írjak? — Elkeztem 's nem ment — Újra kezdtem. — Eggyik ívet a' másik után rontottam-el.

La-Fleur látta tépelődéseimet, 's eggy pohárban vizet hozott, meghígítani a' tintát. — Azután port hozott, és pecsétlő-viaszat. — Nem vala haszna;

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

írtam, törölgettem, téptem, égettem. Megint írtam. — Peste de l' étourdi! mondám félhanggal. — El nem tudok készülni vele! 'S a' mint ezt mondám, földhöz csaptam a' tollat.

La-Fleur látván mit szenvedek, félénk alázatossággal járúlgata felém, 's ezer meg' ezer mentségeket hordván-elő azon szabadságaiért mellyeket tenni bátorkodik, jelentette hogy zsebjében eggy levél van, mellyet eggy Dobos írt a' Káplár' feleségéhez,'s úgy mondá hogy az tökéletesen az én esetemre fogna illhetni.

Nagy kedvem volt tetszését tenni a' jó ficzkónak, és így Hadd látom teháť! mondám.

La-Fleur hirtelen' kapa-elő eggy zsíros, apró papirosokkal 's öszve-rongyollott, szerelmes-levelkékkel tele-tömött étuis-t, letette az asztalon, 's felbontván a' szíjat mellyel az körül vala kötve, eggyenként szedte-ki és sorban eggymás után a' leveleket míg az akada kezébe a' mit keresett. Le voilà! kiáltá, 's tenyerébe csapott. Megnyitotta,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

kinyujtogatta, 's elterítette előttem, 's három lépésnyire vonta vissza magát míg olvastam.

A' LEVÉL.

Madame,

Te suis pénétré de la dou leur la plus vive, et réduit en même tems au désespoir par ce retour imprévu du caporal qui rend notre entrevue de ce soir la chose du monde la plus impossible.

Mais vive la joie! et toute la mienne sera de penser à vous.

L' amour n' est rien sans sentiment.

Et le sentiment est encore moins sans amour.

On dit qu' on ne doit jamais se désesperer.

On dit auss si que monsieur le caporal monte la garde

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

mecredi: alors ce sera mon tour.

Chacun à son tour.

En attendant, vive l' amour! et vive la bagatelle!

Je suis

Madame,

avec tous les sentimens les plus respectueux et les plus tendres tout à vous.

JACQUES ROQUE.

Nem kelle egyebet tennem mint a' Káplárt a' Gróffá váltaztatnom, 's ha a' szeredai strázsát kihagyom belőle, a' levél bízvást mehetett. Hogy hát a' fiúnak kedvét töltsem, ki az én becsületemért, a' magáéért, 's a' leveléért is azon felül nagy rettegésben álla ott, leszedtem a' savóját, 's levelem kész vala. Reá ütöttem pecsétemet, 's kezébe

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

adtam La-Fleurnak hogy vigye, 's más nap folytattam útamat Párizs felé.

PÁRIZS.

Gyönyörü város annak a' ki szép hintóval, szép lovakkal, félduczet lokajjal 's három négy szakéccsal bír! — Melly szabadon, melly kényére élhet benne az ember!

De az olly kisded Princz mint jómagam, a' ki cavalerieben gyengécske, 's egész infanterieje eggyetlen-eggy főből áll, okosabban bán, ha a' csata' mezejét másnak hagyja, 's inkább a' cabinetben igyekszik magát signalizálni ha fel 's be juthat-el.

Fel 's be mondom Mert oda nem lehet perpendiculáris lineában alá bocsátkozni eggy me voici, mes enfans — eggy Imhol vagyok-kal — akár mit gondol eggy vagy más.

Megvallom, az én első érezésem, mihelytt szobámban magamban és egyedül hagyattatám, korán sem volt olly

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

hízelkedő a' millyennek azt előre képzeltem volt.

Lomha lépésekkel vonakodtam az ablakhoz a' magam poros fekete kabátomban, 's eggy egész tolongó világot láttam, sárgába-, kékbe-, zöldbe-, veresbe-öltözve, a' múlatság' gyűrűje után vergődni — az öregek tört láncsákkal 's sisakokban mellyekről már lehullott a' vizír — az ifjak aranyragyogásu fegyverekben, befürtözve a' két India' tarka tollaival — mindnyájan az után döfölgeténnek, mint Turnírjátékok' hajdani Lovanczai, dicsőségért és szerelemért. —

Te szegény Yorick! kiálték; mit akarsz te itten? Alig érkezél-meg 's ez a' pillongó lárma csak nem öszve-tört. Keress valamelly kanyargó alléet melly be vagyon rakonczázva végein, mellyben még soha nem ment zörgő szeker, hova még semmi szövétnek nem hánya sugárait. Ott a' helly a' hol te világíthatod-fel lelkedet, a' hol valamelly jószívü Nymphecskével édes beszédbe e-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

redhetel, a' hol magadnak-való koszorúcskát találhatsz.

Hulljon-el orrom ha teszem! mondám, 's elővontam zsebemből a' Madame de Ramboulletnek szólló levelet. — Első kimenetelem e' Dámához lesz. — „La-Fleur?" — „ „ Monsieur. " " — Hívjon Kend eggy beretválót. — Azután kefélje-ki a' ruhámat.

A' PARÓKA.

PÁRIZS.

Imhol a' Parókás. — Reá-pillant parokámra, 's kimondja nyilván és világosan hogy hozzá nem nyúl. — Vagy felette volt mesterségének, vagy alatta. — Kénytelen valék újat venni, mellyet ő készített 's nagy magasztalásokkal ajánlott.

De félek, mondám neki hogy ez a' boucle rajta meg nem áll. — Mártsa Uraságod a' tengerbe, 's helyt áll még is! Ez vala felelete.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Itt minden nagy scála szerént van szabva, mondám magamban. — Eggy Londoni Parókás ideájának legmagosbb emelkedése nem volt volna egyéb mint ez: Mártsa eggy dézsa vízbe. — Melly külömbség ez és az között? Mint az Idó és az Örökkévalóság között.

Útálom mind a' fagyos kifejezéseket mind az azokat-szűlő fagyos ideákat; 's többére annyira meg vagyok hatva a' természet' míveinek nagyvoltok által, hogy, ha ki tudnám magamból csikarni, soha nem csinálnak hasonlítást melly kisebb volna mint eggy — hegy.

A' franczia Süblíme ellen e' példában nem lehet egyebet mondani mint hogy a' nagyság inkább fekszik a' szóban és kevésbbé a' dologban. — Oh, igen is, hogy az Oceán nagy ideákkal tölti-el a' lelket! — De minthogy Párizs nem a' tenger' szélén hanem jól benn a' szárazban fekszik, okosan nem tehetni-fel hogy postára fogok űlni, 's addig megyek míg tengerre találok

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

hogy a' parókát vízbe mártsam. — A' Párizsi Művész tehát jól tekintve semmit monda.

Eggy dézsa víz, ha tenger szélénél áll, felette szomoru figűrkét teszen midőn vele tétetik az öszvehasonlítás, De legalább az a' jó vagyon benne hogy meg akarván próbálni, ha fog e nem e állani a' buklim, ki sem kell lépnem a' szobából.

Mondjuk-ki tehát eggyügyüen és részre-hajlás nélkül tett vizsgálat után: A' franczia-kifejezés többet igér mint nyujt.

Én úgy hiszem hogy a' megkülömböztető bélyegeit a' nemzetiségnek az illyetén apró bohóságokban lehet látni mint a' legfontosbb országlási dolgokban. Mert ezen utolsók körül minden nemzeteknek nagy férjfiai egymáshoz olly hasonlólag bánnak és szóllanak, hogy nem örömest venném-meg öt pénzen a' szabadságot, közzűlök eggyiket vagy másikat választhatni.

A' Pa-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

A' Parókás addig piszmogott felcsínosításommal hogy már késő vala Madame de Rambonilletnél megjelennem. De ha az ember a' kimenetelre eggyszer elkészült, nem igen tud dolgot adni gondolatjainak. Feljegyzém tehát magamnál, hogy én a' Hòtel de Modéne-ben szállottam meg, 's kimentem, nem tudván még hova és merre. — Majd elgondolom, mondám, ha az úczára érek.

A' PULSZ.

Idv nektek, életnek kedves apró nyájasságai! mert ti annak ösvényét egyenesbbé, könnyebbé teszitek. A' kecsek, a' szépség szerelemre hajtják a' szívet első látással; ti pedig megnyitjátok temploma' kapujit, 's elfogadjátok az érkezőt.

Kérlek, Madame, méltóztassál nekem megmondani, merre kell mennem az Opéra-comique felé? — Tiszta szívből, Monsieur, felele, 's letevé munkáját.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Öt hat bolt előtt is elmentem, 's beléjek pillantottam, ha találok e arczot melly nem fog redőre sodródni midőn hozzá e' kérést teendem. — Ez az asszony ollyannak látszott, 's betértem

A' bolt fenekében űlt eggy alant széken, általellentt az ajtóval, 's eggy pár zsabót tűzött.

Tiszta szívből, mondá, 's eggy üres székre tette-le munkáját, 's olly kedves arcczal költ-fel teljesíteni kérésemet, hogy ha ötven louis-t költöttem volna is el boltjában, ezt kellett volna mondanom: Ez az asszony nem hálátalan.

Itt el kell fordulni, Monsieur, monda a' bolt' ajtajáig jővén velem, 's onnan mutatván melly útat vegyek; elébb tarts balra. — De jól vigyázz, ott két úcza van; a' másodikat kell menned. Elhaladván rajta, eggy templomot fogsz meglátni. Tessék elmenni mellette, 's akkor jobbra indulsz, 's az az úcza ott a' Pont-Neufig viszen, hol által kell menned. Oda érvén, minden a' kit

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

meglátsz, szerencséjének fogja ismerni ha útba igazíthat.

Leczkéjét három ízben ismétlette; harmadikszor szint azon nyájassággal mellyel először cselekvé; 's ha tón és mód bír valamelly jelentéssel, — pedig bizonyosan bír — hanemha azokhoz intéztetik a' kiknek nincs érező szívek — úgy tetszett, sajnálni fogta volna ha el fogtam volna tévedni.

Ez az asszony nem látszott fennebb mívelést nyertnek mint a' grisettek nyerni szoktak; de nem akarom feltenni hogy szépsége volt az melly az ő jószívü készségét előttem olly becsessé tette. Egyedül arra emlékezem hogy igen mélyen néztem szemei közzé midőn jótétét megköszöntem és hogy hálámat ugyan-annyiszor mondottam neki újra mint ő tevé oktatását.

Még nem voltam tíz lépésnyire boltjától midőn mind elfeledém a' mit mouda. Hátra-tekinték magam megé, 's láttam hogy küszöbén áll, 's nézi ha jól megyek e. Visszatértem megtudakolni

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ha legelébb jobbra menjek e vagy balra. — Mindent elfelejtettem! mondám neki. — De lehetséges e? kérdé mosolygva. — Az igen is lehetséges, 's mindég megtörtént az ember kevésbbé figyelmez a' leczkére mellyet veszen, mint a' személyre a' kitől azt veszi.

A' mit neki itt mondottam, nagy igazság volt, 's ő azt úgy vette mint az afféle igazságot minden asszony szokta, 's eggy könnyü, édes meghajtást teve reá feleletképen.

Attendez, monda 's karomra tette kezét hogy megtartson vele. — Épen azon úczába akarám kiküldeni eggy legényemet eggy nyaláb kesztyűvel. Ha tetszeni fogna betérned, 's megvárnod míg portékáját öszveszedi, ő elvezetne. — E' szerént betértem a' boltba 's felvettem a' zsabót mellyet oda tett volt, mintha helyt akarnék fogni. Ő maga is leűlt az alant székre, 's én eggyszeriben mellette lelém magamat.

A' legény, Monsieur, mondá az asszony, eggy pillantatban kész leszen.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

— 'S ezen eggy pillantatban, mondám, óhajtanám neked megmondhatni, melly hálás vagyok ennyi jóságaidért. Senki sincs a' ki gondolatján kivül olly tettet ne tehessen melly jószivüségnek vétethetik: de midőn az illy téttek sokszoroztatnak, az csalhatatlanul characternek jele. 'S minden bizonnyal, ha ugyanaz a' vér foly a' test szélső részeiben melly a' szívben üt — itt megfogtam az asszony' kezét valamivel feljebb csuklójánál — neked, Asszonyom, a' legjobb pulszodnak kell lenned melly magát a' világnak minden asszonyaiban érezteti. — Tapintsd tehát, Monsieur, mondá, 's nyujtotta karját. — Letettem kalapomat, 's kezembe vettem ujait, 's jobbomnak második ujával megérleltem arteriejét.

Miért nem menél-el a' bolt előtt, te édes Eugénem! Láttad volna mint állék ott fekete köntösben 's a' leggrávi, sabb attitűdben, olly figyelmesen számolván az ütéseket mintha az asszonynak hideglelési flüxét és reflüxét lese-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

gettem volna. Nevettél 's talán moralizáltál volna is új professióm felett. — Jó; kéjedre hagytalak volna, nevess 's moralizálj ha kedved tartja. — Higyj nekem, kedves Eugénem, vannak a' világon rosszabb tételek is mint eggy szép asszony' pulszátt fogdosni. — De eggy Boltörzőnének! — de nyilt ajtóval! — Annál jobb! mert ha rosszat nem gondolok, bízvást láthatja a' világ mit teszek.

A' FÉRJ.

Párizs.

Húsz ütést számoltam vala 's a' negyven felé közelíték, midőn férje egészen váratlanul a' hátulsó szobákból előjött, 's feledteté velem az ütések' számát. — A' férjem, monda; 's a' dolog semmit nem tesz. — Tehát hozzá-kezdék ismét munkámhoz. — Monsieur itt méne-el, 's olly jó vala, hogy látni akarta pulszaimat. — Az ember levonta süvegét, 's azt mondá hogy őneki igen sok be-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

csűletet teszek; — 's a' mint ezt mondá, ismét fejére tette kalapját, 's ott hagya.

Kegyelmes Isten! kiáltám magamban; lehetséges e hogy ez ennek férje legyen?

Kérem azon keveseket a' kik értik mit jelent e' sóhajtás ne nehezteljenek hogy elmondom azokért a' kik nem értik.

Londonban a' Boltos és a' Boltosné ugyan-azon testnek, ugyan-azon csontnak látszhatnak. A' testi adományokat hol az eggyike hol a' másika bírja. De ők azokat a' Debet' és Credit' természete szerént akképen közlik egymással, mint férjhez illik és feleséghez.

Párizsban alig lehet látni két különbözőbb dolgot mint a' Boltos és Boltos' felesége, mert a' törvényhozó 's végre-hajtó hatalom a' boltban nem a' férjen nyugván, ez oda igen ritkán lép. — Eggy setét, bús hátulsó-szobában űl, fejét bétemetve háló-süvegébe, minden társalkodás nélkül. Épen az a' faragta-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

lan fija a' természetnek a' hogyán ezen mostoha által hagyattatott.

Minekutánna eggy nép Geniusza mellynél a' lex Salica egyedül a' Monarchiára intéztetett, sok egyéb Departementtal egyetemben kirekesztőleg tette-által ezt is az asszonyokra; ezek a' szűnetlen adási-vevési-alkuk által azokkal a' kik jönnek és mennek, hasonlók lettenek azon sokszögü kavacsokhoz mellyek sokáig hányattatván eggy kosárban, elvesztik darabosságaikat, 's nem csak simákká, gömbelyegekké, de néha fényesekké is lesznek mint a' gyémánt. — Férjeik úgy maradnak mint az a' kő mellyel azúczákat rakják-ki.

Bizony, bizony mondom neked. Ember, neked nem jó egyedül lenned! Te társaságos életre, te kedves közösülésekre teremtettél. — Ide appellálok annak megmutatására a' mit épen mondottam: természetünk javúl az által.

'S mint ver, Monsieur? — Olly igen szelíden a' hogyan vártam, felelék,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

's teljes csenddel néztem szemeibe. — Épen valami nyájast akara szavaimra mondani midőn a' Boltos-legény a' kesztyűcsomóval belépett. — Igen, mondám, eggy bokorra magamnak is vagyon szükségem.

A' KESZTYŰ.

A' szép Kalmárné felkele székéről, bément árúló-asztala mellé, leveve eggy új csomót, 's feloldozta azt. Én az asztalon innen állék általellenben a' szép Kalmárnéval. — A' kesztyű eggyről eggyig mind nagy volt. Az asszony maga mérte kezemre. De haszontalan; ollyak maradtak mint voltak.

Eggy pár neki szűkebbnek látszott, 's kért, próbálnám-fel. Nyitva tartotta felém. A' kéz eggyszerre csúszott a' kesztyűbe. — Nem jó mondám, 's lógattam eggy kisség fejemet. — Nem jó, mondá, ő is, 's ő is lógatta fejét.

Az eggyszerű legkényesbb érzésnek vannak néha bizonyos öszverakott né-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

zései, mellyekben bölcseség és bohóság, komolyság és esztelenség úgy szövettek egymásba hogy ha a' Bábel'-tornya' építésekori nyelvek eggyről eggyig mind megszóllalnának is, ki nem tudnák fejezni. E' vegyes nézések olly hirtelen' közöltetnek, 's olly hirtelen fogattatnak-fel hogy alig tudhatni mellyikétől mentek-által a' másikára. Szóban - gazdag Tudósaink lássák mint tölthetnek-el múlattató Irásaikban a' felőlök teendő Dissertátióval egész lapokat. Itt elég csak azt mondanom még eggyszer, hogy a' kesztyűknek eggyike sem vala jó. Mi tehát, a' szép Kalmárné is és én is, egymásba ölténk két karjainkat 's az asztal felibe hajlánk. Az olly keskeny volt hogy közttem és őköztte csak e' kesztyűcsomó találá helyt.

A' szép Kalmárné néha a' kesztyűre, néha oldaltt, most az ablakra, majd ismét a' kesztyűre, majd reám nézett. Én nem érzém magamat alkalmasnak, félbe szakasztani a' néma scént. Követtem példáját, 's én is hol a' kesztyűre,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

hol az ablakra, hol magára néztem, 's változtatva mindég így.

Láttam hogy minden ostrom alatt vesztek. Fekete szemei mozogtak, 's öldöklő tűzzel lövelgetének-elő hosszú selyempilláji alól, 's elhatottak szívemig, vesémig. Meglehet hogy ez rendesen hangoz; de én érezhetém hogy az esik.

Az nem árt hogy nagyok, mondám, 's minden válogatás nélkül felmarkolék nehany bokrot, 's bedugám köntösöm' zsebjébe.

Nehezteltem hogy a' szép Kalmárné eggy pénzzel sem kívánt többet illő ároknál, 's szerettem volna hogy tartaná drágábban, de nem tudtam mint adjam azt értésére. 'S feltehetnéd felőlem, Monsieur, kérdé a' megbántódás' legszelídebb hangjával, mert hamis értelmet ada tűnődésemnek, hogy csak eggy sou-val is többet kívánhassak portékáimért eggy Idegentől ki erántam bizodalmat mútat, és a' kin láttam hogy inkább figyelem és nyájasság miatt te-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

szi a' vásárlást mint hogy a' kesztyűkre szüksége volna? Felteheted azt felőlem? — Nem, Madame, bizony nem! De ha ezt tetted volna is, szívesen elfogtam volna neked nézni. Előrántám erszényemet, 's kifizettem, 's mélyebben hajtván-meg magamat mint a' szokás azok eránt kívánja a' kik kesztyűt árúlnak, mentem. A' Boltos-legény a' kesztyűcsomóval követett.

A' FORDÍTÁS.

PÁRIZS.

Az Operában olly lózsit mutattak-ki számomra, hol eggy öreg-franczia Tiszten kivül nem találtam senkit mást. — Szeretem a' Katonákat, nem csak mert tisztelem azt az embert kinek erkölcsei az olly professióban melly a' rosszakat még rosszabbakká teszi, szelídebbek lesznek; hanem azért is mert ismertem eggyet ezek közzűl — ő nincs többé — 's mi tartóztathatna hogy megnevezzem? — Az Tobias Shandy Kapitány vala,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nekem minden barátjaim közzül a' legkedvesbb, kinek emberszerető szívéről soha nem emlékezhetem hogy szemeim, noha már régen elholt, el ne nedvesedjenek. Ez miatt szeretek minden öreg Tisztet. Én tehát általléptem a' két hátulsó lóczán, 's helyet fogtam mellette.

Az öreg Tiszt szemüvegjein által olvasott eggy kis könyvben, midőn mellette helyet fogék, — az nyilván a' játszott Opera vala. Azonnal levevé orráról a' szemüvegeket, öszvetette, bedugta eggy chagrintokba, 's a' kis könyvvel eggyütt betette zsebjébe. — Én felemelkedém eggy kisség a' székről 's meghajtám neki magamat.

Tegyük-által ezt bár melly nyelvébe a' földnek, 's ezt fogja tenni: Imhol itt eggy szegény Idegen lép a' lózsiba. Úgy látszik, itt nem ismer senkit; 's tíz esztendeig is ellakhatik Párizsban 's még sem fog senkit ismerni, ha azok közzül a' kikhez közelít, üvegeit minden az orrán hagyja. Az annyi

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

volna mint becsapni előtte a' conversatio' ajtaját.

Nem fogtam volna ezt tisztábban érteni ha a' franczia Tiszt szóba öltöztetve mondta volna is. Meghajtám neki reá magamat, 's e' meghajlás szóba-öltöztetve ezt tette volna: Érzem, Uram, jóságod' becsét, 's köszönöm a' figyelmet mellyre méltóztatol.

Semmi szer nem gyarapítja inkább a' társaságot mintha magunkat ezen abbreviatúrok' mesterségében gyakoroljuk, 's a' nézések' és a' tagok' mozdúlatjaikat minden inflexiójikkal és declinatiójikkal szókba öltöztetni megtanuljuk. A' mi engem illet, ez nálam a' hosszas szoktatgatás által olly természetessé vált hogy én szűntelen' fordítgatok mikor végig-megyek Londonban az úczán. 'S sokszor voltam már társaságokban, hol három szó sem mondatott, 's én onnan még is húsz dialógot is vittem haza, mellyeket könnyü volt volna papirosra tennem.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Eggy estve Milanóba a' Martini' Concertjébe jöve kedvem menni, 's midőn a' szála' ajtaján épen beléptem, Marquis F**né mint eggy felocsódva rohant-ki rajta. Csaknem belém ütődött minekelőtte őtet észre-vevém. Én tehát ki akarék térni előle, 's jobbra vontam hirtelen' magamat. A' Marquise elpirult sietsége' hibáján, 's ugyan-azt teve a' mit én, 's épen arra a' merre én. Azonnal visszaszökött a' másik oldalra hogy kimehessen, 's én szint olly szerencsétlen valék mint ő, 's ismét meggátlottam útját. Mind ketten amoda reppenénk, 's meg' ide, 's meg' meg' amoda. — A' dolog nevetséges volt; mi tehát, eggyikünk nem kevésbbé mint a' másikunk, irtóztató veresek levénk. Végre azt tettem a' mit mingyárt illett vala tennem: veszteg maradtam, 's nyitva hagyám a' Marquise előtt az útat. Lehetetlen vala bemennem a' szálába míg hibámat jóvá nem teendem; megállottam tehát, 's szemeimmel kísértem végig a' galleríen. Az Asszony

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

két ízben tekinte-vissza, 's mindég a' fal mellett méne, nem a' közepén a' folyosónak, mintha attól tartott volna hogy megint el találja zárni valaki előtt az útat. — Nem, mondám, ez rossz fordítás. — A' Marquise méltán kívánhat követést tőlem; 's ez a' nyílás nekem van hagyva, és épen azért, 's épen nem más valakinek. — szaladtam tehát 's bocsánatot kértem tőle megzavarodásom miatt, 's elmondtam hogy az én szándékom az volt hogy útat hagyjak neki. Azt felelé hogy ő is azt akara csinálni nekem. E' szerént mind ketten megköszönénk egymásnak a' kölcsönös figyelmet. — A' lépcsőkig érénk, 's látván hogy nincs Cicisbéo körültte, szabadságot kértem hogy vezethessem szekeréig. Leindúlánk tehát, 's minden negyedik lépcsőn veszteg maradánk 's a' Concertet emlegettük 's a' nevetséges öszve-bonyolodást. — Valóban Asszonyom, mondám neki felemelvén szekerébe, hat külömböző ízekben vonultam félre hogy kimehess. — Én pedig hat íz-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

hat ízben el, hogy te bejöhess. — Adná az ég hogy azt hetedik ízben tennéd! mondám, — Teljes szívből felelé, 's üret csinált maga mellett; az élet rövid hogy hosszu complimentokat csinálgassunk. — E' szerént késedelem nélkül beűltem, 's a' Marquise engem magához vitt. — 'S mi leve a' Concertből — azt azok tudják a' kik benne voltak.

Egyedül azt kell még mondanom, hogy az az ismeretség mellyet nekem fordításom szerze, nekem több örömet adott mint akár melly más azok közzül mellyeket Olasz-országban tenni szerencsém volt.

A' TÖRPE.

PÁRIZS.

Soha nem hallottam a' megjegyzést életemben eggyetlen-eggyen kivül — 's ki volt légyen az az eggyetlen-eggy, azt alkalmasan tudatni fogja ez a' fejezet. — E' szerént minthogy vagy igen kevéssé vagy teljességgel nem valék elfogva,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

okai lehettek csudálkozásomnak, midőn letekintvén a' lózsiból láttam melly iszonyu sokasága vagyon a' törpéknek Párizsban. — Valóban a' természet itt egész játékát űzi az effélék' termesztésében. — Játszik ő a' földnek minden szögein, 's nincs hely tréfájinak e' jelenségei ne találtassanak. De Párizsban — itt, úgy látszik, amüsementjeinek végét nem tudja találni. A' jó Istenné itt épen olly bohónak mutatja magát mint a' melly bölcs.

Elvivén magammal a' gondolatot az Opéra comique-ből, valakit meglátam az úczan, mind ehhez képest mérsékeltem. Melly búsító tapasztalás! kivált a' termetet illy rettenetesen rövidnek, az arczot rettenetesen homályosnak, setétnek, a' szemeket elevenek-nek, az orrat hosszúnak a' fogakat fejéreknek, az állat előre-nyomultaknak lelvén! Szívem szenvedett ennyi szerencsétleneknek meglátásokon kiket eggy vagy más történet a' magok classisaikból idegen classisokba lökött által. Min-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

den harmadik ember eggy pygmée! — Ez olly fővel mint eggy berbencze 's felvonult hátgerincczel, az kifelé hajlott lábszárakkal, amaz mintha a' természet a' növésnek hatodik hetedik esztendejében elakasztotta volna; itt pedig eggy a' maga természetes teljes állapotjában, hasonló a' kertek' törpe fájikhoz, kikléteknek első csirázatja olta úgy rendeltettek hogy nagyra soha ne nevekedhessenek.

A' medicinális Útazó azt fogná mondani hogy ez a' pólálástól ered mellyel a' gyermeket dajkája gyötrötte; eggy más medicinális melancholicus Útazó, hogy ezt az okozta mivel a' gyermeket zárt és apró szobákban tartották; a' kisgondu Útazó hadd méregesse hogy systémje ezen állítás által gyámolítassék, melly magasak Párizsban a' házak, melly szűkek az úczák, 's melly kevésszámu quadrátlábakból állanak azon parányi szobák a' hatodik és hetedik emeletekben hol az alsorsúak eggyütt esznek és hálnak. Részemről nem feledem

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

hogy az idősbb Shandy Úr, kinek minden dolgok felett különös és saját ítéletei voltak, eggy estve, midőn beszédjének thémjéül e' tárgyat választotta vala, azt állítá hogy a' gyermekek, valamint az oktalan-állatok is, olly magasságiglan neveltethetnek, a' mennyire magunk óhajtjuk hogy nőjenek, feltévén hogy a' szerént jöttek e' világra a' hogyan illik. A' Párizsi lakosoknak, ugymonda ő, az az egész szerencsétlenségek hogy olly szorosan egymásra vannak rakva hogy nincs elég helyek gyermekeket nemzeni. Akarva nem mondom, ugymondá, valamit nemzeni, mert ez a' valami annyi mint semmi. — Igen, így folytatá beszédét, több melegséget kapván, ezt a' valamit nemzeni rosszabb mint semmit nemzeni, — midőn a' mi így nemzettetett, 's húsz huszonöt esztendeig a' leggondosbb figyelem 's legtáplálóbb étkek által ápoltatott, annyira sem juthat-el hogy nekem térdemig érjen. Már, Shandy Úr maga is igen rövidtermetü ember lévén látni

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

való hogy nem fejezhette-ki magát erősebben.

Mivelhogy a' jelenvaló munkának a' természet' vizsgálatával semmi köze nincs, én az említett állítást a' maga becsében és, ha úgy tetszik inkább, nem-becsében hagyom-meg, 's beeléglem azt a' megjegyzés' való voltát mellyet Párizsnak minden úczáján és sikátorán bővséggel lehet tenni. Én eggykor azon úczán mentem vala le melly a' Carousselpiacztól a' Palais-Royalig viszen, 's meglátván eggy gyermeket, ki rettegve akara keresztűllépni eggy csatornán, megfogtam kezét 's általsegítettem neki. 'S mint hűltem-el midőn itt szemébe néztem! A' gyermeknek gondolt valami eggy negyven esztendőt meghaladott emberke vala. — Semmi, mondám; valamelly jó ember visszafizeti ha kilenczvenes leendek.

Szánakodásnak és szeretetnek mozdúlatait érzem magamban nememnek e' diminütívjai eránt kiknek sem nagyságok sem erejek előmenni e' világon.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

— Fáj látnom hogy őket némelly kamaz láb alá tapodja; 's alig űltem-le az öreg franczia-Tiszt mellett midőn ez a' gyötrő érzés bennem eggy történet által ingerelietett mellynek lózsimból tanúja leheték.

Az Orchészter és az első oldallózsi köztt eggy üres hely vagyon hagyva, hova azok gyülekeznek a' kik, midőn tele vagyon a' ház, egyebütt helyet nem találnak. Ámbár ott nincsenek székek mint a' parterrben, a' fizetés még is ugyan-az a' melly az orcheszteren. — Eggy illy alacsonytermetű ide vette vala magát. — Az est hév vala, 's őtet harmadfélllábbal hosszabb teremtések vevék-körül. A' törpécske kimondhatatlanul sokat szenvede. De semmi nem csinála neki több kínt mint az hogy eggy közel hétlábnyi német előtte állott, 's lehetetlenné tevé hogy a' színig láthasson. A' kis-ember mindent próbált hogy czélját érje, kiki pislogott a' német' karja és dereka köztt ollykor esett nyíláson; elébb a' jobb, azután a' bal ol-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

dalon próbálgatott látni, de a' német peczkesen álla a' maga pohosságában; eggy kút' fenekén sem láthatott volna kevesebbet. Felnyujtá tehát rövid kacsóit a' nagy embernek szinte könyökéig, 's panaszlani kezdé inségét. A' német hátra-fordúl, lepillant reá, mint eggy második Goliáth a' maga Dávidkájára, 's — irgalom nélkül épen úgy áll tovább is a' hogy' addig álla.

Én épen a' Monak' szelenczéjébe találék nyulni tobákért. — szegény jó Pater Laurentius! melly kész fogott volna lenni a' te lágy, a' te másokat-szerető lelked, az a' tűrni-teremtett lélek! könnyíteni e' szerencsétlennek baján.

Az öreg Tiszt látta megindúlásomat ezen apostroph alatt, 's tudakozta tőlem, mi bánt. Elmondtam neki három szóban, 's azt vetém hozzá, hogy a' tett embertelen.

Az igazságtalan bánás a' kevély bosszantatok által még keserűbbé vált, 's a' becsületes embert is kilöki sarkából. A' szegény törpe magán kivül volt, 's

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

felhevűlésének első perczében, melly ritkán szokott egyéb tanácsot sugallani mint esztelent, azt mondatá vele a' gorombának hogy elvágja czafliját. A' német ismét kevélyen néze-le reá, 's azt mondta hogy arra neki teljes szabadságot hagy, ha elérheti. Kívántam volna kiugrani a' lózsiból hogy az elnyomottnak segédjére lehessek. A' Tiszt ezt kevesebb munkával tevé: előhajlott üléséből, 's intett eggy Felvigyázónak, kimutatván ujával a' nyomorgás' helyét. Az Őr hozzájok méne. Nem kellének magyarázatok; a' dolog maga szóllott; a' katona tehát a' puska' agyával tolá vissza a' németet, 's karon fogta a' pulyát, 's a' Longúriónak elébe állította. — Oh, ez szép tett vala! mondám, 's öszve-csapám kezeimet. — Ti, Uraim, Angliában ezt el nem fognátok tűrni, mondá a' Tiszt. — Mi Angliában eggyről eggyig kéjünk szerént űlünk, felelék.

Az öreg Tiszt engem visszasegélt volna előbbi tónomba ha kijöttem vol-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

na belőle, 's Voilà un bon-mot! mondá. 'S minthogy Párizsban eggy bon-mot mindég ér valamit eggy pris tobákkal kinála-meg értte.

Ez a' történet bennünket még tovább vive a' beszéllgetésben. — Minden nemzetnél találtatnak delicatessek és grossierték, mellyek fenn vagynak eggy ideig, 's lassandán elmulnak, mondá az öreg Tiszt. Én sok országban forogtam 's nem láttam eggyet is a' sok között a' hol nem volt olly raffinement mellyet haszontalan' kerestem másoknál. A' Prók és Contrák mindenütt honn vagynak. A' jó és rossz minden nemzetnél ellensulyban ál; a' való mesterség az hogy látni tudjunk. Ez az igazi préservatif azon idegenség ellen mellyet a' tapasztalatlan fogdos-fel mások eránt. A' ki országokat lát, öszvehasonlítja az embereket, 's az ő erkölcseiket 's szokásaikat, 's élettudományt szed belőle. A' visszonos türedelem tisztünkké teszi az egymás'-szeretését. Ezt mondván, meghajla felém, 's ment.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Az öreg Tiszt e' beszédet olly kímélettel és szívességgel tartotta hogy ő maga is igazlá tiszteletemet mellyel rendje eránt viseltetem. Érzettem hogy szeretem benne az elöregedett katonát, de féltem hogy a' tárgy eránt tévedésben lehetek. Állításai nekem is állításaim; de én nem tudtam volna gondolataimat illy jól kifejezni.

Eggyeránt alkalmatlan mind a' lovagra mind a' paripára ha az utolsó mindég neki-meresztett füllel ballag 's útjában 's az útja mellett mindentől elbokrosodik a' mit nem látot. Engem e nyavalya nem nagy mértékben bánt. Mind e' mellett kénytelen vagyok vallást tenni hogy Párizsi múlatásomnak első halnapjában sok szó' hallására egész arczom elpirult mellyeket a' második holnapban megütközés nélkül tudtam hallani.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

A' SZOBALEÁNY.

PÁRIZS.

Az örég franczia Tiszt' szavai emlékembe hozák a' mit Polóniusz mond tanácsképen a' maga fijához az útazásokról; ez pedig Hamletet hoza emlékembe, 's Hamlet Shakespearnek egyéb munkájit. Tehát haza felé menvén, kitértem a' Quai de Contira hogy Shakespearnek munkájit megvegyem.

A' Könyváros azt felelé hogy vele nem szolgálhat. — Hogyan? kérdém; hiszen a' munka imhol is áll egész sorban. — A' könyv, ugymond, nem enyém; Gróf B... rendelte nálam, 's én ezt az ő számára hozatám-meg. Holnap reggel akarok menni velek Versaillba, hogy által adjam.

Úgy e? kérdém. 'S Mons. le Comte de B*** tehát ólvassa Shakespeart? — Oh, felele a' Könyváros; a' Gróf eggy esprit fort. Szereti az ángol munkákat; és a' mi neki még nagyobb becsületére vál, az ángolokat is szereti:

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

— A' mit Uraságod nekem itten mond, olly lekötelező, mondám, hogy minden ángolt kényszeríthet boltodban hagyni eggy két louist. A' Könyváros meghajtá magát, 's felelni készült, midőn eggy rendes leány — mintegy húsz esztendős és igen illendően öltözve, belépett, 's azt a' kérdést tevé a' Könyvároshoz, ha megkaphatna e az Egaréments du coeur et de l' esprit-et? — Olly formán néze-ki hogy őtet szobaleánynak nézhetém valamelly módibóláhítatos Asszonyság' szolgálatjában. — A' Könyváros a' könyv után nyult. A' leány elővona eggy zöldatlasz erszénykét, ugyan-ollyszínü pántlikába szegve, 's hüvelykével 's mutatójával kivoná a' pénzt 's a' könyv' árát letette. — Nem lévén tovább dolgom a' boltban, eggyütt menék a' leánnyal.

Szép gyermek, mondám, mi dolgod teneked a' Szív' Megtévedéseivel? Hiszen te alig tudhatod még hogy szíved neked is vagyon — 's igen csak akkor fogod tapasztalni mikor a' szerelem

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

sugandja-meg hogy van, vagy mikor annak pásztorkád' hűségtelensége gyötrelmeket fog okozni. — Le Dieu m' en garde! felele a' leány. — Oh igen mondám neki; mert ha szíved, a' mint hiszem, jó, úgy kár volna ellopattatnia. Az neked legnagyobb kincsed, 's arczodnak több díszt fog adni mintha gyönggyel gyémánttal volna elhintve.

Az ifju leány engedékeny figyelemmel hallgatá szavaimat, 's erszénykéjét annak pantlikájinál fogva tartá kezében. Ez könnyűcske, mondám, megfogván alját. — A' leány ide tartá azt. 'S nem is sok a' mi benne van, édes gyermekem- De maradj jó, 's az ég tele tölti. — Két három tallér vala épen ujaim köztt mellyen Shakespeart megvenni akarám, 's a' mint a' leány az erszényt az én kezeimben hagyá, a' tallérok közzül eggyet belé-eresztettem, 's kettős kötést tévén rajta, visszaadtam neki.

Az a' rendes kis billenés mellyet a' leány nekem erre tett, inkább vala tisz-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

teletes mint mély. Eggyike vala azon nyugalmas hálás sülyedéseknek mellyekben maga a' lélek hajol. A' test azalatt nem teszen semmit egyebet mint hogy azt a' másikat jegyzi. — Soha nem adtam leánynak tallért nagyobb gyönyörért.

Tanácsom, kedves szép leány, nem érne eggy gombos-tűnyit ezen kis adomány nélkül. — Mikor kezedbe akad a' tallér, emlékezni fogsz a' vele eggyütt vett intés felől. Ne vesztegessdel pántlikára. — Qui, Monsieur, je le mettrai à part, mondá Nem költöm-el; félre teszem.

Midőn hím és nő köztt rényes alku vagyon kötve, nekik minden tetteik szentelődést vettenek. E' szerént ámbár késő is vala, homályos is, eggy útat tévén vele haza felé, eggyüttmenénk végig a' hosszu Quai de Contin.

A' leány, midőn elkezdénk menni, második ízben hajtotta-meg magát, 's minekelőtte húsz lépésnyire haladánk a' Könyváros' ajtaja előtt, mintha még

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

sem volna elég a' mit tett vala, haltot csinált, hogy velem ismét hallasa köszönetét.

Az, mondám, eggy kis adó mellyet nem lehetett a' rénynek nem tennem, 's a' világért sem akarnám hogy megcsaltam volna magamat annak személyében kinek azt a' rény' nevében tevém. De, kedves leány, képeden én ártatlanságot látok. Átok reá, a' ki annak kelepczét akarna vetni!

A' leány eggy-vagy másképen megilletve látszott lenni szavaimtól. Mély sóhajtás törte-elő magát szívéből. Úgy hittem, nem szabad tudakoznom okát, 's e' szerént hallgatva menénk a' Rue de Nevers' szögéig hol egymástól el kelle válnunk.

Ez e itt az út, kérdém, a' Hôtel de Modène felé? Ez, felele; de ha tetszenék, oda a' Rue Guénégaudon is el fognék mehetni, melly ide az első. Úgy a' Rue Guénégaudon megyek, mondám, és azt két okból: először, mert az örömemre lesz, másodszor, mert to-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

vább lehetek védelmedre. — A' leány megismerte jóvoltomat, 's azt mondotta hogy szeretné ha szállásom a' Szent-Atyák' úczájokon volna. Talán azon vagyon lakásod? kérdém. Igen is, Uram; én szobaleány vagyok Madame de Rambouilletnél. — Egek! kiáltám; az épen az az Asszonyság a' kihez én Amiensből eggy levelet hoztam. Igen is, felele a' leány, Madame de Rambouillet vár valamelly Idegent eggy levéllel, 's alig győzi várni megérkezését. Tehát kértem őtet, beszéllné el hogy velem öszve-találkozot; tisztelje nevembe, 's jelentse hogy holnap reggel udvarlására leszek.

Midőn ezt mondám, elérénk a' Rue de Nevers' szögletéhez. A' szép szobaleány megálla hogy a' két Kötetet zsebjébe tegye; míg bétette az elsőt, én a' másodikat tartottam, 's most ő tartotta felém a' zsebet hogy én tolnám-be a' másodikat.

Mi édes érzeni melly vékonyfonadéku köteléken vonódnak-öszve szívünk' hajlandóságai! Foly-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Folytattuk útunkat, 's alig tevénk három lépést hogy karom után nyult. Épen meg akarám kínálni azzal. De ő azon eszméletlen, tartaléktalan bízakodással nyult karom után melly jele volt hogy nem juta eszébe hogy most látjuk egymást először. — Részemről annyira érezém hogy ő és én rokonok lehetünk, hogy lehetetlen volt feléje nem hajlani 's kilesegetni, nincs e képeinken valamelly vonás melly atyafiságunkat bizonyíthatná. De, mondám, avagy nem vagyunk e mindnyájan rokonok?

A' Guénégand-úczára érvén, meg állék búcsút venni tőle. A' leány meg köszöné jóságomat, kísérésemet. Két ízben monda nekem Adieut. Én ugyan annyiszor mondám-vissza neki, 's bú csúnk olly biztos, olly szíves vala, hogy ha az akárhol másutt történt volna, nem nyomtam volna e a' legtisztább, legártatlanabb, legforróbb békecsokot ajkára.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Mivel Párizsban csak férjfiak csókolják egymást, azt tettem a' mi eggyre megyen vele.

Az ég' védelmébe ajánlottam.

A' PASSE-PORT.

PÁRIZS.

Elérvén szállásomra, La-Fleur hírt ada, hogy a' Lieutenant de Police tudakozást tett erántam. — Diable! mondám; tudom miért. 'S ideje hogy az Olvasó is tudja, mert a' hol említeni kellett volna, általugrattatott. Nem feledségből esett az. De ha akkor említettem volna, eddig elfeledte volna Olvasó: 's most az ideje mikor használ vehetem.

Én Londonból olly hebehurgyán jövék-el hogy csak akkor juta-eszembe hogy Franczia-ország háborúban vagyon Angliával, mikor már a' postaszekeren ülék. Elértem Doverbe, 's már látám üvegeimen által a' Boulognei tetőket mikor a' háboru ideája fejemen ál-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

talszökött, 's meggondoltam hogy passeport nélkül elakadok. — Ha csak eggy úcza' széléig megyek is, fáj belé lelkem ha okosabban nem térek - vissza mint annakelőtte voltam. Az út mellyhez itt fogék, a' legnagyobb erőlködésem volt mellyet valaha tettem ismereteimnek kitágasításokért; 's így reá nem vehe tém magamat hogy Londonba visszatérjek a' nelkül hogy végre - hajtsam a szándékot. — Megértvén hogy Gróf *** eggy paquebotot bérleli-ki, elmentem hozzá, — ő ugyan-azon fogadóban szállott vala meg a' mellyben én, — 's kértem fogadna engemet is suitjébe. A' Grúf félig-meddig ismert, 's kész vala megtenni a' mire kértem, de tudatá, hogy ő nekem Calais-n túl nem fog szolgálhatni, mert útját onnan Brüsszelnek veendi. Azonban, ugymond, ha eggy szer Calais-be elérek, azután egész Párizsig nem akadok-el; ott keressek barátokat kik segédemre lehetnek. — Az az én gondom, Gróf Úr, mondám. — E' szerént a' Gróf' suit-jében általjöttem

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

a' tengeren, 's eszembe sem ötlött azólta hogy itt bajok várhatnának.

De midőn hallám La-Fleurtől hogy engemet Monsieur le Lieutenant de Police tudakoztata, mingyárt tudtam mi miatt kerestet. — Azon pillantatban a' Fogadós reám nyitá a' szoba ajtaját, 's azt veté a' La-Fleur' szavaihoz hogy leginkább passeportomat akarják látni. Reménylem, úgymonda a' Fogadós, Monsieur nem jött útnak a' nelkűl Én e? kérdém; igazán szóllva nekem nincs passeportom.

Nincs passeportja? kiáltá a' Fogadós, 's három lépésnyire szökött-vissza tőlem, mintha attól tartott volna hogy reá ragad rólam a' pestis. Ellenben La-Fleur három lépésnyire közelíte felém, 's azzal a' mozdulattal mellyel a' jó-ember ugrik-elő hogy a' szerencsétlent védje. — Azzal ez a' legény bízodalmamat megnyeré. Ezen eggy vonás fenekiglen ismerteté velem characterét, 's azolta annyira hiszek neki, azolta magamat olly bíztossággal bízom

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

reá, mintha hét esztendő olta a' legtökéletesbb hűséggel szolgált volna.

Milord, kiáltá a' Fogadós! de hirtelen' megkapá magát, 's tónját megváltoztatá. — Ha Monsieurnek passeportja nincs, de lesznek barátjai Párizsban kik azt szerezhetni fognak. — Én eggyet sem tudnék mondám hideg gondolatlansággal. — És így barátja sincs, mondá a' Fogadós. Úgy bizonyos lehet Monsieur, hogy a' Bastillbe, vagy legalább a' Chateletbe dugják. — Éh, mondám, mindég hallottam hogy a' Franczia-Király igen igen jószívü ember! nem félek semmitől. — Az igen is való, mondá a' Fogadós de azért Monsieur holnap a' Bastillben virrad-fel. — Én a' Kegyelmed' szobájit eggy holnapra bérleltem-ki, mondám; 's Franczia-országnak minden királyai a' föld' keregségét eggy nappal sem visznek-ki belőlök hamarabb.

La-Fleur azt a' megjegyzést tette szavaimra, hogy a' Franczia-Királynak senki nem állhat ellent.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Parbleu! monda a' Fogadós; meg kell adni hogy ezek az ángol Urak rettenetes rendes-emberek! 's fejcsóválva kiment.

A' PASSE-PORT.

A' Fogadóban.

Én csak azért vevém olly könnyen a' dolgot, mert aggódásom által nem akarám a' szegény La-Fleurt elrettenteni; 's ugyan-ezért a' vacsora felett vígabban múlaték vele mint egyébkor szoktam vala, Párizs és az Opéra Comique felél. — La-Fleur is megjelent az Operában, 's sarkamon követe szintén a' Könyváros' boltjáig. De látván hogy onnan eggy fiatal szép leánnyal jövök-ki, és hogy eggyütt mentem végig vele a' Conti-szélen, nem tartá szükségesnek hogy tovább kísérjen, 's arra gondolá magát, hogy rövidebb útat tesz, 's eléggé korán ére a' Hòtelbe, 's megérté hogy a' Police erántam szorgalmatoskodik.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Elszedvén asztalomat, eleresztém hogy ő is vacsoráljon. Ekkor komolyabban hányám-meg bajos helyzetemet.

'S itt tudom, barátom Eugén, mosolygani fogsz, vissza-emlékezvén elválásunk' órájára. — El kell mondanom a' történetet.

Tudta Eugén hogy én olly kevéssé szoktam elnyommasztva lenni pénzzel mint jó gondolattal, 's félre vont, 's tudni akarta mennyi pénzem van. Mutattam erszényemet. Ez ennyi útra nem lészen elég, ugymond, 's elővevé a' magáét, hogy által tölthesse az enyémbe. Becsületemre, Eugén; ez elég lesz, mondám. — Higyj nekem, nem lesz elég; én jobban ismerem azt a' két országot a' hova indulsz. — Az meglehet, Eugén, felelék visszatolván adományát; de te feleded hogy én nem leendek Párizsban harmad nap', hogy valamelly gondolatlan szó vagy tett miatt megfognak 's a' Bastillbe zárnak, hol egy két holnapig a' Franczia-Király' kosztján leszek 's nem ürítem-ki erszényemet. —

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Megengedj, monda Eugén; e' kút főre nem tarték számot.

A' tréfa most valóvá akara válni.

De legyen az bolondság, könnyelműség, ész, makacsság 's akármelly más ok: lehetetlen vala másként vennem a' dolgot mint midőn Eugénnel elválásomkor róla szóllottam.

Bastille! — — Hát osztán? — A' rettenetes csak a' szóban fekszik. — Tegyük olly rettenetessé a' millyennek akarjuk mondám magamhoz: a' Bastille csak új szó a' Tower helyett; a' Tower pedig más új szó eggy ollyatén ház helyett honnan nem lehet kijőni. — A' szegény köszvényes az illyet kétszer szenvedi esztendőt által. — Oh kilencz líverrel napjára, tintával, papirossal, 's eggy kis portio tűréssel, az ember kénye szerént élhet négy öt hetekig a' nelkül hogy belőle kilépjen. — Mit rettegjen a' ki senkinek nem vétett? — Ártatlansága azonban kivilágosodik, 's visszanyervén szabadságát okosabban jő ki mint a' hogy be ment.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Eltelve e' magas, e' nagy ideákkal, magam sem tudom miért, lementem az udvarra. — Oh, azok a' setétlelkűek, mondám magamban, kik az élet' bajait mindég fekete színekkel mázolgatják! A' lélek ijedten űl a' nagynak rettenetesnek képzett tárgyak előtt, de kapd-el onnan a' mit magad vivél oda, 's a' lélek a' dolgokat tulajdon alakjokban fogja látni. — Való, mondám, közelebbről akarván meghatározni az állatást; a' Bastille nem olly baj mellyen könnyen lehet, mellyen könnyen kell elsíklani. De vedd-el bástyájit, árkait temettessd-be, ajtajiról szedessd-le a' lakatokat, nevezzd az ottlételt házi-aresztnek mellyet nem valamelly embernek hanem valamelly betegségnek kegyetlensége tűret veled: úgy a' fele annak a' mi nehéz, elenyészék, a' másik felét pedig nem lesz nehéz elviselned.

Ezen bátor és minden nyomorúságnak paczkázó soliloquiumban véletlenül eggy szó háboríta-meg, mellyet én eggy gyermek' szavának vettem, és a'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

melly azt panaszlá hogy nem mehet-ki, Végig-mentem a' folyosón, minden ajtó mellett megállottam, 's látni akartam honnan jő a' panaszos szózat, de sohol nem sejték-meg senkit. — Nem vala reá gondom többé, 's ismét lementem az udvarra.

Újobban végig-menvén a' folyosón, a' szó megint hallatá magát, és most két ízben. Körültekintém magamat, 's a' mint szemeimet felvetém, eggy seregelyt láték-meg eggy szoros kalitkában. Nem mehetek-ki! nem mehetek-ki! monda a' seregely.

Megállottam, 's elnézém a' madarat. Valamikor valaki a' bolt alatt elment, repeső szárnnyal szaladt arra-felé a' hol az ember a' kalitka mellett elment, 's ismétlette fogságának panaszait. Nem mehetek-ki! monda a' madár. — De én megteszem hogy kimehetsz, kiálték magamban, akár mi ér értte! A' kalitka' ajtaja befelé vala fordítva a' falnak, 's olly szorosan vala befonva drótal hogy lehetetlen volt megnyitni ha

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

a' kalitkát széllyel nem szaggatom. Hozzá láttam mind két kezemmel.

A' seregely azon hely felé repdesett a' hol kiszabadúlását vevém vala munkába, 's a' drót' közzé dugván fejét, olly erősen dolgozék a' zárt ajtó ellen mellyével, hogy tartanom lehete, megöli magát míg ajtaja felnyitathatik. — Nem mehetek-ki! nem mehetek-ki! monda.

Érezéseim gyengédedben soha nem voltak meghatva, soha még történet nem gyüjtötte-öszve hamarabb sophista-eszem által megtévesztet lelkemnek elszórt tehetségeit. A' rövid dal a' madár' szájában értelem nélkül volt: de olly eggyező vala a' természet' sugallataival hogy eggy perczben öszvedönté alaptalan okoskodásaimat a' Bastille felől. Elfogott szívvel hágdaltam-fel a' grádicson, 's meghazudtolám a' mit rajta lemenve mondottam volt.

Leplezzd-be magadat a' hogyan tetszik, raboskodás, te mindég keserü ital maradsz; és ámbár téged mindenütt

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

és minden századokban ezereknek megezereknek inni adtak is, azért te nem vagy kevésbbé keserü. — Te pedig háromszor édes és nyájas Istennné, kit nyilván vagy alattomban az egész világ imád, a' te szilkéd édes az íznek 's édes marad valamíg a' természet el nem változik. Semmi szómocsok nem piszkolhatja-be a' te hónál-fejérbb palástodat, semmi chémiai erő nem változtathatja-el liliompálczádat vas czepterré. Ha te mosolyogsz reá midőn kenyérhéját eszi, boldogabb a' pásztor mint Szultánja kinek udvarából számkivetve vagy. — Kegyelmes ég! mondám, térdemre ömölvén a' legfelső lépcsőn; csak egésséget adj nekem, 's e' kegyes Istenséget add társammá — oh, úgy hullassd tiaráidat a' szerént mint hópilléket azoknak fejeikre kiket a' vágyás annyira viszketegel utánok!

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

A' RAB.

PÁRIZS.

A' seregely a' kalitkában engem szobámig kísért. Leültem asztalomhoz, 's képemet felkönyöklött kezemen nyugtatám, 's elképzeltem azoknak nyomorúságaikat a' kik rabságot szenvednek. Jól el valék készülve, 's ajtót kaput nyitottam képzeleteimnek.

Legelébb azon millió embertársaimat akartam eltekinteni a' kik rabságra születtek. De látván hogy, bár melly érdeklő a' kép mellyet felőlök csináltam, inségeiket nem hozhatom eléggé tisztán szem' elébe, és hogy e' szomorú grouppok' sokasága engem csak elszór: eggyes rabot vettem-elő, úgy a' hogyan az a' maga tömlöczében sorvad. Rostélyajtaján lestem-ki őtet hogy képét azon bús fény mellett végyem-fel melly tömlöczét világítja.

Félig már elfonnyadva láttam képét a' hosszas szenvedés és várás által,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

's érzettem hogy a' megcsalt remény mint betegítheti-el a' szívet. Közelebbről fogván szembe, sápadtnak tetszett ő, hideglelősnek. Harmincz esztendő olta nem enyhítette keblét az esti-szellő. Ezen hosszú idő olta nem látta a' napot, holdat; fülei nem hallották rokonainak, barátjainak szózatjokat, gyermekei...

Szívem vérzeni kezde. Kénytelen valék a' portraitnak más részét venni elő.

A' tömlöcz' fenekében ült, a' hideg földön, valamikevés szalmán melly neki hol szék-, hol nyoszolya-szolgálatot teve. Feje mellett eggy rakás vesszőből csinált kalendárioma állott, mellyekre az itt töltött siralmas napok' és éjek' száma vala felróva. — Eggyikét e' vesszőknek kezeiben tartotta, 's eggy rozsdaette szeggel karczolta réá az inség' új napját a' regiek mellé.

Homályosbbá tévén azt a' gyenge világot melly tömlöczének setétét enyhíté, látám mint veti az ajtó felé két-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

tségbe-esés által ellankasztott szemét, de megint lesülyeszté azt, rázta fejét, 's folytatta keserves munkáját. Hallám csörgeni lánczát midőn az új rovást a' többihez tévén, ülő-helyéből megfordult. Mély sóhajtás repűle-ki mellyéből. Sűrü könyektől áztanak orczáim. Nem bírtam-el a' képet mellyet phantasiem rajzola a' rabság felől. Felszöktem székemről, 's La-Fleurt kiáltottam, hogy reggeli kilenczkorra rendeljen kocsit.

Egyenesen mégyek Herczeg Choiscul Úrhoz, mondám.

La-Fleur ágyba akara vinni. Ismertem érzékény voltát, 's nem akartam hogy orczáimon a' könyczeppeket megsejtse. Magam vetkezem-le, mondám neki; 's ő is lenyughat.

A' SEREGELY.

ÚT VERSAILLES FELÉ.

A' rendelt órakor beűltem a' szekérbe. — La-Fleur hátul veve helyt a' bakon.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Meg hagytam a' Kocsisnak, menjen ügetve.

Minthogy mai útamban semmit nem leltem, vagy inkább semmi ollyat nem a' mit útjaim alatt szoktam keresni: itt nem tölthetem-be jobban az üret mint azon madár' történetével mellyről az előbbi Részben vala szó.

Milord L*** eggykor Doverben várta a' kedvező szeleket hogy általkelhessen a' csatornán. Lovásza fel 's alá járt a' tengerszélén, 's a' seregelyt, melly ekkor még nem igen tuda repülni, megfogta. Kebelében ada helyt neki, étette, felnevelte, magával hozta Párizsig.

Itt az volt első gondja hogy kalitkát szerezzen neki, 's huszonnégy sout ada-ki értte. Sok dolga itt nem volt, 's azon öt holnap alatt mellyet az Urával Párizsban tölte, négy szóra tanította-meg madarát. — I can't get out! ez a' négy ángol szó vala a' madárnak minden tudománya.

Midőn az Ura innen Olasz-ország felé indult, a' lovász a' madarat a' Fogadósnak

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

gadósnak adta kalitkástul. De minthogy a' madár a' szabadságért Párizsban idegen nyelven könyörgött, a' könyörgésnek ott szint olly kevés becse vala mint a' könyörgőnek. La-Fleur a' madarat eggy palaczk jó borért adta-el kalitkástul.

Olasz-országból haza térvén, elhoztam a' madarat azon tartományba mellynek nyelvén az eltanulta volt a' négy szót. Elbeszéllém történetét Lord A. előtt, 's Lord A. kért, adnám neki a' madarat. Kevés hetek mulva Lord A. azt Lord B.nek adta, Lord B. ismét Lord C.nek, 's Lord C.' komornyikja Lord D.nek, Lord D. Lord E.nek, 's így tovább, végig a' fél-Abéczén. A' Pairek' Táblájától a' madár az Alsó-Házba méne-által 's ugyan-ennyi Urak' birtokába jutott. De ezek mind b e, az én madaram pedig k i szerrettek volna menni. Londonban csak olly kevés becse vala a' madárnak mint Párizsban volt.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Lehetetlen hogy sok Olvasóim épen ne hallották volna hírét. És ha közzűlök valaki látta, kérem, emlékezzék-meg, hogy a' madár enyém volt.

A' madárról nincs egyéb mondani-valóm mint hogy azon napság olta a' maiig ezt a' szerencsétlen madarat czímerem sisakján viselem.

'S bár próbálja valamelly Heraldicus, 's monda hogy a' czímert csak Nemesek viselik, 's a' czímert az ember nyeri, 's nem maga adja magának!

A' KÉRELEM.

VERSAILLES.

Nem szeretném hogy ellenjeim lássák mint van elmém magával, mikor valakinek védelméért esedezem. 'S ezen okból valahol tehetem, inkább csak magam protegálom magamat. De ez a' kijövetel Monsieur le Duc de Choiseulhöz nem akart hanem kénytelenségből teendő esedezés vala. — Ha akart lépés volt volna, úgy hiszem, a'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

szerént fogtam volna megtenni mint mások szokták.

Cselédi lelkem hánny formulájit csinálta ezen az úton a' tartandó kérelemnek. — Mindenikè miatt megérdemlettem volna a' Bastillt.

Megpillantván Versailt, szókat, phrázokat kezdettem szövögetni egymásba, 's neki-készültem melly mozdúlatokat fogok tenni, melly hangon fogok szóllani hogy magamat a' Herczeg Úr' kegyelmeibe be sikolhassam. — Ez jó! reá akadtam! mondám. Megvan? kérdém; épen úgy van-meg mint ha eggy elmétlen Szabó olly köntöst adna reád mellyhez nem véve mértéket. — Balgatagságok! mondám ismét, először nézzd-el a' Monsieur le Duc' arczát, lessd-ki melly character van belé metszve, figyelmezz melly állást adand magának ha majd elkezded, melly fordúlásokat teend kezével; osztán hangját — az az első hangzat melly ajakiról füleidhez fog eljutni, látathatja veled... 'S mind ezekből egyetemben megérted,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

's azon álló-helyedben componálsz eggy dictiót, 's az bizonyosan tetszésére lészen Ő Herczegségének. — Az ingrediéntiák tulajdon magáéji lesznek, 's fogadom, szerencsésen le fognak csúszni.

Jó! mondám; bár általestem volna már rajta! — — Gyáva teremtés! 's már megint? Mintha ember meg' ember az egész földön egyenlő nem volna! — 'S ha így a' csatában: miért nem így szemtől-szembe a' cabinetbe is? — 'S hidd nekem, Yorick, a' hol ez másként van, ott az ember hűségtelen önn-magához, 's maga hagyja-el saját segédseregeit tízszer addig míg eggyszer a' természet.

Állj csak úgy elébe a' Monsieur le Düknek hogy képeden legyen festve a' Bastille, fogadom, stráza kísér-vissza Párizsba.

Nincs külömben! mondám. — Tehát, az eget hívom bizonyságul! a' legvídámabb, legszabadabb képpel lépekbe hozzá.

Már most ismét nincs igazad! felelék magamnak. A' valóan nyugalmas

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

lélek nem szökik az eggyik szélről a' másikba; mindég középponton marad. — Most van jól! most van jól! mondám azalatt míg kocsisom a' kapun behajtott; látom, jól végzem-el. — 'S a' mint a' grádicsnál megállánk, úgy tulajdon Collegiumomból annyira menék, hogy sem olly rettegve nem másztam-fel a' grádicson mint az Igazság' martalékjai szoktak a' lajtorján, elveszteni az életet, sem olly szökdelésekkel nem repdestem, mint midőn hozzád sietek-fel, Elíza, azt ott venni. A' mint beléptem a' Palota' ajtaján, eggy valaki jöve felém, ki talán Udvari-Mester volt, de többnek látszott mint eggyike azon Al-Titoknokoknak, a' kik nekem jelenték hogy a' Herczeg dologban vagyon. — Én egészen járatlan vagyok azon formalitások körül, mondám, mellyekkel audientiára juthatni; idegen vagyok, és a' mi mostani környülményekben talán még rosszabb, én ángol vagyok. Azt felelé, hogy maga az nem teszi nehezebbé a' dolgot. Meghajtást tettem neki a' szó-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ért. Uram, mondám, a' mit a' Herczegnek elébe készülök terjeszteni, az felette sietö dolog, és felette fontos.

A' Titoknok eggyfelé is másfelé is tekingete, mintha keresett volna valakit a' ki a' dologról jelentést tegyen a' Herczegnél. — De sajnálnám, Uram, ezt vetém azonnal utolsó szavaimhoz, ha a' mit mondék félre-értethetnék. Az a' Herczegre nézve épen nem fontos, az csak reám nézve nagyon az. C' est une autre affaire! monda az ember, visszatérvén álmélkodásából. — A' dolog épen nem más eggy annyira tisztelt Úrnak, mondám. De, kérem alázattal, minteggy mennyi idő kívántatik arra hogy eggy Idegen előbocsátatást nyerhet? Az ma nem lehet elébb két óránál felele, 's megtekinté óráját. Az udvaron-álló hintók' sokasága igazlani látszott a' mit épen hallék. Mit tegyek illy hosszú idő alatt? Eggy Audentiás-szobában két óráig fel 's alá járni a' nélkül hogy eggy lelkem legyen kivel szóllhassak, ez nem vala sokkal jobb mint a'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Bastillban űlni. Lementem a' grádicson, 's meghagyám a' kocsisnak, vinne a' Cordon-bleu fogadóba.

A' sors velem rendesen múlatja magát — ritkán jutok oda a' hova akarok.

A' PÁSTÉTOMSÜTŐ.

VERSAILLES.

Még nem mentem vala el félig az úczán, 's már eggy más gondolat ére. Versaillban lévén, mondám magamban, jó volna körültekinteni a' várost. Felrántam tehát a' sineget, 's szólléka' kocsisnak, hogy vinne-végig némelly nevezetes úczán. Azon, mondám, hamar általesünk, mert a' város nem nagy. Nem nagy? kérdé a' kocsis nehezteléssel; pardonnez-moi, Monsieur; sőt igen nagy, és azon felül igen szép. A' legelső Uraságok itt mind fényes hòteleket tartanak. — Ez a' felelet eggyszerre emlékembe hozá Gróf B***t ki felől a' Könyváros tegnap olly sok jót

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

monda. Nemenjek e el ahhoz a' ki becsűli az ángol könyveket 's az ángolokat? Elbeszéllem elakadásomat neki. — Tehát szándékomat második ízben változtatám-meg. Valóbban ez harmadik ízben volt; mert először Madame de Rambouilléthez akartam vala menni; a' Szent-Atyák' úczájában; szobaleánya által be valék jelentve, hogy ma udvarlani fogok. — De engem mindég a' környülmények igazgatnak hiszen én eléggé akarnám őket igazgatni, de az nem megy — Megpillantván itt az úcza' másik oldalán eggy embert kinek nyakán eggy kosár függött mintha valamit árulgatna, kiáltottam La-Fleurnak, szóllion vele, 's tudakolja, hol lakik Monsieur le Comte de B***?

La-Fleur sápadott képpel téré-vissza 's megsugá hogy az eggy Chevalier de Saint-Louis, és hogy kisded pástétompogácsákat árúlgat. — Mese, mondám; mit petyeg hasztalanságot? A' dolgon, Monsieur, magam sem győzök álmékodni, de az nincs külömben;

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

e' szemekkel láttam veres pántlikán függeni gomblyukaiból az aranyszélő keresztet. Bele tekintettem a' kosárba, 's láttam a' pogácsákat. Lehetetlen hogy szemeim megcsaltak legyen.

Az illy visszás történet az ember életben jobb érzeményeket támaszt minti az újságlesés. Reá-meresztém szememet, 's láttam keresztjét 's kosarát, minél tovább néztem, annál inkább nyomódott az szívembe, agyamba. Kiszállék a' hintóból 's neki-mentem.

Mellyén eggy tiszta kötény függött 's leért szintén térdeiig; felül lattza volt 's az elfedte fél mellyét, 's e' felett függött a' kereszt, de úgy hogy az a' szegés alá esett. Kosárkáján eggy tiszta serviette vala elterítve; a' másik a' kosár' fenekén volt, 's ebben állottak a' kis pástétomok; 's minden olly csínt mutata, olly tisztaságot, hogy a' Vevőnek szint úgy csinálhatott kedvet a' vásárlásra nyalánkságból mint szánakozásból.

Nem kínált-meg senkit portékájával. Csendesen állott eggy Palota' szö-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

gében, 's egyedül annak adogatta a' kinek önn-magától jöve kedve venni.

Az ötven felé látszott közelítgetni. Tekintete nyugalmat 's csaknem komolyságott mutatott. Ezen nem csudálkoztam. Inkább kosarához vonultam mint magához, 's felfogván ujaimmal eggyet a' pogácsák közzül, érdeklett tekintettel 's hanggal kérem, magyarázná-meg a' tüneményt.

Elmondá azt kevés szóval. Jobb esztendejit katonaságban töltötte, megemésztette ott kevés vagyonát, companiát 's keresztet nyert, de az utolsó békeség' megkötése után, Regementje némelly más egyebekkel eleresztetvén, szolgálat, fizetés és pensio nélkül maradt, jószág, pénz, barát és minden nélkül látá magát ez eggyen kivül — 's ekkor keresztjére mutatva,

A' szegény Chevalier megnyerte szánásomat, 's az a' mit tőle értettem, ezen felül becsülésemet nyerte - meg neki.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

A' Király, ekként folytatta szavait, kegyes és jóltenni-szerető Úr; de kegye nem mindennek adhat segélyt és jutalmat. Nekem az a' bajom hogy a' vak sors ezeknek számokba vetett. Feleségem, kit én szeretek és a' ki viszont szeret engem, haszonra fordítja azon kisded ügyességét mellyel bír, 's én úgy hiszem, nem vál gyalázatomra, ha sütéményét árulgatván, őtet és magamat a' szükség' inségei ellen védelmezem, míg a' Gondviselés jobb útat mutatand, és szebbet, a' bajtól megmenekedni.

Keményszívűség volna az érzékeny Olvasót annak előadásától megfosztanom, a' mi a' szegény Chevalier de Saint Louist nyolcz vagy kilencz holnappal azután érte.

Többére a' Királyi-lak'kapuja körül szokott vala állani. Keresztje sok ott-elmenőket figyelemre vont. Ezeknek a' maga történetét azon szerénységgel mondotta-el mellyel nekem beszélette most, 's így a' dolog a' Király' füleiig hatott-el. Kivilágosodván hogy

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

úgy szolgált mint derék katona, a' Király neki ezerötszáz esztendei fizetést rendele, 's véget vete szenvedéseinek.

Minthogy én ezt azért beszéllem általa Olvasóimnak szerezzek örömet, kérem őket, most már tulajdon kedvemért engedjenek beszéllenem eggy mást, melly itt helyénkivül áll. A' két eset kölcsönösen ad világosságot egymásnak, 's kár volna őket elválasztani.

A' KARD.

RENNES.

Egész országokba is reá-jövén a' sor hogy az eggykori fény és ragyogás után nyomoruságba sülyednek, nincs szükségem elbeszéllni, mik okozták hogy az E** Urak' háza Bretagneban szemlátomást elmerüle. Marqnis d' E** nagy erőlködéssel vitt az őtet-üldöző Szerencsének verdesései ellen; szerette volna még a' világgal házának eggykori ragyogását látatni; de öseinek eggykori pazarlásaik megfosztották ennek min-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

den eszközeitől. Maradott vala még annyija hogy éltét kényben 's homályban töltse; de két fijai voltak; 's ezek is fényt kívántak. Úgy hitte, nem méltatlanok reá. Karddal teve próbát; de az neki nem tuda útat nyitni. A' hágdallás pénzt kívánt, 's a' takarékosság azt nem adhata eleget. Az eggy Kereskedés vala hátra melly azt ígért.

Franczia-országnak minden tartományában ez a' mód annyi vala mint azon fának mellyet virágában látni óhajtott, minden gyökereit elvagdalni. Szerencséjére Bretagneban a' kereskedés nem tartatott rangjával öszve-férhetetlennek. A' Marquis reá-szánta magát. — A' Herczegség' Karjai és Rendjei öszvegyülekezve valának Rennes-ben, 's a' Marquis a' maga két fijaival felméne a' Gyűlés' elébe. Védjére kiáltván eggy régi törvény' segédét, melly, ha ritkán vonattatik is elő, azért el nem altatott, leoldá kardját. — Imhol teszem-le kardomat, mondá a' Gyűlésnek; vegyétek gondviseléstek alá míg jobb idők

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

jőnek reánk, oldalainkra kötvén ismét, becsűlettel logjuk viselhetni.

A' Président általvevé a' kardot. — A' Marquis nehány perczig veszteg álla, míg a' kard az Archívbe vitetett, 's elhagyta a' Gyűlést.

Más nap' háznépestűl hajóra űlt, 's Martinique-be evezett. Mintegy húsz esztendei szorgalma 's eggy két véletlenül reá-szállott örökség azon karba tevék hogy visszatérhete honjába, 's reclamálta kardját.

Szerencsémet lelem abban hogy épen akkor leheték Rennes-ben, midőn ez a' pompás tétemény történt. Pompásnak nevezem azt, mert nekem az volt.

A' Marquis megjelene a' Gyűlés előtt. Karon fogva hozá tiszteletre-méltó hitvesét; idősbb fija húgát vezeté, az ifjabb pedig anyjának jobbja mellett. Kétszér nyomta-be szemeit zsebkendőjével.

Mély csend uralkodék a' Gyűlésben. A' Marquis ifjabb fijának 's leányá-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nak gondjaikra bízta hitvesét, 's közelítvén a' Présidenthoz, kardját visszakívánta. Azt előhozák, 's általadák neki. A' Marquis azonnal kivoná hüvelyéből csaknem egészen. A' kard neki annyi volt mint barátjának, kit régen megholtnak vélt ragyogó képe. Figyelemmel nézte-végig, mintha bizonyossá akarta volna tenni magát hogy épen az. A' hegye körül eggy rozsdafoltot sejtemeg. Közelebb vitte szeméhez, 's úgy tetszett, eggy csep esik a' rozsdás helyre. — Hogy nem csaltam-meg magamat, mutatja a' következő.

Találok én módot, kivenni azt belőle! mondá. Ezzel oldalára köté, köszönetet teve gondja'-viseléséért, 's kiméne a' Gyűlésből. Háza' népe követte.

Oh, mint irígylém érzéseit!

A' PASSE-PORT.

VERSAILLES.

Eggyszerre béeresztetém Gróf B*** Úrnál. — Shakespear asztalán állott, 's

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

a' Gróf forgatta benne a' leveleket. Én a' könybe pillongtam mint eggy jeléül hogy ismerem azt. — Felvezető nélkül jövök, mondám, mert tudtam hogy Gróf Úrnak szobájában találni fogok eggy valakit a' ki velem e' segédet közleni fogja. Az az én földim Shakespear, mondám a' könyvre mutatván ujammal; — ayez la bonté, mon cher ami, ezt vetém szavaimhoz, Shakespearnek lelkéhez intézvén a' kérést — de me faire cet honneur-là! —

A' Gróf mosolygott a' felvezettetésnek ezen különös nemén. Látta hogy képem halvány és beteges, 's kért, fognék helyet. Engedtem, 's meg akarván menteni őtet a' találgatás' fáradságától mi okból jelentem légyenmeg nála, tekervények nélkül elmondám neki a' mit a' Könyves-boltban hallék, és hogy azon kis bajban mellybe gondatlanságom vete, ez bátoríta-fel hozzá folyamodnom. — 'S melly baj az? kérdé a' Gróf; hadd tudjam. — Elmondottam

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

dottam neki a' szerént a' mint már az Olvasónak beszéllém.

Fogadósom, Monsieur le Comte, mondám-végig-érvén a' beszéden, azzal ijeszt hogy a' Bastillbe fognak dugni. De én nem rettegek semmit; a' világ' legmíveltebb, legemberibb népe között vagyok, 's lelkem vétlennek kiált. Nem jöttem kikémelni az ország' mesztelen voltát, 's meg nem álmodám hogy e' gyanúba vétethetem. A' francziák' nagyszivüségekkel, Monsieur le Comte, nem fér-öszve, bántani a' védtelent.

A' Gróf' arczát elevenebb szín lepte-el midőn tőlem e' szókat hallá. — Ne craignez rien, mondá. — Én? én, Gróf Úr, nem félek. — Osztán mondám enyelgő hanggal; hiszen Londontól fogva Párizsig szüntelen' nevettem; 's nem gondolom hogy Monsieur le Duc de Choiseul olly ellenje legyen a' vígságnak hogy magától sírva hagyjon elfordulni.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Az a' miért, Gróf Úr, az Úrnál esedezem, mondám mélyen meghajolván előtte, az, hogy méltóztassék véghezvinni hogy azt ne tegye.

A' Gróf kimondhatatlan jósággal hallgatta szavaimat; külömben felényit sem beszélltem volna; 's eggyszer ezt monda: Cela est bien dit. — És így én is jóvá hagyám, 's elő sem hozám többé.

A' Gróf más más textet kezde — könyvek, újság, emberek — 's végre az asszonyok. — Isten áldja-meg őket a' mennyin vagynak — az asszonyokat! mondám. Nincs ember a' ki őket inkább szeresse, mint én. Minden gyengéjek után mellyeket valaha láttam, minden ellenek-írt satyrek után mellyeket olvastam, én őket még is csak szeretem. 'S azt állítom hogy a' melly ember őket egyetemben nem tudja szeretni, eggyet sem alkalmas úgy szeretni közzülök a' hogy' illik.

Hé bien, Monsieur l' Anglais, monda nevetve a' Gróf; az Úr

nem azért jöve a' mint mondá, hogy országunk' meztelenségeit kikémelje, 's hiszem a' mit monda: de az asszonyainkét sem fogja, gondolom? De engedjen eggyet gondolnom, — ha ők par hazard így jönnének elébe az Úrnak — Uram, a' prospekt nem volna a' legkecsesbb.

Bennem eggy nem tudom mi van, a' mi a' legrejtettebb kétértelműséget sem türheti. A' legdévajbb fecsegéseknek közepette gyakorta igyekeztem ezt meggyőzni, 's kibeszéllhetetlen erőlködések után mertem eggy rakás asszonyok köztt ollykor mondani valamit a' mit soha nem merhettem volna mondani eggynek, ha az engemet a' boldogság' tetőjére jutathatott volna is.

Bocsánatot, Monsieur le Comte! mondám. Ha e' virágzó ország szemem' elébe meztelen földet terjesztene, felemelném őket és sírnék. A' mi az asszonyok' meztelenségét illeti, így folytatám szavaimat, 's elborított a' pirosság — én olly szoros követője vagyok az

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Evangyéliomnak hogy be fognám fedni köpenyemmel, ha tudhatnám mint tegyem azt. Az én óhajtásom az volna hogy szíveiknek meztelenségét láthassam, túl a' szokások', erkölcsök', éghajlat' és religio' béleplezésein, hogy ha mi jót lelek bennek, a' szerént példányozhassam a' magamét.

Ez az óhajtás hoza engem Párizsba; ez cselekedte, így folytatám beszédemet, hogy még eddig a' Palais Royalt és a' Palais Luxembourg-t, 's a' Louvre' facádját nem néztem, 's a' festések', szobrok' és templomok' catalógjainak számaikat eggy újjal szaporítani nem szándékozom. Én minden szépet úgy tekintek mint templomot, mellybe inkább szeretek belépni hogy az abban található Origínálokat 's könnyed esquisseket lássam, sokkal inkább mint Raphaelnek csudált Elváltozását.

Ennek szomja — mondám, tovább folytatván szavaimat — olly eloláthatatlan bennem mint az az a' melly a' Ritkaságok' - gyűjtőjét gyúlasztgatja, 's ez

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

kényszeríte engem ide jőni 's ez viszen innen Italiába. Csendes útja a' szívnek természet és azon érezések után mellyek a' természetből erednek 's bennünket egymást szeretni buzdítanak — 's az egész világot szeretni — 's inkább szeretni mint szoktuk.

A' Gróf nekem erre igen sok nyájassággal felele, 's úgy vallá hogy sokkal tartozik öszveismérkedtetésünkért Shakespearnak. — De à propos, ugymond; Shakeszpear tele van nagy dolgokkal; elfelede eggy parányi kicsinységet — megnevezni az Urat. 'S ez az Urat azon kénytelenségbe teszi hogy azt maga tegye.

A' PASSE-PORT.

VERSAILLES.

Engem a' világon semmi sem akaszt-el inkább mint midőn azon kell törnöm magamat hogy miképen mondjam-ki valakinek, ki vagyok. — Mert nehezen találhatni embert kit jobban nem tud-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nék leírni mint magamat, 's már sok ízben óhajtottam, hogy bár csak eggy szóval tehetném azt, 's — vége. Ez vala azon eggy alkalom egész életemben a' midőn ezt jó móddal tehettem. Shakespear előttem állott a' Gróf B*** asztalán. Emlékeztem hogy én a' könyvben állok. Elővevém tehát azt a' Kötetet hol Hamlet találtatik, 's felhányván a' Sírások' scénjét az ötödik Aktban, ujomat a' Yorick' neve alá vetettem, 's a' könyvet a' Gróf felé fordítottam. Me voici! mondám.

Nem sokat tartozik a' dologra, ha személyem' valósága tolta e ki a' Gróf' emlékéből a' szegény Yorick' koponyáját, vagy miként történhetett hogy ő itt, hat vagy hét századot általszökvén, illy rendesen megtévedhete. A' franczia könnyebben concipiál mint combinál. — Nem csudálkozom semmin, 's leginkább nem épen ezen. — Eggy pár Kötet Predikatziókat írtam; jót, rosszat, a' szerént a' mint tőlem tölt; 's eggyike az én nemzetembeli Püspöke-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

inknek, mind kegyességét mind atyaiságát szívesen tisztelem, azt mondotta hogy ő nem olvashatja az ollyan Predikatziókat mellyeket a' Dán Király' Udvari-bolondja csinált. — Igen jó, Milord; de Yorickok ketten vagyunk. Az az Yorick a' ki felől Uraságod szóll, nyolczszáz esztendő előtt megholt és el is temettetett; az a' másik Yorick soha nem vona fényt semmi Udvarnál magára, 's ez a' másik én vagyok. — A' Püspök lógatta fejét. — Úr Isten! mondám neki; Uraságod így Nagy Sándort a' katlancsináló Sándorral is öszve-tévesztheti. — Mind eggy, mondá a' Püspök.

Ha Nagy Sándor, a' Macedo Király, Uraságodat fenntebb székbe tehetné-által, tudom, nem mondaná ezt.

Gróf B*** ugyan-ezen megtévedésbe esett. És az Úr Yorick? kiáltá a' Gróf. — Igen is, az vagyok. — „Az Úr?" — Én igen, kinek szerencsém vagyon Gróf Úrral beszélleni. — Mon

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Dieu! monda, 's megölelt. Vous êtes Yorick?

Zsebjébe tolá Shakespeart, 's egyedül hagya szobájában.

A' PASSE-PORT.

VERSAILLES.

Meg nem foghatám, miért tűnt-el Gróf B*** illy váratlanul, sem hogy Shakespeart miért tolá zsebjébe. De a' melly titkok önn-magokat fedezik-fel idő' multával, azok nem érdemlik a' tépelődést. Jobb vala azalatt Shakespeart olvasni. Sok lárma semmiért — ezt a' darabot kerestem-fel, 's olvastam. Karszékemben űlvén eggyszerre Messzínába vettetém, 's annyi dolgom vala Don Pedróval, Benedettóval és Beatrícsével, hogy eszembe sem juta Versaill, Gróf B*** és a' Passe-port.

Szerencsés hajlékonysága az emberi léleknek melly magát eggyszerre eresztheti az olly áltatásoknak mellyek szívéből elűzhetik a' várás' és únalom'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

pillantatait! Régen, igen régen nem volnék én többé, ha életemnek eggy nagy részét e' tündértájon által nem andalogtam volna!

Ha az eggyik vagy másik út görön-gyös az én lábaimnak, vagy meredekebb mint hogy megmászhassam, eltérek róla azon bársony síkösvényre mellyet a' phantasíe rózsabimbókkal hintebé. Eggy két kerengést teszek azon, 's enyhítve 's erősödve térek-vissza. Midőn a' viszontagságok reám rohannak, 's nem lelek helyt e' földön hol ótalmat találhatnék, elhagyom ezt 's más útat választok. 'S sokkal tisztább ideám lévén az Elysiumi-mezők mint az ég felől, oda tolongok, mint a' pius Aeneas — Látom őtet mint lép ellenébe az elhagyott Dído' bánatos árnyának — mint akart vele szóba eredni. Látom a' megbántott Királynét, mint rázza fejét szomoruságában, 's mint kerűli szenvedéseinek 's gyalázatjának okát. Saját kínjaimnak érezése elvesz az övében, 's összekeverednek azon fájdalmokkal mel-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

lyek még iskolai éveimben könnyekre fakasztgattanak.

Bizony, bizony az nem annyi mint hiu árny alatt sétálni 's siker nélkül fáradozni annak megkapásában. Sőt az vagyon inkább siker és haszon nélkül midőn magunkat a' bajjal-vívásban egyedül az Észre bízzuk. Valósággal mondhatom-el magam felől hogy soha nem voltam alkalmas szívemben valamelly rossz érzést egészen megvívni, mint ha olly hamar a' hogy' lehetett, valamelly jó és szelíd érzést szóllítottam-elő segédűl, 's a' vétkes érzést ez által igyekeztem agyon verni, megfojtani.

Midőn a' harmadik Akt' végét olvasgatám, belépett Gróf B***, 's hozta a' Passe-portot, — Monsieur le Duc de Choiseul olly jó Próféta, mondá, mint a' melly jó Minister; a' ki nevet, azt mondja, nem lehet veszedelmes. Ha a' passe-port másnak kívántatott volna mint az Ángol Király' Udvari-Múlattatójának, még két óráig is el kellett vol-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

na utána várakoznunk. — Bocsánatot, Monsieur le Comte, mondám; én nem vagyok Udvari-Múlattató. — De az Úr Yorick? — Igen. — 'S az Úr szeret tréfálni? Feleltem, hogy tréfálni ugyan szeretek; de engem azért senki nem fizet — az nekem saját költségeimen esik.

A' mi Udvarunknál most nincsen Udvari-bolond, Monsieur le Comte, mondám. Az utolsó ott Második Károlynak féketlen uralkodása alatt volt. Azolta erkölcseink annyira megtisztultak, a' mi Nagyjaink annyira nem kívánnak semmit egyebet mint a' Haza' boldogságát 's becsületét, asszonyaink eggyről eggyig olly szűzéletüek, olly jók, olly állhatatosok, hogy most ott az Udvari-bolond nem találna mit nevettetni. —

Oh! pour cela, monda a' Gróf; voilà du persifflage.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

A' PASSE-PORT.

VERSAILLES.

A' passe-port az országnak Gouverneurjeihez, Lieutenant-Commandantjaihoz, Officier-géneraux-jihoz, Bírájihoz és Igazság'-kiszolgáltatójihoz vala intézve hogy ők Monsieur Yorick Udvari-Múlattatót, bagazsiástúl menve és visszajőve szabadon eresszék. Megvallom, a' passe-port' megkapásán támadott öröm azon épen nem kedves figűr által mellyet a' levélben játszok, nem kevéssé vala elhomályositva. De ez árnyékvilágon semmi sincs keverék nelkül, 's némellyike legkomolyabb Bölcseinknek annyira ment, hogy azt állítja hogy a' legfőbb gyönyör is kínos felsóhajtással szokott eggyüttjárni.

De ennek semmi szövetsége az én Útazásaimmal.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

A' CHARACTER.

VERSAILLES.

'S úgy, mondá a' Gróf, kezembe adván a' passe-portot, — az Úr millyeneknek leli a' francziákat?

Képzelheti az Olvasó hogy minekutána jóvoltának illy jelét vevém, nekem épen nem eshetett nehezen a' kérdésre olly feleletet adnom a' millyet a' Gróf tőlem várhata.

Mais passe pour cela, mondá a' Gróf; szólljunk tartalék nélkül; — leli e az Úr a' nemzetben azt az ürbanitét mellyről elhíresedett? — Valamit láttam, felelék, megerősít e' véleményben. — Oh, oui, mondá a' Gróf; les francais sont polis. — Az excesszig! felelék.

A' Gróf felkapta a' szót, 's azt állítá hogy alatta többet értek mint mondani akarok. Védettem magamat a' hogy' lehete. — szólljak bátran, úgy kíváná.

Én azt hiszem, mondám, hogy az

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

embernek szint úgy meg vagyon, a' maga kiszabott magassága 's alantsága mint a' mit a' muzsikai szerekben látunk; ott is és itt is hibázik még eggy hang hogy a' maga nyolczádát kiüsse; 's ez a' fogyatkozás rendetlenségbe hozza a' harmoníe' systémjét. Gróf B*** nem értett a' muzsikahoz, 's kért, magyaráznám-ki magamat más módon. — A' pallérozott nemzet, mondám tehát, Monsieur le Comte, az egész világot a' maga adófizetőjévé, teszi, 's a' városiság' tónja azon kecsekkel bír mellyekkel a' szép-nem — arról lehetetlen rosszat mondani. És még is a' tökéletnek eggy bizonyos határlineája vagyon mellyig az ember kiterjeszkedhetik, túlhatván ezen, csak öszvetéveszti a' tökéletet a' helyett hogy újat kapna. — Nem vagyok bátor mondani hogy ez mennyiben illik azon pontban melly felől köztünk a' beszéd foly, a' francziákra. De ha az angolok valaha a' politűrnek azon lépcsőjére találnának eljutni melly most a' francziákat külömbözteti-meg, és ha

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

azzal eggyütt el nem vesztenék a' szív' politesszét, melly az embereket inkább indítja emberi mint csak lekötelező kellemes tettek' tevésére; ők legalább azon nekik-tulajdon és magában igen külömböző charactert, melly őket nem csak eggyikét a' másikától, hanem egyetemben a' világnak minden egyéb lakosaitól külömbözteti, elvesztenék.

Benyultam zsebembe, 's kivontam nehány ezüst pénzt mellyek még Wilhelm Királynak idejében voltak verve. Olly simák voltak mint az üveg, 's alkalmasak voltak megmagyarázni a' mit mondottam.

Lássa Gróf Úr, mondám, 's felkelvén székemről, letettem az asztalon; hetven esztendők olta forogván kezeken, ezek olly simák, olly hasonlók lőnek egymáshoz, hogy eggyikét a' másikától megkülömböztetni alig lehet.

Az ángolok, mint a' forgásba nem ment pénzek mellyek csak hisztoriai dátumok miatt verettettek 's cabinetekben tartatnak megtartották azt a' darabossá-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

got mellyel kijöttek a' természet' kezéből. Ezeket tapintani nem olly kedves mint az elkopottakat: ellenben rajtok a' kép és a' körülírás olly látható hogy első pillantattal kiismerhetni micsodák. Azonban a' francziák, Gróf Úr, ezt vetém szavaimhoz, enyhítésekül azoknak a' mikét mondottam vala, annyi tökélettel bírnak hogy e' nélkül bízvást ellehetnek. Nincs nép melly hívebb, bátrabb, nagylelkűbb, elmésebb, jobb legyen. Ha van fogyatkozások, úgy az nem egyéb minthogy igen — komolyok.

Mon Dieu! kiálta a' Gróf, 's felszökött székéről.

Mais vous plaisantez, monda. — Mellyemre tettem jobbamat, 's bizonyossá tevém hogy azt vallom a' mit hiszek.

A' Gróf sajnálá hogy nem mulathat, 's ezen állítás valósága eránt okaimat nem hallhatja. Herczeg Choiseulhöz ígérkezett ebédre, 's az idő kívánja hogy menjen.

De ha

De ha nem tartod messze Versaillt hogy eggy ebéd miatt ide fáradj, kérlek minekelőtte Párizst elhagyod, engedd nekem e' szerencsét. Látni óhajtom hogy visszavond állításodat, vagy miként igyekezhetel azt okkal támogatni. — De Monsieur l' Anglais, ha tovább is azt vítatnád, minden okaidat fel kell hoznod; mert az egész világ ellened vagyon.

Megígértem hogy minekelőtte Olasz-országot meglátom, élni fogok jóvoltával, 's eljöttem tőle.

A' KÍSÉRTET.

PÁRIZS.

A' mint a' szekérből kiszállék, a' Portier azt mondá, hogy épen most kerese valamelly ifju leányszemély eggy kézi-kosárkával. Ha még itt van e, vagy elment már, azt megmondani nem tudta. — Ide adatám vele szobám' kolcsát, 's felfelé mentem a' grádicson; 's a'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

mint a' tizedik lépcsőre értem, a' leány szembe jött velem.

Az az a' szép szobaleány volt a' kivel eggyüttsétáltam-le a' Quai de Contin. Madame de Rambouillett kiküldötte vala eggy Marchande de modes után, ki a' Hôtel de Modène' szomszédjában lakott. 'S minthogy én meg nem jelentem vala nála, meghagyá a' leánynak, járna végére, nem mentem e el, 's ezen esetre nem hagytam e hátra eggy levelet oz ő adresze alatt.

Még közel lévén szobám' ajtajához, a' szép szobaleány visszatért, 's bejött hozzám, míg asszonyához eggy kártot írhatok.

Májusnak utolsó napjaiban volt az idő, 's az est gyönyörü vala. Az ablak' cseresznyeszín selyemkárpítjai le valának eresztve. A' nap hanyatlott, 's olly meleg színt terjesztett-el keresztül a' piros kárpitokon a' leány' szép orczájin hogy azt hihetém hogy pirúl. E' gondolat engem is megpirított. Ketten valánk, 's ez a' környülmény eggy má-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

sodik pirúlást terjeszte-el képemen minekelőtte még ez az első eloszlott.

Van eggy neme a' kedves, féligvétkes elpirúlásnak mellyben a' vérnek több része vagyon mint magának az embernek. Eggy lobbal küldetik-el a' szívtől 's a' rény utána reppen, nem visszahívni azt, hanem hogy még gyönyörebbekké tégye érzéseit. Öszveelégyednek egymással.

Nem akarom azt leírni. — Elején tén valamit érzék magamban melly nem szintén eggyezett-öszve a' rénynek azon leczkéjivel mellyeket a' múlt estve a' leánynak adtam vala. — Öt minűtig kerestem nyomtatott kártot. — Tudtam hogy nálam ollyan nincs. — Elővettem a' tollat. — Ismét letettem azt. — Kezém reszketett. Belém bújt vala a' Sátán.

Tudom én, úgy mint akárki, hogy ő nekünk adversáriusunk, 's hogy ő fut ha ellent-állunk neki. De én neki igen gyéren állok ellent, félvén hogy ha győzni találok is, a' tusa sebekbe fog

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

kerülni. A' bátorság' kedvéért tehát feladok a' diadalon, 's nem őtet hagyom futni előttem, hanem magam én futok őelőtte.

A' szép leány a' secrétaire mellé jött mellyben olly haszontalan' kerestem vala a' kártot; legelébb az ellökött tollat vette-fel; azután tintatartómat nyujtotta felém, 's azt olly kellemekkel tevé hogy nem hagyám magamat kérni elfogadására. — De még is nem mertem. — Szép gyermek, mondám, nem lelek kártot, nem írhatok. — Mit tesz az? felele ártatlanul; írjon az Úr a' mire tetszik.

Kísértetbe jövék azt mondani neki hogy tehát ajakira írok.

Oda vagyok ha azt teszem! kiáltám. — Megfogtam tehát kezét, 's az ajtóig vezettem, 's kértem, ne feledje intéseimet. Oh, azt bizony nem fogom! ugymonda; fogadását olly hévvel tevé hogy, elfordítván képét, öszve-simult két kezét az enyéim közzé bocsátotta. E' helyzetben lehetetlen vala őket meg nem

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

szorítanom. El akarám ereszteni, és még is mindég tartottam. Nem szóllottam' semmit; mindég tartottam magamnak á' predikatziőt. Óhajtottam hogy vonná-vissza, 's mindég fogva voltak az enyéim között. Érzettem hogy tusámat újra meg kell küzdenem, de eggyszersmind azt is érzettem hogy minden tetemeim rengenek belé.

A' nyoszolya' lába onnan a' hol állánk másfél lábnyira volt. Én még is tartottam kezeit — 's miként történt? azt meg nem mondhatom — nem kértem — nem vontam nem is gondoltam a' nyoszolyára — de eggyszerre meglőn, 's mind ketten a' nyoszolyán űlénk.

Hadd mutassam, millyen erszényt csináltam tallérodnak, Monsieur, monda a' szép szobaleány; 's jobb kezével benyult ruhájának zsebjébe — a' zseb az oldalom felől vala. Sokáig keresgélt ebben a' zsebben, majd a' másikban — 's nincs. Soha sem voltam nagyobb nyugtalanságban. Végre reá akada a'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

jobbikban, 's kivonta azt. Az erszény zöld selyemből vala szabva, megbélelve 's beszegve fejér atlasszal, és csak épen annyi hogy benne a' tallér elférhetett. Kezembe adta; rendes kis erszényke volt. Tíz perczig tartottam kezemben melly az ölében nyugvék, 's hol az erszényre néztem hol félre.

Ingemnek bodrán eggy két redő felfeslett vala. A' szép szobaleány minden szó nélkül elővonta tűtartóját, czérnát vont tűjébe, 's a' feslést bevarrta. Előre-láttam hogy a' dicsőség' híre játékra jut, 's a' mint hallgatva kezével nyakam körül hol ide amoda tette az öltést, érzém hogy a' borostyán mellyet a' képzelet hajaim közzé füze, hullani indul.

Neki a' lépésben kioldódott a' papucscsatja, 's a' csat ki akara esni. — Lám! monda a' szép szobaleány, 's feltartotta lábát. Úgy kívánta a' hála hogy azon gondért mellyel megigazitotta vala bodromat, én viszont az ő csatját igazítsam-meg. Megtevém azt 's felvettem a' másik lábát hogy lássam ha

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

jól van e a' csat azon. — Ügyetlenül kelle azt tennem, mert ez által a' szép szobaleány kijöve ellensulyából, 's akkor —

A' DIADAL.

Igen, 's akkor? — Oh ti, kiknek fagyos fejeik 's langy szíveik szenvedelmeiteket okoskodás által vagy meggyőzni vagy bemázolni tudják, feleljetek, mi vétek van abban hogy az embernek vannak szenvedelmei? 's az ő lelkének miért kell felelni a' lelkek' jó atyjok előtt azon eggyen kivül, hogy miként harczola ezek ellen?

Ha a' természet a' leggyengédedebb érzések' vásznát úgy szővte hogy a' szövedéken a' szeretésnek és kívánásnak nehány fonalai végigfussanak, széllyel kell e tépni az egész vásznat hogy belőle ezen fonalak kivétethessenek? Oh, adj vesszőt az illy Stoicuszoknak, nagy igazgatója a' természetnek! kiáltám magamban- Bár hova állítson is a' te bölcs

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

végezésed, rényemet megkísérteni, bár melly nagy legyen a' veszély, bár melly sikamlók a' környülmények, hagyd érzenem a' szenvedelmek' mozdúlatait mellyek az emberiséghez tartoznak! És ha én azokat a' szerént kormányozom a' mint kell, bízom a' te igazságodba; mert te csináltál minket, és nem mi magunk.

Elvégezvén e' könyörgést, kezénél fogva felemelém a' leányt, 's kikísértem a' szobából. — Még bezártam az ajtót, 's a' kolcsot zsebembe betettem, mellettem álla-meg. A' diadal meg vala nyerve, 's csak akkor, és nem elébb, nyomtam ajakimat eggyik orczájához. Ismét megfogtam kezét, 's lekísértem a' ház' kapujáig.

A' TITOK.

Párizs.

A' ki ismeri az emberi szívet, érteni fogja, ha visszameheték e mingyárt szobámba. Ez annyi volt, volna mint a'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

fület's szívet-bájoló dal után eggy bohó úczai-éneket hallgatni. Megállék tehát a' kapu előtt, 's azzal múlatám magamat hogy vizsgán elnézegettem a' kik a' ház előtt mendegéltek, 's holmi észrevéteket csinálgaték rajtok, míg eggy tárgy minden figyelmemet magára vonszotta.

Az eggy hosszú száraz ember volt eggy komoly 's elborúlt arcczal. Fel 's alá méne az úczán hol az eggyik hol a' másik oldalon, 's minden hatvanadik lépése után vissza fordult.

Az ember ötvenkét esztendős lehetett 's eggy rövid nádpálczát tarta hónja alatt. Kabátja, lajblija és nadrága fekete posztóból volt, 's úgy tetszett hogy ezek már több évek olta teszik szolgálatjaikat. Alkalmasan meg valának kopva, de tisztán tartattak. Öltözete takarékos tisztaságra mutatott.

Süveglevétei 's a' meghajlás mellyet némelly ott elmenőknek teve, azt hagyák hinnem hogy alamizsnát vár. Készen tarték tehát eggy két sout, hogy

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

oda-adjam ha majd mellettem elballag és megszóllít. De ő elballaga mellettem 's meg nem szóllított. És még is alig lépe ötöt hogy eggy parányi asszonykát ki vele szem-köztt jöve, megszóllíta. Hogy én fogok adni, az hihetőbb vala, mint hogy ez az asszony adand. Alig végzé dolgát ezzel hogy ismét eggy másnak vonta-le süvegét ki ezen úczán jött. Eggy éltes Úr jöve lassu léptekkel, 's utána eggy fiatal-ember; mind ketten jól öltözve. Elhagyta menni őket, 's semmit nem kére. Veszteg állék eggy jó félórát, 's szemmel tartottam az emberemet. Ezen idő alatt tizszer tizenkétszer el ment és le, 's láttém hogy állhatatosan követi választott módját.

A' dologban két különöst sejtettem-meg a' mi főmet egészen kifárasztotta; elsőben, hogy miért beszélli baját csak asszonyszemélyeknek; másodszor, minemü történet az, 's az ékesen szóllásbeli mesterségnek melly nemével adja-elő, hogy az asszonyi szíveket min-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

dég érdekli, és a' melly felől tudni látszik hogy a' férfiakat megilletni nem fogja.

Még két környülmény vala a' mi fejthetetlenebbé tette a' titkot; eggyik az, hogy minden Asszonyszemélynek azt a' mit neki monda, fülébemondotta és olly móddal melly nem annyira kérésnek látszott mint titoknak; másik az, hogy szóllása soha sem volt sikeretlen. Ennyi sok asszony köztt csak eggy sem vala a' ki elő ne rántotta volna erszényét hogy neki valamit adjon.

Hasztalanok voltak tépelődéseim; meg nem tudtam fejteni a' tüneményt.

Olly dióra akadtam mellyet elég dolgom lehete megtörni egész lefektemig; és így vissza tértem szobámba.

CASUS CONSCIENTIAE.

PÁRIZS.

Gazdám nyomban jött utánam, 's kimondta hogy keressek más szállást. 'S miért azt? kérdém. — Miért? Tehát

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Monsieur nem volt elzárva két óráig eggy fiátal leánnyal az estve? Ez, Monsieur, az én házam' reguláji ellen vagyon. — Jól van! mondám; úgy válunk-el mint jó barátok, mert a' leány semmi rosszat nem teve, sem én nem tettem, 's a' szerént hagyom Kegyelmedet a' hogy' találtam. — Az illy tettek, Monsieur, az én házam' reputatiójátelronthatnák. Lássa az Úr ezt, mondá, 's az ágy' szélére mutata, hol én és a' leány űltünk. Meg kell vallanom a' dolognak volt valamelly színe. De kevélyebb voltam mint hogy vele vizsgálatokba akarhattam volna ereszkedni; és így azzal bocsátám-el magamtól hogy nyugtassa-meg lelkisméretet, 's aludjon olly békével mint én akarok ez éjjel is; holnap reggel kifizetem a' mivel neki tartozom.

Nem fogtam volna vele gondolni, Monsieur húsz leánnyal múlatta volna is magát — (az, mondám neki, olly tető mellyre vágyni soha nem fogok) — csak reggeli órákban történt volna.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

— És így Párizsban a' nap' órájinak külömbsége a' vétekben is külömbséget? kérdém. Igen is csinál külömbséget a' — botránkozásban, felele. — A' helyes distinctio nekem mindég kedvesen jön, 's nem mondhatnám hogy azért az emberemre haraghattam volna. — Tudom én, Monsieur, hogy az Idegennek szüksége van arra hogy az illyenektől holmi apró-portékákat kedve szerént vásárolhasson. Nincs abban semmi rossz hogy eggy fiatal rendes leány nálok a' maga nyakkosarkájával megjelen — cela passe. — Való, a' leánynak volt eggy kis kosarkája; de becsületemre mondom, én abba belé sem pillantottam. — és így Monsieur tőle nem vásárlott? — Eggy fillér-árút sem, mondám. — Mert úgy Monsieurnek eggy más leányt ajánlhatnék a' ki en conscience teszi az alkut. Jó! de hogy még ez estve itt legyen. — Mélyen meghajtotta magát, 's minden szó nélkül ment.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Megszégyenítem a' rossz embert, mondám magamban. — 'S osztán? — Osztán éreztetni fogom vele hogy őtet ismerem, hogy tudom, melly galádember ő. — Közelébb állék magamhoz mint hogy elámíthattam volna magamat hogy azt mások miatt teszem és nem önn-magam miatt. Nem találtam való feleletet e' kérdésre. Szándékomban több epe volt mint értelem, 's reá úntam minekelőtte végre-hajthattam volna.

Eggy fiatal grisettecske kevés pillantat mulva azután bejöve hozzám eggy skatulya csipkével. — Hijába! mondám; nem veszek semmit.

A' leány minden portékájit látatni akará velem. De azok köztt nehéz volt neki ollyat találni a' mi tetszésemre volt volna. Úgy tett, mintha nem vette volna észre hogy venni nem akarok. Megnyitotta kis magazínjét 's mind kiszedte a' mi abban volt. Letekerte, feltekerte eggyikét a' másika után fáradhatatlan szívességgel. — Veszek, nem veszek, csak legalább ígérjek valamit. A'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nyavalyás igen is nagyon vágyott tőlem valamit nyerni, 's mindent elkövete hogy feledtesse átalkodottságomat. Azonban kellemeit inkább élesztette ártatlan természetesség mint mesterkélés.

Jaj annak a' kin soha sem fog a' fortély! szívem ellágyult 's úgy álla-el és olly könnyeden az útóbbi feltéttől mint azelébb az elsőtől. Miért büntessek valakit a' más vétke miatt? — Ha harácsa alatt vagy ennek a' pogány Fogadósnak, mondám 's szemébe tekintettem, úgy még keserűbb a' kenyér mellyet éssz.

Ha négy louisnál több nem volt volna is zsebeimbenn, fel nem kelhettem 's őtet el nem küldhettem volna míg nála nem hagytam volna hármát eggy pát manchettért.

A' Gazda osztozni fog nyereségében. — Ő lássa! — Mert én csak azt fizettem a' mit sok üres agy énelőttem olly tettért fizete a' mit nem csak tenni de gondolni sem tudott.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

A' MESE.

PÁRIZS.

Hátam megett állván La-Fleur a' vacsora alatt, elmondá hogy a' Gazda sajnálkozik hogy megbántott, 's szállásomat felmondotta.

A' ki tudja mit teszen csenddel aludni-végig az éjjelt, nem fog haraggal menni ágyába ha megbékélhet. Meghagyám tehát La-Fleurnek hogy szólljon a' Gazdával, 's mondja-meg neki viszont én is bánom hogy neki e' kéméletlenségre okot adék. 'S ha magának tetszik, La-Fleur, mondám, vesse azt is hozzá, hogy ha a' fiatal-leány előjönne is megint, nem eresztem magam elébe.

Ez áldozatot én nem annyira a' Gazdának tevém mint önn magamnak, — mert ez eggyszer szépen megmenekedvén, feltettem hogy többé magamat veszedelemnek ki nem teszem, sőt hogy azon leszek hogy Párizst azon rénnyel hagyjam-el a' mellyel belé léptem.

Mais,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Mais, Monsieur, mondá La-Fleur, színte a' földig hajtván-meg magát; ce n' est pas suivre le ton. Monsieur meg találja a' változtathatni a' maga sentimentját. Ha Monsieurnek par hasard magát amüzálni tetszenék ... — De én abban nem lelek semmi amüzmánt, mondám, nem engedvén hogy elmondja a' mit kezdett.

Mon Dieu! mondá La-Fleur, elszedvén a' couvert.

Vacsorálni méne, 's eggy órával később' feljött ismét, ágyba vinni. Több figyelemmel a' maga Ura eránt senki nem lehet; de most még többet mutata mint egyébkor szokott volt. Valami lebege nyelvén a' mit mondani vagy kérdeni óhajtott volna, de ki nem tudta ejteni. Nem találhattam-ki mi lehet az, 's valóan nem is törtem rajta fő-met, mert benne most valami fontosbb űlt — tudnillik az az ember a' ki a' Hô tel előtt alamizsnát szedegete. Nem tudom mit nem adtam volna értte ha tudhattam volna mit mond és miért mond-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ja így; 's ezt megtudni nem hiu viszketeg ingerle — ah! az olly galád oka a' fejtegetéseknek hogy megnyugtatásáért eggy babot sem adnék örömest. De eggy titok melly olly hamar és olly bizonyosan teszi szelíddé 's jóvá az asszonyi szívet, ér annyit mint a' Bölcsek' köve. Ha a' két Indiák enyémek voltak volna, oda adtam volna az eggyiket hogy e' titkot magaméva tegyem.

Hánytam, vetettem, forgattam egész éjjel; 's felébredvén más nap, lelkem annyira kifáradott álmaimban mint a' Babyloni Királyé fáradhatott vala ki a' magáéiban; 's fogadom a' Csillagnézőknek, Bölcseknek és Jövendőmondóknak Párizsban ez olly bajt fogott volna csinálni mint az csinála amazoknak Chaldeában.

A' VASÁRNAP.

PÁRIZS.

Vasárnap vala. — La-Fleur belépe reggel, 's felhozta kávémat, kenyeremet

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

's vajamat; alig ismertem reá midőn megláttam, olly czifra volt.

Midőn őtet Montreuilben szolgálatomba fogadám, azt ígértem vala neki hogy Párizsban eggy új kalapot veszek számára, ezüst gombbal és sineggel, 's hogy négy louist kap tőlem, tetszése szerént csináltatni ruhát. 'S a' derék ficzkó olly jól bánt a' pénzzel hogy jobban nem lehetett.

Eggy szép skarlátszín kabátot 's nadrágot veve rajta, mind a' kettőt eggy posztóból. — Eggy tallérnyival sem rosszabb, ugymondaj, mint új korában volt. — E' megjggyzést neki szívesen oda engedtem volna. — A' ruha olly újnak látszott hogy ámbár tudtam hogy az olly kevés pénzből ki nem telhetett, készebb voltam volna rókafarkot akasztani az eszemre, 's elhittem volna magamnak hogy mondva csináltatám, mint hogy azt lássam hogy zsípvásárostól-vett ruhában jár.

De ez a' delicatesse Párizsban nem sok szívet marczong.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Ehhez eggy arannyal-tűzött kék atlasz lajblit vásárla; kopottacskát ugyan, de a' melly még eléggé jól játszott. — Az atlasz' színe nem nagyon sülyedt, és így igen jól ille a' kabáthoz és nadrághoz. Ezenfelül eggy új hajtáskát 's eggy solitaire-t csikara-ki a' pénzből, 's addig rimánykodott a' zsípvásárosnál hogy eggy pár arannyal-varrott térdkötőt is kaphatott tőle. — Négy louis-on a' maga saját erszényéből eggy pár bien brodée ingbodrokat szerze, 's öt louis-on eggy pár fejér selyemstrimflit. — 'S mind ezeken-felül a' természet neki szép termetet 's artzot ada — melly eggy soujába sem került.

Így kicsínosítva, a' legutolsó módi szerént frizírozott hajjal, 's eggy temérdek bokrétával mellyén, lépe szobámba. Egész lényét csín és vígaság lepte vala el. Mingyárt kitaláltam hogy vasárnapnak kell lenni. 'S öszvevetvén ezt és azt, többé nem vala előttem titok, mi lehetett a' mit az estve kérni akart tőlem — hogy a' szerént tölthesse a' va-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

sárnapot a' hogyan azt Párizsban kiki tölti.

Alig ötlött vala fejembe gondolat midőn ő félénken is ugyan, de azon bízodalom' nemével is melly lehetetlennek tartja kérése megtagadtatását, kért, hagynám kényére az nap', pour faire le galant vis-à-vis de sa maitresse.

Magam ugyan-azt akarám tenni vis-à-vis de Madame de Rambouillet. — A' szekeret mára is kibérlelém, 's épen nem bántotta volna meg hiuságomat ha bakomon illy szépen-öltözött cseléd inalt volna. — Sokamba került ma lenni-el nélkűle.

De az efféle esetekben nem azt kell néznünk, mit kívánhatunk, hanem érzenünk kell. A' szolgaság' fijai 's leányai a' magok' szegődő alkujokban lemondanak szabadságokról, de nem a' természetről. Ők is húsból, vérből vagynak, 's nekik szint úgy vagynak hiuságaik, óhajtásaik, mint az ő Uraiknak. Igen is hogy árba eresztették magok'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

megtagadását, 's az ő kívánságaik, reményléseik gyakorta olly szertelenek hogy örömest megtagadnám tőlök, ha állapotjok nekem igen könnyűvé nem tenné reá a' hatalmat.

„Lássad, lássad, én tenéked szolgád vagyok!" — Ez engemet eggyszerre megfoszt az én úri-hatalmamtól.

Menj, La-Fleur, mondám.

De hát micsoda maitresse az a' kit te illy rövid idő alatt tudál kuporítani Párizsban? La-Fleur mellyére tevé fel kezét, 's azt felelte hogy az une demoiselle a' Monsieur le Comte de B***' házánál. — A' La-Fleur' szíve nagyon szerete csatlódni, 's hogy kimondjam felőle a' mi való, olly ritkán engedte kisiklani az alkalmat az afféle szövetkezésekre kezeiből mint az Ura. — De még is hogyan lehete illy kevés idő alatt? — Azt az egek tudják. Mind az a' mit nekem valla, abból áll hogy azalatt míg én Gróf B***nél oda-fenn voltam, ő oda-alann a' kis demoisellel ismerkedett-meg. A' Gróf engem vevő

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

pártfogásába, La-Fleur pedig magát a' demoiselle' kegyeibe tudá jutatni. A' leány megígérte neki hogy ma a' Grófnak két vagy három embereivel Párizsba jő, La-Fleur velek akar eggyütt múlatni a' boulevard-okon.

Boldog nép, melly gondjaidat, bánatjaidat legalább eggyszer eggy hétben eggy halomra hányhatod, és a' melly tánczolva, énekelve távoztathatod el az inségnek azon seregeit mellyek alatt más nemzetek roskadoznak.

A' TÖREDÉK.

PÁRIZS.

La-Fleur a' nélkül hogy azt ő vagy én tudtuk volna, valamit hagyott nálam a' mivel napestig múlathatám magamat.

Ő nekem a' vajszeletet eggy szőlőlevelen hozta-fel. A' reggel hév volt, 's félvén hogy a' vaj fel fogna olvadni, valami papirosat kére, hogy azt a' tenyere és a' szőlőlevél közzé tehesse. Minthogy az elég tányér vala magában, mond-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

tam neki hogy tegye az asztalra, a' hogy' vagyon. — Eleresztvén őtet, nem akartam estig kimenni. Megizentem tehát a' főzőnek hogy ebédemet küldje szobámba.

Meg lévén éve a' vaj, a' szőlőlevelet kivetettem az ablakon, 's ugyan-azt akarám tenni a' papirossal, midőn meglátám hogy az nyomtatás. Oda vetém szememet. Elolvastam benne eggy sort, meg' még eggyet, 's eggy harmadikat. Betettem az ablakot, 's karszékembe dőltem, 's hozzá fogtam olvasásához.

Sztílje a' régi franczia volt, talán a' Rabelais' korából, 's ki tudja? talán az ő munkája. A' betűk gothi betűk, 's úgy eléve a' nedvtől 's egyéb viszontagságaitól az időnek hogy rajta felette nehezen lehete elmennem. — Elvetettem, 's eggy levelet írtam Eugén barátomhoz. — Most ismét elővettem azt, 's csigára vontam keresztyéni békességes tűrésemet. — Így elgyötörve, abban kerestem enyhet, hogy neked is írjak, szeretett Elíza. — Még sem vala

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

kiverve fejemből az átkozott papiros, 's maga a' nehézség mellyel küzdöttem, ingerlé nyugtalan kívánságomat.

Az ebéd' ideje eljöve. Eggy bouteille Bourgognei borral felélesztettem kifáradt elmémet, 's újra neki állék munkámnak. 'S minekutána két három órát azon kínos gonddal vesztegettem erre mint valaha Gruter' és Jacob Spon eggy haszontalan Inscriptióra, úgy hittem, értem a' mit olvasok. De hogy ez eránt annál bizonyosabbá tegyem magamat, jónak leltem azt honom' nyelvére lefordítani, látni akarván mint hangzand így. Tehát hozzá-fogék, mint mikor valamit kedvünk ellen csinálunk; ollykor leszorván vagy két sort, ollykor hétszer háromszor végig-menvén a' szobán, most kitekintvén az ablakon hogy a' világ miként áll; úgy hogy elüté az estveli kilenczet mikor vele készen valék. Akkor elkezdém olvasni a' hogy itt következik:

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

A' TÖREDÉK.

PÁRIZS.

És a' midőn a' Notárius' élete'-párja a' dolgot férje ellen nagy heveskedéssel vítatná, a' Notárius elveté a' kutyabőrt mellyet kezeiben tart vala, 's ekképen kiálta-fel: Óhajtanám hogy itt eggy más Notárius volna jelen ki azt a' maga Protokolljába beírhatná.

'S mit tenne akkor kegyelmed, édes Uram? kérdé az asszony hirtelenséggel felcsattanva. — A' Notárius' élete'-párja eggy parányi puskapormalmocska vala, 's a' Notárius legtanácsosabbnak ítélte a' fergeteget eggy szelíd felelet által elhárítani. — Én, ugymonda, lefekünném. — Akasztófára inkább Kegyelmeddel! mondá a' Notárius' élete'-párja.

Úgy de a' háznál nem vala több ágy eggynél, mert a' Párizsi szokás szerént a' máskét szoba nem vala tele tömve bútorral. 'S minthogy a' Notárius nem

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

akara eggy ágyba menni azzal a' feleségével a' ki őtet akasztó-fára igazította, kezébe vette kalapját, nádpálczáját 's köpenyét — az éj igen szeles volt — 's elbúsult fejét egyenesen a' Pont Neuf-felé tolongatta.

Minden hídak közzül mellyek valaha építettenek, megvallja minden a' ki a' Pont-Neufön általment, hogy ez a' híd a' legpompásabb, a' legékesebb, a' legnagyobb, a' legkönnyebb, a' leghosszabb, a' legszélesebb melly valaha e' földnek kerekségén eggy folyamnak két partjait egymáshoz csatlotta.

(Innen azt sajdíthatni hogy a' Töredék' Írója nem volt francziа.)

A' legnagyobb nehézség a' mellyel ezt a' Sorbonne' Doctorai terhelgetik, abban áll hogy ha Párizsban vagy Párizs körül csak eggy kalapnyi szél támad is, nincs sohol hely a' hol több káromlások 's átkozódások tétetnének ezen nagyhasznú noha ollykor ollykor alkalmatlan munkája ellen a' természetnek. És bizonyára nem is ok nelkül, nagy-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

tudományu és nagy-bölcseségü Férjfiak és Urak! mert ő itten nem kiált az emberre: felvigyázz! jövök! 's olly szusszanásokkal kapja-meg az embert hogy ötven között alig van eggy a' kivel, ha kalapja fején talál lenni, akaratján kivel is servust ne tétessen; alig van eggy a' ki, ha hütyűjét le nem vonta, harmadfél lívert melly annak rendes és szabott ára, koczkára ne vessen.

A' szegény Notárius, épen midőn a' strázsa mellett ellmenne, felemelé pálczáját hogy kalapját a' szél ellen fejéhez szorítsa. De a' mint pálczáját felfelé fordítá, az belé akada a' Strázsa' kalapjának sinegébe, 's így a' kalap a' szélnek minden toldítása nélkül egyenesen a' fluvius Sequanaba repült.

Puh, melly ocsmány szél! kiálta eggy Ladikos ki a' kalapot a' vízből elővoná. Ez még a' Strázsa' kalapjának sem tud hagyni békét!

A' katona Gascognei fi volt. Eggyszerre kapa bajuszához, megpedrette azt, 's úgy rántotta-fel sárkányát.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Azon időben a' mangallétákat még kanócczal sütötték. Eggy vén-asszonynak papiroslámpájában a' szél, melly csudább dolgokat is követ-el ez árnyékvilágon, eloltotta vala gyertyáját, 's a' vén-asszony kérte volt Katona-Uramat, engedné-oda neki eggy kevéssé kanóczát hogy a' gyertyát meggyujthassa. Ez a' Földinek időt ada elhűteni forrásban való vérét és a' történetből jobb hasznot vonni. Puh, melly ocsmány szél! monda, 's levonta a' Notáriusz' fejéről a' kasztorkalapot, 's így a' Ladikos' szavainak hátulsó részét ismét jóvá tevé.

A' szegény Notárius általméne a' hídon, 's elsétálván a' Rue Dauphine mellett a' Fauxbourg de Saint Germain felé, ekképen panaszlá szerencsétlenségét:

Lehet e vertebb teremtés mint én vagyok? 'S már én egész életemben mindég a' szél', fergeteg' és égi 's földi háborúk' jétéka lészek e? Azért tett e ki engem az én édes Anyám-asszony e'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

világra hogy szűntelen' és vég nelkül halljam azokat a' szidalmakat, káromlásokat, átkozódásokat, mellyekkel engemet 's kalandos-társaimat, valakinek csak torka vagyon, ordítgatva illetnek? azért e hogy eggy istentelen, mérges, makranczos, zeherje feleséget kössenek nyakamra, a' ki életemnek minden napjaiban még inkább elkínozzon, elgyötörjön, elcsigázzon, mint a' megtestesűlt három Fúria tehetné? azért e hogy saját keserves keresetemmel szerzett hajlékom alól eggy házi-szél kikergessen, itt pedig eggy hídi-szél az én selyemposztó kalapomtól megfosszon? azért e hogy én itt mezítfej, eggy fergeteges éjszaka'-minden accidenseknek örök fluxusai és refluxusai között bódorogjak? Hova hajtsam ezt a' szegény, boldogtalan, siralmas, árva fejet? Oh te boldogtalan, szánakozásra-méltó férj! mellyik szele az a' compasz' harminczkét vonásainak, melly neked annyi jót hozand mint minden egyéb férjcollegáidnak hozni szokott?

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Midőn a' Notárius illyeténképen keseregvén eggy sikátor mellett elméne, valamelly szózat azt kiáltá eggy leánynak hogy hívja-elő a' legközelébbi Notáriust. — Nem lévén közelebbi Notárius széles e' világon mint épen ő, használára fordítá a' környülményt, 's végigméne a' sikátoron azon ajtóhoz a' honnan a' szózat jöve vala. Beméne azon, 's eggy nagy ebédlőbe lépett. Eggy vén szolgáló eggy más még nagyobb szobába vezeté, hol, minden más bútor helyett, eggy dzsida, eggy pánczél, eggy pantallér, eggy rozsdás vén kard függött szegeken 's a' falnak négy külömböző helyein.

Eggy elélemedett Öreg, a' ki valaha nemes-ember volt, és ha birtok' elsülyedése a' nemesség' elsülyedését maga után nem vonja, az vala még mostan is, ágyában feküdt, fejét tenyerében nyugtatván. Az ágynál eggy asztalka állott, eggy csendesen-égő szegény lámpával melly a' szobát szűken világította. Az asztalmellé eggy üres szék va-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

la letéve, 's a' Notárius azonnal helyt fogott. Elővonta zsebjéből tintáját 's eggy két ív papirosát, 's kiterítette azt az asztalkán. Tollába a' szaru-tintatartó' gyapotjából nagy erővel nyoma eggy kisded cseppet, az asztalnak vetette mellyét, fejét a' papiros felébe hajtotta, 's meredt fülekkel várta hogy az Öreg dictálja a' testamentomot.

Ah, édes Notárius Uram! mondá az öreg Nemes-ember, 's felemelkedék eggy kevéssé ágyában; nekem nincs testálni-valóm melly a' testamentomtétel' költségeit megérje, kivévén históriámat, 's nem halhatok-meg csendes lélekkel ha azt a' világnak testamentomképen nem hagyhatom. A' mi hasznot annak kiadásából várhatni, Kegyelmednek hagyom fáradsága' jutalmául. — Az olly különös. olly rend és szer felett való história hogy minden ember örömmel fogja olvasni. Kegyelmednek még maradékai is gazdagok leendenek belőle. — A' Notárius bemártotta tollát. —

Életnek

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Életnek mindenható Igazgatója! mondá a' Nemes-ember, felemelvén szemeit 's kezeit az égre. Te, kinek karjai engemet a' legcsudálatosabb történetek szövevényein által ezen inség' mélyébe vezettenek, segélyd eggy öreg, elbetegesedett, bánatok és szenvedések által elrongált embernek fogyatkozó emlékét hogy ez az Idegen semmit ne írjon-le mint a' mi a' te könyvedben vagyon felírva melly engemet kárhoztatni vagy mentnek kiáltani fog.

A' Notárius a' toll' hegyét a' szeme és a' mécs' világa közzé tartotta.

Ez a' historia, Notárius Uram, monda a' haldokló, a' természetnek minden érzéseit zajba fogja hozni. Az emberi szíveket gyötreni fogja, 's a' legkegyetlenebbeket is szánakozással tölti-el.

A' Notárius ége elkezdhetni az írást, 's harmadikszor nyult tintatartójába, 's a' haldokló közelebbre fordulván felé, így szólla: Irjahát Kegyelmed; 's a' Notárius írt a' mint következik: —

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Hol van ennek a' többije, La-Fleur? mondám — mert épen belépe az ajtón.

A' TÖREDÉK ÉS A' BUKET.

PÁRIZS.

A' többije, Monsieur? kérdé, hallván mit akarok. — Nem vala több két levélnél, 's azt azon buket' szárára tekergeté mellyel a' boulevard-on a' maga demoisellkéjének kedveskedett. — Menj hát, La-Fleur, a' Gróf B***' házához, menj, 's légy rajta hogy megkaphassd. — Minden bizonnyal megfogom, monda La-Fleur, 's repült.

Igen kevés idő mulva a' szegény fiú lélektelenül jöve-vissza, mélyebb jeleivel eggy megcsalt reménynek mint a' mit képébe egyedül a' Töredék' elveszése nyomhatott volna. Juste ciel! rövidebb idő alatt mint két percz azután hogy ő a' leánynak a' maga szerelmes Adieujét elmondotta, a' hite-szegett, a' csalfa, az állhatatlan az ő ga-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ge d' amourját a' Gróf' eggyik lokajának adta, a' lokaj eggy fiatal varrónénak a' varróné eggy violonisztnak, ki bukétet és Töredéket elvitt nem tudni hova. — Szerencsétlenségeink egymásba valának szőve. Mellyemből eggy sóhajtás röppene-ki, 's La-Fleur aztvisszazengé füleimnek.

Melly hitetlenség! mondá La-Fleur. — Melly szerencsétlenség! mondám én.

Engem nem fogna bántani, Monsieur, ha elvesztette volna! mondá La-Fleur. — Engemet sem, La-Fleur, ha megleltem volna!

Ez megtörtént e, látni fogjuk később.

ACTUS CHARITATIS.

PÁRIZS.

A' ki, légyen az a' kevélységből, légyen rettegésből, setét útba bé nem megyen, igen igen derék ember lehet, 's alkalmas száz meg' száz dolgokat vé-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

gezni, de Érzékeny Utazónak ugyan nem való. Én magamnak olly dolgokból a' mellyek fényes délben 's széles és közönséges úczákon történnek, sokat nem csinálok. A' természet bátortalan, 's munkájit nem szereti nézők előtt játszani: de az illyetén észre-nemvett szögökben ollykor játszik eggy kurta scént, 's ez többet és mint egyetemben eggy egész duczet franczia tragédiék' sentimánjai — pedig azok mind csudálást-érdemlő remekmívek. 'S valamikor így valamelly brillante affaire-hez vagyon szerencsém, melly a' Predikátort, a' millyen magam vagyok, úgy érheti mint a' Bajnokot, többére azokból szoktam meríteni lelki-oktatásaimat — 's a' mi a' textust illeti — Pontus, Cappadocia, Phrygia, Pamphylia, hozzá épen olly alkalmatos mint akármelly más helye a' Bibliának.

Az Opéra-comiqueről eggy hosszú setét útacska víszen eggy keskeny úczába. Oda azok szoktak bemenni a' kik alázatosságban várják hogy eggy fiacre

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

érkezni fog, vagy a' kik csendesebben mendegélnek haza felé midőn a' játék véget ért. A' théatre felé való végén eggy vékony faggyugyertya ég, de ennek világa csaknem egészen elvesz, még minekelőtte az ember a' kis menőnek feléig ért. Ez a' világitócska kevés hasznot ad, de legalább díszül van. Távolról tekintvén ollyan mint eggy kisebb nagyságú veszteglő csillag. Ég, de nem nyujt azon Egyetemnek mellyet mi ismerünk, semmi hasznot.

A' mint ezen menőn kifelé indultam, öt hat lépésnyire az ajtóhoz két asszonyszemélyt láttam-meg, kik karokat öszveöltve 's falnak-támaszkodva állának 's fiacret látszának várni. Minthogy ők közelébb voltak az ajtóhoz, úgy hittem, hogy övék az előlmenés' elsősége. Haltot tevék tehát, 's csendesen veszteglettem a' fal mellett. — Feketében valék, 's így nekik lehetetlen vala engem meglátni.

Az a' ki közelébb álla felém, eggy nagytermetü, száraz, mintegy harminczhat esz-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

tendős asszony vala; a' másik szint olly nagy, sztnt olly száraz, negyven lehetett. Nem vala látni rajtok hogy házasságban vagy özvegységben élnének. Minden azt mutatá hogy testvérek, való szűzei Vestának, kik óva maradtanak a' szerelemnek mind csapodár édességeitől mínd ostromló ölelgetéseitől. Kívánság ére szerencsésekké tehetni őket. De a' szerencse ma más oldalról vára reájok.

Eggy lassú szózat, gonddal-válogatott kifejezésekben 's hajlékonyan, szóllította-meg őket eggy tizenkét sou darabért, még pedig az Isten' nevében. Különösnek lelém hogy a' kérő maga szabta-meg mi legyen az adomány, és kivált azt hogy az tizenkétszerte legyen nagyobb mint a' mit setétben adni szokás. A' két asszony ezen szint úgy látszott almélkodni mint én. Tizenkét sou? mondá az eggyik; tizenkét sou! mondá a' másik; 's semmi feleletet.

Illyen rendü asszonyságtól, Mesdames mondá a' kolduló, kevesebbet nem

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

kérhetek, 's mély reveránszt csinála nekik.

Menjen! menjen! mondák; nincs pénz velünk.

Az ember eggy perczig, vagy kettőig, hallgata, 's ekkor újra elmondá a' kérést mellyet elébb tett vala.

Szép ifju Dámák, nezárják-be füleiket előttem! mondá most. — De jó ember, felele az ifjabb, becsületemre mondom, nincs pénz velünk. — Áldjameg tehát az ég, 's tetézze-el újabb áldásaival! — Az idősbb zsebbe nyult. Hadd látom, van e vagy eggy soum. — Eggy sout? Oh, adjon, adjon, Madame, tizenkettőt! A' természet Asszonyságod eránt olly igen adakozó vala: légyen Asszonyságod is adakozó eggy szerencsétlen eránt a' ki felől az elfeledkezett!

Szívesen tenném, mondá az ifjabb, ha volna pénz velem.

Szép Könyörűlő, monda a' szegény ember, az idősebbhez intézvén szavait; mi teheti egyéb illy bájosokká a' te ra-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

gyogó szemeidet mint jóságod, mint szánakozó érzékeny szíved? Épen ez az a' mi Marquis Sansterrel és az öccsével, midőn most itt elmenének, olly kedves magasztalást tétete mind kettőtök felől.

A' két asszony megilletődve látszott, 's eggyszerre csúsztaták zsebjeikbe kezeiket, 's mindeggyike eggy tizenkettőst vona-elő.

Az ellenkezésnek közöttök és a' szegény süpplicant köztt vége leve — 's az most a' két Szép köztt az eránt támada, hogy mellyike adjon. Hogy ez is megszűnjön mint az elsőbb, mindeggyike oda adta neki a' kivont pénzt, 's a' szegény ember dolgára méne.

A' MEGFEJTETT MESE.

Párizs.

Szaladtam az ember után 's elálmélkodtam hogy az épen az, a' kit én a' Hôtel de Modéne előtt láttam vala, és a' ki miatt olly sok fejtörést szenvedtem.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

— Eggyszerre reá-akadtam titkára, legalább kitaláltam, min épült az. — Csapodárkodáson.

Kellemes balzam! melly enyhítést adsz te a' természetnek! mint hozod munkába az ő minden erejét, minden gyengeségét! melly gyengéden ömleszöszve a' vérrel, 's mint vezeted azt, a' leg szorobb legszövevényesbb menedéken, útba a' szívhez!

A' Kérőt itt nem gátlá az idő, és így hízelkedéseiből nagyobb dózist ada a' két Szépnek mint máskor szokott volt. Annyi bizonyos hogy kevésbb portziókban adta orvos szereit azoknak a' kiket szállásom előtt az úczán szóllított vala meg. — De mint bána az universál-Ingredienzzel? mint tette-öszve, mint édesítette-meg, mint concentrálta — azon nem fogom feszegetni gondolataimat. — Elég hogy ő két tizenkettőst kapa.

A' kik e' szerrel nagyobb szerencsét csináltak mint két tizenkettős, ezt jobban el fogják mondhatni mint én.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

PÁRIZS.

Kevésbbé boldogúl az ember a' világon jót tévén mint vévén. Felveszek eggy fonnyadni-kezdő ágat, leszúrom, 's azután megöntözöm, mert azt én űltettem.

Gróf B*** a' ki nekem nagy szolgálatot teve a' passe-port' - szerzésben, tovább méne ennél, 's újabbat akara tenni azon eggy két nap' mellyet Párizsban töltött, bemutatván némelly főrendü házaknál, mellyeknek ismét másokkal kelle ismeretségbe hozniok, 's így tovább.

Épen idejében tanultam vala meg titkomat hogy e' becsületből hasznot vonhassak. E' nélkül nem fogtam volna enni többször eggyszernél e' házakban, a' hogy'az gyakoroltatni szokott 's a'franczia arczokat 's alakokat általtévén honomnak nyelvébe, igen is hamar láttam volna hogy eggy nálamnál kedveltebb vendégnek helyébe űltem-be, de abból, sorban mindnyájoknál ki kelletik kelnem,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

mert nem tudom, mint kelletik benne megmaradnom. — Az eltanult titok olly sikeres vala, hogy dolgaim épen nem menének rosszúl.

Fel valék vezetve a' vén Marquis B***nél is. Ez hajdan némelly apró lovanczi tettek által szemet vont vala magára a' Cythére' udvarában; 's ezen régi idő olta a' megvénhedett bajnok mindég hordotta az üniformot. Gyengéje vala szegénynek azt hagyni hinni hogy vitézsége nem egyedül ágyában áll. — — „Nagy kedvem jött meglátni Angliát!" — 's az ángol asszonyok eránt téve kérdéseket, hogy a' dolog mint hogy' megy' nálok. — Croyez-moi, Monsieur le Marquis, mondám; maradjon Uraságod a' hol van! Az ángol Uraságok tőlök alig tudnak nyerni eggy kegyes tekintetet is. — 'S a' vén Marquis vacsorára kért.

Mons. P**, a' Fermier général, adóink felől teve kérdéseket. Úgy beszélték neki hogy azok koránt sem kevesek. — Oh igen, mondám, 's mélyen meg-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

hajtám neki magamat; de Uraságodtól kellene eltanulnunk a' beszedés' nehéz mesterségét. — Kért, vacsoráljak az ő kis-házában.

Madame de Q**nél azt mondották felőlem hogy én elmés ember vagyok. Madame de Q** maga is elmés asszonynak tartatott. Égve vágyott engem megláthatni 's beszédemet hallhatni. Még le sem űltem nála midőn már tapasztalám hogy neki semmi gondja nincs, van e nincs e nekem elmém. Azért kelle megjelennem hogy tudjam hogy neki az van. Az ég a' bizonyságom hogy nála-létem alatt meg sem nyilt a' szám. — Madame de Q** azt beszéllte felőlem mindennek a' kit elől-utól-talált hogy elmésbb emberrel soha sem szóllott.

A' franczia Dámák' uralkodása három szakaszokból áll: elébb kaczérok, azután vallástalanok, végre imádkozók. Míg e' három epocha el nem tel, soha nem vesztik-el királyi-pálczájokat, egyedül alattvalójik változnak. Midőn har-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

minczöt év, 's ollykor eggyel vagy kettővel több, bírodalmokat minden lakosaitól kipusztította, neki áll, 's a' vallástalanság' rabjaival népesíti-el — végre a' Hitéivel.

Madame de V** a' két első epocha között lebege, 's a' rózsák halványbb színt kezdének venni. Öt esztendővel azelőtt hogy nála először fellépni szerencsém vala, már vallástalannak kellett volna lennie.

Sophájára űltete maga mellé, hogy így a' Relígió' dolgairól annál több kénnyel 's egymáshoz közelebbre szóllhassunk. Alig szóllánk négy perczig, 's Madame de V** kimondá hogy semmit sem hiszen.

Meglehet, Asszonyom, mondám, hogy ez neked állításod, de engedd mondanom, hogy javad ugyan épen az ellenkezőt kívánja. Nem jó dolog midőn a' vár' Commandantja a' bástyákat letöreti; az ellennek ez által megkönnyítetik az ostrom. Szép asszonynak semmi sincs veszedelmesbb mint a' De-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

istaság, 's én, kit Papi-szolgálatom is kényszerít tévedését eloszlatni, tisztemnek ismerem, kimutatni a' veszedelmet mellyben lebeg. Oh, lássd azokat Asszonyom! Íme csak öt pillantatja még hogy melletted űlök, 's már fortélyokról gondolkodom ellened. Ki tudja, nem mennék e tovább, ha az a' gondolat nem tartóztatna, hogy religiód' sugallatai igyekezetemet sikeretlenekké teendik? — Nem vagyunk olly kemények mint a' gyémánt, mondám megillentvén kezét; 's nyügre vagyon szükségünk, míg eljön az idő 's azt reánk felrakja. De Madame, ezt vetém mellé, 's megcsókolám szép kezét; neked míg hamar vagyon; hidd-el, neked még hamar vagyon. A' te időd még nincs itt.

Az egész Párizsban elment híre hogy Madame de V**t én térítettem meg. D*** és M* Uraknak azt mondotta hogy éntőlem négy perez alatt többet tanult a' kinyilatkoztatott Vallás' való volta felől mint ők ketten a' magok vastag kötetekből álló Encyclopédiejekben az el-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

len tanítottak. Azonnal fel valék írva a' Madame de V**' coteriejének laistromába, 's ő a' maga Deismusza' epochájját két évvel halasztá-el későbbre.

Eggy nap nála valék, 's azt igyekeztem megmutatni a' nála-öszvegyülteknek hogy szükségesképen kell Első Oknak lenni. Benne valék bizonyságaimban, 's figyelemmel hallgata minden, midőn az ifju Gróf F** titkolózó intéssel félre szóllíta, 's eggy távol ablakba vonván megsugá, hogy nyakkötőm igen szorosra vagyon csatolva. Il faut qu' il badine — voyez le mien, mondá; nem mondok többet, Monsieur Yorick; eggy szó elég a' Bölcsnek. — És a' Bölcstől, Monsieur le Comte, vala feleletem, 's meghajlék előtte. — A' Monsieur le Comte olly hévvel csókola-meg, a' hogy' nem még soha senki egész életemben.

Három hétig szüntelen' annak állításán valék a' kivel szóllottam. — Pardi! ez a' Monsieur Yorick annyi ésszel bír mint akármellyikünk itt. Öröm hal-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

lani, mondá a' másik, mikor szóll. — Az ember nem lehet jobb társaságban mint vele, mondá a' harmadik. — 'S ezen áron egész éltemet a' Párizsi Nagyok köztt tölthetém vala; eggyütt ehettem, ihattam, múlathattam volna velek. — De melly élet az illyen! Pirultam magamban értte. Az eggy nyomorult rabszolga' élete volt. A' becsületnek minden érzése felriadt bennem ellene. Minél fenntebb vala a' társaság mellyben magamat lelém, annál inkább kelle magamat megalacsonyítanom gyalázatos professióm által; minél czifrább a' coterie, annál többek a' mesterség' gyermekei benne. Epedtem a' természet' gyermekei után. 'S eggy estve a' legútálatosbb móddal mocskolván-meg magamat így a' legragyogóbb emberek' társaságában, rosszúl levék, lefekvém, 's meghagytam La Fleurnek, rendeljen postát, 's más nap' oda-hagyám Párizst 's Olasz-ország felé indultam.

MARIA.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

MARIA.

MOULINS.

Még soha nem érzettem a' bővség' szorongatását. — De melly látvány az Útazónak, midőn a' Bourbonnais-n végig-megyen a' víg szüret' idejében, midőn a' természet a' maga javait mindennek kebelébe tölti-ki, és midőn minden szem az ég felé fordúl! Melly örömek fogják-el szívét ez útban! Muzsika ad taktot minden lépte alatt a' munkához, 's látja hogy ezen földnek minden fijai tánczolva, vígan-sikoltva, viszik sajtóhoz a' gerezdeket. E' gyúlongó szívvel menni-el itt, hol az minden nyomon új lángot kap!

Egek! melly bővv tárgy ez eltölteni vele bár húsz Kötetet! Pedig nekem már csak kevés lapjaim maradtak; 's ezeknek is felét a' szegény Mariának kell adnom, kit barátom Shandy Úr Moulins mellett ismert.

A' szerencsétlen, megcsábult leány' története midőn azt olvastam, engemet

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

szertelen' megillete. Szomszédjába érvén, emlékeztem róla, 's nem állhatékellent a' reám-jövő kívánságnak hogy fél mértföldnyire eltérjek az útról 's szüléjit felkeressem 's megtudhassam, életben vagyon e, 's mint vagyon.

Ez igen annyi mint a' bús-alakú Lovancz' példája szerént szomoru aventűrökre menni-ki. De nem tudom miként van az, hogy én soha nem érzem inkább hogy bennem lélek lakozik mint a' midőn szerencsétlen esetek közzé lök a' történet.

Öreg anyja az ajtóig jött előmbe; tekintete elmondá nekem a' történetet minekelőtte ajakait megnyitotta. — Elvesztette férjét; az eggy holnap előthala-meg azon támadott szomorúságában hogy Maria megcsábult. Elejénte attól rettegék, mondá, hogy szegény gyermekem azt a' kevés eszét is elveszti belé melly még eddig megmaradt vala: de csudálni kell, ő ez által még javulni látszott. Még nem lel nyugtot a' sze-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

rencsétlen, ugymonda, 's sírt; 's valahol tévedez az ország'-útja körül.

Erem miért ver illy halkkal azonban míg ezt írom? 's La-Fleur, kinek szíve csak örömre látszik alkotva, kezének külső, dombos részét miért vonta végig két ízben szemén? Meghagytam a' kocsisnak, térjen az ország'-útjára.

Félmértföldnyire valánk Moulinshez, midőn eggy gyalog-út' szélén melly eggy csalithoz vezete, meglátánk a' szegény Mariát, leűlve eggy nyár alatt. Könyöke térdén nyúgodott, 's feje a' tenyerében. A' fa' tövénél eggy kis patak futott-el.

A' kocsit beküldöttem a' faluba. La-Fleur készítesse vacsorámat; magam gyalog fognék menni utánok.

Fejérbe vala öltözve, 's kevés' hiján egészen úgy a' hogyan őtet az én barátom leírta volt, csak hogy most hajai szabadon függöttek, holott annakelőtte selyemhálóba voltak öszveszorítva. Ezenfelül vállához eggy bágyadtzöld pántlikát aggata, melly, végig-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

menvén vállán, ágyékáig nyult alá. Ezen függött kisded sípja. Kecskéje követte hűségtelen mátkájának példáját, 's Maria annak helyébe most eggy kis ebet veve-fel mellyet sinegen fogva fűzött övedzőjéhez. Én a' kis ebre néztem, 's ő azt a' sinegen magához vonszá. Te engem el nem fogsz hagyni, Silvio, ugymonda. Belé pillanték szemeibe, 's ugy leltem hogy e' szók alatt inkább atyja mint mátkája 's kecskéje felől gondolkozott.

Leűltem mellé, 's eltűrte hogy könnyeit kendőmmel száraszgassam. A' kendőt azután tulajdon könnyeimbe nyomogatám, és ismét az övéibe, 's ismét az enyémekbe; 's most megint az övéit törlöngettem vele. 'S ezt tévén, olly kibeszéllhetetlen mozdúlásokat érzettem az én belsőmben a' mellyeket, meg vagyok felőle győződve, az anyagnak és mozgásnak semminemü összvekötetéseiből nem lehet kimagyarázni.

Oh, tökéletes bizonyossággal érzem hogy vagyon lelkem; 's a' Materi-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

alisták minden könyveikkel, mellyek elárasztották, elbódították a' világot, nem győzhetnek-meg az ellenkezőről.

MARIA.

Maria eggy kisség magához tére. Kérdeztem őtet, emlékezik e eggy magas, száraz és sápadt ember felől a' ki két esztendő előtt közötte 's kecskéje köztt űlt. Azt felelé hogy az ő feje akkor nagyon meg volt zavarva, de arra még is két környűlménynél fogva emlékezik: hogy ámbár igen rosszúl volt, még ís látta hogy az az ember szánta őtet; osztán kecskéje annak kendőjét ellopta, és hogy ő ezen tolvajságért megverte a' kecskét. Én, ugymond, a' kendőt kimostam a' patakban, 's azolta mindég zsebemben hordom, hogy általadhassam neki ha eggykor ismét visszatérend. Ő azt nekem félig megígérte, ezt veté szavaihoz, 's elővona zsebjéből a' kendőt hogy velem látathassa. Két szőlőlevél közzé takarta vala be, 's általkö-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

tötte eggy iszalaginnal. A' mint a' kendőt kibontá, meglátám eggyik csúcsán az S betűt mellyel az meg vala jegyezve.

Azolta eggyszer egész Rómáig tévedezett, így beszéllé nekem, 's körüljárta a' Szent Péter' templomát, 's ismét visszajött. És hogy magától talált eggy útat az Appenín-hegyeken; pénz nélkül tette-végig az útat az egész Lombardien, 's lábbeli nelkül a' Savoye' kovás útjain. Mint állá-ki azt a' sanyarúságot, 's mivel élt ezen egész útban, arra már nem emlékezett; de az Úr Isten meleg szellőt küld mikor a' juhok nyírve vannak, ugymonda.

Nyírve, mondám, szerencsétlen teremtés! színte az elevenig! — 'S ha te az én honomba volnál, hol nekem eggy kisded kalibám vagyon, belé fogadnálak tégedet, 's befednélek, védenélek. Az én kenyeremből fognál enni 's az én kupámból inni, 's gondom lenni Silviódra. Felkeresnélek 's visszavezetnélek midőn leroskadnál gyengeségedben. Midőn a' nap leszállana, el-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

mondanám estveli könyörgésemet, 's elvégezvén a' könyörgést, te fognád fujni sipodon estveli énekedet. 'S áldozatomnak illatja még kedvesebben fogna elfogadtatni, minthogy eggyütt kelne eggy megtört szív' hangzatjaival az ég felé.

Szívem elolvadt midőn ezeket mondám; 's Maria, látván hogy ismét kendőmhöz nyúlok, és hogy az nedvesebb mint hogy vele szemeimet megtörölhessem, erővel meg akará mosni patakban. — 'S hol szárasztaná-meg osztán, Maria? kérdém. — Kebelemben fogom megszárasztani — az nekem jól esend, felele.

'S szíve még is meleg, Maria? kérdém.

Itt eggy húrt pendíték-meg mellyen minden panaszai függöttenek. Zavart, meredt tekintettel néze reám eggy ideig, 's akkor, minden szó nélkül, kezébe vette sípját, 's eggy himnet énekle a' Boldogságos Szűzhöz. A' húr megszünt rezgeni. — Eggy két pillantat a-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

latt Maria magához tért, leeresztette sípját, 's felkölt.

'S hova akar, kedves Maria? kérdém. — Moulinsba, felele. — Tehát menjünk eggyütt. — Maria karját az enyémbe ölté, megeresztette sinegét hogy ebe szabadabban mehessen, 's így érénk-be Moulinsba.

MARIA.

Moulins.

Ámbár köz piaczon nem szeretem a' köszöngetést, búcsúzgatást, megállék ide érvén most, hogy Mariától elbúcsúzzam.

Maria nem vala nagytermetü, de növése a' szálasbbak közzül való vala. A' bánat valamit nyoma tekintetébe melly alig volt már földi. De ő még mind e' mellett asszonyi maradt, 's annyival bírt abból a' mit a' szív óhajt 's a' szem asszonyi nem körül keres, hogy ha ő a' maga elméjéből az előbbi nyomokat 's én a' magaméból Elízát kitol-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

hatnánk, úgy Maria nem csak kenyeremből ennék 's poharamból innék, hanem kebelemben nyúgodna is, 's úgy tartanám őtet mint tulajdon magzatomat.

Élj szerencsésen, szegény szerencsétlen leány. Idd magadba az olajat és bort mellyet eggy Idegennek szánakozása tölt itt elmenvén sebeidbe! — A' ki tégedet két ízben öszvetört, ő maga tud tégedet, és akkor örökre, öszveforrasztani, éppé forrasztani.

BOURBONNAIS.

Úgy hittem hogy szüretkor útazván végig Franczia-országnak eggyik leggyönyörűbb tartományán, a' részegűlésig fogom kiüríthetni az öröm' poharát. De a' fájdalom melly lelkemet öszverázta, egészen alkalmatlanná tőn, elfogadni az öröm' érzéseit melly itt minden lépten tolakodva jött reám. A' közönséges vígaságnak minden képei alatt szünetlenül Mariát láttam, a' szerént a'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

hogy' a' nyár' árnyában űlt, epedezve, szomorúan, 's közel Lyonig értem-el a' nélkül hogy kesergő képe lelkemből eltávozott volna.

Kedves Érzékenység! kimeríthetetlen kútfeje mind annak a' mi örömeinknek kedves, 's szomoruságainkban édes lehet! Te lecsatlod a' te martirodat az ő szalmaágyába, de te őtet az egekig is ragadozod. — Örök forrása érzéseinknek! Itt foglak tégedet keresni. — 'S a' te istenséged az a' mi énbennem repes. — Nem hogy a' betegség' homályos orájiban lelkem visszaretten önnmagába 's elborzad elsemműlése előtt — czifrazengésű szók! hanem hogy olly gondok is érdekelhetnek mellyeknek nem én magam vagyok tárgyok. — Minden tetőled jő, nagy, nagy Sensoriuma a' világnak! melly vibrál ha csak eggy hajszál hull is le, a' legtávolbb pusztájában a' teremtésnek, fejünkről. — Tőled illetve vonja-félre az én Eugénem a' kárpitot, midőn betegen epedek, hallgatja symptómjaim' előadását,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

's az időt vádolja idegeinek gyengesége miatt. — Te ez érzést ollykor a' hegyek' legsivatagabb juhászával is közlöd. — Eltépve leli eggy idegen juhász' bárányát. Látom fejét botján nyugtatván, mint tekint ellágyulva reá. Oh, ha csak eggy pillantattal jövék vala korábban! — A' szegény bárány halálra vérzi-el magát — szíve eggyütt vérez a' báránnyal!

Béke veled, szépérzeményü Juhász! Látom, bánatlan mégy-el innen. De örömeid nem lesznek kevésbb-mértékűek. — Mert boldog a' te hajlékod, boldog az a' ki veled abban lakozik, 's boldogok a' báránykák mellyek körűled szökdellenek.

A' VACSORA.

Rudasunknak eggyik első lábán, midőn épen elérénk a' Traurira' hegyéhez, csörögni kezde a' patkó; és így kocsisom leszálla a' nyeregből lefordította azt, 's betolta a' zsebjébe. — Mivel itt

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

kezdvén, két mértföldnél továbbnyiig mindég felfelé vive útunk, 's leginkább erre a' lóra támaszkodhatánk, szorosan azt kívántam hogy a' patkó olly jól a' hogy' lehet, tüsténT üttessék-fel a' ló' lábára. De a' postillon elhányta a' szögeket, 's ezek nélküla' kalapács a' szekér' magazínjében semmi szolgálatot nem tehetvén, megadám magamat, hogy menjen tehát patkó nelkül.

Alig menénk ötszáz lépésnyire, 's a' szerencsétlen teremtés a' köves úton a' másik első lábáról is elejtette a' patkót. Ekkor kikelék a' szekérből, 's meglátván bal felé mint eggy ezer lépésnyire valamelly házat, reá vettem a' kocsist hogy hajtana oda utánam. A' ház' kinézése és mind azé a' mi a' ház körül álla, csak hamar megengesztele az ért bajjal. Az eggy rendes major vala, körülfogva eggy közel húsz holdnyi szőlővel 's ugyan-annyi szántóval — eggyik oldala mellett a' szállásnak eggy veteményes és gyümölcsös kert álla, eltelve mind azzal a' mi bővségben tartha-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

tott eggy szegény háznépet, a' másik mellett pedig eggy erdőcske, elégséges a' szobák' melegítésére évetszaka. Mintegy nyolcz óra vala estve midőn a' házhoz értem szekeremet a' postillon' gondjaira bízám, magam pedig egyenesen mentem az ajtónak.

A' háznép eggy őszhaju öregből 's öt hat pár fiakból 's vőkből állott, kik körül eggy rakás gyermek hemzsege.

Épen lencsevacsorájokhoz akárának űlni. Az asztal' közepén eggy nagy búzakenyér állott, 's mind a' négy szögén ugyan-annyi kanta bor, 's ez az utolsó örömet ígére a' vacsorának minden megszűnései alatt. Eggy valóságos Agape.

Az Öreg azonnal hogy reájok nyitám az ajtót, felkele helyéből, 's a' legtisztelőbb szívességgel kére, vennék helyt közöttök. Szívem azt mingyárt akkor tevé mikor beléptem vala. Tehát leűltem, mint gyermeke a' háznak; és hogy magamat ezen charakternek birtokába jutassam, kínálást nem várván,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

kaptam az Öreg' kését 's a' kenyérből eggy jó karéjt elszeltem. Minden szem melly látta a' mit teszek, azt bizonyítá hogy szívesen látatom, 's hogy köszönettel vannak értte hogy azt tenni nem átallottam.

Ez vala e vagy valami egyéb — mondd-meg azt nekem, te Természet! — a' mi e' kenyért olly jóízűvé tette az én ínyemben? 's melly természet felett való erőnek kell köszönnöm hogy az az ital bor mellyet a' kantán voníték, olly kedves volt, hogy íze mind ez oráig nyelvemen forog?

Ha kedves vala ínyemnek a' vacsora, az azt követett asztali-hála még kedvesebb volt lekemnek.

AZ ASZTALI-HÁLA.

Vége lévén a' vacsorának, az Öreg eggyet üte az asztalon a' kés' nyelével.

Ez annak vala jele hogy keljenek tánczra. Mihelytt a' jel adva volt, a' leányok 's asszonyok eggy oldalszobába

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

menének felkötni hajaikat; az ifju-emberek pedig az ajtóhoz, hogy arczaikat megmossák, 's fapapucsaik' helyébe egyebet vonjanak, 's három percz alatt mindnyájan öszvegyülekeztek az ajtó előtt a' zöld gyepre. Az öreg-ember és felesége utolsóknak maradtak, 's közben hagyván engemet, eggy pázsitszophán űltek-le az ajtó-előtt.

Hajdan, mintegy ötven év előtt, az öreg-ember alkalmasan erős vala a' lantverésben. 'S még most is, illy nagy korához képest, derekasan pengette-el a' tánczot. Ollykor eggyet kettőt felesége is hallatá dalát; most a' lantot magában hagyta zengeni, ismét énekele mellé, 's gyermekeik 's unokájik vígan ugrottak a' két öreg körül.

A' második tánczban eggy pause alatt azt sejtém hogy szemeik felfelé vetődnek Úgy hittem hogy azt valami egyéb okozza mint a' tánczi öröme — hogy a' tánczi közzé a' Vallás avatja magát. De minthogy azt illy társaságban soha még nem láttam, azt fogtam vol-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

na hinni hogy képzeletem szédít-el itt is, melly engemet megszűnet nélkül szokott csábítgatni, ha az öreg-ember, vége lévén a' tánczcnak, meg nem szóllított volna. Lássa az Úr, ez nekem mindenkori szokásom. Valamikor vacsorámtól felkelek, előszóllítom háznépemet 's tánczolni hagyom; mert azt hitettem-el magammal hogy a' víg és megelégedett elme a' legjobb hála mellyet eggy szegény paraszt a' ki nem tanúlt, Istennek nyújthat.

'S a' legtudósabb Püspök! gondolám magamban.

A' TARTALÉK.

A' Taurira' bérczeiről meredek út viszen egész Lyonig. Itt vége minden gyors mozgásnak. Itt vigyázva kell menni. De a' vigyázás nem csak a' menést, hanem érzést is, 's ezt még inkább illeti. Tehát alkuba léptem eggy Vetturínóval hogy magának engedjen időt 's eggy pár öszvére, de az én kocsimban, vigyen

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

vigyen engem Sovoye-n által Turínba olly halkkal á' mint magának fogna tetszeni.

A' Savoyard-nép szegény, tűrni tanúlt, békes, jámbor nép. — Kedves szegény nép, ne tarts semmitől! a' világ nem fog irígyen nézni szegény voltodra, eggyszerü rényeidnek kincsére; nem fogja megtámadni völgyeidet hogy azokat tőled elrabolja. — Természet, te a' te rendetlenségeidnek közepette is jóltevő vagy azon szükségekre nézve mellyeket te szerzettél. Azon nagy bástyák körül mellyeket te hagyál itt felkelni, kevés hely vagyon mellyet sarló 's kasza koppaszthasson. De a' mi keveset illyet e' népnek adsz, azt ezek az ő bástyáji nekiek védik, 's kedvesek a' hajlékok mellyeket Bátorság véd.

Fakadozzon panaszokra a' megfáradt Idegen az út' váratlan esetei 's veszélyi, a' sok és nagy sziklák, az ösvények, a' megmászandó tetők, a' meredek útak, a' zuhogó cataraktok miatt, mellyek a' bérczekről rettentő szirteket

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

hengerítenek a' mélységbe 's elrekesztik útját! — — A' föld'-népe egész nap dolgozék kimozdítani eggy illy omladékot Saint-Michel és Madane köztt, és azután hogy Vetturínom íde ére, még két oráig kellett dolgozniok hogy szekerem a' nyíláson keresztülmehessen. Nem vala mit tennem egyebet mint békével várnom. — A' szél fujt 's ömlött az eső, 's ez 's a' sok időbe került várakozás kényszeríték Vetturínómat hogy mai napi útját másfél mértföldnyivel röviditsemeg, 's eggy kis fogadóban az út mellett megszálljon.

Én azonnal elfoglaltam a' haló-szobát, tüzet rakattam, vacsorához látattam, 's épen hálákat adék az égnek hogy a' nap rosszabbúl nem ment-el midőn eggy kocsi érkezék mellyben eggy Asszonyság űlt a' maga szobaleányával.

Az általam elfoglalt háló-szobán kivül nem vala más a' fogadóban. A' Fogadósné a' Vendéget minden tartalék nélkül ide vezeté, elbeszéllvén hogy e' szobában senki nincs egyéb mint eggy

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ángol Úr, és hogy ebben két nyoszolya áll, 's van eggy deszkarekesz is mellyben ismét találtatik eggy ágy. — A' magasztalás mellyel a' Fogadósné ezen harmadik ágy felől szólla, épen nem vala ajánlatos. Azonban három az ágy, mondá, 's három a' személy; 's az idegen Úr úgy ígérte felőlem magának, minden lehetségesre reá fogna állani, 's akként nyújtózik a' mint lehet. — Én a' Dámát nem akarám függőben tartani, 's tüstént megígértem hogy megteszek valamit lehet.

De ez koránt sem akará azt tenni hogy az Asszonyt teljes birtokába eresztem a' szobának. Azt a' just magamnak tartottam vala fenn, 's én akarám tenni a' ház' honneurjeit. Kértem tehát az asszonyt, űlne-le, neki engedtem a' legmelegebb helyt. én parancsoltam fát, én hagytam a' Fogadósnénak hogy a' vacsorát szaporítsa 's hogy a' legjobbik borából hozzon-fel.

A' Dáma alig volt öt minűtig a' tűznél, midőn forgatni kezdette fejét;

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

's a' nyoszolyák felé tekingetett; 's minél többet mentek szemei ez úton, annál bomlottabban tértek-vissza. Ez által én is elakadásba vettettem mint érette mind magamért; az asszony' tekintetei 's maga a' dolog által annyira meg valék zavarva mint az asszony lehetett az.

Ezen nyugtalankodás' támadására már az is elég volt volna hogy a' két ágy azon-eggy szobában állott. De a' mi bennünket leginkább zavara-meg, az az ágyak' helyezése volt. Parallélben állottak egymás mellett, 's csak annyi hézag marada üresen közöttök hogy ott eggy keskeny szék férhete-el. Túl ezen még közel állottak a' tűzhöz. A' szenelő' kinyúlása eggy oldalról, más oldalról pedig eggy oszlop mellyen a' mestergerenda méne-végig a' szobán, eggy alkóvformát csinála melly szemérmes érzéseinknek épen nem vala hízelkedő. Ha valami még nevelheté rettegéseinket, az az a' környülmény vala hogy az ágy szűkebb volt mint hogy ott az asszony a'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

maga szobaleánnyával megférhetett volna. Külömben az a' kénytelenség hogy olly közel fogok fekünni hozzá, könnyebben elsíkolhatott volna képzelődésén'.

A' rekesz nekünk kevés vígasztalást adott, vagy semmit; nedves volt, hideg, ablaka kitörve, be nem volt ragasztva papírossal; a' szél fujt, 's mihelytt az asszonnyal, megtekinteni, belé léptem, elfojtott a' köhögés. Itt tehát nem lehete egyebet tenni mint azt hogy az asszony a' maga egésségét áldozza-fel szemérmes voltának, 's a' két nyoszolyának eggyikét szobaleányának hagyván, aludjon itt, vagy hogy a' leány küldessék ide, 'stbb. 'stbb.

A' Dáma eggy ifju, mintegy harmincz esztendős Piémontaise volt. Orczáji versenghettek a' rózsával az elsőségért. A'szobaleány Lyoni volt; eleven, könnyű mintegy húsz esztendős. — Minden oldalról nehézségek adták-elő magokat. — 's az a' darab szírt melly útunkat elakasztotta, bár melly iszonyúnak lát-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

szott is midőn az útból a' sok munkás elhárítá, ahhoz hasonlítva melly most akasztotta-el útunkat, eggy kisded békakő vala. — Csak azt kell még hozzá vetnem hogy az a' tartalék melly mind kettőnket eltilta kimondani mi szorongatja elméinket, e' nehézségen épen semmit nem könnyíte.

Felhozák a' vacsorát, 's asztalhoz űlénk. — Úgy hiszem hogy ha nem volt volna jobb borunk mint a' mit a' Fogadósné teve előnkbe, nyelveink mind addig le voltanak volna csatolva, míg a' kénytelenség ajkainkat megnem oldotta volna. De szerencsénkre az Asszonnyal nehány bouteille Bourgognei bor volt, 's ő meghagyá szobaleányának hogy hozna-be belőlök eggy párt. Elvégezvén a' vacsorát 's magunk maradván ketten, eléggé erősöknek látánk magunkat visszás helyzetünk felől kevésbb tartalékkal szóllani. Hánytuk, vetettük mindenképen a' hogy' lehetett, 's végig-néztünk minden oldalról. Végre két egész órai hányás vetés 's alku-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

dozások után kötésre léptünk egymással, azon formában a' hogy' a' Békealkuk szoktak kötetni, 's úgy hiszem annyi egymás eránt való bizodalommal 's igaz hittel a' mennyivel valaha eggy kötetett a' hadakozó-felek között szintén a' mai napiglan. — Imhol czikkelyei:

I. Minthogy Monsieur a' kamarának igazságos birtokában vagyon, 's a' kandalló felé álló nyoszolyát melegebb helynek tartja: arra-való-nézve szorosan kívánja hogy az neki a' Dáma' részéről általengedtessék.

Accordé, a' Madame' részéről azon hozzá-tétellel hogy a' két ágy' kárpitjai vékony és áltlátszó cotonból vagynak, 's szűkebbek mint hogy bévonattathatnának: tehát a' szobaleány azoknak nyílását hosszú gombos-tűkkel akaszgassa-öszve, vagy varró-tűnek és czérnának segedelmével ollyformán firczelje-be, hogy az barriére gyanánt tekintethessék a' Monsieur' felén.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

II. Madame kiköti, hogy Monsieur egész éjszaka a' maga háló-ruhájába burkolva maradjon.

Refusé; mert Monsieur magával illyen ruhát nem hord, 's motyózsákjában nincsen egyebe hat ingnél és eggy pár fekete selyemnadrágnál.

A' fekete selyemnadrág' említése nagy változást okoza ezen Czikkelyben — mert a' fekete selyemnadrág úgy nézettetett mint équivalent a' háló-ruháért. Stipulálva vala tehát hogy a' fekete selyemnadrág egész éjjel rajtam fog maradni.

III. A' Madáme' részéről megkívántatott 's stipulálva vala, hogy minekutána Monsieur ágyba menend és a' világ el lesz altatva, Monsieur reggeliglen eggy szót se eresszen-ki ajakin.

Accordé, de azon kifogással hogy a' Monsieur' estvelikönyörgése a' Békekötés' megtörése gyanánt vétetni nem fog.

Ezen Békealkuban csak eggy pont vala feledve; az pedig az vala, hogy

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Madame és Monsieur melly módon vetkezzenek és feküdjenek. Erre egyedül eggy szer vala lehetséges, 's én azt a' kegyes Olvasóra bízom hogy találja-ki, 's bizonyossá tehetem hogy ha az nem a' legdelikátabb is, érette senkit nem vádolhat egyebet mint a' maga képzelését — melly ellen nem itt van először okom panaszkodhatni.

Végre ágyban valánk. Nem tudom helyzetünknek új volta okozá e vagy valami egyéb hogy teljességgel el nem alhatám; elég hogy nem alhatám-el. Majd ide fordultam majd amoda. 'S ez így tarta reggeli két óráiglan, midőn, kifáradva hánykodásimban, e' szót találám ki szalasztani számon: Oh én Istenem!

Monsieur megtörte az Alku' Czikkelyét, kiálta nagy hevességgel az asszony, a' ki, épen úgy mint magam, még nem aludt. Ezerszer kértem bocsánatját, 's vítattam, hogy az csak eggy indúlatos felfohászkodás vala. Ő azt az Alku' legvilágosabb megtörésének kiál-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

tozá; én pedig állhatatos maradtam védelmemben hogy az a' Czikkely III. által szabadon hagyattatott.

A' Dáma nem akara engedni; 's a' villongás eggy kevéssé megerőtleníté az ő barriérjét; mert hallottam hogy két három gombos-tűje földre pergett.

Becsületemre mondom, Madame, a' nyílást nem én tevém, 's kinyújtottam jobbomat, mintegy annak a' mit mondottam vala, erősbb bizonyítására.

Azt akarám mellé vetni hogy én mindenért e' világon nem tenném vétkessé magamat az illendőség törvényeinek legkisebb megsértésében is.

De a' szoba leány, hallván hogy közöttünk derekasan foly a' per, 's félvén hogy ellenségeskedésre kerül a' dolog, lábhegyen kicsúszott, a' rekeszből; 's minthogy igen setét volt az éjszaka, tőlünk észve-nem-véve azon szűk hézagba jött be melly az asszony' ágya 's az én ágyam köztt üresen maradt.

E' szerént, kilépvén még nyujtva jobbom, meg találám fogni a' szoba-leány' —

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

A'

RÓMAI CARNEVAL.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Midőn a' Római Carneval' megirásához kezdünk, azon ellenvetés rettent bennünket hogy az illyetén innepi-pompa igazán nem irathatik-meg. Az érzéki tárgyak' illy nagy, illy élő masszájának közvetetlen' kellene a' szem előtt mozgani, mindenkitől a' maga módja szerént kellene nézelltetni, felfogattatni.

Még nyomosabb lesz ez ellenvetés midőn magunk vagyunk megvallani kénytelenek hogy a' RómaiCarneval az idegen nézőnek a' ki azt először látja 's csak nézni akarja 's tudja, sem eggy egész, sem eggy örvendeztető benyomást nem ad, sem a' szemet nem gyönyörködteti különösen, sem az elmét ki nem elégíti.

Az a' hosszú keskeny úcza mellyen az emberek' temérdek sokasága fel 's

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

alá hömbörög, végig nem látható; a' tolongásnak abban a' körében mellyet a' szem itt felfoghat, alig külömböztethetni-meg valamit. A' mozongás eggynemü, a' lárma kábító, a' napok' végei meg nem nyugtatók. De ezen rettentések el vagynak oszlatva, ha közelebbről fejezzük-ki magunkat; 's mindenekfelett az lészen a' kérdés: ha a' Leírás maga bennünket igazland e?

A' Római Carneval olly örömünnep melly a' népnek tulajdonképen nem adatik, hanem a' mellyet a' nép maga ad magának.

Az Országlás kevés rendeléseket teszen, kevés költséget ad hozzá. Az öröm' köre itt önn magában mozong, 's a' Felvigyázás engedékeny kézzel intézgeti azt.

Nincs itt olly innep melly, mint a' sok templomi-innepei Rómának, a' szemet elígézi: nincs itt tűzi-játék melly a' Castell Sant Angelón ég-el, 's eggyetlen a' maga nemében; nincsen itt a' kivilágítása a' Szent-Péter-Temploma'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

külsőjének és kuppolájának melly olly sok idegent vonsz ide minden tartományból; nincsen itt pompás búcsújárás mellynek közelítése a' sokaságot álmélkodásra 's imádkozásra indítsa: sőt inkább itt csak arra adatik jel hogy kiki olly bohó lehet a' millyen lenniönn-magának tetszik, és hogy itt verekedésen és késelésen kivül csaknem minden szabad.

A' külömbség a' nagy és nem-nagy között eggy szempillantatra megszüntnek látszik; minden közelít egymás felé, minden könnyedén fogadja a' mi szembe jő vele, 's a' kölcsönös féketlenség és szabadság a' közönséges vídám kedv által tartatik ellensullyban.

Ezek azok a' napok a' mellyekben a' Római lakos még a' mi korunkban is örvend hogy a' Jésus Christus' születése a' Saturnaliákat és azoknak szabadságaikat nehány hétnyivel továbbra tolhatta ugyan, de egészen el nem törölhette.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Igyekezni fogunk e' napoknak örömeit 's szédelgéseit Olvasóinknak képzeletek' elébe hozni. 'S azzal hízelkedünk magunknak hogy kedves dolgot teendünk azok előtt a' kik a' Római Farsangot valaha látták 's azon időkről eleven visszaemlékezéssel akarják magokat gyönyörködtetni; valamint azoknak is a' kik azt az útat később fogják megtenni, és a' kiknek e' kevés lapok eggy öszvecsoportozott 's hirtelen' elsuhanó múlatság' kóstolását engedhetik.

A' CORSO.

A' Római Carneval a' Corsón gyűl-öszve. az e' napi múlatságoknak. Ez az úcza a' helye Minden más helytt ez más innep volna; 's erre nézni mindenekelőtt a' Corsót kell leírnunk.

A' helly a' maga nevét, mint Olasz-országnak nem kevés városaiban a' hosszú úczák, a' lovak' futatásától vette, mellyel Rómában minden farsangiest végződik, és a' mellyel más városokban

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

sokban egyéb innepek, például a' Templomszentelés 's valamelly Védpatrónusz' innepe szoktanak végeztetni.

Az úcza egyenes líneában megyen a' Piazza del Popolótól a' Velenczei Palotáig. Hossza minteggy negyedfélezer lépés, 's magas, többére pompás palotákkal van végig'-foglalva. Szélessége nincs erányúságban hosszához és az épületek' magasságához. Mind a' két oldalán hat, hét, 's nyolcz lábnyira mégyen végig a' kővel-kirakott, 's valamennyire magasbb gyalog-út. Ezek köztt a' szekereknek a' legtöbb helyeken csak tizenkét 's tizennégy lábnyi szélességü hézag marad, 's innen látni hogy legfeljebb három hintó fér meg rajta egymás mellett.

A' farsangi napokban az úczának legalsó határa a' Piazza del Popoló' Obeliszkje, a' Velenczei Palota a' legfelső.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

KOCSIZÁS A' CORSÓN.

A' Római Corso az esztendőnek minden innep- és vasárnapjain tele van. Az előkelőbb 's tehetőbb Rómaiak itt mennek eggy vagy másfél órával az éj előtt számos szekerekben sétálni; a' szekerek a' Velenczei Palotától jőnek-le az úcza' balján, 's ha szép az idő, elmennek az Obeliszk mellett, ki a' kapun a' Via Flamínián, 's ollykor szinte a' Ponte-Molleig.

A' korántabb vagy később megfordultak a' más felen mennek; 's a' két sor szekér így a' legszebb renddel ballagel egymás mellett.

A' Követeknek az az elsőségek vagyon hogy ők közben mehetnek a' két sor között. Ez a' szabadság az Angol Pretendenté-nek is meg vala engedve, ki eggy Principe d' Albania neve alatt tartózkodék Rómában.

Mihelytt a' harangok az éjet előhozzák, vége e' rendnek; kiki arra tart a' merre magának tetszik's a' legkurtább

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

útat választja nem ritkán a' több équipázsok' bajával mellyek a' szűk helyen ez által elakadásba jutnak, öszvekeverednek.

Ez az esti-sétálás melly Olasz-országnak minden nagyobb városában brillant, és a' mellyet minden kisebb városban, bár igen kevés számú kocsival, mímelgetnek, sok gyaloglót vonsz a' Corsóra. Kiki jő, hogy lásson vagy látassék.

A' Carneval, a' mint azt hamar megsejthetjük, tulajdonképen csak folytatása vagy inkább tetője a' már említett szokásban-való innepi 's vasárnapi örömeknek; nem új, nem idegen, nem eggyetlen; hanem természetesen csatolja magát a' Római élet' módjához.

CLIMA, PAPI-ÖLTÖZETEK.

Szint olly kevéssé idegennek fog előttünk tetszeni ha majd mingyárt a' maszkoknak egész sokaságát látandjukmeg szabad ég alatt, minekutána ott az

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

életnek olly sokféle scénjeit látni megszokhatánk.

Minden pompás innepnapokon a' kiterített szőnyegek, elszórt virágok, árnytartó kivont vásznak az úczákat temérdek szálákká 's galleriékké változtatják.

Eggy halott sem vitetik-ki a' Confraternitásoknak elburkolt, elleplezett kísérése nélkül sírbe; a' Szerzetesek' sokféle öltözetei a' szemet idegen 's különös alakokhoz szoktatják; egész esztendőt által Carnevalt gondolhatni; 's az Abáték a' magok' fekete-öltözeteikben az egyéb Papi-alakok köztt a' fenntebb-classisu Taborrókat látszanak tenni.

ELSŐ IDŐ.

Már új esztendő olta a' theáterek nyilva állanak 's a' Carneval elkezdődött. Itt meg ott lózsikban eggy Tisztté-öltözött szép asszonyt látunk, ki a' maga sokrojtú arany vagy ezüst epaulettjeit nagy magának-tetszéssel muto-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

gatja a' népnek. A' Corsón nagyobb számmal jelennek-meg a' szekerek. De a' közönséges várás az utolsó nyolcz napra vagyon intézve.

KESZŰLETEK AZ UTOLSÓ NAPOKRA.

Külömbféle készületek jelengetik a' Közönségnek ezeket a' paradízi órákat.

A' Corso, eggyike azon kevés Római úczáknak mellyek esztendőtszaka tisztán tartatnak, most gondosabban sepretik, tisztítatik. A' szép, apró négyszögü, alkalmasan lapos bazalt-darabokból rakott flastrom, valahol a' kő tágulni kezd 's megromlott, megigazítatik.

Ezenkivül élő jelenségek is tűnnekfel. Minden farsangi estvélyt eggy lófutatás rekeszt-be. Az e' végre tartott lovak többére aprók, 's minthogy közöttök a' legjobbak, idegenek, barberóknak neveztetnek.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Az illy mokány-ló fejér vászonból csinált borítékba öltöztetik. Ez a' boríték fején, nyakán és a' hasán a' lónak szorosan áll, 's a' varrásokon pántlikákkal van felczifrítva. Így áll az Obeliszk alatt azon helyen honnan szaladásnak eresztetik, fejjel a' Corsó felé. Vezetője elviszi az úczán, 's a' Velenczei Palota mellett abrakot ad neki hogy annál több vágyása legyen erre szaladni a' futás alatt.

Ez a' gyakorlat a' legtöbb lovakkal, mellyeknek számok ollykor tizenötre, húszra megyen, újra kezdetvén, 's az illy promenad nagy rakás vígan-sikoltozó gyermekek által kísértetvén; ez a' víg lárma eggy még nagyobbat látszik ígérni melly mingyárt következik.

Eggykor a' Római legelső házak tartottak istálójikban illyetén lovakat; becsületet kerestek abban ha az ő lovaik nyerhették-el a' jutalmat. Fogadoztak egymás köztt mellyike lesz a' nyertes, 's a' diadalt ebédlések és tánczok dicsöítették-meg.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Ellenben az utolsó időkben ez a' szenvedelem nagyon megcsökkent, 's a' Nagyok' szomja, lovaik által vonni fényt magokra, a' közepső, sőt a' legalsó classisába szállott-alá a' népnek.

Azon régi időkből eredhet a' szokás hogy eggy csoport lovasság, melly, trombitásoktól kísérve, a' kiosztandó jutalmat az egész városban mutogatja, a' Nagyok' házaikba bélovagol, 's eltrombitálván eggy darabot, italra-valót kap, azzal tovább megyen.

A' jutalom eggy mintegy harmadfél réf hosszaságu 's nem épen eggy réf szélességű arany vagy ezüstfonalból szőtt vászon, melly eggy tarka rúd' hegyén lobog és a' mellynek alsó szélére néhány nyargaló paripák vannak kivarrva.

Ez a' jutalom Palio-nak hívatik, és a' hány nap a' Carneval tart, annyi illyetén Quas i-zászlókat mutogat a' Római úczákon az említett társaság.

Azonközben a' Corso is új formába kezd öltözni; most már az Obeliszk az úcza' vége. Az előtt eggy deszkázat

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

kél-fel, szembe a' Corsóval, soksoru ülésekben. A' deszkázat előtt nem sokára készen áll a' korlát, honnan a' lovak futni fognak.

Hasonló deszkázat készűl az előbbeni mellett mind két oldalról, és ezek a' Corsónak első házaiig vitetnek, és így az úczát a' piaczba bé meghosszítják. A' korlát' két végén felemelt, befedett kis ívek állanak azoknak számokra, a' kik a' lovak' kieresztetésekre felvigyáznak.

Végig a' Corsón sok házak előtt hasonlóképen deszkázatok kelnek. Santo Carlo és az Antonínusz' oszlopa előtt a' piaczok gerendák által rekesztetnekel az úczától, 's minden eléggé jelenti hogy az egész örömminnep a' hosszú 's keskeny Corsón fog egyedül tartatni.

Végre a' Corso' közepe puzzolanával hintetik-be hogy nyargalva-menő lovak a' flastromon könnyen ki ne síkolhassanak.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

SIGNÁL A' CARNEVALI TÖKÉLETES SZABADSÁGRA.

Igy tápláltatik, így fárad napról napra a' várás, míg végre eggy harang a' Capitólon, hamar ebéd után, jelt ad hogy kinek-kinek szabad a' nyilt ég alatt bohóskodni.

E' pillantatban a' Római kedvetlen lakos, a' ki esztendőtszaka gondosan tartózkodott minden botlástól, eggyszerre leteszi komolyságát, tartózkodásait.

Az úczák' flastromzóji, kik az utolsó pillantatig kopácsolgattak, öszvekaparják szerszámaikat 's tréfálva csinálnak véget dolgozásaikban. Minden balkon, minden ablak szőnyeggel van beterítve; az emeltebb gyalogúton mind a' két oldala felől az úczának székek tétetnek-ki; az alantabb-sorsu lakók, a gyermekek az úczán vannak, melly most megszűnt úcza lenni, 's eggy te

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

mérdek, kicsínosított gallerievé változott.

Mert a' mint minden ablak szőnyeges, úgy minden deszkázat is régi szőtt tapétekkel van kiszegezve; a' sok szék neveli a' szoba' ideáját, 's a' kedvező menny ritkán emlékeztet arra hogy itt fedel nélkül űlünk.

Ő R Ö K.

Azonban míg a' Corso lassandan eltelik, és a' sok szokott köntöseikben sétálók köztt magát egy Pulcinell itt is amott is mutogatja, katonaság gyülekezik-öszve a' Porta del Popolo előtt. Felvezetve lovon-űlő Generálja által szép rendben 's új montourban 's csengő muzsikával jő-fel a' Corsón, elfoglalja az ide nyíló úczákat, eggy pár őrt a' fő helyekre állít, 's általveszi a' rend' fenntartása' gondjait.

A' székek' emeletek' kiadóji most visítgatnak: Luoghi! Luoghi! Padroni! Luoghi!

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

MASZKOK.

A' Maszkok el kezdenek szaporodni. Legelébb legények jelennek-meg a' a' legalsó classis' asszonyainak innepiruhájikban öltözve, meztelen kebellel 's szemtelenkedve. Kacsingatnak a' velek szembe-jövő férfiakra, bíztosan bánnak az asszonyi nemüekkel mint a' kikhez ők is tartoznak, 's űzik a' mit nekiek pajkosság, tréfa 's vadság sugall.

Emlékezünk a' többiek köztt eggy fiatal-emberről a' ki eggy durczás, zsémbes, semmi módon el nem csendesíthető feleség' rollját igen derekasan játszá, 's a' Corsón végig szünetlen czivakodott, mindenbe belé-kapott, míg azok a' kik őtet nyomban követték, őtet engesztelni akarni látszának.

Imhol szalad eggy Pulcinell, kinek lapoczkájiról tarka sinegen függe eggy nagy szarv. Eggy kisded billentés által, az asszonyokkal múlatozván, igen szerencsésen tudja játszani a' Kertek' Is-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

tene' alakját, 's vásottsága inkább kedvet támaszt mint bosszankodást. Itt jő eggy második, ki, szerényebb amannál, a' maga szép felét hozza magával.

Minthogy az asszonyoknak épen olly kedvek van magokat férjfi-alakban látatni mint a' férjfiaknak általöltözni az asszonyiba: nem múlasztották-el magokra ruházni a' Pulcinellek' kedvet nyert formájokat, 's meg kell vallani felőlök, hogy magokat ezen korcsalakban igen kecsesekké tudják tenni.

Sebes lépésekkel, declamálva mint az Ítélő-szék előtt, fúrja keresztül itt magát a' sokaságon eggy Prókátor; felkiált az ablakokra, maszkírozottakba és nem-maszkírozottakba belé-kap, Processussal fenyegeti őket, ennek adósságainak hosszú laistromát mondja-el, amannak a' legnevetségesbb vétkeket lobbantja szemére. Az asszonyokat a' Cicisbéók' tartása miatt káromolja, a' leányokat szeretőjeikért; eggy könyvre provocál mellyet hónja alatt tart, 's producálja Documentumait, és mind

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ezt visító hanggal, pergő nyelvvel. Azt hinnéd most már abba hagyja, 's ekkor kezdi igazán; azt hinnéd, most már tovább megyen, 's ekkor fordúl-meg; néki-megyen ennek, 's békét hágy; abba kap a' ki mellett elment, 's ha a' Collegájára bukkan akkor lép bohósága fő tetőre.

De sokáig nem bírhatják a' Közönség' álmélkodását; a' legbolondabb behatás azonnal el van nyelve a' sokaság és külömbség által.

Kiváltképen a' Quacquerók ha annyi lármát nem csinálnak is mint a' Prókátorok, szint úgy szemeket vonnak magokra. Úgy tetszik a' quacquerók' maszkja azért leve olly igen közönségessé mert a' zsibvásárosoknál régi-szabásu köntösöket venni igen is könnyü.

Ezen maszkban főképen az kívántatik-meg hogy a' köntös altfränkisch-szabásu, de el nem nyűtt 's nemesbb-anyagu legyen. Őket ritkán látni másként mint bársonyban vagy selyemben, brocat vagy tűzött Westtel, 's a' regu-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

lában a' Quacquerónak pohosnak kell lenni; arczmaszkja egész, csúcsos pofákkal és apró szemekkel; parokájának nevetséges czopfocskáji vannak; kalapja parányi és többére paszományos.

Látni hogy ez a' figúra közelít az Operák' Buffo carricátojához, és valamint ez inkábbára eggy gyámoltalan szerelmes, megjátszott bolondot ád-elő, úgy ezek is szenvedhetetlen, édeskés gubókat jelengetnek. Nagy könnyüséggel szökdelnek lábhegyeiken fel 's alá, nagy fekete karika vagyon minden üveg nélkül kezekben, 's azon lorgnette gyanánt kacsinganak minden kocsiba minden ablakra. Peczkesen csinálnak igen mély meghajlást; 's kivált midőn pajtás pajtással szembe akad, az által mutatják örömeiket, hogy lenyult egyenes öszvefogott lábszárakkal perpendiculáris felszökéseket tesznek, 's visító inarticulatus hangot adnak, melly a' brr-rel rokon.

Ezen a' hangon adogatnak jelt egymásnak, 's a' legközelébb-állók visszad-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ják a' jelt, úgy hogy kevés idő alatt ez a' berregés az egész Corsón fel és alá végig-vándorol.

Pajzán gyermekek azonközben tekercses nagy csigákat fújnak, 's szenvedhetetlen hangokkal hasogatják a' fület

Sejthető hogy a' hely' szűkvolta és a' maszkírozás' egyenlősége miatt, mert a' Corsón nehány száz Pulcinell és közel száz quacqueró csöszöng, kevésnek lehet az a' reménye 's szándéka hogy magára figyelmet vonjon. Osztán nekik korán meg kell jelenniek a' Corsón. Sőt kiki egyedül azért mégyen-ki hogy magát múlassa, bolondoskodásának folyamatot engedjen, 's e' napok' szabadságával teljes kedve's kénye szerént élhessen.

Kivált a' leányok és asszonyok tudnak magoknak ezen időben örömet csinálni. Mindenikének csak az a' gondja hogy kimehessen a' házból, 's magát akármelly módon öszveburkolja; 's minthogy pénze a' legkevesebbnek van mellyet erre fordíthatna, eléggé lele-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ményesek mindenfélét kigondolni hogy magokat inkább elfedjék mint széppé öltöztessék.

A' Koldusmaszkokra nem kell sok. Erre leginkább szép hajak kívántatnak, 's eggy egészen fejér arczmaszk, eggy cserépfazék színes pántlikán, 's bot és kalap a' kézbe. Könyörgő alakban lépnek az ablakok alá és mindennek elébe a' kikre bukkannak, 's alamizsna' helyébe czukerliket, mogyorót 's holmi effélét kapnak.

Mások még könnyebbé teszik magoknak a' megjelenés' fáradságát; bundát vesznek magokra vagy valamelly csínos házikönt ös t, arczmaszkokkal. Többére férjfikísérők nélkül jelennekmeg, 's offensív- és defensív - fegyver gyanánt eggy seprőcskét tartanak kezekben, eggy nád' virágából kötve, mellyel részint a' merészeket tartóztatják vissza, részint csintalankodva ismerőseiket's nem-ismerőseiket, midőn maszk nélkül jőnek reájok, arczokban öszvecsiklandják.

Ha vala-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Ha valaki, a' kire fogok vagyon, négy öt illy leányka közzé talál jutni, soha nem tudja miként menekedjék-meg kezeikből. A' tömött sokaság nem engedi hogy fusson, 's a' merre fordúl, orra alatt érzi a' kis seprőt. Meg nem érteni a' tréfát veszedelmes lenne, mert a' maszkok sérthetetlenek, 's a' strázsáknak parancsok vagyon nekik segélyekre kelni.

A' szokásból ki nem lépett öltözetek is, még pedig minden karból 's rendből, maszkúl szolgálnak. Imhol jő eggy lovász a' maga nagy keféjével, 's kinek-kinek tetszeni kell hogy hátát végigkeféli. A' Vetturínók (Szekerezők) szokott lármás alkalmatlansággal kínálják-meg a' kit megkapnak, szolgálatjokkal. A' legrendesebb maszkok' számába tartoznak a' falusi-leányok', a' Frascatínák', a' halászok', Nápolyi hajósok', Nápolyi Sbirrek' és Görögök' maszkjai.

Ollykor eggy maszk theáteri-személyt mímel. Némellyike nagyon is

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

könnyen teszi a' maga játékát, lepedőbe vagy szőnyegbe burkolózván, mellyet feje'tetején köt-öszve.

A' fejér alak közönségesen útjokba áll másoknak 's szökdell előttök, 's így Kísértetnek tartatik. Némellyek csudás öszverakások által akarják magokat kitűnetni. 'S a' Tabarro a' legnemesbb maszknak tartatik, mert nem tűneti-ki magát.

Az elméskedő 's gúnyoló maszk ritka, mert az illyennek szándéka vagyon 's szembe kíván ötleni. Azonban eggy Pulcsinell úgy jelene-meg ez úttal mint Cocu (Hahnrey). Szarvai mozgók voltanak; bevonhatta, kitolhatta őket. Ha új-házasok' abłakai elébe állott, 's eggyik szarvát csak kevéssé látatá, vagy eggy másé elébe, 's ott a' szarvat jó hosszan kitolá 's annak hegyén a' csengettyű derekasan csenge, a' Publicumban víg figyelem támadt eggy két percziglen, 's ollykor nagy hahota is.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Eggy Varázs keveredik a' sokaságba, 's eggy számokkal-telefestett könyvet látat a' sokasággal, 's hatalmas szenvedelmére emlékezteti, a' Lőttójátékra.

Két arccal áll eggy másik maszk a' csoportban; nem tudatik mellyik az eleje, mellyik a' hátúlja; ha jő e, megyen e.

Az idegen kénytelen szenvedni hogy e' napokban kicsúfoltatik. Az Ultramontánók' hosszú kabátjaik, a' nagy gombok, az ő csudálatos kerek kalapjaik rendesnek látszanak a' Római lakos előtt; 's így neki az Idegen annyi mint maszk.

Minthogy az idegen festők, kivált a' kik épűleteket 's tájakat studíroznak, Rómában az úczákon is űlnek 's rajzolnak, a' Carneváli-nép belőlök is csinál játékot, 's nagy portefeuillökkel, hosszú sürtont-okban 's colossális rajztollakkal mutatják magokat.

A' német pékszolgák gyakran ittason találtatnak. Tehát ezen múlatság alatt is eggy palaczk borral játszatnak tulajdon köntöseikben, vagy valamivel

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ékesbbekben, 's botorkázva, szédelegve.

Eggyetlen maszkra emlékezünk, mellynek karczoló szándéka lehetett: — A' Trinita del Monte Templom előtt eggy obeliszknek kelle felállitatni. A' Publicum a' szándékkal nem igen vala megelégedve, mind azért mivel a' hely szűk, mind mivel a' parányi obeliszk alá, hogy eggy bizonyos magasságig vitethessék, eggy igen nagy piedestált akarának épiteni. Eggy valaki tehát arra a' gondolatra jutott, hogy eggy nagy fejér piedestált teve-fel süveg gyanánt, mellyre eggy kisded verhenyeg obeliszk vala ragasztva. A' piedesztálon nagy betűk állottak mellyeknek értelmeket talán csak kevesen találták-el.

KOCSIK.

Azalatt míg a' Maszkok felgyülekeznek, a' kocsik lassandan a' Corsóra a' feljebb már említett renddel hajtanakbe de azon különbséggel hogy most a'

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Velenczei Palotától lejődögélő hintók a' Corso' másik végére jutván minden késés nelkül megfordulnak 's a' másik oldalon ismét felmennek.

Már feljebb megmondánk hogy az úcza, ha levonatik a' gyalogút az épületek' két sora mellett, a' legtöbb helyeken kevéssel tágabb három szekérszélességnél.

A' gyalogút a' szekerúttól gerendákkal van elkorlátolva, 's el van hintve székekkel, 's a' nézők már elfoglalák helyeiket. Az eggyik soron, szorosan a' székek és korlát mellett, lemégyen a' hintó, 's a' másikon feljő. A' gyalogok a' két sor szekerek közzé vannak szorítva eggy nyolczlábnyi szükségbe. Kiki oda fúrja magát a' hol üret talál; 's minden ablakról és balkonról ismét eggy tömött sokaság nézle a' sokaságra.

Az első napokban inkábbára csak a' szokott équipázsokat láthatni; mert valaki valami csínosabbat, pompásabbat mutathat, azt a' következőkre tartja.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

A' Carneval' vége felé számosabban jelengenek a' nyilt kocsik, 's ezeknek némellyikén hat űlés vagyon; általellenben egymással két Dáma emeltebben űl, úgy hogy egész figurájok kitetszik; mellettek a' szegleteket valamivel alább négy Úr foglalta-el; a' kocsis és az inasok maszkolva vagynak, 's a' lovak fel vagynak ékesítve fátyollal és virágokkal.

Ollykor eggy szép, fejér, rózsaszín pántlikákkal felczifrázott pudli áll a' kocsis' lábai köztt; a' hámokon csörög a' sok csörgő, 's nehány perczekig a' Publicum' figyelme ide van szegezve.

Könnyü képzelni hogy egyedül szép asszonyok merészlik magokat így az egész sokaság előtt felemelni, és hogy csak a' legszebbek jelennek-meg arczmaszk nélkül. Ellenben a' merre a' szekér közelít, melly nem megy soha sietve, minden szem ide fordúl, 's az illyennek sokszor van öröme ezt hallani: O quanto è bella! (Oh be gyönyörü!)

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Eggykor ezen innepi-szekerek számosabbak 's pompásabbak 's mythologiai 's allegoriai jelentések által interesszantabbak voltak. Az újabb időkben a' Nagyok, oka legyen annak a' mi lenni akar, elveszve vagynak az Egészben 's inkább vágynak ezen nap' örömeivel élni mint abban másokat felülmúlni.

Minél tovább mégyen-elő a' Carneval, annál czifrább équipázsok tűnnek-fel.

Míg a' komolybb Uraságok is, kik maszk nélkül űlnek a' szekérben, megengedik kocsisaiknak 's cselédjeiknek hogy álarczot vegyenek-fel. A' kocsisok inkábbára asszonyokká öltöznek-által, 's a' farsang' utolsó napjaiban asszonyok által látszatnak igazgatva a' lovak. Ezek gyakorta illendőleg sőt kecsesen vannak öltözve; ellenben ollykor eggy vastag útálatos kamaz, egészen újmódisan öltözve, magas frizűrrel 's tollakkal, nagy carricatűrt teszen; 's a' hogyan a' ma' Szépek hallák a' magok magasztalásaikat, úgy ez kénytelen hallani midőn

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

eggy vagy más megáll az orra előtt, 's ezt röfögi felé: O fratello mio, che brutta puttana sei! (Ejnye pajtás, be fertelmes szajha vagy!)

A' Kocsis sokszor barátnéji' eggyikének vagy másikának, ha a' csoportban öszvetalálkozik vele, azt a' szolgálatot teszi hogy felülteti maga mellé. Minthogy ezek inkábbára férfiakká öltöztek, a' zömök-ikrás, parányi Pulcinell-lábacskák sokszor körüllebdesik a' mellettek-menők' fejeiket.

Ugyan-ezt teszik az inasok, 's barátjaikat 's barátnéjikat felszedik magok mellé a' bakra, 's csak az hija hogy, mint az angol Landkutschokon, a' kocsinak tetejére is felüljenek.

Az Uraságok örömest látják ha szekereik nagyon meg vannak pakkolva; minden szabad, semmi nem illetlen e' napokban.

TOLONGÁS.

Vessünk most eggy tekintetet a' hosszú keskeny úczára, hol minden bal-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

konról, minden ablakról hosszan lenyúló tarka szőnyegekre támaszkodva tömött nézők néznek-alá a' nézőkkel eltölt korlátokra 's az elfoglalt székeknek két hosszú sorára. Két sor hintók lassandan mozognak a' közbülső ürben, 's az a' hézag mellyet eggy harmadik sor hintó fogna eltölthetni, sürűen el van borítva emberekkel kik itt nem mozognak, nem mennek, hanem csúsztatnak. Minthogy a' kocsik, valahol csak lehet, egymástól eggy kevéské hátrálnak, hogy minden elakadásban eggyüvé ne ütődjenek sok gyalogló, hogy szabadabban lélegzhessen, arra vetemedik hogy kilépvén a' közép ürből az eggyik szekér' bakja és a' másiknak tézslája közzé megyen-által; 's minél nagyobb a' gyalogok' alkalmatlansága 's veszedelme, annál inkább nevekedik merészségek 's dévaj kedvek is.

A' két kocsisor köztt mozgó gyalogság, féltvén tagjait 's ruháját, gondosan tartózkodik a' tengelyektől 's kerekektől, 's így ott több hézagot hágy

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

mint a' szükség kívánja; 's e' szerént az a' ki nem állhatja-ki tovább az egész massza' késedelmes csúszkálását 's bízik magához hogy a' gyaloglók és a' kerék 's a' veszély és a' veszélytől-rettegők között szerencsésen általverheti magát, az igen rövid idő alatt nagy útat tehet, míg valamelly véletlen gátlás ismét elakasztja.

Beszédünk már eddig is által látszik hágdosni a' hihető' határát, 's alig mernénk azt folytatni ha sokan, kiknek alkalmok vala a' Római farsang' örömeit látni, bizonyságot nem tehetnének hogy mi a' valót szorosan követtük, és ha ez olly inneplés nem volna melly minden esztendőben ismétletik, 's ezután némellyek által e' könyvet kezekbe vévén, fog tekintetni.

Mert mit mondandanak Olvasóink midőn nekik kimondjuk hogy az eddigbeszélltek, úgy szóllván, csak első lépcsője a' tolongásnak, zsinatnak, lármának 's vásottságoknak?

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

A' GOUVERNEUR' ÉS SENÁTOR' CZÚGJA.

Míg a' kocsik lassandan előhaladnak, és, midőn elakadás támad, megállanak, a' gyaloglókat sokféle alkalmatlanság éri.

Eggyenként lovagol a' Pápa' Gárdja a' tolongók között fel és alá hogy a' történt rendetlenségnek 's öszvebogyolódásoknak parancsoljon; 's midőn ez a' hintós-ló elől kitér, elhűl hogy eggy nyerget-hordó lónak feje rajta eggyet döf. De most még nagyobb alkalmatlanság éri.

A' Gouverneur eggy nagy gálahintóban érkezik, kísérve nehány más kocsik által, 's végig-megyen a' köz üren a' kocsizóknak két sorai között. A' Pápa' Gárdja és a' hintó előtt lépdelő inasok helyet csinálnak, 's ez a' czúg ezen pillantatban az egész szélességet elfoglalja melly a' gyaloglóknak még eddig szabadon hagyattatott. Befurják mago-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

kat a' hogyan lehet a' két szélső sor' kocsijai közzé, 's eggy vagy más képen félre. 'S mint a' víz, midőn rajta keresztűlmegyen a' hajó, csak eggy perczig vál kétfelé 's a' hajó' fara megett ismét öszvefut: úgy foly ismét a' maszkok' 's más gyaloglók' egész sokasága is a' czúg megett eggyüvé. Ez így nem marad soká, 's új jelenés háborítja-meg a' tolongó társaságot.

A' Senátor hasonló czúgban lép-fel. Az ő nagy gálahintaja 's kísérőjinek hintajik uszni látszanak az öszvenyommadó sokaság' fejein; 's ha minden Belföldi és Külföldi gyönyörrel 's elbájolva nézi is a' mostani Senátornak, Herczeg Rezzonicónak, szeretetre-méltó tulajdonait; talán ez az az eggy eset, a' midőn az embereknek eggy masszája örvendve látja hogy tőlök távozik.

A' helyett hogy a' Róma' Tribunáljának és Polizeyának két legfőbb Tisztjei a' magok czúgjokkal itt egyedül a' Carnevali örömek' első napján 's ezeknek pompás felnyitások végett je-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

lenének-meg, az Albániai Herczeg, nagy terhére a' sokaságnak, mindennap megjelene a' Corso' középső nyílásán, 's a' közönséges burkolódás' idején a' Királyoknak hajdani Asszonyát a' maga királyi pretensiójinak farsangiságára emlékeztgeté.

A' Követek kiknek szabad volt volna ugyan-azt tenniek, igen ritkán éltek ezen elsőséggel, 's soha nem külömben mint a' legemberisebb discretióval.

SZÉP-VILÁG A' RUSPOLI-PALOTÁNÁL.

De a' Corsói circulatio nem egyedül e' czúgok által háborgattatik-meg; a' Ruspoliak' Palotájok mellett 's annak környékén, hol az úcza semmivel nem szélesebb, a' flastromzott út mind kétfelől emeltebb. Ott gyűl-öszve a' Szépvilág, 's minden szék csak-hamar be van űlve vagy elígértetve. A' közép classis' legszebb asszonynépe, kecsesen masz-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

kírozva, 's barátjaik által körüllepdesve, itt mutatja magát az ott elmenő kíváncsi szemeknek. Valaki e' helyre jut, veszteg áll, 's a' szép sorok' nézellésével múlatgatja magát. A' legszebb férjfi-alakok alatt mellyek itt űlni látszanak, kiki lesegeti az asszonyiakat, talán eggy szép Officierben ismer szivének tömjénzett tárgyára. E' helytt akadmeg legelébb a' tolongás; mert a' hintók addig késnek itt a' meddig lehet; és végre ha meg kell állani valahol, minden inkább e' szép gyülekezetnél óhajt vesztegelni.

CONFETTI.

Ha beszédünk ekkoráig eggy szűk, öszveszorult 's csaknem félelmes állapotot festett, úgy Olvasóinkban még rendesebb benyomást fog tenni, midőn azt adjukl-elő hogy ez a' tömött múlatkozás eggy kis, többére tréfás, de néha igen is komoly háboru' neme által mint tétetik mozgásba.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Hihető hogy valaha valamelly Szép a' maga mellette elmenő jó barátját, hogy azt a' maszk alatt 's a' nagy sokaságban magára ismértesse, beczukrozott magokkal hajintotta-meg, melly esetre semmi sem lehet természetesbb mint hogy a' meghajított visszafordult 's csintalankodó barátnéjára reá-ismert légyen. Ez most közönséges szokássá vált, 's gyakranlátni hogy az illy meghajítás után két egymást ismerő arcz fordúl egymásra. De részint a' takarékosság, melly a' czukerliket nem akarja vesztegetni, részint a' visszaélés szaporább 's olcsóbb szert teve szükségessé. — Nagy kosarakban árultatnak a' sokaság között a' tölcséren-által öntött gipszgölyók, mellyeket dragéknak vehetne a' ki nem ismeri.

Senki sincs elég bátorságban a' megtámadtatástól. Mindenki védelmező állapotban áll, 's így hol vásottságból, hol kénytelenségből itt is ott is eggy düell, eggy Scharmützel vagy eggy csata kerekedik. Gyaloglók, hin-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

tón-menők, ablakból, korlatokról-székekről-nézők kölcsönösen támadják-meg egymást, 's magokat kölcsönösen védik.

A' Dámák aranyozott, ezüstözött kosarkákban tartják, ezt a' gipszgolyót, 's kísérőjik bajnokisan tudják őket védelmezni. Leeresztett hintóablakokkal váratik a' megtámadás, enyelgenek barátjaikkal, 's a' védés nagy tűzzel megyen az ismeretlenek ellen.

De ez a' bajvívás sohol nem foly komolyabban 's közönségesebben mint a' Palazzo Ruspoli mellett. Minden maszk készen tartja kosarakban, zsacskókban, 's öszvekötött kendőkben a' maga lövöldöző szereit. Gyakrabban támadnak-meg mint megtámadtatnak; eggy hintó sem mehet-el békével, mindeniken esik valamelly csíny. Eggy gyalogló sem mehet bátran, 's ha valamelly Abáte a' maga fekete köntösében ott ballagcsál, mindenfelől éri a' golyó; 's minthogy a' gipsz foltot hágy, mint a' kréta, a' fekete ruha kevés pillantat alatt

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

alatt fejérre szürkére van tarkítva. Ollykor a' tréfa komollyá közönségessé lesz, 's álmélkodás nélkül nem láthatni, hogy a' harag 's bosszuság mint enged itt szabad futást magának.

Észre-vétlen jő itt eggy beburkolt figúra, 's eggy marok confettit úgy vág a' legelső szépség' szeme közzé hogy pattog belé az arczmaszk, 's a' szép nyak meg van sértve. Azok a' kik körűle űlnek, megbántóttaknak érzik magokat 's derekasan lövöldöznek a' gorombára kosaraikból, zsacskójikból; de az annyira be van burkolva, pánczélozva, hogy nem érzi a' reá-szórt lövéseket. Minél bátrabb ezektől, annál tüzesebben folytatja csatáját. A' védők befedik tabarrójikkal a' szép asszonyt; 's minthogy a' megtámadó a' csetepaté' hevében a' szomszédokat is megbántja, 's általjában vadsága által mindent bosszant: a' mellette-űlők részt vesznek a' vitában, nem kímélik golyójikat, 's többére az illy esetekre valamivel nagyobb munitziót, mintegy mandola-nagyságban, re-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

zervben tartanak; melly által a' megtámadó végre csaknem be vagyon temetve, úgy hogy nem marad egyéb védelme hátra mint a' retrait, kivált ha puskapora el talált fogyni.

Közönségesen a' kik illy csínyt készülnek tenni, eggy Secondantot vesznek magok mellé a' ki őket munitziójával provideálja; más részről a' Gipszconfettivel kereskedők készen állanak körűle, 's sietve mérnek portékájokból annak a' ki kívánja annyi fontot a' mennyit kíván.

Mi magunk igen közelről látánk eggy illyetén csatát mellyben a' hadakozók, elfogyván munitziójik, végre, kosaraikat is egymásnak fejéhez csapdosták, 's strázsáknak rettentéseik által nem engedék tartóztatni magokat, sőt azokat is öszve meg' öszvelövöldözék.

Minden bizonnyal késelések vetnének véget némelly efféle csatáknak, ha hogy több helyeken a' felvont cordák, ismert büntető-szerei az italiai Polizeynak, kikit ezen múlatkozásnak köze-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

pette is emlékeztetnének hogy ez órákban veszedelmes dolog veszedelmes fegyverekkel élni.

Számtalanok az efféle verekedések, 's nagyobb reszint inkább tréfásak mint komolyak.

Imhol jő példa: ok: eggy nyilt szekér, tele tömve Pulcinellekkel, a' Ruszpoli felé. Azt a' szándékot forralják hogy elballagván a' nézők mellett, mindeniket öszvehajigálják. De szerencsétlenségekre a' tolongás nagy, 's a' szekér elakad. Az egész társaság eggyszerre eggy gondolatra jő, 's mindenfelől jégeső fedi a' szekeret. A' Pulcsinellek kilövik munitiójikat, 's sok ideig ki vannak téve az ostrom' tüzének, úgy hogy a' kocsi végre mintegy elfedve hóval, közönséges nevetés 's szidalmazó sikoltozások alatt halkkal ballag tovább.

DIALÓG A' CORSÓ' FELVÉGÉN.

Azonban míg a' szép-világnak eggy nagy részét a' Corso' középpontján ez

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

eleven 's heves játék elfoglalja, a' Publicumnak eggy más része a' Corso' felvégén a' múlatságnak eggy más nemét leli.

Nem nagy távolságban a' Francziai-Academiától, spanyolköntösben, tollas kalappal, kardosan és iszonyu kesztyűkkel, kilép a' korlát megől néző maszkok közzül az olasz theaternek úgynevezett Capitanója, 's nagy emphazisszal beszélli a' maga nagy tetteit vízen és szárazon. Ez nem tart soká, 's általellenben vele eggy Pulcsinell imhol felál, ellenvetéseket teszen, 's azalatt míg neki mindent elhinni, oda-engedni látszik némelly szójáték és közbecsúsztatott sületlenségek által ama' bajnokférjfiu' dicsekedéseit nevetségesekké teszi.

Itt is minden itt-elmenő veszteg marad, 's hallgatja a' lármás koczódást.

PULCSINELLKIRÁLY.

Új jelenés neveli a' tolongást. Eggy tuczet Pulcsinellek öszveállanak, Kirá-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

lyokká választanak eggyet magok közzűl, czeptert adnak kezébe, muzikával kísérik, 's örömsikoltozások köztt viszik-fel a' Corsón eggy czifra szekérkén. Előugrik minden Pulcsinell mihelytt a' szekérke feléjek közelít, nagyítja a' csoportot, és sikoltva 's kalapját fel-felcsaparítva csinál helyt.

Ekkor látni mint igyekszik minden ezt a' közönséges maszkot külömbíteni.

Fekete arczmaszkjához az eggyik parókát, a' másik eggy asszonyi főkötőt visel fején, a' harmadik eggy kalitkát, mellyben eggy pár madár, Abátévé 's Dámává öltöztetve, ide 's oda szökdel a' vesszőn.

SIKÁTOROK.

Az a' rettentő tömedék mellyet a' mennyire lehetett, megjelenlíteni igyekeztünk az Olvasónak, nagy rakás maszkokat arra kényszerít hogy a' szomszéd úczákban keressenek helyt. Ott a' sze-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

relmes párok csendesebben 's bíztosabban mehetnek eggyütt, ott a' víg csoportok több helyt kapnak mindenféle bohóságokat elkövetni.

Eggy rakás férjfiak a' köznép' vasárnapi öltözetében, kurta röklikben paszományos lajblikkal, 's hajaikat hosszan aláfüggő hálókba kötve, asszonyokká-öltözött fiatal-emberkékkel sétál itt fel 's alá. Eggyike a' nőknek nagyon-viselősnek látszik; lassú léptekkel járkálnak. Eggyszerre öszvekapnak a' férjfiak, lárma támad közöttök, az asszonyok közzéjek keverednek, a' zsibongás mindég hangosabb lesz, 's végre a' czivakodók nagy ezüstpapirosból csinált késekre kelnek, Az asszonyok csúnya visitásokkal tépdelik-széllyel ezt ide, amazt oda, az ácsorgók részt vesznek a' bajban, mintha az nem volna merő játék, mind a' két felet csilapítják.

Azonban a' viselős asszony az ijedségben rosszabbúl leve; széket hoznak neki, a' több asszonyok segélyére kelnek, az asszony jajgat, ordít, 's mi-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nekelőtte gondolni lehetne, a' körűleállóknak nagy örvendésekre eggy irtóztató valamit világra hoz. A' darab ki van játszva, 's a' trupp tovább megyen, hogy ugyan-ezt vagy valamelly más ehhez hasonló bohóságot eggy más helytt eljátszon.

A' Római lakos, kinek lelke előtt mindég a' gyilkolás lebeg, minden alkalommal az Amazzálás' ideájával játszodozik. Még a' gyermekeknek is van eggy játékok mellyet Chiesának (Templom) hívnak, és a' melly eggy gyilkost ád-elő, ki eggy Templom' grádicsain keres védelmet; a' többiek Szbirrekké (hajdúk) lesznek, 's mindent elkövetnek hogy ezt megkaphassák, a' nélkül hogy a' védő-helyre fellépni merészeljenek.

Illy játékokkal telik el a' sok sikátor, kivált a' Strada Babuina 's a' Spanyolpiacz.

A' quaquerók csoportonként jőnek ide is, hogy galanteriejeket szabadabban űzhessék.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Nekik eggy manoeuvre-jek van melly mindent nevetésre fakaszt. Tizenkét legény apró sebes peczkes lépésekkel eggy igen egyenes frontot csinál: eggyszerre, midőn valamelly piaczot érnek, jobbra 's balra eggy kolonnt tesznek, 's lábhegyeken tipegnek egymás után elő 's tova. Jobbra ismét, 's a' fronte helyre van állítva, 's így mennek be eggy úczába; 's itt minekelőtte észre lehetne venni, balra megint. A' Colonne nyársformán tolódik be eggy házkapuba, 's a' bolondok nincsenek.

ESTVE.

Közelít az est, 's minden a' Corso felé tart. A' kocsik már rég olta elrekedtek, 's nem ritka látni hogy éjszakának előtte két órával már semmi szekér nem mozdulhat.

A' Pápa' Gárdja 's a' gyalog őrök azon iparkodnak hogy minden kocsit, a' mennyire lehet, el a' közből 's eggy egészen egyenes sorba hozzák, 's a' nagy

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

sokasághoz képest nagy a' rendetlenség és sok a' bosszúság. Fartoltatnak, emelnek, taszítanak, 's midőn az eggyik kocsis fartoltat, fartoltatni kell a' többinek is, míg az eggyike úgy oda szorítatik hogy lovaival kénytelen a' középre hajtani. Akkor osztán fenyegeti őket a' Gárd, a' strázsa morog, káromkodik.

Hijába terjeszti a' szerencsétlen kocsis elejekbe a' kénytelenséget; a' fenyegetés, káromkodás mindég tart; 's vagy sorba kell ismét állania, vagy ha közel valamelly sikátor, minden vétke nélkül félre kell térnie. A' kisebb úczák többére tele vannak váró kocsikkal mellyek későn érkeztek, és mivel a' szekerek' menése már el vala akadva, nem találtak helyt.

KÉSZÜLETEK A' FUTATÁSHOZ.

A' lovak' futatásának szempillantása mindég közelebb jő, 's e' szempil-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

lantásra vagyon feszítve sok ezer nézőknek interesszéje.

A' székek' és korlátok' bérlelőji most újra kezdik fület-hasgató sikoltásaikat: Luoghi! Luoghi avanti! Luoghi nobili! Luoghi Padroni! Azt ohajtják hogy legalább ezen utolsó pillantásban, ha olcsón is, minden üléseik elkeljenek.

'S szerencse hogy itt meg amott még hely találtatik, mert a' Generál, eggy csapatjával a' Gárdnak, imhol jő le a' Corsón a' szekerek' két sora köztt, 's elkergeti a' gyalogokat azon szűk helyről melly nekiek még nyitva volt. Akkor minden széket keres, vagy eggy állóhelyet a' korláton belől, valamelly kocsin, a' szekerek között, vagy valamelly ismerősének ablakában, mellyek ha valaha, most vagynak tele tömve emberekkel.

Az obeliszk előtt a' piacz üresen vagyon, 's talán eggyikét adja a' legszebb nézéseknek melly a' jelenvaló világban látathatik.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

A' szőnyegekkel beterített három faszádja a' fenn-leírt deszkázatoknak a' legszebb helyet keríti-be. Sok ezer fő néz egymás felett, 's képét adja eggy régi amphitheáternek vagy circusznak. A' középső polczozatnak kellő közepéből kikél az obeliszk a' maga egész hosszában; mert a' deszkázat csak a' piedestált vonja-el szem elől, és csak most láthatni az ő temérdek magasságát, midőn eggy illy nagy embermasszának leve mérő-grádicsává.

Az üres piacz a' szemnek eggy szép pihenőt hagy, 's teljes várakozással nézi a' még üres sarampót a' kivont kötellel.

Most megérkezett a' Generál, annak jeléül hogy a' Corso ki van ürítve, 's megette a' strázsák senkinek sem engedik hogy a' kocsik' soraiból kilépjen. Eggyikében a' lózsiknak helyt foglal.

NYARGALTATÁS.

A' lovak most nyil szerént meghatározott rendben csínosan-öltözött lová-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

szok által a' kivont kötél megé vezettetnek. Nincs fékek, nincs semmi takarójok. Itt meg ott szúrós golyókat aggatnak sinegeken reájok, 's bőrrel vonják-be a' helyet a' hol azoknak sarkantyú szolgálatot kell tenniek, 's ez a' bőr addig van rajtok míg eleresztetnek. Némellyikére nagy szelet zörgő-arany darabok is tapasztatnak.

Ezek többére már szilajok 's nyugtalanul viselik magokat midőn a' sarampóba vezettetnek, 's lovászoknak van dolgok hogy megtartóztathassanak.

Nyugtalan várják a' futhatást, annyi ember' jelenléte pedig vadakká teszi. Rugdossák a' szomszéd sarampót, 's bevágnak a' kötelbe, 's ez a' mozdúlat és rendetlenség minden pillantatban neveli a' várás' interesszét.

A' lovászok végtelen vigyázással állanak, mert a' megfutamlás' pillantatában az eleresztők' ügyessége, épen úgy mint holmi váratlan történet is, az egyik vagy másik lónak fortélyt adhat.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Végre lehull a' kötel 's a' lovak megfutamlanak.

A' szabad piaczon eggyike még elébe akar vágtatni a' másikának, de midőn a' két szekérsor közzé a' szűk közbe jutottak, vége minden vetélkedésnek.

Eggy pár közzűlök többére legelől megy, 's minden erejét munkába veszi. A' flastrom, bár behintve puzzolánával, tüzet ad, a' serény száll, a' zörgő-arany zörög, 's alig pillantá-meg a' szem, 's már távol vannak. A' hátrább-menő ménes gátolja egymást a' tolongással; egészen hátul ballagdal még eggy, 's a' zörgő-arany' széllyeltépdelt darabjai eggyenként repdesnek az elhagyott nyomon. Kevés idő alatt eltűntek a' lovak minden utánok-látás elől, a' nép öszveőgyeledik 's ismét eltölti a' pálya' útját.

Más lovászok már várják a' lovak' érkezését a' Velenczei Palotánál. Tudják mint kell őket eggy bekerített körben jó móddal megfogni 's tartani. A' nyertesnek kiadatik a' jutalom.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Így ér véget ez a' múlatkozás eggy hatalmas villámsebességü behatással mellyre olly sok ezer ember eggy illy nagy ideig feszült figyelemmel várakozott; 's kevés tudná megmondani, miért várta e' perczet 's mit tuda rajta gyönyörködni.

Olvasóink könnyen értik hogy ez a' játék embernek és állatnak veszedelmes lehet. Elmondunk eggy két esetet: szük lévén a' köz a' szekerek között, ha kifelé talál állani eggy kevéssé a' hátulsó-kerék, 's a' szekér megett eggy tágasbb hely ürült, a' félre-tolt nyargaló ló a' bővebb ürbe szökik, 's a' kiálló kerékbe csapta-magát.

Mi magunk láttunk eggy illy esetet; a' ló lebukott, három azt-követő felfordult a' megbukottan, 's a' hátrábbnyargalók általugrották a' földön-heverőket, 's tovább nyargaltanak.

Ollykor az illyen ló azon helyen döglik-meg, 's eggyszernél többször megtörtént hogy sok néző is halva ma-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

radt. Nagy szerencsétlenség történhet akkor is mikor a' lovak megfordulnak.

Annak is látták már példáját hogy irígy 's nemtelen emberek a' nagyon előre-haladott lónak köpenyeikkel szemekbe vágtak 's ez által azt megfordulni 's félre-ugrani kényszeríték. Még rosszabb ha a' lovak a' Velenczei-piaczon meg nem fogattathatnak; 'ollykor tartózhatatlanul futnak-vissza, és minthogy az úcza már tele van emberekkel, kárt tesznek ezekben; de a' mit vagy meg nem tudnak vagy tudást-érdemlőnek nem tekintenek.

FELBONTOTT REND.

A' lovak a' bevett szokás szerént mindég alkonykor teszik a' futást. Mihelytt eljutottak a' Velenczei Palotához, kis mozsarak durrognak, 's ez a' jel a' Corso' közepén ismétletik, 's az Obeliszk körül adatik végképen.

E' pillantatban a' strázsa elhagyja a' maga posztját, 's kocsik nem tarta-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nak tovább rendet, 's ez minden bizonnyal még azt is aggásba hozza a' kinyugalomban tekint-le a' sokaság közzé a' maga ablakáról, 's méltó hogy erről eggy két jegyzést tegyünk.

Már feljebb látánk hogy az alkony' ideje melly Italiában olly sok egyéb dolgot elintéz, a' szokott vasár- és innepnapi sétálásokat is felbontja. Ekkor immár nincs semmi őr, nincs semmi Gárd; régi szertartás 's közönségesen követett Conventio hogy illő rendben menjenek fel és alá a' kocsik; de mihelyt Ave Mariát kongat a' harang, senki sem engedi elvenni a' maga szabad kéjét hogy megforduljon a' mikor és a' merre magának tetszik. Minthogy a' Carnevál alatt a' sétálás épen azon törvény szerént szokott esni, ámbár a' sokaság és holmi környülmény nagy külömbséget tehetne, mindenki él a' maga elsőségével, 's a' takarodó' megvonása után kéje szerént lép-ki a' rendből.

Ha tehát

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Ha tehát immost a' temérdek népségre a' Corsóban vísszatekintünk, és a' csak pillantatokig kiürült nyargalóhelyet emberekkel ismét eltöltve látjuk; ész és méltányság azt látszik tanácslani hogy minden équipazs a' legközelebbi úczát keresse 's haza siessen.

De mihelytt a' signálok kilövettek, némelly szekér a' közre tér, 's öszvezavarítja, elakasztja a' gyalogmenőket; 's minthogy az eggyik kocsis fel, a' másik le megyen, sokszor eggyike, sem mehet tovább, 's kényszeríti az okosabbakat a' kik veszteglettek, hogy ők is mozduljanak-ki helyeikből.

Hát még mikor valamelly visszafordult ló eggy illy csomó közzé jut, akkor lesz bezzeg a' veszély, ijedelem és bosszúság igen nagy!

ÉJSZAKA.

És még is ez a' bogyolódás bár késön, de többére szerencsésen fejtődik

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

ki. Az éj beállott, 's kiki örvend hogy nyugalomra mehet.

THEÁTER.

Ezen pillantat olta minden arczmaszk le van téve, 's nagy része a' Publicumnak a' theáterbe siet. Most már csak a' lózsikban lehet még nehány tabarrót és asszonyi maszkokat látni; az egész Parterre ismét polgári köntösbe öltözve mutatja magát.

Az Aliberti és Argentina theáterek komoly-Operákat adnak, közzéjek csúsztatott ballettekkel; Valle és Capranica Víg- és Szomor-Játékokat 's intermezzóul tréfás-Operákat; Pace mímelgeti őket, noha igen hijánosan; 's így, le a' Marionettekig és a' Kötelen-járókig, még sok egyéb subordinált Színjátékok vannak.

A' nagy theáter, Tordenone, melly eggykor elégett és felépítetvén mingyárt öszverogyott, nem múlatja többé a' né-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

pet a' maga Haupt és Staatsactiójival 's egyéb csuda productiojival.

A' Római nép szenvedelme a' theáterhez igen nagy, 's eggykora' farsangi-napokban még nagyobb vala, mert akkor csak ezen idő alatt láthatta kielégletését. Mostan legalább eggy Játszó-szín nyárban és ősszel is nyitva vagyon, 's a' Publicum az esztendőnek legnagyobb részében élhet ezen örömével.

FESTÍNEK.

A' Festínek, maszkírt nagy bálok, 's ezek a' szépen felvilágított theáter Alibertiben nehányszor adatnak.

A' tabarrók itt is mind az asszonyi mind a' férjfi nemre a' legillőbb maszkoknak tartatnak, 's a' nagy szála tele van tömve fekete figurákkal. Ezek közzé kevés tarka charactermaszk egyveledik.

Annál nagyobb a' figyelem ha némelly nemesbb alak jelen-meg, mellyek,

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

noha ritkábban, a' Mesterség' külömbféle epochájiból szedik maszkjaikat, és külömbféle szobrokat mellyeket Róma bír, mesterisen mímelnek.

Igy itt eggy Egyipti Istenség, amott eggy Papné, vagy Bacchusz és Ariadne, a' tragica Múza, a' Historia' Múzája, eggy Város, eggy Vestai-Szűz, eggy Consul, jobban vagy rosszabbul, egészen a' costüme szerént van executirozva.

TÁNCZ.

A' tánczok ezen örömhelyeken inkábbára hosszú rendben tánczoltatnak, mint az ángolok; de abban külömböznek ezektől hogy a' magok' kevés tourjaikban többére valami characteristikait pantomímisch fejeznek-ki. Például: Két szerelmes öszvevész egymással 's végre megbékél; elválnak egymástól, 's ismét fellelik egymást.

A' Rómaiak a' magok' pantomími ballettjeik által erős-rajzolatu gesticula-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

tiókhoz vagynak szokva; ők a' társasági-tánczokban is eggy nekünk outrírozottnak, legalább affectaltnak tetszhető kinyomást szeretnek. Nem igen merészel más tánczolni mint a' ki azt mesterségesen tanulta; kivált a' Menüet úgy tekintetik mint tulajdonképen mestermív, és csak nehány pár által producáltatik. Az illy pár az egész tömött sokaság által körülkerítve látja magát, 's csudáltatik, 's midőn a' tánczнak vége vagyon, applaudíroztatik.

REGGEL.

Midőn a' galant világ magát egész reggelig így múlatá, már virradtakor hozzá fognak a' Corsót kitisztongatni 's rendbe hozni. Kivált arra vagyon gond hogy a' puzzolána az úcza' közepén egyenlően 's tisztán terűljön-el.

Nem telik belé sok idő, 's a' lovászok imhol hozzák azt a' nyargalót melly tegnap legrosszabbúl viselte magát, az Obeliszk elébe. Itt reá-űltetnek eggy

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

gyermeket, 's eggy más lovagló korbáccsal kergeti maga előtt, hogy minden erejét kénytelen legyen előszedni, 's pályáját olly hamar megfussa a' hogyan lehet.

Minteggy két órakor délután, az adott harangjelre, mindennap kezdődik a' már leírt inneplés' cyclusza. A' sétálók mutogatják magokat, a' strázsa fellép balkonok, ablakok, korlátok szőnyeggel terűlnek, a' maszkok' száma szaporodik 's űzi gubóságait, a' kocsik peregnek fel és le, 's az út inkább vagy kevesbbé, a' szerént a' mint az ég és egyéb környülmények kedvezőleg vagy nem kedvezőleg éreztetik befolyásaikat, tel és töműl. A' Carneval' vége felé, a' mint képzelni könnyen lehet, több a' néző, a' maszk, a' szekerek' száma, a' csín és a' lárma. De semmi sem ér-fel azon tömöttséghez, 's bohóságokhoz mellyeket az utolsó nap és est ád.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

UTOLSÓ NAP.

A' kocsik' sora többére már két órával az éj előtt megáll, eggy szekér sem mozdulhat-meg helyéből, eggy sem fér-be többet a' szomszéd kis-úczákból. A' korlátok és székek korábban el vannak foglalva, noha a' helyek ma nagyobb áron bérleltetnek-ki. Kiki azon vagyon hogy minél elébb helyt leljen, 's nagyobb nyugtalansággal várja a' lovak' megfutatásokat mint eddig.

Végre ellenben ez a' pillantat is; ki van adva a' jel hogy az innep véget ért; de sem szekér, sem maszk, sem néző nem mozdul.

Csend uralkodik mindenszerte, 's végre, 's halkkal beáll az alkony.

MOCCOLI.

Alig lesz setét a' magas szűk úczában, 's itt meg' ott világ kezd látszani; mozogni kezd az ablakon, a' korláto-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

kon, 's a' tűz' circulatiója rövid idő alatt annyira elterjed hogy az egész hosszú úcza égő viaszgyertyáktól van felvilágítva.

A' balconok transparent papiros-lantornákkal vannak ékesítve, kiki gyertyát tart ki ablakából, minden korlát illuminálva van, 's igen igen rendes olly kocsikba pillogni mellyeknek fedeleiken apró kristály gyertyatartók tartanak világot a' benne-ülő társaságnak; míg eggy más kocsiban a' Dámák tarka gyertyákkal kezeikben, mintegy invitálják a' szemet az ő szépségeknek nézésére.

Az inasok a' kocsik' fedeleikhez tapasztják a' gyertyákat, nyilt szekerek jelennek-meg tarkapapirosu lantornyákkal, a' gyaloglók köztt sokan fejeiken hozzák a' magasan felnyúló gyertyapyramídeket, mások a' magok' gyertyájikat öszekötött nádszálakba tolták, 's eggy illyetén vesszővel ollykor a' második emeletig felérnek.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Most tisztjévé lészen mindennek hogy eggy égő gyertyát hozzon kezében, 's a' Római nép' favorit-szitkát sia ammazzato (üttessék agyon, ölessék-meg) minden szögből, minden lépten hallhatni.

Sia ammazzato chi non porta moccolo! (Gyilkoltassék-meg a' ki nem hord gyertyadarabot! ezt kiáltja minden a' masikának, 's azon vagyon hogy elfúhassa gyertyáját. A' gyertya' elfúvása, a' gyertya' meggyújtása a' sia-ammazzató' visítgatása életet hoz és mozgást 's kölcsönös interresszét a' temérdek sokaságba.

Minden külömbség nélkül, ha ismerősre bukkanunk e vagy ismeretlenekre, a' ki hozzánk legközelébb áll, annak gyertyáját elfúni igyekezünk, vagy meggyújtjuk a' magunkét 's a' jótét' helyébe elfújjuk a' kién azt meggyújtottuk. 'S minél nagyobb a' sia-ammazzato' ordítása mindenfelől, annál inkább veszti-el a' szó a' maga rettenetességét, annál inkább felejtjük

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

hogy Rómában vagyunk, hol a' rettenetes szó gyakorta a' legkisebb ok miatt teljesedésbe hozathatik.

Annak jelentése lassanként egészen elvész. 'S épen úgy mint más nyelvekben karomkodás és holmi egyéb illetlen és oktalan szó az öröm' és álmélkodás' jeléül fordítatik, úgy ez estve a' sia-ammazzato jelszóvá, örömkiáltássá, tréfálasaink' refrainjeivé, enyelgéssé 's complimentokká vál.

Így halljuk csípős tréfával: Sia ammazato il Signore Abate che fa l' amore! Vagy hogy eggy itt-elmenő ezt kiáltja a' maga jó emberének: Sia ammazzato il Signore Filippo! (Gyilkoltassék-meg Filep Úr!) — mert az olasz keresztnevet említ a' vezeték' helyébe. Vagy csapodárságot 's complimentet kötni-öszve vele: Sia ammazzata la bella Principessa! (Gyilkoltassék-meg a' szép Herczegasszony!) Sia ammazzata la Signora Angelica, la prima pittrice del secolo! (Gyil-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

koltassék-meg Kaufmann Angelica, az első Festőnéje a' századnak!)

E' phrázok éles hanggal 's igen peregve ejtetnek eggy hosszan-fenntartóztató hanggal a' végelőtti vagy végvégelőtti syllábon. Ezen véget nem érő lármával foly a' gyertyák' elfúvása 's meggyujtása. Lépjen valaki a' házba, akadjon-öszve a' másikával a' grádicson, legyen társaság a' szobában, lépjen-ki az eggyik ablakból a' másikba, mindenütt tart a' fuvogatás, csínyt akar eggyik ejteni a' másikon mindenütt.

Minden kar, minden kor törekszik a' másika ellen; felhágnak a' kocsik' hágójikra, semmi függő-gyertya nem ment, alig mentek a' lantornák is; a' gyermek az atyjának fújja-el gyertyáját 's meg nem szűn kiáltani: Sia ammazzato il Signore Padre! (Gyilkoltassék-meg Uram-atyám!) Hijába feddi ezen illetlenségért az atyja; fija reclamálja az est' szabadságát, 's annál makacsabban szidja atyját. 'S a' Corso' két végein fogyván a' dongás, annál nagyobb

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

lesz a' közepén, hol most tömöttség támad melly minden képzeletet felülhalad és a' mellyet a' legelevenebb emlékezés sem tud magának megjelenlíteni.

Senki nem mer azon helyről a' hol áll vagy űl, kimozdulni. Ennyi ember', ennyi gyertya' melege, annyi szüntelen' el-elfútt világ' gőze, ennyi ember' rikoltása, kik annál inkább ordítnak minél kevesbbé mozoghatnak, végre a' legerősbb agyvelőt is megszédítik. Lehetetlennek látszik hogy holmi szerencsétlenség ne történjen, hogy a' hintós lovak meg ne szelesedjenek, hogy ezt a' kerekek, amazt a' tolongók oda ne öljék.

És még is mivel végre mindenki hamarabb vagy később elvágy innen, 's a' legelső. oldalúczába mellyet érhet, általcsap, vagy a' legközelebb piaczon pihenést 's tisztább léget keres; a' massza is széllyelfoszol 's közbülről a' két vég felé terjedez; 's ez az innepe a' közönséges szabadságnak 's féktelenség-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

nek, ezek a' modern Saturnáliák, közönséges szédültséggel végződnek.

A' nép most siet a' kevés órák mulva már nem szabad húsétekkel magát kedvére lakatni; a' szebb világ pedig a' Játszó-színekbe, hogy ott a' nagyon megrövidített theáteri-daraboktól búcsút vegyen, 's a' közelítő éjfél ezen örömeknek is véget vet.

HAMVAS-SZEREDA.

Így tehát eggy extravagant innep úgy tűne-el mint eggy álom, mint eggy rege, 's a' részvevőnek lelkében talán kevesebb marad-meg mint Olvasóinknak, kiknek képzeletek' és értelmek' elébe mi az Egészt a' maga öszvefüggésében terjeszténk.

Ha bennünket ezen bolondságok folyamatjában az idomtalan Pulcsinell illetlenűl emlékeztet azon örömekre mellyeknek létünket köszönhetjük; ha eggy Baubo az úczán profanálja a' szűlő-as-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

szony' mystérjeit; haennyi égő gyertya a' temetési' pompát jutatja képzeletünk' elébe: ezen bolondságoknak közepette is figyelmesekké tétetünk az élet' legnyomosabb scénjeire.

Még inkább emlékeztet bennünket a' keskeny, hosszú, tömött úcza a' világi élet' útjaira, hol minden néző és részvevő saját arczával vagy maszk alatt, a' balkonon vagy a' korlátokon, csak igen kis üret lát végig maga előtt 's maga mellett, 's hintón vagy gyalog csak lépve halad-elő, 's inkább tolatik mint megyen, többet tartatik-fel mint önnkényt áll-meg, nyugtalan' vágy oda a' hol vígabban megyen a' dolog, 's ott is szorultságba jut, 's végre félre-tolattatik.

Ha szabad komolyabb beszédet tartani mint a' mit a' tárgy engedni látszik, úgy azt jegyzük-meg: hogy a' legelevenebb és legcsillogóbb örömek, mint az itt elnyargaló lovak, csak pillantatnyiig jelennek 's illetnek-meg, 's alig hagynak nyomott a' lélekben; hogy sza-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

badság és egyenlőség csak a' bódúlás' részegültségében kóstoltathatik; és hogy a' legfőbb gyönyör csak akkor ingerel leginkább, midőn igen közelre tolja magát a' veszedelem mellé, 's annak szomszédságában rettegtető-édes érzéseket nyalánkúl kóstol.

'S ekként a' nélkül hogy azt szándéklottuk volna, mi is eggy Hamvasszeredai' elmélkedéssel rekesztettük volna be a' mi Carnevalunkat, de a' mellyel Olvasóink közzül senkit sem gondolnánk hogy bússá tettünk volna. Sőt óhajtjuk hogy velünk eggyütt mindenik, minthogy az élet egészben, mint a' Római Carneval, végigláthatatlan, sőt tartalékokat-szülő marad, ezen gondfeledő maszki-társaság által az élet' szempillantati, 's gyakorta csekélynek-látszó örömeinek nyomosságokra emlékeztethessék.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

MAGYARÁZATOK.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Droit d' aubaine. Deákúl: Jus Albinagii. — Eggy jus, a' mellyel a' Franczia-Király az ő országában megholt idegennek birtokát elfoglalni szokta volt.

Szír (Síre). — Igy szóllítatnak a' Franczia-Királyok; mint a' Királynéjik Madámnak.

Précieuse, finnyás, magáról nagyot tartó asszony.

Monak (Monachus). — A' Barát Frátert teszen, a' tót Brat-tól.

Guidó Réni. Eggyik híres Mívésze az Olasz-Iskolának a' XVII. Százban.

Bramín, Indiai Pap.

Attitűd (attitude). Festői szó. Jelenti azt az állást vagy mozdúlatot a' melyben a' figúrák rajzolva vannak.

Désobligeante. Útazó-szekér melly nevét onnan vette mivel benne csak eggy személynek van hagyva űlés.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Kandiság; Neugier, Vorwitz; Curiositas.

Parle besoin de voyager. Yorick igen gyakran hordja-fel csípősen a' könnyü Francziák' szóllásaikat, 's azon bohókét a' kik őket mímelgetik, hogy mutathassák hogy a' Francziákat ismerik 's magokat Quasi-francziáknak nézik 's nézetni óhajtják. Ezek egészen elvesztenék erejeket ha más nyelven mondatnának. — Ez itt annyit teszen mint necessitate itinerandi.

Vis-à-vis. Itt olly szekér mellyben négy személy lel helyet hogy szemtől szembe űlhessenek.

Mon Dieu. Én Istenem.

Homme d' esprit. Szóról szóra: homo spiritus, az az elmés, eszes, művelt-lelkü.

Pill, pillula. Patikai szó.

Remise, Szekérszín.

En face, en profil. Festői szók, ez fél, amaz egész arcz.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Louis d' or. Arany pénz. Lajos' aranya

Diablírozni, Diabellel káromkodni.

Bon-ton, bonus tonus. Jó mód, kedves nyájas viselet és mondás.

Lény, Wesen, Ens, állat.

Nekem l' honneuröm volt... Szerencsém.

Pour cela, arra nézve. — Affaire, dolog, táborozás ostrom. — Reverence, fej és lábhajtás. — Sans doute, kétség' kivül.

Battantjait, nagy ajtajit. — Chaise, kocsi. — pour faire le grand tour megtenni a' nagy (fordúlást) útat, az az Franczia- és Olaszországot. — Ayez la bonté, Legyen az a' jóságod, az az Méltóztassék.

Sentiment, épen ellenkezője a' való mély érzésnek; játékos édeskés szeretkőzés.

Guinée, Ángol aranypénz.

Ecu, (ekű) franczia tallér.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Tant pis pour Mademoiselle Jeanneton; annál rosszabb Johanka Leányasszonyra nézve. — Tant mieux, annál jobb. — Pardonnez-moi, engedelmet, követem... Pauvre diable, pauper diabolus, nyavalyás ember. — Comme il plaisait à Dieu, a' hogy' az Úr Istennek tetszett. — Compagnon de Voyage, úti-társ. — Oh qu' oui. Oh igen.

Sou, apró rézpénz' neme. Passagier (passzazsié) Útazó. — Place aux Dames, helyt az asszonyságoknak. — Prenez-en, vegyen belőle! tessék! — Vive le Roi! éljen a' király! — pour l' amour de Dieu, Isten eránt való szeretetből. — Mon cher et charitable Monsieur, kedves jóltevő Uram. — Milord Anglais, Angol Gróf. — Pauvre honteux, szégyellős szegény. — que Dieu vous benisse! Áldja-meg Isten az Urat, vagy Kenteket.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Hôtel, palota. — Au deséspoir, a' kétségbe-esésig. — honneur, szerencse, megtisztelés. — parquet, deszkázat. — Cravát, nyakkendő. — quelle étourderie, melly szeleskedés! — par hasard történetből, — embarras, zavar, elakadás. — étuis, zsebkönyv, tok. — Le voilà! imhol van.

A' Levél. — Imhol ez az originális, 's jól semmi más nyelvre le nem fordítható Levél: — „Madame! A' legelevenebb fájdalomtól vagyok általjárva 's eggyszersmind a' legkínzóbb kétségbe-esésig süllyedtem-el Káplár Uramnak véletlen haza-jövetele által, melly a' mi ma estveli eggyüttlétünket a' leglehetetlenebb dologgá teszi a' világon. De éljen az öröm! 's az enyém az lesz hogy egész estve az Asszony felől fogok gondolkozni. — A' szerelem semmi sentiment nélkül. — 'S a' sentiment még inkább semmi szerelem nélkül. — Azt mondják, hogy az ember soha se essék kétség-

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

be. — Azt is mondják hogy Háplár Uram strázsára megyen szeredán: akkor az az én sorom lesz. — Mindennek megvan a' maga sora. — Azt várva, éljen a' szerelem! éljen a' bagatelle! — Maradok — Asszonyom — a' legtisztelőbb, leggyengédebb érzésekkel.

Me voici, mes enfans, ittvagyok, fiaim!

Jabot (zsabót) ingfodor. — Grisette, alantszületésü személy. — Attendez, Várjon, figyelmezzen az Úr.

Cicisbeo, férjfi - múlattató az olaszoknál.

Bon-mot, jó szó, az az elmés mondás.

Esprit fort, erős lélek. Másod értelemben olly fej melly magát némelly bolondságoktól megszabadította. — Égarements 'stbb. Szívnek és fejnek megtévedései. — Dieu m' en garde! óvjon Isten tőle!

Suitjébe, kísérőji közzé.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

C' est une autre affaire, Ez egészen más állapot.

Ayez la bonté, mon cher ami, de me faire cet honneur-là. Édes barátom, nyújtsa nekem ezt a' tiszteletes szolgálatot.

Cela est bien dit, Ez jól van mondva.

Esquisse, németűl Skizze; első rajzolat.

Me voici! imhol állok.

Oh, pour cela 'stbb. Oh, a' mi azt illeti — mint meg szeret tréfálni!

Mais passe pour cela. De hagyjuk ezt.

Les français sont polis. A' franciák pallérozottak.

Mais vous plaisantez. De te, Uram, tréfálsz.

Marchande de Modes, módiban való ékességek' árúlója. — Kártot, rövid levelkét, vizitczédulát.

Bienbrodée, szépen tűzött.

Pour faire le galant vis-àvis de sa maitresse, hogy szeretője körül a' galánt játszhassa.

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166

Boulevard, a' Párizs' árkainak sánczaikon.

Juste ciel, igazságos ég. — Gage d' amour, szerelem' záloga.

Il faut qu'il badine; voyez le mieu. Könnyedkén kell neki állani; lássa az Úr az enyémet.

DEBRECZENI EGYETEM
MAGYAR
SZEMINÁR

Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Jelzet: 757.166